

**TAMAMI
HARİTALI**

COĞRAFYA SORU BANKASI

**CANLI
DERS
DESTEKLİ**

- Lise - Ön Lisans
Lisans
- Güncel TÜİK
Verilerine
Uygun
- % 100 ÖSYM
Formatı
- Tamamı
PDF Çözümlü

KPSS

YAZAN

YASİN YAĞLI

**AKADEMİ
DENİZİ**

**soru
pro**

JENERİK

CANLI DERS DESTEKLİ & TAMAMI HARİTALI

KPSS COĞRAFYA SORU BANKASI

Yayın Koordinatörü
Selim IŞIK

Yazar
Yasin YAĞLI

Masaüstü Yayıncılık Yönetmeni
Taha Yasin ALIÇ

ISBN
978-625-6389-58-8

BASKI

© COPYRIGHT AKADEMİ DENİZİ YAYINCILIK

Bu kitabın her türlü yayım hakkı Akademi Denizi Yayıncılık'a aittir. Bu kitabın baskısından 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası hükümleri gereğince kaynak gösterilerek bile olsa alıntı yapılamaz, herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, genel ağ ve diğer elektronik ortamlarda yayımlanamaz.

Saray Mah. Fatih Sultan
Mehmet Blv. No: 316
Kahramankazan / ANKARA

T.C. Kültür ve Turizm
Bakanlığı Sertifika No
52497

0552 518 06 06

akademideniziyayincilik@gmail.com

akademidenizi.com.tr

ÇÖZÜM KİTABI

Google Drive

PDF çözümler için
yukarıdaki QR kodu okutunuz.

İÇİNDEKİLER

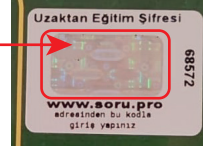
➤➤	Türkiye'nin Coğrafi Konumu	5
➤➤	Türkiye'nin Yer Şekilleri (İç Kuvvetler)	31
➤➤	Türkiye'nin Yer Şekilleri (Dış Kuvvetler)	45
➤➤	Türkiye'nin İklimi	69
➤➤	Türkiye'nin Bitki Örtüsü	87
➤➤	Türkiye'de Nüfus	97
➤➤	Türkiye'de Yerleşme	117
➤➤	Türkiye'de Tarım	123
➤➤	Türkiye'de Hayvancılık	143
➤➤	Türkiye'de Ticaret	153
➤➤	Türkiye'de Turizm	157
➤➤	Türkiye'de Ulaşım	165
➤➤	Türkiye'de Madenler ve Enerji Kaynakları	175
➤➤	Türkiye'de Sanayi	193
➤➤	Karma Testler	205

CANLI DERS ÜYELİK VE KATILIM KILAVUZU

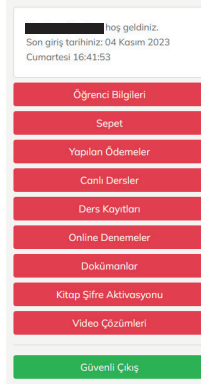
1 Canlı Ders Destekli kitabımızı alınız.

2 www.soru.pro adresinde bulunan ile kayıt olunuz.

3 Kitabın üzerindeki **kazı kazan şifresini** kazıyınız.

4 Üye girişi yaptıktan sonra öğrenci panelinden **kitap şifre aktivasyonunu** giriniz.

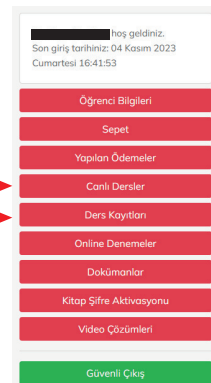
5 Aktivasyon işleminden sonra soru.pro whatsapp destek hattından size gönderilen kanal listesinden size uygun kanala üye olunuz. Derslere ilişkin acil ve önemli duyurular bu kanal üzerinden yapılacaktır.

SORU.PRO'DA CANLI DERSLERE NASIL KATILACAKSINIZ?

6 Canlı derslerinin gün ve saatinde soru.pro adresine giriş yapınız.

7 Öğrenci panelindeki **canlı ders** bağlantısını tıklayarak derse katılınız.

8 Katılmadığınız veya yeniden izlemek istediğiniz **ders kayıtları** için öğrenci panelinden ders kayıtları bağlantısını tıklayıp, istediğiniz dersi seçerek tekrar izleyebilirsiniz.

“

Asya ile Avrupa kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı yerde bulunan Anadolu, kendisini çevreleyen deniz ve boğazlar ile elverişli iklimi sayesinde Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi pek çok köklü devletin kuruluş sahası olmuştur.

”

HARİTALARLA COĞRAFYA

TÜRKİYE'NİN COĞRAFI KONUMU

AKADEMİ DENİZİ

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

Dünya üzerindeki herhangi bir yerin başlangıç meridyeni ve Ekvator'a göre konumu ile bu yerin okyanuslara, yer şekillerine, denizlere, ulaşım yollarına, ülkelere göre konumuna coğrafi konum denir.

Dünya üzerindeki herhangi bir yerin Ekvator'a olan uzaklığının açı cinsinden ($^{\circ}$ derece, $'$ dakika, $''$ saniye) değerine "enlem" denir.

Paraleller; Ekvator'a ve birbirlerine paralel olarak çizildiği kabul edilen dairelerdir. Kutup noktalarına eşit uzaklıktan geçtiği kabul edilen ve Dünya'yı kuzey ve güney yarımküre olmak üzere iki eşit parçaya ayıran "Ekvator" en büyük paralel dairesidir.

Kuzey Kutup Noktası'ndan başlayıp Güney Kutup Noktası'nda sona eren ve Ekvator'u dik açıyla kesen yaylara "meridyen yayları" denir.

TÜRKİYE'NİN MATEMATİK (MUTLAK) KONUMU

Dünya üzerindeki herhangi bir yerin Ekvator'a ve başlangıç meridyeniye göre konumuna denir.

TÜRKİYE'NİN EN UÇ NOKTALARI

Kuzey: Kırklareli'nin Kofçaz ilçesi, Ahlatlı köyünün 2,3 km kuzeyindeki Bulgaristan sınırı.

Güney: Hatay'ın Yayladağı ilçesi, Topraktutan köyünün 1 km güney-güneydoğusundaki Suriye sınırı.

Doğu: Iğdır ili Aralık ilçesindeki Dilucu Sınır Kapısı'nın 1,2 km doğusunda, Azerbaycan (Nahcivan) sınırını oluşturan Aras Nehri. **Batı:** Çanakkale şehrine bağlı Gökçeada'nın batısındaki İnce Burun

TÜRKİYE'NİN MATEMATİK KONUMU

Türkiye Kuzey Yarımküre'de 36° - 42°

Kuzey paralelleri arasında yer alır.

Türkiye, bu enlem değerleri ile dönencelerin dışında yani Orta Kuşak'tadır. Türkiye Başlangıç Meridyeni'ne göre 26° - 45° Doğu meridyenleri arasında yer alır. Bu meridyen değerlerine göre Türkiye Doğu Yarımküre'dedir ve yerel saati Başlangıç Meridyeninden ileridir.

TÜRKİYE'NİN ÖZEL KONUMU

Türkiye; Asya ve Avrupa kıtaları üzerinde, önemli kara, demir ve deniz yollarına sahip, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada ülkesidir. Bu durum Türkiye'nin güvenlik, ticaret ve ulaşım açısından jeopolitik önemini artırır. Ayrıca, Türkiye üzerinden, Orta Doğu ve Kafkasya'daki enerji kaynaklarını Avrupa'ya taşıyan boru hatlarının geçmesi; enerji güvenliği açısından Türkiye'yi stratejik bir ülke hâline getirir. Birçok küresel örgüte üye olması Türkiye'nin, bölgesel ve uluslararası ilişkilerde önemli bir aktör olmasına katkıda bulunur.

1. Dünya'nın eksenini etrafındaki dönüşüne bağlı olarak iki türlü hız ortaya çıkar;
- Dünya'nın günlük hareketi esnasında birim zamanda aldığı yola çizgisel (dönüş) hız denir. Çizgisel hız Ekvator'dan kutuplara doğru azalır. Buna göre en fazla Antalya'dadır.
 - Dünya'nın günlük hareketi esnasında birim zamanda oluşturduğu açıya da açısal hız denir. Dünya 24 saatte 360° döndüğünden üzerindeki tüm noktaların açısal hızları eşittir.

(Cevap B)

2. Türkiye'nin kuzeyinden güneyine doğru gidildikçe; çizgisel hız artar, yer çekimi, gece-gündüz süresi arasındaki fark azalır ve gölge boyu kısalır. Ancak güneş ışınlarının geliş açısı kuzeyden güneye doğru gidildikçe artar.

PUAN KÜPÜ

Güneş ışınlarının geliş açısı küçüldükçe gölge boyları uzar. Güneş ışınlarının 90° açı ile geldiği yerde öğle vakti gölge oluşmaz. Gölge boyu en kısa olan cisim güneş ışınlarını en dik açı ile alandır.

(Cevap C)

3. Türkiye'de 21 Mart – 23 Eylül tarihleri arasında güneyden kuzeye doğru gidildikçe gündüz süresi uzar, gece süresi ise kısalır. 21 Haziran tarihi 21 Mart – 23 Eylül tarihleri arasında yer alır. Bu duruma bağlı olarak 21 Haziran tarihinde güneyden kuzeye gidildikçe gündüz süresi uzar, gece süresi kısalır. I. seçenekte verilen nokta en kuzeyde yer aldığından 21 Haziran tarihinde gündüz süresi en uzundur.

(Cevap A)

4. İki meridyen arası mesafe yalnızca Ekvator'da 111 kilometredir. Kutuplarda ise meridyenler birleşirler. Bu yüzden meridyenler arası mesafe Ekvatordan kutuplara doğru kısalır. Yani meridyenler arası mesafe her yerde eşit değildir. Türkiye Kuzey Yarım Küre'de yer aldığından aynı meridyen üzerinde yer alan noktalardan kutuplara daha yakın olanı Başlangıç Meridyenine de daha yakındır. II. nokta kutuplara I'den daha yakın olduğundan Başlangıç Meridyenine daha yakındır. IV. ve V. noktalar aynı meridyen yayı üzerinde yer aldıkları için yerel saatleri aynı olacaktır. III. ve IV. noktalar ise aynı enlem üzerinde bulduklarından güneş ışınlarını yıl boyunca eşit açıyla alırlar.

(Cevap E)

5. Türkiye'de güneyden–kuzeye doğru gidildikçe güneş ışınlarının geliş açısı daralır. Güneş ışınlarının aldıkları yol uzar ve güneşten gelen enerji miktarı azalır. K merkezi enlem itibarıyla L merkezinden daha kuzeyde yer aldığından daha fazla enerji değil, daha az enerji alır.

- 21 Haziran tarihinde Türkiye'de kuzeye doğru gidildikçe gündüz süresi uzar.
- Yıl boyunca her iki kentte de gölge yönü kuzeyi gösterir. Çünkü ülkemiz Yengeç Dönencesi'nin kuzeyinde ve Kuzey Yarım Küre'de yer alır, dolayısıyla yıl boyunca gölge yönü kuzeyi gösterir.
- 23 Eylül tarihinde aynı boylam üzerinde yer alan noktalarda güneş aynı anda doğar, aynı anda batar.
- Aynı boylam üzerinde yer aldıkları için ulusal saatle yerel saat farkı aynıdır.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Coğrafi Konum

6. Aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi dünya kendi eksenini etrafında batıdan doğuya doğru döner. Bu nedenle doğudaki noktalar Güneşin karşısından daha önce geçer ve yerel saatleri daha ileri olur.

Sorudaki I. şekilde gösterilen Sinop kentinde tam öğlen vakti yaşanmaktadır. II. şekildeki kent merkezinde ise öğleden sonra yaşanmaktadır. Buna göre II. kentin yerel saati daha ileridir ve daha doğuda yer almaktadır. Bu nedenle seçeneklerde verilen (Sinop'tan daha doğuda yer alan kent) Van kenti doğru yanıt olur.

PUAN KÜPÜ

Günlük hareketin batıdan doğuya doğru gerçekleşmesinin sonuçları şunlardır:

- Doğuda yerel saat ileride, batıda ise geridedir.
- Güneş doğuda erken doğar, erken batar; batıda ise geç doğar, geç batar.
- Sürekli rüzgârlar Kuzey Yarım Küre'de hareket yönünün sağına, Güney Yarım Küre'de ise soluna sapar.

(Cevap B)

7. Yalnızca ekinokslarda (21 Mart - 23 Eylül) aynı boylam üzerindeki noktalarda güneş aynı anda doğar aynı anda batar.

PUAN KÜPÜ

Dünya'nın yıllık hareketi ve eksen eğikliğine bağlı olarak meydana gelen mevsimlere astronomik mevsimler adı verilir. Astronomik mevsimlerin başlangıcı olarak dört önemli tarih bulunmaktadır. Bunlar, 21 Haziran - 21 Aralık (gün dönümü ya da solstis) ve 21 Mart-23 Eylül (ekinoks ya da gece-gündüz eşitliği) tarihleridir.

(Cevap B)

8. Türkiye'de 21 Haziran tarihinde güneyden kuzeye doğru gidildikçe gündüz süresi uzar. Verilen merkezlerin enlem değerleri yani Ekvator'a uzaklıkları farklı olduğundan, gündüz süreleri de farklılık gösterir.

(Cevap A)

9. Rize'nin sıcaklığının, Muğla'nın sıcaklığından az olması; enlem ile ilgili olduğu için matematik konumla açıklanır. Gece-gündüz arasındaki süre farkı Ekvator'a yakın yerlerde az olduğu için matematik konumla ilgilidir. Deprem ise jeolojik yapı ile ilgilidir. Yerel saat boylam ile ilgili olduğu için matematik konumla açıklanır. Yağış miktarı; dağların uzanışı, rüzgâr ve yükselti ile ilgilidir. Bu özellikler ise özel konumun sonucudur.

(Cevap B)

10. 21 Haziran'da Türkiye'de kuzeye doğru gidildikçe gündüz süresi uzar, gece süresi kısalır. A - B kentleri, D - C kentlerine göre kuzeyde olduğu için yaşanan gündüz süresi daha uzundur. 23 Eylül ve 21 Mart tarihlerinde dünyanın her yerinde gece-gündüz süreleri birbirine eşittir. Her yerde güneş doğduktan 12 saat sonra batar. B ve C kentleri, A ve D kentlerine göre daha doğuda yer aldığı için yerel saati daha ileridir. Çizgisel hız Ekvator'dan kutuplara doğru azalır. Bunun için A ve B kentlerinin çizgisel hızı, D ve C kentlerinin çizgisel hızından daha azdır. 21 Aralık'ta Türkiye'de kuzeye doğru gidildikçe gece süresi uzar, gündüz süresi kısalır. A ve B kentleri, D ve C kentlerine göre daha kuzeyde yer aldığı için gece süresi daha uzundur.

(Cevap C)

1. Türkiye'de enlem etkisine bağlı olarak kuzeyden – güneye doğru giden bir kişi;
- deniz suyunun tuzluluğunun arttığını,
 - çizgisel hızın arttığını,
 - sıcaklığın arttığını,
 - karın yerde kalma süresinin kısaldığını,
 - gölge boyunun kısaldığını gözlemler.

(Cevap D)

2. Kesinlikle farklı olan özellik yalnız I'dir. Çünkü yerel saat boylama göre değişir. Kesinlikle benzer olan özellik ise yalnız III'tür. Çünkü gece-gündüz süreleri enleme göre değişir. X, Y, Z noktalarının tarım ürünleri ve yıllık sıcaklık yağış ortalamaları benzer de olabilir farklı da olabilir. Özel konumları bilinmediğinden bu konuda kesin yorum yapılamaz.

(Cevap A)

3. Ankara'dan yola çıkarak;
- Yerel saatin daha geri olması için batı yönünde,
 - çizgisel hızın daha az olması için kuzey yönünde yol alınmalıdır.

Doğru cevap her ikisinde bileşkesi olan II numaralı (kuzeybatı) ok yönüdür.

(Cevap B)

4. 21 Mart tarihinde bir gündüz süresi tam 12 saattir. Buna göre soruda verilen I. konumda yerel saat 9 iken II. konumda yerel saat 12'dir. Buna göre I. ve II. konumlar arasında 3 saatlik yerel saat farkı vardır.

Dünya kendi eksenini etrafında 24 saat süren tam bir tur dönüşünü yaparken 360°'lik açı tamamlar. Buna göre dünya 1 saatte 15°'lik açı yaparak döner. Sorudaki şekilde verilen konumlar arasında ise 3 saatlik fark bulunduğundan dünya 45° açı yaparak kendi etrafında dönmelidir.

(Cevap C)

5. Güneş ışınları öğlen vakti ülkemize güneyden ulaşır. Bu saatte gölge yönü tam olarak kuzeyi gösterir. Öğleden sonraki saatlerde ise güneş ışınları ülkemize batıdan ulaşacak ve gölge kuzeydoğu yönüne doğru düşecektir. Güneş tam batmak üzereyken güneş ışınları ise daha batıdan ulaşacak ve gölge yönü tam olarak doğuyu gösterecektir. Buna göre, gölgenin kuzeydoğu yönünü göstermesi için öğleden sonra saatleri yaşanmalıdır.

(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Coğrafi Konum

6. 21 Aralık tarihinde kuzeye doğru gündüz süresi kısılır. Kayseri'ye göre daha kuzeyde yer alan Sinop'ta gündüz süresi daha kısa olur.

PUAN KÜPÜ

21 Aralık günü güneş ışınları, Güney Yarım Küre'de yer alan Oğlak dönencesine dik olarak düşer. Oğlak dönencesi, Ekvator'un 23° 27' güneyindeki özel enlemin adıdır. Bu enlem, Güney Yarım Küre'de güneş ışınlarının dik düştüğü yerlerin güney sınırındır. Kuzey Yarım Küre'de (Türkiye'de) en uzun gece, en kısa gündüz yaşanır.

Güney Yarım Küre'de bunun tersi durum yaşanır. 21 Aralık günü Kuzey Yarım Küre'de kış, Güney Yarım Küre'de yaz mevsimi başlar. Bu günden sonra Kuzey Yarım Küre'de geceler kısılırken gündüzler uzar. Güney Yarım Küre'de durum bunun tersidir. 21 Aralık'tan sonra güneş ışınları, her geçen gün Oğlak dönencesinin daha kuzeyindeki yerlere (Türkiye) dik düşmeye başlar.

(Cevap B)

7. Bir bölgenin veya alanın matematik konumu tanımlanırken sınırlarından geçen paralel ve meridyen değerleri kullanılır. Dolayısıyla 39° K paraleline bu bölgenin matematik konumu tanımlanırken gerek duyulmaz.

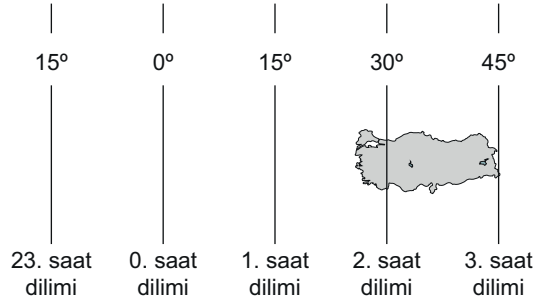
PUAN KÜPÜ

Türkiye, 36°-42° kuzey paralelleri ile 26°-45° doğu meridyenleri arasında yer alır. Diğer bir ifadeyle, Ekvator'a göre Kuzey Yarım Küre'de; Greenwich'e göre Doğu Yarım Küre'de bulunmaktadır. Ayrıca orta kuşakta yer alan ülkemizde dört mevsim belirgin olarak yaşanır. En doğusu (45° Doğu) ile en batısı (26° Doğu) arasında 76 dakikalık zaman farkının bulunduğu Türkiye'nin en kuzeyi (42° Kuzey) ile en güneyi (36° Kuzey) arasındaki kuş uçuşu mesafe de yaklaşık 666 km'dir.

(Cevap D)

- 8.

Yukarıdaki şekilde saat dilimleri gösterilmiştir. Buna göre, Türkiye üzerinden 2. ve 3. saat dilimleri geçer. Ancak 2016 yılından itibaren ülkemizde sürekli olarak yaz saati, yani 3. saat dilimi (45° Doğu) kullanılmaktadır. Buna göre, yerel saati ile ortak saat arasındaki farkın en az olduğu merkez buraya en yakın olan I merkezdir.

PUAN KÜPÜ

Doğusuyla batısı arasında meridyen farkı fazla olan ülkeler, birden fazla saat diliminin ayarını kullanmaktadır. Kanada, ABD, Brezilya, Avustralya ve Rusya Federasyonu gibi. Oysa ki Türkiye'de aynı anda tek ortak saat dilimi kullanılır.

(Cevap A)

9. İki kent arasında 36' zaman farkı olduğuna göre 9° meridyen farkı bulunmaktadır.

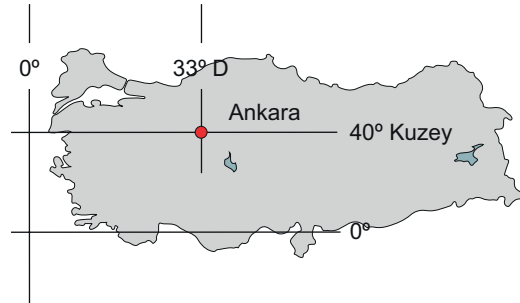
$$(36'/4' = 9^\circ \text{ meridyen})$$

Meridyen dereceleri Türkiye'nin doğusuna doğru arttığında Siirt'in meridyen değeri 42° olarak bulunur.

$$(33^\circ + 9^\circ = 42^\circ)$$

(Cevap C)

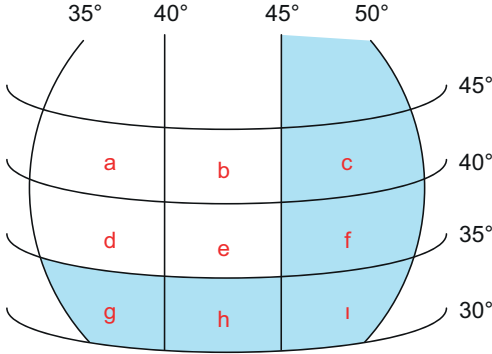
10. Sorudaki açıklamada Ankara'nın 33° Doğu meridyeni ve 40° Kuzey paraleli üzerinde yer aldığı bilgisi verilmiştir. Bu bilgi koordinat sistemi üzerinde yerleştirilirse;

şekildeki gibi olur. Buna göre D seçeneğindeki koordinat sisteminde Ankara doğru yerde gösterilmiştir.

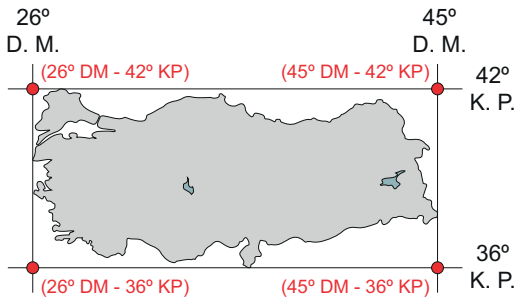
(Cevap D)

1. Türkiye'nin en doğusundan 45° Doğu meridyeni geçer. Buna göre 45° - 50° Doğu meridyenleri arasında (c, f, ı) Türkiye'nin toprakları yoktur. Ayrıca Türkiye'nin en güneyinden 36° Kuzey paraleli geçer. Buna göre 30° - 35° Kuzey paralelleri (g, h, ı) arasında da Türkiye'nin toprakları bulunmaz. Buna göre, koordinat sistemi üzerinde Türkiye'ye ait araziler yalnızca a, b, d ve e aralıklarında bulunur.

(Cevap A)

2. Aşağıda Türkiye'nin sınırlarından teğet geçen bir dikdörtgenin köşe noktalarının koordinatları gösterilmiştir.

Buna göre, 45° DM ile 40° KP'nin bu dikdörtgenin köşelerinde yer aldığı söylenemez.

(Cevap D)

3. 21 Aralık tarihinde ülkemize güneş ışınları yıl içinde gelebileceği en eğik açısıyla gelir. Bu yüzden kış mevsiminin başlangıcı kabul edilir. Ancak bu tarihte ve yılın diğer tüm günlerinde ülkemizin güneyine güneş ışınları enlem etkisine bağlı olarak daha dik açıyla gelecektir. Dolayısıyla en güneyde yer alan IV. alandaki cisimlerin gölge boyu 21 Aralık'ta ve yıl boyunca diğerlerinden daha kısa olacaktır.

(Cevap D)

4. Aynı boylam (meridyen) üzerindeki noktaların özellikleri:

- Yerel saati aynıdır.
- Öğlen vakti aynıdır.
- Gölgenin en kısa olduğu an aynıdır.
- Güneşin doğuş - batış saati aynıdır. (Sadece 21 Mart ve 23 Eylül'de)

Aynı enlem üzerindeki noktaların özellikleri;

- Çizgisel hız aynıdır.
- Gece-gündüz süreleri aynıdır.
- Gece-gündüz süre farkı aynıdır.
- Yer çekimi aynıdır.
- Yaşanılan mevsim aynıdır.
- Ekvator'a olan uzaklık aynıdır.
- İklim kuşağı aynıdır.
- Güneş ışınlarının geliş açısı aynıdır.

(Cevap C)

5. Soru metninde sıcaklık dağılışında etkili olan iki faktör belirtilmiştir. Bunlar; denizellik-karasallık ve yükselti faktörleridir. Bu bakımdan A, C, D ve E şıklarında karşılaştırılan merkezler arasındaki sıcaklık farkı denizellik, karasallık ve yükselti faktörleriyle açıklanabilir. Fakat II ve III merkezler arasındaki sıcaklık farkının nedeni enlemdir.

(Cevap B)

6. Mersin'in yıllık ortalama sıcaklığının İzmir'den yüksek olmasının nedeni enlemdir. Aksaray'ın yıllık ortalama sıcaklığının İzmir'den düşük olmasının nedenleri yükselti ve karasallıktır. Kars'ın sıcaklık ortalamasının Sınop'tan düşük olmasının nedeni enlem olamaz. Çünkü enleme göre Kars, Ekvator'a daha yakındır ve daha sıcak olması gerekir. Aksaray'ın sıcaklık ortalamasının Kars'tan yüksek olmasının nedenleri enlem ve yükseltidir. Mersin'in sıcaklık ortalamasının Aksaray'dan yüksek olmasının nedeni, enlem ve denizelliktir.

PUAN KÜPÜ

Göreceli konum özelliklerine bağlı olarak Türkiye'de iklim özellikleri kısa mesafelerde değişir. Ülkemizin ortalama yükseltisi (1141 metre) fazladır. Ayrıca yükselti batıdan doğuya doğru artar. Buna bağlı olarak kıyılardan iç kesimlere ve batıdan doğuya doğru sıcaklık azalır. Türkiye'de sıcaklık; genel olarak güneyden kuzeye (enlem), kıyılardan iç kesimlere (karasallık) ve batıdan doğuya (yükselti) doğru azalmaktadır.

(Cevap C)

7. Tarım ürünlerinin olgunlaşması sıcaklık ile ilgilidir. II. numaralı alan Akdeniz iklim bölgesinde yer alır. Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde sıcaklık ortalamaları yıl boyunca yüksek olur. Bu nedenle II. numaralı alanda tarım ürünleri daha kısa sürede olgunlaşır.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de tarım ürünleri en erken Akdeniz Bölgesi'nde olgunlaşır.

(Cevap B)

8. Haritada verilen üç şehir görüldüğü "gibi" aynı enlem üzerinde yer almaktadır. Buna bağlı olarak Ekvator'a uzaklıkları, Güneş ışınlarının düşme açısı ve gece-gündüz süreleri benzerdir. Üç şehir de deniz kenarında olduğu için mevsimler arası sıcaklık farkı da benzerdir. Fakat yıllık yağış tutarı Rize ve Zonguldak'ta fazlayken Samsun'da daha azdır.

(Cevap C)

9. Sıcaklığın enleme göre artması demek, güneye yani Ekvator'a doğru gidildikçe olan sıcaklık artışı demektir. Buna uygun olan yalnızca II numaralı ok yönünde gidildikçe sıcaklığın artmasıdır.

PUAN KÜPÜ

Dünya'nın şekli nedeniyle Ekvator'dan kutuplara gidildikçe güneş ışınlarının yere düşme açısı küçülür, ışınların atmosferde aldığı yol uzamaktadır. Buna bağlı olarak sıcaklık Ekvator'dan kutuplara gidildikçe azalır. Fakat bu azalma düzenli bir biçimde gerçekleşmez. Örneğin; Erzurum'un Ocak ayı sıcaklık ortalamasının Rize'den düşük olması

(Cevap B)

1. Gece-gündüz süreleri arasındaki farkın az veya çok olmasını etkileyen temel faktör enlemdir. Bilindiği üzere Türkiye'de güneyden kuzeye doğru gidildikçe gece-gündüz arasındaki süre farkı artar. Bu bilgiler ışığında IV numaralı merkezin, en güneyde yer alması sebebiyle gece-gündüz arası süre farkı en azdır.

(Cevap D)

2. 21 Haziran tarihinde ülkemizde yaz mevsimi başlangıcıdır. Bu tarihte en uzun gündüz süresi yaşanır. Ayrıca güneyden kuzeye doğru gidildikçe gündüz süresi uzar (Kuzey Kutup Dairesi'nde 24 saat gündüz yaşanır). Güneş'e göre belirlenen saate yerel saat denir. Yerel saat, genellikle ibadet vakitlerinin düzenlenmesinde (namaz, iftar, sahur vakitleri vb.) kullanılmaktadır. Dünya batıdan doğuya doğru döndüğü için doğuda yerel saat ileride, batıda ise geridedir. Dolayısıyla 21 Haziran tarihinde hem yerel saatin daha ileri olduğunu hem de gündüz süresinin uzadığını gözlemleyebilmek için ülkemizde kuzeydoğu yönde yol alınmalıdır.

(Cevap C)

3. Dünya kendi etrafında batıdan doğuya doğru döndüğü için doğudaki merkezler batıdakilere oranla daha önce Güneş'in karşısına gelir ve yerel saatler daha ileri olur. Bu yüzden doğuda Güneş daha önce doğar ve daha önce batar.

PUAN KÜPÜ

Kutup noktalarından geçtiği kabul edilen doğruya "eksen" denir. Dünya, kendi eksenini etrafında batıdan doğuya doğru döner. Bu nedenle doğudaki yerler günü daha önce yaşar.

(Cevap E)

4. Türkiye'de Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe gece gündüz süre farkı artar. İki merkez arası gece gündüz süre farkı birbirine yakın enlemlerde azalır. Merkezler birbirinden uzaklaştıkça artar. Seçeneklerde verilen Zonguldak ve Rize de birbirine en yakın enlemlerde olduklarından gece gündüz süre farkı en azdır.

(Cevap A)

5. Şekilde verilen X'de öğle, Z'de öğle öncesi, Y'de ise öğle sonrası yaşanmaktadır. Haritada verilen I'de en batıda olduğundan öğle öncesi, II'de öğle, III'te ise en doğuda olduğundan öğle sonrası yaşanır. Bu durumda X ortada (II), Y en doğuda (III), Z ise en batıda (I) yer alır.

PUAN KÜPÜ

Güneş'in yeryüzündeki herhangi bir noktaya ait meridyenin tam karşısından geçtiği anda belirlenen saate yerel saat denir. Bu durumda tam öğlen vakti yaşanır, Güneş ufuk düzlemi üzerindeki en üst noktaya ulaşır ve yerel saat de 12.00 olarak kabul edilir. Bütün meridyenlerde yerel saat birbirinden farklıdır. Yerel saat, Müslüman toplumlarda genellikle ibadet vakitlerinin düzenlenmesinde (namaz, iftar, sahur vakitleri vb.) kullanılmaktadır. Ardışık iki meridyen arasındaki zaman farkı 4 dakikadır. Bu zaman farkından dolayı ardışık iki meridyenden doğuda bulunanı, batıdaki meridyene göre Güneş'i 4 dakika daha erken görür. Meridyen sayısı arttıkça bu fark da artar. Dünya batıdan doğuya doğru döndüğü için doğuda yerel saat ileride, batıda ise geridedir.

(Cevap C)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Coğrafi Konum

6. Türkiye'de kuzeyden güneye doğru gidildikçe sıcaklığın artışı enlem; yani matematik konumun bir sonucudur. Çünkü güneye doğru gidildikçe Ekvator'a yaklaşırlır.

PUAN KÜPÜ

Türkiye; matematik konum açısından Kuzey Yarımküre'de, Yengeç Dönencesi'nin kuzeyinde ve orta kuşakta yer alır. Bu konuma bağlı olarak ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

- Yıl boyunca Güneş ışınlarının yere düşme açısı çok değiştiği için dört mevsim belirgin olarak yaşanır.
- Dağların güney yamaçları, bakı özelliği taşıdığından genel olarak diğer yamaçlara göre daha sıcaktır.
- Akdeniz iklim kuşağında yer alır.
- Kuzey Yarımküre'de yer aldığı için sıcaklıklar genel olarak güneye doğru artar.

(Cevap B)

7. Dünya'nın küresel şeklinden dolayı Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe paralel çemberlerinin boyları kısalmır. Kutuplarda bulunan 90° paraleli nokta şeklindedir. Farklı paraleller üzerinden aynı anda ve aynı hızda hareket eden uçaklardan kutuplara daha yakın olan Dünya etrafındaki turunu en kısa sürede tamamlayacaktır. V. noktadan hareket eden uçak Ekvator'a en yakındır. Bu nedenle Dünya etrafındaki turunu en son tamamlar. Çünkü yolu daha uzundur.

(Cevap E)

8. Türkiye'de güneyden kuzeye doğru gidildikçe, Başlangıç Meridyeni'ne olan uzaklık, çizgisel hız azalırken, tan ve grup süresi ise artmaktadır. Türkiye'de yerel saat, batıdan doğuya doğru gidildikçe dünyanın dönüş yönüne bağlı olarak daha ileri olur. Çizgisel hız Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe azalır. Verilen merkezlerden Sinop Ekvator'a en uzak, Hatay ise Ekvator'a en yakındır. Bu duruma bağlı olarak da çizgisel hız Hatay'da en fazla, Sinop'ta ise en azdır.

(Cevap D)

9. Türkiye haritasında gösterilen illerden, sırasıyla;

- Güneş'in en erken doğduğu; en doğuda yer alan Iğdır,
- yıl içinde gölge boyunun en kısa olduğu; en güneyde yer alan Hatay,
- Haziran ayında gündüz süresinin en uzun olduğu; en kuzeyde yer alan Sinop'tur.

(Cevap A)

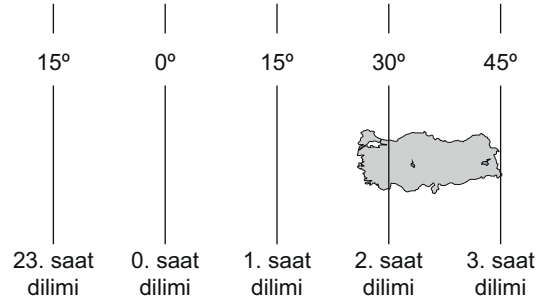
10. Türkiye'nin 36° - 42° kuzey paralellerinin arasında olması Kuzey Yarımküre'de; 26° - 45° doğu meridyenlerinin arasında olması Doğu Yarımküre'de yer aldığını kanıtlar. Ardışık iki meridyen yayı arasındaki zaman farkı 4 dakikadır.

Buna göre Türkiye'nin en doğusu – batısı arasındaki zaman farkı; $(45° - 26° = 19$ meridyen,

$19° \times 4' = 76')$ 76' dir. Buna göre doğuda güneş en batıya göre 76' önce doğacaktır. Ardışık iki paralel dairesi kuş uçuşu uzaklık ise 111 kilometredir.

Buna göre Türkiye'nin en kuzeyi – güneyi arasındaki kuş uçuşu uzaklık;

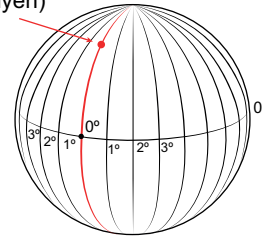
$(42° - 36° = 6°, 6° \times 111 \text{ km} = 666 \text{ km})$ 666 kilometredir.

Yukarıdaki şekilde saat dilimleri gösterilmiştir. Bu şekle göre Türkiye 2. ve 3. saat dilimlerinde yer alır.

Aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi meridyenler arası mesafe kutuplara doğru gidildikçe daralır.

Greenwich
(Baş meridyen)

Batı meridyenleri → Doğu meridyenleri

Bu yüzden ardışık meridyen yayları arası uzaklık her yerde değişir. Buna göre meridyenlerden yararlanarak uzaklık hesaplaması yapılamaz.

(Cevap D)

1. 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinde Dünya'nın her yerinde gece-gündüz süresi eşit olur. 21 Haziran'da Türkiye'de en uzun gündüz en kısa gece, 21 Aralık tarihinde ise en uzun gece en kısa gündüz yaşanır.

PUAN KÜPÜ

21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinin her ikisinde de;

- Güneş ışınları öğle vakti Ekvator'a dik açıyla düşer.
- Ekvator'da öğle vakti düz zeminlerdeki cisimlerin gölgesi oluşmaz.
- Aydınlanma çemberi kutup noktalarından teğet geçer.
- Dünya'nın her yerinde gece-gündüz eşitliği (ekinoks) yaşanır.
- Aynı meridyen üzerindeki bütün noktalarda güneş aynı anda doğar, aynı anda batar.

(Cevap A)

2. Türkiye dönencelerin dışında yani orta kuşakta yer alır. Bu yüzden asla güneş ışınlarını dik açıyla alamaz ve Türkiye'deki cisimlerin gölge boyu sıfır olmaz. Çünkü yalnızca tropikal kuşakta, güneş ışınları dik geldiği için cisimlerin gölge boyu sıfır olur. Ayrıca şekiller dikkatli incelendiğinde daha batıda Edirne'de öğlen, daha doğuda olan Kars'ta öğleden sonranın yaşandığı görülür. Bu anlamda Edirne'nin yerel saati daha geri, Kars'ın yerel saati ise daha ileridir.

(Cevap A)

3. İki meridyen yayı arası kuş uçuşu mesafe Ekvator'da 111 km'dir. Bu mesafe Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe kısalır. Türkiye'de bu mesafe 85-86 kilometre arası değişir. Aynı boylam üzerindeki herhangi bir noktada, iki meridyen arası mesafe ne kadar kısa olursa Başlangıç Meridyeni'ne o kadar yakın olur. Türkiye'de herhangi bir meridyen yayı üzerinde güneyden kuzeye doğru gidildikçe Başlangıç Meridyeni'ne olan uzaklık azalır. Bu yüzden en kuzeyde yer alan I. nokta Başlangıç Meridyeni'ne daha yakındır.

(Cevap A)

4. Soruda verilen şekilde dünyanın 21 haziran tarihindeki konumu gösterilmiştir. Bu tarihte;
- Güneş ışınları, öğle vakti Kuzey Yarım Küre'de bulunan Yengeç Dönencesi'ne dik açıyla düşer.
 - Yengeç Dönencesi'nde öğle vakti, düz zeminlerdeki cisimlerin gölgesi oluşmaz.
 - Bu tarihten itibaren Kuzey Yarım Küre'de yaz, Güney Yarım Küre'de ise kış mevsimi yaşanmaya başlar.
 - Kuzey Yarım Küre'de en uzun gündüz, en kısa gece; Güney Yarım Küre'de ise en uzun gece, en kısa gündüz yaşanır.
 - Bu tarihten sonra Kuzey Yarım Küre'de gündüzler kısaltmaya, geceler uzamaya; Güney Yarım Küre'de ise geceler kısaltmaya, gündüzler uzamaya başlar.
 - Aydınlanma çemberi kutup dairelerinden teğet geçer. Bu yüzden Kuzey Kutup Dairesi'nde 24 saat gündüz, Güney Kutup Dairesi'nde ise 24 saat gece yaşanır.
 - Güneyden kuzeye doğru gidildikçe gündüz süreleri uzar.

Buna göre bu tarihte Kars'ta yaz yaşanacağından en uzun gölgenin ölçüldüğü söylenemez.

(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Coğrafi Konum

5. Aynı meridyen yayı üzerinde yer alan bütün noktalarda yerel saat, saat dilimi, Başlangıç Meridyeni ile olan yerel saat farkı gibi özellikler aynıdır. Antalya ve İzmit aynı meridyen yayı üzerinde yer alır. Güneş ışınlarının geliş açısı aynı paralel çemberi üzerinde yer alan bütün noktalara aynı açı ile gelir. Antalya ve İzmit farklı paralel çemberleri üzerinde yer alır. Bu nedenle güneş ışınlarını farklı açılarla alırlar.

PUAN KÜPÜ

Cisimlerin öğle vakti gölge boyu yıl boyunca değişir. Bu değişim Ekvator'dan kutuplara gidildikçe artar. Türkiye'de güneyden kuzeye gidildikçe artar. Ör; Hatay'da öğle vakti gölge boyu değişimi Sınop'takinden azdır.

(Cevap E)

7. İki meridyen arası mesafe Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe azalır. Ekvator'da bu mesafe 111 kilometre iken kutup noktalarında bu mesafe 0 metredir. Türkiye üzerinden geçen 33. doğu meridyeni boyunca farklı noktalardan doğuya doğru 1000 kilometre gidildiğinde, en kuzeyde yer alan ok yönünde en fazla, en güneyde yer alandan ise en az meridyen yayı geçilir.

(Cevap A)

8. Dünya kendi eksenini etrafında batıdan doğuya doğru döner. Bu yüzden güneşin karşısından ilk önce doğudaki, en son batıdaki noktalar geçer. Bu nedenle en batıda yer aldığı için güneşin karşısından en son geçecek olan ve dolayısıyla da yerel saati en geride olan I numaralı nokta olacaktır.

PUAN KÜPÜ

Meridyen yaylarının boyları eşit olduğundan herhangi bir tanesi başlangıç meridyeni olarak alınabilir. Batlamyus (MS 90-168), haritalarında Atlas Okyanusu'nda bulunan Kanarya Adaları üzerinden geçen meridyeni başlangıç meridyeni (0°) olarak kullanmıştır. O zaman dünyanın bilinen en batı kısmı burasıydı. Ancak zamanla Afrika'nın batı kıyıları iyice öğrenildikten sonra başlangıç meridyeni için daha batıdaki adalar esas alındı. XIX. yüzyılın sonlarından itibaren iletişim ve ulaşım alanında yaşanan gelişmelerle küresel anlamda saat ve zaman kavramlarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla 1884 yılında yapılan Uluslararası Meridyen Konferansı'nda Greenwich (Londra / İngiltere), başlangıç meridyeni (0° meridyeni) olarak belirlenmiştir. Bu nedenle Greenwich, günümüzdeki ülkelerin birçoğunda uluslararası zaman diliminin başlangıç meridyeni olarak kullanılmaktadır.

(Cevap A)

6. Meridyenler arası mesafe kutuplara doğru gidildikçe daralır. Bu yüzden ardışık meridyen yayları arası uzaklık her yerde aynı değildir. Ekvator'a doğru gidildikçe de bu mesafe genişler. Eğer Türkiye Ekvator'a daha yakın bir yerde olsaydı, doğusu – batısı arasındaki mesafe genişlerdi. Ancak meridyenler arası zaman farkı her yerde 4 dk olup değişmez. Bu yüzden yerel saat farkı da değişmezdi.

(Cevap B)

9. Aynı meridyen üzerinde bulunan kentler, öğlen vakti güneşin karşısına aynı anda gelirler. Buna göre, söz konusu kentlerin yerel saatleri aynı olur. İzmit, Kütahya ve Denizli illeri de aynı meridyen üzerinde yer aldıklarından yalnızca yerel saatlerinin aynı olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

1. 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinin en önemli özelliği dünya üzerindeki her yerde gece-gündüz eşitliğinin (12 saat gündüz 12 saat gece) yaşanmasıdır. Dolayısıyla gece-gündüz sürelerinin en uzun veya en kısa yaşanması gibi bir durum 21 Mart tarihinde söz konusu değildir.

PUAN KÜPÜ

Yer Eksenini: Kutup noktalarından ve yerin merkezinden geçtiği varsayılan doğrudur.

Ekvator: Kutup noktalarına eşit uzaklıkta olan noktaların birleştirilmesiyle elde edilen çizgidir. Dünya'yı iki eşit parçaya böldüğü varsayılan; çizgisel hızın en fazla, yer çekiminin en az, gurup ve tan sürelerinin en kısa olduğu paralel dairesidir.

Ekvator Düzlemi: Ekvator'un oluşturduğu düzlemdir.

Yörünge Düzlemi (Ekliptik): Dünya'nın Güneş etrafında dönerken izlediği yörünge düzlemdir.

Eksen Eğikliği: Yörünge düzlemi ile Ekvator düzlemi arasındaki $23^{\circ} 27'$ lık açıdır. Eksen eğikliği adı verilen bu açı dönencelerin sınırını belirler.

Dönence: Güneş ışınlarının yarım kürelerde dik açıyla geldiği en son noktadır. Güneş ışınları, öğle vakti 21 Haziran'da Yengeç Dönencesi'ne ($23^{\circ} 27'$ kuzey enlemi); 21 Aralık'ta ise Oğlak Dönencesi'ne ($23^{\circ} 27'$ güney enlemi) dik açıyla düşer.

Kutup Daireleri: Gece veya gündüzün 24 saat yaşanabildiği enlemlerdir ($66^{\circ} 33'$ kuzey ve güney).

Aydınlanma Çizgisi: Dünya'nın aydınlık ve karanlık kısımlarını birbirinden ayıran sınırdır. 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinde kutup noktalarından, 21 Aralık ve 21 Haziran tarihlerinde ise kutup dairelerinden geçer. Başka bir ifadeyle bu çember, kutup noktaları ile kutup daireleri arasında sürekli yer değiştirir.

Ekinoks: 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerine verilen isimdir. Bu tarihlerde Dünya'da gece-gündüz eşitliği yaşanır. Güneş ışınları Ekvator'a dik açıyla gelir ve yarım kürelerde bahar mevsimi başlar.

Solstis: 21 Aralık ve 21 Haziran tarihlerine verilen isimdir. Bu tarihlerin öğle vakitlerinde Güneş ışınları, Yengeç Dönencesi'ne (21 Haziran) ve Oğlak Dönencesi'ne (21 Aralık) dik açıyla düşer.

(Cevap C)

2. Türkiye'de sıcaklık güneş ışığının geliş açısına bağlı olarak güneyden kuzeye doğru gidildikçe azalır. Buna göre; İzmir'in Van'dan daha sıcak olmasının nedeni güneş ışığının geliş açısı değil karasallık, denizellik ve yükselti gibi özel konum şartlarıdır.

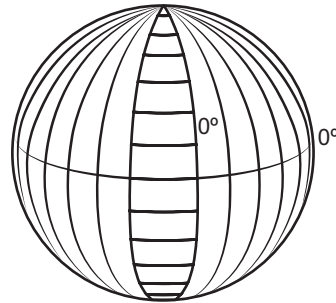
PUAN KÜPÜ

1 yıl, 365 gün 6 saattir. 4 yılda bir bu 6 saat toplanarak ($4 \times 6 = 24$ saat) 1 gün elde edilir. Bu günün eklendiği yıla **artık yıl** denir. Artık yıl, diğer yıllardan farklı olarak 366 gündür. Bu yıllarda (4'ün katı olan yıllar; 2016, 2020, 2024 vb.) şubat ayı 29 gün sürer ve ayın son gününe de artık gün denir.

(Cevap A)

3.

Yukarıdaki şekilde gösterildiği gibi meridyenler arası uzaklık her yerde farklıdır. Bu yüzden meridyenlerden yararlanılarak uzaklık hesaplaması yapılamaz. Ancak meridyenler arası zaman farkı her yerde aynıdır ve değişmez. Bu yüzden haritada verilen kentlerin yerel saat farkına, yerel saati en ileri olan kent vb. bilgilere ulaşabiliriz. Ancak Ankara ve Sivas arası kuş uçuşu uzaklık, meridyenlerden yararlanılarak hesaplanamaz.

(Cevap C)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Coğrafi Konum

4. Gündüz süresinin uzunluğu enlem ile ilgilidir. Çünkü Türkiye'de güneyden kuzeye doğru gidildikçe enleme bağlı olarak gündüz süresi uzar.

A seçeneğinde yer alan doğal bitki örtüsünün çeşitli olması, Türkiye'de kısa mesafelerde iklim çeşitliğinin fazla olmasının bir sonucudur. Türkiye'de batıdan doğuya doğru gidildikçe ortalama yükselti artar bu da iklimin çeşitlenmesine, dolayısıyla bitki örtüsünün çeşitlenmesine neden olmaktadır. Bu duruma neden olan temel faktör yükselti; yükselti ise özel konumun sonucudur.

Merkezin yıllık sıcaklık ortalamalarının farklı olmasına neden olan faktörler: Denizellik - karasallık ve yükselti kavramıyla ilgili olduğu için özel konumdur.

Tarımsal ürün çeşitliliğinin fazla olması iklim, yükselti ve sıcaklıklarının farklı olmasıyla ilgili olduğu için özel konumdur.

Yıllık yağış ortalamalarının farklı olması da özel konumla açıklanır.

(Cevap C)

5. Haritada gösterilen kentlerden en batıda olan yani İzmir kenti başlangıç meridyenine daha yakın olacaktır. İzmir ve Van'ın sıcaklıkları eşit olamaz. Ayrıca Ankara'nın yerel saati Konya'dan daha geri olacaktır.

PUAN KÜPÜ

Ekvator ile (0°) dönenceler (23° 27') arasında kalan enlemlere alçak enlemler, dönenceler ile kutup daireleri (66° 33') arasında kalan enlemlere orta enlemler, kutup daireleri ile kutup noktaları (90°) arasında kalan enlemlere de yüksek enlemler denir. Buna göre Türkiye orta enlemlerde yer alan bir ülkedir.

(Cevap E)

6. Harita verilen şehirlerden en doğuda olan Iğdır'ın yerel saati daha ileridir. Bu yüzden Güneş en erken Iğdır'da doğar. Samsun ile Hatay aynı meridyen yayı üzerinde oldukları için öğlen vaktini aynı anda yaşar.

En güneyde olduğu için, Ekvator'a en yakın olan kent Hatay'dır. Iğdır ile Çanakkale arasında 1 saat 16 dakika yerel saat farkı vardır. Bu bilgiye meridyenlerden ulaşılır. Ancak Çanakkale'nin yerel saati hem Iğdır'a göre hem de Samsun'a göre daha geridir.

(Cevap E)

7. Türkiye, Kuzey Yarım Küre'de yer alır. Bu durum, Türkiye'nin güneyinden kuzeyine doğru gidildikçe bazı özelliklerin değişmesine neden olur. Bu özellikler:

- Güneş ışınlarının yere düşme açısı azalır.
- Sıcaklık, enleme bağlı olarak azalır.

- Cisimlerin gölge boyu uzar.

Deniz suyu tuzluluk oranı azalır.

Kalıcı kar sınırı deniz seviyesine yaklaşır.

- Üzerinden geçen paralel dairelerinin boyları kısalmır.
- Üzerinden geçen ardışık iki meridyen yayı arasındaki mesafe azalır.

Türkiye, orta enlemlerde yer alır. Bu nedenle yıl içinde dört mevsimi belirgin olarak yaşar. Türkiye'nin kuzeyi ile güneyi arasındaki kuş uçumu uzaklık 666 km'dir. Türkiye'nin doğusu ile batısı arasındaki yerel saat farkı 76 dakikadır. Türkiye, 2 ve 3. saat dilimlerinde yer alır. Bütün bu açıklamalar matematik konum ile ilgilidir. Ancak ortalama yükseltinin Sivas'ta en fazla olması özel konumun bir sonucudur.

(Cevap D)

8. Fiziki haritalarda renkler yükselti basamaklarını gösterir. 0-500 metre arası: yeşil (I numaralı yer), 500-1000 metre arası: sarı (II numaralı yer), 1000-2000 metre arası: kahverengi (III numaralı yer) ve 2000 metreden yüksek olan yerler ise koyu kahverengi renk ile gösterilir.

(Cevap B)

1. Yukarıdaki haritada verilen merkezlerin coğrafi konumları dikkate alındığında hem en doğuda hem de en kuzeyde yer aldığı için I numaralı merkezin,
- Yerel saat en ileridir.
 - İki meridyen arası mesafe en azdır.
 - Çizgisel hız en azdır.
- gibi özelliklerin tümüne sahip olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

2. Dünya günlük hareketini tamamlarken kendi eksenini etrafında batıdan doğuya doğru döner. Buna göre, Dünya'nın günlük hareketi sırasında Türkiye haritası üzerinde işaretlenen kentlerden en batıda olan yani İzmir, güneşin karşısından en son geçer. Bu yüzden İzmir'de yıl boyunca Güneş, diğer kentlerden daha sonra batacaktır.

(Cevap A)

3. Çizgisel hız ekvator'dan kutuplara doğru azalır. Buna göre sorudaki haritada verilen merkezlerden ekvatora en yakın olan yani V. merkezde çizgisel hız en fazladır.

(Cevap E)

4. Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe; enlem etkisine bağlı olarak Güneş ışınları daha eğik gelir, gölge boyları uzar ve sıcaklıklar azalır. Ancak bu durum yağış miktarının artması ile ilgili değildir.

PUAN KÜPÜ

Enlem etkisine bağlı olarak; Hatay'dan Sinop'a doğru gidildikçe;

- Güneş ışınlarının geliş açısı daralır.
- Güneş ışınlarının tutulma oranı artar.
- Güneş ışınlarının atmosferde izlediği yol uzar.
- Güneş ışınlarının enerji kaybı artar.
- Sıcaklık ortalamaları azalır.
- Denizlerin tuzluluk oranı azalır.
- Kalıcı kar sınırı alçalır.
- Cisimlerin gölge boyu uzar.
- Gece-gündüz süre farkı artar.
- Gurup-tan vakti süresi uzar.

(Cevap B)

5. Sorudaki haritada verilen K, L, M ve N noktaları aynı enlemde yer alırlar. Bu yüzden;
- öğle vakti güneş ışınlarının gelme açısı,
 - Ekvator'a kuş uçuşu uzaklık,
 - gece gündüz süre farkı,
 - 21 Haziran tarihinde gündüz süresi gibi özellikleri sürekli aynıdır. Ancak bu noktaların karasallık ve denizellik özellikleri farklı olacağından gece ile gündüz arasındaki sıcaklık farklarının aynı olacağı söylenemez.

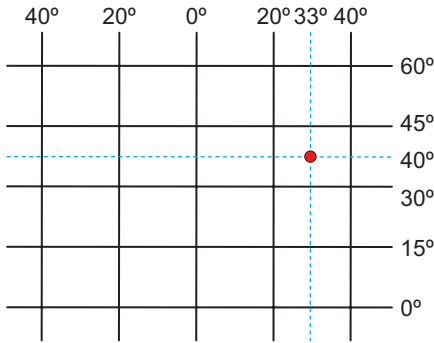
(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Coğrafi Konum

6. Dünya'nın geoid şekli nedeniyle yer çekimi Ekvator'dan kutuplara doğru artar. Buna göre, Türkiye haritasında işaretlenen kentlerden III. numaralı ekvatora en yakın olacağından yer çekimi daha zayıf hissedilir.

(Cevap C)

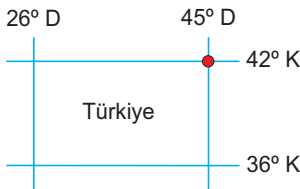
7.

Yukarıdaki koordinat sisteminde Ankara'nın yeri işaretlenmiştir. Buna göre Ankara, sorudaki III. numaralı bölgede yer alır.

(Cevap C)

8.

İşaretli alan 42 Kuzey paraleli ile 45 Doğu meridyeni- nin kesişim bölgesidir.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'nin en kuzeyinde yer alan Sinop ilindeki İnce Burun, 42° kuzey paralelinin geçtiği yere yakındır (42° 52' 43" kuzey). Türkiye'nin en güneyi ise Hatay'ın Aşağıtınçır mahallesidir. Burası 36° kuzey paraleline yakındır (35° 49' 10" kuzey). Türkiye'nin en batısında yer alan Gökçeada'nın Avlaka Burnu, 26° doğu meridyeni- ninin geçtiği yere yakındır (25° 7' 30" doğu). Türkiye'nin en doğusu ise Türkiye - İran - Ermenistan - Nahçıvan sınırlarının kesiştiği yerdir. İğdır ili Aralık ilçesinin doğusunda yer alan bu uç yer 45° meridyeni- ne yakındır (44° 48' 17" doğu).

(Cevap C)

9. İzmir batıda olduğu için yerel saati en ileri değil en geridir. Ayrıca;

- Sinop en kuzeyde yer aldığı için kıyılarındaki tuzluluk oranı en azdır.
- 21 Mart'ta tüm dünyada gece ve gündüz süresi eşittir.
- Antalya en güneyde olduğu için yıl boyunca güneş ışınlarını daha dik açıyla alır.
- Ankara ise daha karasal olduğu için yıllık ve günlük sıcaklık farkı daha fazladır.

(Cevap A)

10. Sorudaki haritada Türkiye'nin sınırlarından geçen paralel ve meridyenler gösterilmiştir.

Buna göre, Türkiye'nin dünya üzerinde bulunduğu yer; kuzey yarım kürede, başlangıç meridyeni- ninin doğusunda ve dönenceler dışında olmalıdır.

(Cevap D)

1. I. yörenin yıllık sıcaklık ortalamasının, IV. yöreninkinden daha fazla olmasının sebebi denizellik ve yükseltinin az olmasıdır. Bu durum yörenin coğrafi koordinatlarından değil, özel konumundan kaynaklanmaktadır.

(Cevap E)

2. Haritada Türkiye'nin enlem (36–42 Kuzey) değerleri ile (26–45 Doğu) boylam değerleri verilmiştir.

- Türkiye'nin en doğusu ile batısı arası (45–26) 19 boylam farkı vardır. $19 \times 4' = 76$ dakikalık zaman farkı vardır.
- Enlem derecesi (36 – 42 Kuzey) kuzeye doğru büyüdüğü için Kuzey Yarım Küre'de yer alır. $42 - 36 = 6$ paralel fark vardır.
- Başlangıç meridyeninin doğusunda yer aldığı için yerel saati başlangıç meridyenine göre ileridir.
- Yükseltinin doğuda daha fazla olması özel konum ile ilgilidir.

(Cevap D)

3. Çizgisel hız, Dünya'nın kendi eksenini etrafındaki dönüş hızıdır. Bu hız Ekvator'da en fazladır. (Saatte 1640 km) Dünya'nın şeklinden dolayı çizgisel hız Antalya'dan Samsun'a, (Ekvator'dan kutuplara) doğru azalır.

PUAN KÜPÜ

Dünya kendi eksenini etrafında sürekli döner. Ancak insanlar bunu hissetmez. Bu durumun nedeni Dünya'nın atmosfer ile birlikte dönmesidir. Dünya'nın eksenini etrafındaki dönüşüne bağlı olarak iki türlü hız ortaya çıkar. Günlük hareket esnasında birim zamanda alınan yola **çizgisel (dönüş) hız** denir. Çizgisel hız Ekvator'dan kutuplara doğru azalır. Günlük hareket esnasında birim zamanda oluşan açıya da **açısal hız** denir. Dünya 24 saatte 360° döndüğünden üzerindeki tüm noktaların açısal hızları eşittir.

(Cevap D)

4. Dünya'nın yuvarlak şekli nedeniyle, ülkemizde Ekvator'a daha yakın olan merkezlerin birim zamanda aldıkları yol daha uzak olan merkezlere göre daha fazladır. Haritada işaretli yerlerden Burdur Ekvator'a daha yakın olduğu için birim zamanda en fazla yol alır.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Coğrafi Konum

5. Ankara ve Iğdır'ın; yerel saatlerinin ve Güneşin doğuş saatlerinin aynı olabilmesi için aynı boylam üzerinde yer almaları gerekir. Ayrıca her iki kentin yıllık sıcaklık ortalaması ve doğal bitki örtülerinin de aynı olması yalnızca koordinatlara göre belirlenebilen bir özellik değildir. Aynı enlemde bulunan yerlerin gündüz uzunluğu kesinlikle aynı olur. Buna göre Ankara ve Iğdır'da aynı enlem üzerinde yer aldıklarından 21 Haziran'daki gündüz süreleri aynı olacaktır.

(Cevap E)

6. Türkiye haritasında kıyı kentlerinin sıcaklık ortalamalarının kuzeye doğru azaldığı görülür. Bu durumu ortaya çıkan en temel etken enlemdir. Dünya'nın şekli-güneş ışınlarının geliş açısı ve matematik konum aynı anlama gelir. Ancak boylam Dünyanın sıcaklık dağılışını etkilemez. Boylam yalnızca yerel saati etkiler.

PUAN KÜPÜ

Enlem; Güneş ışınlarının geliş açısı, sıcaklık dağılışı, iklim ve toprak tipleri, bitki türleri, tarım ürünleri ve denizlerin tuzluluk oranları gibi özellikleri etkilerken tarım, orman, kalıcı kar ve yerleşme sınırını da belirler.

(Cevap C)

7. Ülkemiz Kuzey Yarım Küre'de yer aldığından;
- Güneyden kuzeye gidildikçe gece-gündüz süre farkı artar.
 - Kuzeyden güneye doğru gidildikçe gurup ve tan süresi kısalmır.
 - Güneyden kuzeye gidildikçe kalıcı kar sınırı düşer.
 - Ülkemiz Doğu Yarım Küre'de yer aldığından;
 - Batıdan doğuya gidildikçe yerel saat ileri olur.

Ancak, Güneyden kuzeye doğru gidildikçe Türkiye'de gölge boylarının kısalmaması değil, uzaması beklenir.

(Cevap A)

8. Enlemin etkisine bağlı olarak ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe sıcaklık azalır. Bu durum buharlaşmanın ve dolayısıyla denizlerin tuzluluk oranının kutuplara doğru azalmasına neden olmaktadır.

(Cevap A)

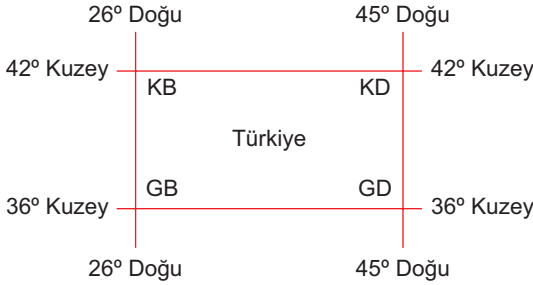
1. Türkiye aynı paraleller arasında kalmış fakat meridyen değerleri değişmiştir. Bu yüzden Ekvatora olan uzaklığı, çizgisel hız ve gündüz uzunluğu gibi özellikler değişmezken Türkiye'nin dâhil olduğu saat dilimleri değişecektir. Çünkü saat dilimleri Türkiye'nin boylam dereceleri ile ilgilidir.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'nin en doğusu ile en batısı arası zaman farkı 76 dakikadır. Nedeni Türkiye'nin en doğusu ile en batısı arası 19 meridyen farkının bulunmasıdır. (26° Doğu ile 45° Doğu)

(Cevap D)

2. Türkiye, 26° - 45° Doğu meridyenleri ile 36° - 42° Kuzey paralelleri arasında yer alır.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'nin köşe noktalarındaki coğrafi koordinatları,

- Kuzeybatı: 42° K ile 26° D
- Güneybatı: 36° K ile 26° D
- Kuzeydoğu: 45° D ile 42° K
- Güneydoğu: 45° D ile 36° K

paralel ve meridyenleri kullanılarak belirtilir.

(Cevap E)

3. Aynı meridyen üzerinde yer alan tüm kentlerin yerel saatleri aynıdır. Rize ve Bingöl aynı meridyen yayı üzerinde yer aldıklarından yalnızca yerel saatlerinin aynı olduğu söylenebilir.

PUAN KÜPÜ

Meridyenler kutuplarda birleştikleri için aynı meridyen yayı üzerindeki tüm noktaların başlangıç meridyenine eşit uzaklıkta oldukları söylenemez.

(Cevap A)

4. Türkiye sahip olduğu coğrafi koordinatları sonucunda ortaya çıkan matematik konumu itibarıyla Kuzey Yarımküre'de ve Başlangıç Meridyeni'nin doğusunda yer alır. C seçeneğinin dışındaki tüm bölgeler Güney Yarımküre'de ve Türkiye'nin uzağındadırlar. C seçeneğinde verilen alanın koordinat değerleri Türkiye'nin koordinatlarına daha yakındır.

(Cevap C)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Coğrafi Konum

5. 21 Aralık'ta güneş ışınları Güney Yarım Küre'deki Oğlak Dönencesi'ne dik açıyla düşer. Buna göre; 21 Aralık tarihinde Türkiye'nin en güneyi güneş ışınlarını daha dik, en kuzeyi güneş ışınlarını daha eğik açıyla alır.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'nin güneyinden kuzeyine doğru gidildikçe güneş ışınlarının geliş açısı küçülür. Bu durum yıl boyunca değişmez.

(Cevap E)

6. Haritada İzmit, Ankara, Sivas, Trabzon ve Kars kentlerimizin boylam değerleri gösterilmiştir. Bu kentlerimiz ile ilgili boylam değerlerinden yararlanarak;

- Yerel saatin daha ileri olduğu kent Kars olduğu,
- Güneş'in en son İzmit'te batacağı,
- İzmit ile Sivas arasında $((37^\circ - 30^\circ) = 7^\circ \times 4 \Rightarrow 28')$

28' yerel saat farkı olduğu yanıtlarına ulaşılabilir. Ancak boylamlar arası mesafe bilinmediğinden Trabzon – Kars kentleri arası kuş uçuşu uzaklığın ne kadar olduğu sorusuna yanıt bulunamaz.

PUAN KÜPÜ

Ardışık iki meridyen yayı arası zaman farkı her yerde 4 dakikadır. Ancak ardışık iki meridyen yayı arasındaki mesafe kutuplara doğru kısalır.

(Cevap C)

7. Ankara ile Siirt arasındaki zaman farkı;

$$09.36 - 09.00 = 36'$$

Ankara ile Siirt arasındaki meridyen farkı;

$$36' \div 4' = 9^\circ$$

Siirt daha doğuda yer aldığından bulunan boylam farkı Ankara'nın boylam değerine eklenir.

$$33^\circ \text{ Doğu} + 9^\circ = 42^\circ \text{ Doğu, Siirt'in boylamı } 42^\circ \text{ Doğu'dur.}$$

(Cevap A)

8. Kars'ta yerel saat Çanakkale'ye göre yaklaşık 1 saat 10 dakika daha ileridir. Bu nedenle Çanakkale'de vakit öğle iken Kars'ta öğle sonrası olmalıdır.

PUAN KÜPÜ

Uluslararası ortak bir zaman kavramı oluşturmak için Dünya, 24 saat dilimine ayrılmıştır. Başlangıç meridyeninin $7^\circ 30'$ doğusu ile $7^\circ 30'$ batısı arasında kalan 15 meridyen başlangıç saat dilimi 0 numaralı (24. saat dilimi) olarak kabul edilmiştir. Bu dilimde bulunan yerler, saatlerini başlangıç meridyeninin yerel saatine göre ayarlar. Bundan sonraki her dilim, 15 meridyenden oluşmaktadır. Ülkeler ulusal saatlerini, her dilimin ortasında bulunan, 15 ve 15'in katlarından oluşan meridyenlerin yerel saatlerine göre ayarlamaktadır. Uluslararası saat dilimlerine göre Türkiye'nin bir bölümü ikinci, bir bölümü ise üçüncü saat diliminde bulunmaktadır. Ancak üçüncü saat diliminin ayarı, Türkiye'nin her yerinde ve yıl boyunca ulusal saat ayarı olarak kullanılmaktadır.

(Cevap C)

1. Türkiye'de cisimlerin gölge yönü asla güneyi göstermez. Çünkü Türkiye Kuzey Yarım Küre'de yer alır ve güneş ışınlarını güneyden alır. Şekle göre Çorum'da öğle vakti yaşanırken Ankara'da öğleden önce, Sivas'ta ise öğleden sonra yaşanacaktır. Buna bağlı olarak da Ankara'ya güneş ışınları güneydoğu, Sivas'a ise güneybatı yönden gelecektir. Gölge yönleri de bunlara ters yönde oluşacaktır.

PUAN KÜPÜ

Ekinoks tarihlerinde (21 Mart-23 Eylül) Ekvator'da öğle vakti cisimlerin gölgesi oluşmaz. Bu tarihlerde, Ekvator'un kuzeyindeki yerlerde gölge yönü kuzeyde, güneyindeki yerlerde ise güneydedir. Gölge yönleri, yaşanan tarihlere göre dönenceler arasında bazen kuzeye bazen de güneye düşer. Yengeç Dönencesi'nin kuzeyinde gölge yönü her zaman kuzeyi, Oğlak Dönencesi'nin güneyinde ise güneyi gösterir. 21 Haziran'da Yengeç Dönencesi'nde öğle vakti cisimlerin gölgesi oluşmaz. Oğlak Dönencesi'ne bakıldığında 21 Aralık'ta öğle vakti cisimlerin gölgesi oluşmaz. Türkiye'de ise yatay yüzeylerde gölge boylarının sıfır olmaması ve yıl boyunca öğle vakitlerindeki gölgelerin kuzey yönlerini göstermesi matematik konumundan kaynaklanmaktadır.

(Cevap D)

2. İki merkez arasındaki yerel saat farkının az olması için aralarındaki meridyen farkının da az olması gerekir. Buna göre aralarında en az meridyen farkı olan merkezler II ve III tür.

PUAN KÜPÜ

Uç noktalarına göre Türkiye'nin en doğusu ile en batısı arasında 19 meridyen bulunmaktadır. Bu da doğusu ile batısı arasında 1 saat 16 dakika ($19 \cdot 4 = 76$ dakika) yerel saat farkına neden olmaktadır. Buna göre ülkemizin en doğusunda güneş doğduktan 1 saat 16 dakika sonra en batısında doğmaktadır.

(Cevap B)

3. Haritada I numarayla gösterilen yol diğerlerine göre daha kısa gerçek uzunluğa sahiptir. Bu durum gerçek uzunluk ile kuş uçuşu arasındaki uzunluk arasında daha az fark olduğunu bu nedenle yer şekillerinin daha sade olduğunu göstermektedir.

(Cevap A)

4. Türkiye Kuzey Yarım Küre'de yer alır. Bu nedenle Güney Yarım Küre'de yaz mevsiminin yaşandığı tarihlerde Türkiye'de kış mevsimi yaşanır. Türkiye'de 23 Eylül ile 21 Mart tarihleri arasında güneyden kuzeye doğru gidildikçe gündüz süreleri kısalır. Kış mevsimi bu tarihler arasında yaşanır. Bu duruma bağlı olarak Zonguldak'ta kış mevsiminde gündüz süresi en kısa, Hatay'da ise en uzundur.

(Cevap E)

5. Türkiye Kuzey Yarım Küre'de yer alır. Bu nedenle Güney Yarım Küre'de kış mevsiminin yaşandığı tarihte Türkiye'de yaz mevsimi yaşanır. Türkiye'de yaz mevsiminde kuzeye doğru gidildikçe de gündüz süresi uzar. Buna göre, bu tarihte en uzun gündüz süresi Zonguldak kentinde yaşanır.

(Cevap A)

6. Dünya batıdan doğuya doğru döndüğü için batıdaki noktalar daha sonra Güneş'in karşısına gelmelidir. 4 dakikada 1 meridyen yayı geçildiğine göre 12 dakikada 3 meridyen yayı geçilir. Buna göre; 33° Doğu'dan 3° meridyen batıya doğru gidilmelidir.

(Cevap B)

7. Aynı paralel üzerinde yer alan tüm noktaların Ekvator'a olan uzaklıkları eşittir. Kentlerin karasallık–denizellik ve yükselti gibi özel konum şartları farklı olduğundan yıllık sıcaklık ortalaması, doğal bitki örtüsü vb. özellikleri farklı olabilir.

(Cevap B)

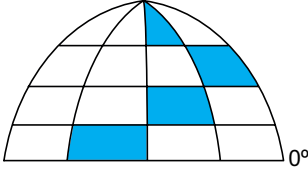
8. Türkiye'de yükselti, Doğu Anadolu'ya gidildikçe artmaktadır. Buna göre haritada gösterilen iller arasında yükseltisi en fazla olan Ardahan'dır. Ancak bu durum özel konumun bir sonucudur. Yani coğrafi koordinatlardan yola çıkarak ulaşılabilecek bir bilgi değildir. Diğer açıklamalar enlem ve boylam değerleri ile ilgili; yani matematik konumun sonuçlarıdır.

(Cevap B)

9. Soruda verilen kentlerin enlem ve boylam değerleri dikkate alınır. İzmir'in daha batıda olduğu ve yerel saatinin daha geri olması gerektiği görülür. Buna göre güneşin İzmir'de daha sonra doğması gerekir.

(Cevap C)

1.

Yukarıdaki şekilde gösterildiği gibi, gerçekte meridyenler arası mesafe Ekvator'dan kutuplara doğru daralır. Bu yüzden meridyenler en geniş aralığa Ekvator üzerinde ulaşırlar. Buna göre, en geniş yüz ölçüme sahip olan, en güneydeki (Ekvator'a en yakın) I. bölgedir. II. bölge daha dar, en dar olan ise III. bölgedir.

(Cevap A)

2. Boylamın sıcaklık üzerinde bir etkisi yoktur. M ile N arasındaki sıcaklık farkının nedeni "yüksekti"dir. Daha doğuda yer alan N'nin sıcaklığı bu yüzden düşüktür. P ile R arasındaki sıcaklık farkının nedeni "enlem"dir. Daha kuzeyde yer alan R'nin sıcaklığı bu yüzden daha düşüktür.

(Cevap A)

3. A, B ve C yerleşim birimleri aynı enlem üzerinde yer aldıklarına göre, güneş ışınları eşit açıyla geliyor demektir. Bu durumda sıcaklıklarının farklı olması güneş ışınlarının geliş açısı ile açıklanamaz.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'nin yer şekilleri çeşitlidir. Dağları, gölleri, akarsuları, yer altı mağaraları ve ilginç yer şekilleri önemli bir turizm potansiyeli oluşturmaktadır. Yer şekillerinin çeşitlilik göstermesi ve kısa mesafelerde önemli yükseklik farklarının olması, aynı anda farklı mevsim özelliklerinin yaşanmasına neden olmaktadır. Örneğin aynı günde Karadeniz kıyılarınday yağmur yağarken Akdeniz kıyılarınday denize girilebilmekte, Ağrı Dağı'nın zirvelerinde sert kış koşulları yaşanmaktadır. Aynı şekilde Antalya kıyılarınday denize girilirken Antalya'nın kuzeybatısındayki Bey Dağları'nın zirvelerinde karlar olabilmektedir. İklimdeki bu çeşitlilik aynı zamanda doğal bitki örtüsü, yetiştirilen tarım ürünleri, hayvancılık ve turizm türlerinde de çeşitliliğe neden olmuştur.

(Cevap A)

4. Türkiye 36° kuzey – 42° kuzey paralelleri ile 26° doğu – 45° doğu meridyenleri arasında yer aldığından güneybatı köşesinde 36° kuzey paraleli ile 26° doğu meridyeni geçmektedir.

(Cevap A)

5. Meridyenlerin aralarındaki mesafe Ekvatordan kutuplara doğru gidildikçe kısalır. Bu yüzden aynı meridyen yayı üzerinde bulunan noktaların başlangıç meridyeni-ne olan uzaklıkları aynı değildir. Güneşin doğuş anı olan tan vakti süresi ise Ekvatora doğru gidildikçe kısalır.

PUAN KÜPÜ

Bulunduğu enlemlerden dolayı Türkiye'de kuzeye gidildikçe güneş ışınlarının düşme açısı küçülür, atmosferde aldığı yol uzar. Bu nedenle kuzeye gidildikçe sıcaklık ve deniz suyundaki tuzluluk oranı azalır. Aynı nedenden dolayı kuzeyden esen rüzgârlar sıcaklığı azaltırken güneyden esen rüzgârlar sıcaklığı artırmaktadır.

(Cevap E)

6. Dünya'nın geoid şeklinden dolayı Ekvator çevresi daha uzundur. Bu nedenle tüm uçaklar turlarını farklı sürede tamamlar.

(Cevap E)

7. Türkiye 26° - 45° doğu meridyenleri arasında yer alır. Türkiye'de yerel ve ulusal saatin belirlenmesinde bu meridyen yayları etkilidir. X kentinden Y kentine doğru gidildikçe yerel saatin daha ileri olmasında matematik konum etkilidir.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'nin kuzeyinde yer alan kutup kuşağında ülkemize göre daha soğuk, güneyinde yer alan tropikal kuşakta ise daha sıcak koşullar hüküm sürmektedir. Oysa Türkiye'de dört mevsim belirgin olarak yaşanır. Bu yüzden tarım ürünleri ve doğal bitki örtüsü çeşitlilik göstermektedir. Ancak bu durum üzerinde iklim çeşitliliği yani özel konum şartları da etkilidir. Yani Türkiye'de tarım ürünleri ve doğal bitki örtüsünün çeşitlilik göstermesi üzerinde hem özel hem de matematik konum şartları birlikte etkilidir.

(Cevap A)

8. Ekinoks tarihleri olan 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinde aydınlanma çemberi tüm paralelleri iki eşit parçaya böldüğünden tüm dünyada gece-gündüz eşitliği yaşanır. 23 Eylül haritadaki merkezlerin tamamının gece-gündüz sürelerinin eşit olduğu bir tarihtir.

(Cevap C)

1. Aynı boylam üzerinde yer alan merkezlerde;

- yerel saat,
- öğle vakti (Gölgenin en kısa olduğu an)
- herhangi bir meridyenle olan zaman ve açı farkı

aynıdır.

Sadece 21 Mart ve 23 Eylül günü Güneş'in doğuş ve batış saatleri aynıdır. Yılın diğer günleri Güneş'in batış ve doğuş saatlerinde farklılıklar yaşanır.

(Cevap B)

2. Aynı enlem üzerinde yer alan noktalarda:

- Ekvatordan uzaklık aynıdır.
- Güneş ışınlarının geliş açısı aynıdır.
- Öğle vakti cisimlerin gölge boyu aynıdır.
- Gece-gündüz süresi aynıdır.
- Gurup ve tan süresi aynıdır.

(Cevap D)

3. Türkiye'de güneyden kuzeye gidildikçe değişen temel özellikler şunlardır:

- Güneş ışınlarının yeryüzüne düşme açısı azalır.
- Cisimlerin gölge boyu uzar.
- Çizgisel hız azalır.
- Sıcaklık ve iklimsel özellikler değişir.
- Deniz sularının kimyasal özellikleri değişir.
- Kalıcı kar sınırı alçalır.
- Orman üst sınırı kuzeye gidildiğinde alçalır.

(Cevap A)

4. Türkiye'nin coğrafi koordinat verilerinden Kuzey - güney uzunluğu, yerel saat farkı vb. özelliği belirlenebilir. Türkiye'nin doğu-batısı arası uzaklığı bulabilmek için meridyenler arası mesafeyi bilmek gerekir. Meridyenler arası mesafe kutuplara doğru gidildikçe değişir. Bu nedenle Türkiye'nin doğu-batı arası uzaklığı hesaplanamaz.

(Cevap C)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Coğrafi Konum

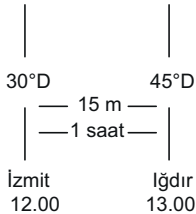
5. Özel konum şartları, enlem etkisine ters düşen sonuçların yaşanmasına neden olabilmektedir. Kış aylarında Samsun'da sıcaklığın Ankara'dan yüksek olmasının sebebi denizellik ve karasallıktır. Denizelliğin (nemliliğin) fazla olduğu yerlerde aşırı ısınma ve soğuma görülmediği için günlük ya da yıllık sıcaklık farkları az olur. Karasal ortamlarda ısınma ve soğuma daha hızlı gerçekleştiği için sıcaklık farkları fazla olur. Ankara'da denizel etki az olduğu için karasallık daha belirgindir. Bu nedenle kış aylarında daha soğuktur. Samsun'da denizelliğin etkisiyle kış aylarında soğuma daha azdır.

PUAN KÜPÜ

Enleme bağlı olarak Türkiye'de sıcaklık, genel olarak kuzeye gidildikçe azalmaktadır. Bu azalma kıyılarda daha düzenlidir. Örneğin Antalya'nın yıllık sıcaklık ortalaması 18,7 °C, Çanakkale'ninki 15 °C, Sinop'unki 14,1 °C'tur. Karalar daha çabuk ısınıp soğuduğu için Türkiye'de en yüksek ve en düşük sıcaklıklar karalarda yaşanmaktadır. Karalardaki sıcaklık farkları kıyılara göre fazladır. Ayrıca kıyılarda kış sıcaklığı, iç kesimlerden yüksektir.

(Cevap E)

6.

Yukarıdaki şekle göre, İzmit'te gölge boyunun en kısa olduğu anda (Saat 12.00) Iğdır'da saat 13.00'dür. Ancak Türkiye'de, Iğdır'ın yerel saatine göre ortak saat belirlendiğine göre İzmit'te bulunan bir kişinin kolundaki saat (ortak saat) 13.00'ı gösterecektir.

(Cevap C)

7. Gece - gündüz süre farkı ve gurup süresi enleme göre değişir. İki kent arasında gece – gündüz süresi farkı en az ve gurup süresi birbirine yakın olması için aralarında enlem farkının olmaması gerekir. Buna göre aralarında en az enlem farkı olan Samsun - İstanbul doğru cevap olacaktır.

PUAN KÜPÜ

Dünya'nın kendi eksenini etrafındaki dönüş hızı kutuplara gidildikçe azaldığı için Güneş'in batış zamanı olan gurup ve Güneş'in doğuş zamanı olan tan süresi kutuplara gidildikçe uzar.

(Cevap D)

8. Harita üzerinde gösterilen I, II ve III numaralı yerleşim merkezlerinin aynı enlem üzerinde yer aldıkları sorudaki açıklamada belirtilmiştir. Buna göre, bu şehirlere güneş ışığı eşit açıyla gelmektedir. Sonuç olarak söz konusu yerleşim merkezlerinin sıcaklık ortalamalarının farklı olması güneş ışınlarının geliş açısı ile açıklanamaz.

PUAN KÜPÜ

Türkiye, matematik konumu itibarıyla Akdeniz iklim kuşağı içinde yer alır. Bu kuşakta olmasına rağmen kısa mesafelerde yükseltinin çok fazla değişmesi, denizellik-karasallık ve dağların uzanış doğrultusu gibi faktörlerin etkisi ile ülkemizde çeşitli iklim tipleri ortaya çıkmıştır.

(Cevap A)

9. 21 Mart ve 23 Eylül'de yalnızca Türkiye'de değil; Dünya'nın tamamında gece ve gündüz süreleri birbirine eşittir. 21 Haziran'da ise ülkemizde yaz mevsimi başlar ve en uzun gündüz yaşanır. Ayrıca bu tarihte güneyden kuzeye doğru gidildikçe gündüz süresi uzar. Buna göre I. kentin Haziran'da gündüz süresi daha uzun olduğu için; daha kuzeyde olmalıdır (İstanbul).

21 Aralık tarihinde Türkiye'de kış mevsimi başlar ve en kısa gündüz yaşanır. Bu tarihte de kuzeyden güneye doğru gidildikçe gündüz süresi uzar. Buna göre II. kentin Aralık'ta gündüz süresi daha uzun olduğu için; daha güneyde olmalıdır (Mersin).

(Cevap B)

2023 Kahramanmaraş depremleri, 6 Şubat 2023'te dokuz saat arayla meydana gelen, merkez üsleri sırasıyla Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan, 7,8 Mw ve 7,5 Mw büyüklüklerindeki iki depremdir. Pazarcık'ta meydana gelen ilk deprem, 1668 Kuzey Anadolu depreminden sonra Anadolu topraklarında gerçekleşen en büyük ikinci deprem ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde kaydedilen en büyük deprem olarak kayıtlara geçti. Elbistan merkezli ikinci deprem ise Türkiye'de meydana gelen depremler arasında en büyük üçüncü deprem oldu.

HARİTALARLA COĞRAFYA

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ
(İÇ KUVVETLER)

AKADEMİ DENİZİ

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (İÇ KUVVETLER)

Türkiye'deki yeryüzü şekilleri bugünkü görünümünü (dağlar, tepeler, ovalar, vadiler vb.) iç ve dış kuvvetlerin karşılıklı etkileşimi sonucunda kazanmıştır. İç kuvvetler yer şekillerinin ana hatlarını meydana getirdiğinden yapıcı; dış kuvvetler ise yüksek yerleri aşındırıp çukur yerleri doldurarak daha çok yıkıcı etkiye sahip olmuştur.

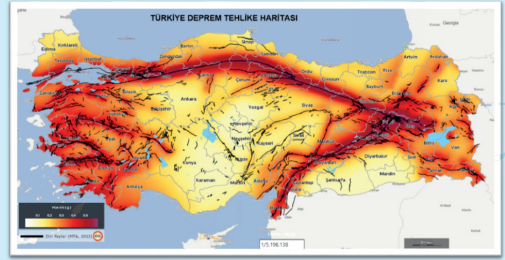
Türkiye Bir Deprem Ülkesi!

Volkanik Depremler

Etkin volkanların çevresinde görülür. Magmanın lav püskürtmesi sırasında çevrede oluşturduğu titreşimlerdir. Türkiye'de faal hâlde volkan olmadığından bu tür depremler görülmez.

Karstik Depremler

Karstik arazilerde yaygın olarak görülür. Suda kolay çözünebilir kayaların yaygın olduğu sahalarda, yer altında oluşan büyük mağaraların tavanlarının çökmesiyle oluşur. Bu tür depremlerin etki alanları dardır.

Arabistan ve Afrika ile Avrasya levhası arasında sıkışan Anadolu kütlesi zayıf alanlarından kırılmakta ve oluşan fay hatları ile deprem riski artmaktadır. Bu levhaların sürekli hareket hâlinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin sürekli deprem riski altında olduğu söylenebilir.

Kuzey Anadolu Fay Hattı (KAF)

Batı'da Saros Körfezi'nden başlayıp Marmara Denizi'nin ortasından İzmit Körfezi'ne, Adapazarı Ovası, Düzce, Bolu, Erbaa, Niksar, Erzincan, Erzurum Pasinler'den İran sınırına kadar devam eder.

Tektonik Depremler

Yer kabuğunda yapısal değişikliklere neden olan hareketlere tektonik hareketler adı verilir.

Batı Anadolu Fay Hattı (BAF)

Ege Bölgesi'nde horst ve graben sistemlerini oluşmasına neden olan düşey atımlı faylar aynı zamanda etkili depremlere de neden olmaktadır.

Doğu Anadolu Fay Hattı (DAF)

Hatay'da Amik Ovası'ndan başlayıp Van Gölü'ne doğru Güneydoğu Toroslar boyunca bir yay biçiminde uzanan fay hattıdır.

1. Yer kabuğundaki kırık hatlar; fay hattı demektir. Türkiye'de fay hatlarının dağılışı ile sıcak su kaynaklarının dağılışı birbirine paraleldir. Çünkü yerin derinliklerinden gelen sıcak su kaynakları ancak fay hatlarını takip ederek yeryüzüne ulaşır.

PUAN KÜPÜ

Doğu Anadolu'da Arap levhası, Bitlis bindirme kuşağı olarak adlandırılan bir alan boyunca Anadolu levhası ile çarpışmaktadır. GPS (Küresel Konumlama Sistemi) çalışmaları, Arap levhasının Avrasya levhasına göre yaklaşık 18 mm/yıllık bir hızla kuzeybatı doğrultusunda hareket ettiğine işaret etmektedir. Bu çarpışma Anadolu levhasının batıya doğru kaçmasına neden olmaktadır. Anadolu levhasının batıya doğru hareketi sağ-yanal atımlı Kuzey Anadolu ve sol-yanal atımlı Doğu Anadolu fay zonları boyunca gerçekleşmektedir. Bu fay zonları boyunca GPS çalışmaları ile belirlenen kayma hızları yaklaşık sırasıyla 25 mm/yıl ve 9 mm/yıldır. Bu iki fay Karlıova'da (Bingöl) birleşmektedir. Doğu Anadolu'daki bu güncel tektonik hareketler GPS çalışmalarının yanı sıra bölgede meydana gelmiş önemli depremlerin çözümleri ile de desteklenmektedir.

(Cevap C)

3. Haritada koyu renkle işaretlenen yer Tuz Gölü ve çevresidir. Tuz Gölü ve çevresi deprem tehlikesinin en az olduğu yerlerden biridir.

Türkiye'de deprem riski az olan yerler:

- Konya, Karaman çevresi,
- Taşeli Platosu ve çevresi,
- Mardin – Midyat çevresi,
- Ergene Havzası'dır.

(Cevap B)

4. Türkiye'de kırık hatların en geniş alan kapladığı bölge Ege'dir. Bu yüzden Ege'de sıcak su kaynakları daha yaygındır.

(Cevap A)

2. Haritada boyalı olarak verilen alan, Kıyı Ege Bölümü'dür. Kıyı Ege Bölümü'nün özellikleri:

- I. derece deprem bölgesidir.
- Jeotermal enerji potansiyelli fazladır.
- Denizel iklim iç kısımlara kadar sokulabilmektedir.
- Doğal liman fazladır.
- Koy ve körfez sayısı fazladır.
- Kıta sahanlığı geniştir.

Dağların denize paralel uzandığı Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinde; kıta sahanlığı dar, koy ve körfez sayısı azdır.

(Cevap D)

- 5.

Türkiye bir deprem ülkesidir. Deprem riski yüksek olan alanlar ülkemizde oldukça geniş alan kaplar. Ancak aktif fay hattı bulunmayan nadir yerlerden olan Taşeli Platosu'nda (III numaralı yer) deprem olasılığının daha düşük olduğu söylenebilir.

(Cevap C)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (İç Kuvvetler)

6. Haritada koyu renkle işaretlenen alanlar Ege ve Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kesimleridir. **Ege Bölgesi'nin kıyı kesimlerindeki yer şekilleri;**

- Dağlar denize dik uzanır.
- Kıyıda koy, körfez, ada, yarımada, liman, girinti, çıkıntı fazladır.
- Dağlar daha çok doğu - batı yönlü uzanır.
- Dağlar kırıklı bir yapıya sahiptir.
- Kıta sahanlığı geniştir.
- Akarsuların ağız kısımlarında delta ovaları oluşmuştur.
- Limanların art bölgesi geniştir.
- Enine kıyı tipi oluşmuştur.

gibi özelliklere sahiptir.

Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kesimlerindeki yer şekilleri;

- Dağlar denize paralel uzanır.
- Kıyıda koy, körfez, ada, yarımada, girinti, çıkıntı, liman sayısı azdır.
- Dağlar daha çok doğu - batı yönlü uzanır.
- Dağlar kıvrımlı bir yapıya sahiptir.
- Kıta sahanlığı dardır.
- Boyuna kıyı tipi oluşmuştur.
- Falez çok fazladır.

gibi özelliklere sahiptir.

Buna göre, Ege ve Karadeniz Bölgesi'nde verilen işaretlenen alanda yer şekilleri bakımından tek ortak özellik dağların daha çok doğu batı yönlü uzanmasıdır.

(Cevap C)

7. Verilen dağların tamamı, III. Jeolojik Zamanda oluşmuştur. Yıldız Dağları I. Jeolojik Zamanda oluşmuştur. Ayrıca hepsi orojenezle oluşmamıştır. Ağrı Dağı volkanik bir dağdır.

PUAN KÜPÜ

Yer kabuğu hareketleri sonucunda Tethys (tetis) Okyanusu tabanında biriken tortullar kıvrıldı ve Alp-Himalaya orojenezi gerçekleşti. Bu orojenik hareket, günümüzün en önemli kıvrım sistemi olan Alp-Himalaya kıvrım sistemini oluşturdu. Kuzey Anadolu ve Toros Dağları bu kıvrım sisteminin bir parçasıdır. Bu orojenik harekete eşlik eden epirojenik hareketlerle birlikte Anadolu yükselmiş ve bir kara hâlini almıştır.

(Cevap D)

8. Haritada verilen I numaralı yer Ergene'dir. Ergene Bölümü düzdür. Ulaşımında boğaz ve geçitlere ihtiyaç duyulmaz. II numaralı yer ise Kıyı Ege'dir. Kıyı Ege'de dağlar denize dik uzanır, ulaşımında boğaz ve geçitlere ihtiyaç duyulmaz. III numaralı yer ve IV numaralı yerde ise denize paralel uzanan dağ sıraları bulunur. Bu dağ sıraları kıyı ile iç kesimler arasındaki ulaşımı güçleştirmiştir. Bu yerlerde ulaşım ancak geçitler ile sağlanır.

(Cevap D)

9. K – G arası çıkarılacak bir profilde G noktası deniz seviyesinden başlar, Toros dağlarını aşar ve İç Anadolu Bölgesi'nde düz ve sade bir araziden geçer, daha sonra kuzeye doğru Kuzey Anadolu Dağlarını geçerek tekrar deniz seviyesine ulaşır. Bu doğrultuda çıkarılacak profil A seçeneğinde yer alır.

(Cevap A)

1. Çökme depremi, etki alanı en dar, hasar ve tahrip gücü en az olan deprem türüdür. Karstik aşındırmalar sonucunda oluşan mağaraların çökmesi sırasında meydana gelir. Ülkemizde Taşeli Platosu'nda (V numaralı alan) karstik arazinin yaygın olmasına bağlı olarak bu tür depremlerin risk oluşturduğu söylenebilir.

(Cevap E)

2. I. Kaz
II. Aydın
III. Menteşe
IV. Nur dağları; 3. jeolojik zamanda orojenez etkisiyle sert olan tabakaların kırılmasıyla oluşan kırık dağlardır.
- V numaralı yerde gösterilen Kaçkar dağları yine 3. zamanda orojenez etkisiyle oluşur, ancak esnek tortulların kıvrılmasıyla oluşan kıvrım dağdır.

(Cevap E)

3. Dış kuvvetler tarafından aşındırılan malzemeler; deniz, göl vb. su kütlelerinin tabanlarında birikerek binlerce metre kalınlığında tortul tabakalar oluşur. Biriken ve sertlik dereceleri birbirinden farklı olan tortul tabakalar, yan basınçlara uğrar. Buna bağlı olarak da kıvrım ve kırık dağları oluşur. Türkiye'nin Karadeniz ve Toros dağları da bu şekilde oluşmuştur. Ancak IV numaralı yerde bulunan dağlar Türkiye'nin sönmüş volkanlarından.

(Cevap D)

4. Ege Bölgesi Türkiye'de kırıklı yer yapısının en geniş alan kapladığı bölgedir. Bu yüzden söz konusu bölgede kaplıca ve sıcak su enerji kaynakları (jeotermal enerji) yaygındır.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de fay hatları, deprem olasılığı ve sıcak su kaynaklarının dağılışı birbirine paraleldir.

(Cevap B)

5. • V numaralı dağ Mardin'deki Karacadağ'dır ve sönmüş bir volkanik dağdır.
• I numaralı dağın kuzey ve güney yamaçlarında yaşanan iklim farklı olduğundan bitki örtüleri de farklıdır.
• III numaralı bölge Ege Bölgesi'dir. Ege Bölgesi'ndeki dağlar kırılmayla oluşmuştur.
• IV numaralı dağda kalkerli araziden dolayı karstik şekiller yaygındır.
• II numaralı dağ Uludağ'dır. Zirvesinde buzul göllerine rastlanır.

(Cevap B)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (İç Kuvvetler)

6. Gerçek alan ile iz düşüm alan arasındaki farkın fazla olması yer şekillerinin engebeli olduğunu gösterir. I ve IV. bölgelerde yer şekilleri sade olduğundan gerçek alan izdüşüm alan arasındaki fark azdır. II ve III. bölgeler engebeli olduğundan fark fazladır.

(Cevap D)

7. Haritada işaretlenen Tuz Gölü'nün güneyinde yer alan V numaralı alanda sırasıyla; Karadağ, Karacadağ, Hasan Dağı, Melendiz ve Erciyes volkanik dağları ile genç volkanizma arazileri bulunur.

(Cevap E)

8. I. Jeolojik Zaman'da (370-170 milyon yıl önce) "masif" adı verilen ilk kıta çekirdekleri oluşmuştur. Başkalaşım uğrayarak dirençli ve sert kütleler haline gelen bu masiflerin Türkiye'de görüldüğü başlıca araziler;

- Yıldız Dağları Masifi
- Zonguldak Masifi
- Kastamonu-Devrekani Masifi (II numaralı yer)
- Kırşehir Masifi (III numaralı yer)
- Bitlis Masifi (V numaralı yer)
- Mardin (Eşiği) Masifi
- Anamur Masifi
- Menteşe-Saruhan Masifi'dir. (I numaralı yer)

(Cevap D)

9. Volkanizma faaliyetleri sırasında etrafa yayılan küllere "tuf" denir. Türkiye'de volkan tüflerinin daha sonra sel suları tarafından aşındırılması sonucunda peribacaları Nevşehir'de (IV numaralı alanda) oluşmuştur.

(Cevap D)

10. Türkiye'de oldukça geniş bir alan kaplayan platolar, deniz seviyesine yakın yerlerden başlayıp çok yüksek alanlara kadar görülebilir. Aşağıdaki haritada Türkiye'nin platoları gösterilmiştir.

Buna göre sorudaki harita işaretlenen alan Taşeli Platosu'dur.

(Cevap D)

11. Haritada işaretlenen I numaralı yerdeki Yıldız Dağları, Istranca masifi adı verilen Birinci zaman (Paleozoik) yaşlı kütleler üzerinde yer alır. Merkezindeki dağlık kısımları hariç, şiddetli aşınma ile plato görünümü almıştır. Granit ve gnaysdan oluşan kayaç yapısı, merkezi kısımların aşınmasını engellemiştir. Kırklareli sınırları içinde kalan ve Kuzey Trakya'da denize paralel uzanan bu dağ sıraları sorudaki metinde açıklanan duruma bir örnektir.

(Cevap A)

1. Türkiye'de dağlar genelde kıyıya paralel olarak uzandığı için deniz etkisi iç kesimlere fazla ilerleyemez. Bu yüzden kıyı ile iç kesimler arasında kısa mesafede çok fazla iklim - bitki örtüsü farklılığı görülmektedir. Ancak Ege'de bu fark daha azdır. Çünkü Ege'de dağlar kıyıya paralel değil dik olarak uzanır.

(Cevap D)

2. Sorudaki şekilde gösterilen horst-graben oluşumudur. Bu yer yapısı orojenez yani dağ oluşumu hareketleri sonucunda meydana gelir. Yan basınçlara maruz kalan sert yapıdaki tortul kütleler kıvrılamaz ve kırılır. Böylece horst-graben sistemleri oluşur. Türkiye'de bu sistemlerin en güzel örneğine kıyı Ege Bölümü'nde rastlanır.

(Cevap A)

3. Dağ oluşumu hareketleri sırasında gerilmeye maruz kalan Batı Anadolu'da sert tabakaların kırılmasıyla sorudaki şekilde gösterilen kırık dağları, çöken alanlarda ise çöküntü ovaları oluşmuştur. Çöküntü alanlarına Gediz, Büyük ve Küçük Menderes ovaları; yüksekte kalan kütlelere ise Bozdağlar ile Yunt ve Aydın dağları örnek verilebilir. Yıldız Dağları ise kıvrımlı yapıdaki yaşlı dağ sıralarıdır.

(Cevap E)

4. Matematik konum özelliklerinden dolayı Türkiye'de buzulların etkili olduğu alanlar oldukça sınırlıdır. Geçmiş jeolojik dönemlerde yaşanan iklim değişimlerinden dolayı buzulların meydana getirdiği yeryüzü şekillerine 2000 metreden daha yüksek alanlarda rastlanır. Yani II numaralı alanda yer alan Uludağ'ın yüksek yerlerinde buzulların izlerine rastlanır. Ancak 2543 metre zirveye sahip olan Uludağ'da, halen aktif buzul bulunmaz. Bugünkü iklim şartlarına bağlı olarak kalıcı kar sınırı, ülkemizde 3000 metrenin üzerinde görülmektedir. Bu nedenle buzullara Kaçkarlar, Ağrı Dağı, Süphan Dağı, Buzul Dağı, Sat Dağı, Erciyes, Aladağlar ve Bolkar dağları üzerinde rastlanır.

(Cevap E)

5. Türkiye, Arabistan ve Afrika ile Avrasya levhası arasında sıkıştığından ülkemizde sıklıkla depremler yaşanmaktadır. Ülkemizdeki deprem alanları beş bölgeye ayrılmaktadır. Birinci derece deprem alanları fay hatlarının çevresini oluşturmaktadır. Depremin en yıkıcı etkisi bu hat boyunca görülmektedir. Birinci derece deprem bölgesinden uzaklaştıkça depremin etkisi azalmaktadır. Beşinci derece deprem bölgesi ise deprem bakımından en az tehlikeli yerleri oluşturmaktadır. Tuz Gölü'nün güneyi ile Anamur Burnu arasındaki bölge beşinci derece deprem alanıdır. Sorudaki haritada V numaralı gösterilen Güneydoğu Anadolu'da da deprem olasılığı zayıftır.

(Cevap E)

6. Depremlerin sebep olduğu tahribat alüvyal, çakıllı, kumlu ve killi arazinin yaygın olduğu alanlarda yani delta ovalarında daha fazla olur. Deltalar tamamen akarsuların taşıyıp biriktirdiği bu tür malzemelerden oluşur. Soruda verilen haritada ise yalnızca II numaralı alanda delta ovaları bulunmaz. Bu yüzden diğerlerine göre aynı şiddetteki depremin zararı burada daha az olacaktır.

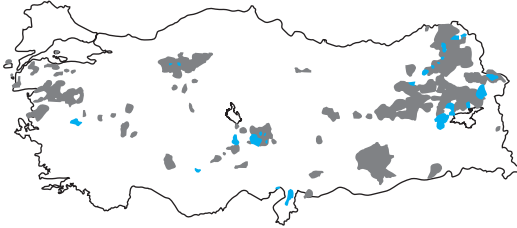
(Cevap B)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (İç Kuvvetler)

7. Türkiye'deki yükseltisi fazla olan ovaların iklim şartlarının karasallaşmasına bağlı olarak; I. aritmetik nüfus yoğunluğu, IV. endüstriyel tarım ürünlerinin çeşitliliği özelliklerinin diğerlerinden az olduğu söylenebilir. Ayrıca yükseltiyle birlikte düşen sıcaklık ortalamaları ürünlerin daha geç olgunlaşmasına ve kar yağışlı gün sayısının da artmasına neden olacaktır.

(Cevap B)

8.

- Kuaterner lav akıntıları
- Neojen-kuaterner volkanik alanları

Yukarıdaki haritada Türkiye'deki volkanik arazilerin dağılışı gösterilmiştir. Bu haritaya göre ülkemizde en fazla volkanik araziye Doğu Anadolu Bölgesi'nde (V numaralı alan) rastlanır.

(Cevap E)

9. Haritadaki işaretlenen yerlerden;
- I numaralı yer bir graben ovası (Gediz Grabeni) içine yerleşmiştir.
 - II numaralı yerde yaşlı araziler (Zonguldak) yer alır.
 - III numaralı yerde geniş bir delta ovası (Çukurova) vardır.
 - IV numaralı yerde karstik arazi (Taşeli Platosu) geniş yer kaplar. Ancak "V numaralı yerde engebe fazla değildir" demek yanlış olur. Çünkü burası (Hakkari Bölümü) Türkiye'nin en engebeli yeridir.

(Cevap E)

10. Yüzey şekli en sade olan Trakya'da yer alan I numaralı saha tarıma diğerlerinden daha uygundur. II numaralı yerde Batı Karadeniz Dağları, III numaralı yerde Menteşe Dağları, IV numaralı yerde Batı Toroslar, V numaralı yerde Hakkari Bölümü yer alır.

(Cevap A)

11. Haritada IV numara ile belirtilen alanda bulunan Karacadağ volkanik oluşumdur. Ancak bunun dışında haritada işaretlenen yerlerde bulunan; Yıldız Dağları (I.), Küre Dağları (II.), Kaçgar Dağları (III.), Geyik Dağları (V.) ise kıvrımlı hareketler sonucu oluşmuştur.

(Cevap D)

12. **Heyelan:** Toprağın kütsel olarak hareketidir. Heyelan için; eğimli arazi, killi yapı, kar erimeleri, toprağın şişkin hâle gelmesi gerekir. Bu özelliklerde genellikle Doğu Karadeniz Bölümü'nde görülür.

Deprem: Yer altında biriken enerjinin fay hatları boyunca yeryüzüne çıkmasıdır. Can ve mal kaybına sebep olur. Türkiye genç oluşumlu olduğu için çok yaygındır. Türkiye'de Kuzey Anadolu ve Doğu Anadolu gibi iki büyük deprem kuşağı vardır. Ege Bölgesi'nde de yine aktif faylar vardır. Bu nedenle Türkiye'de depremler en fazla Ege Bölgesi'nde yaşanır.

Çığ: Dağların yüksek kesimlerine biriken kara kütlelerinin hareketidir. En fazla Doğu Anadolu'da görülür.

Sel ve Su Baskını: Akarsuların taşkın dönemlerinde ve yükseliş dönemlerinde evleri, tarlaları sular altında bırakmasıdır.

Orman Yangını: Ormanların doğal ve beşerî yoldan yanmasıdır.

I. alanda heyelan, II. alanda ise deprem olayları çok fazla yaşanır.

(Cevap A)

1. Soruda verilen açıklamaya göre, engebeli yerlerde gerçek alan daha fazla olur. Bu yüzden kuş uçuşu (izdüşüm) alan ile gerçek alan arasındaki fark fazla olur. Buna göre, düz arazi olan Konya Ovası - Cihanbeyli Platosu'nu kapsayan III numaralı hat üzerinden gerçek alan daha azdır.

(Cevap C)

2. Türkiye'deki sıcak yeraltı suları olan termal kaynakların dağılışı fay hatlarının dağılışına paraleldir. Buna göre, en fazla termal kaynaklara Ege'de rastlanır. Güney Marmara'daki I numaralı alan (Balıkesir) ve Kıyı Ege'deki II numaralı alanda (Muğla) termal kaynaklar yaygındır.

(Cevap B)

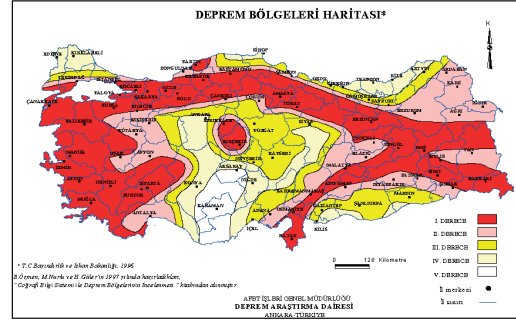
3. Verilen dağlardan Erciyes ve Ağrı volkanik, Kaçkar, Buzul ve Bolkar Dağları orojenezle oluşan kıvrım dağlarıdır. Bundan dolayı I ve II cümlelerde verilen bilgiler bütün dağlar için ortak değildir. Fakat bu dağların yükseltileri fazla olduğundan dördüncü jeolojik zamanda hepsi buzullaşmaya uğramışlardır.

(Cevap C)

4. Türkiye'de kırıklı arazi en fazla Ege Bölgesi'nde yer alır. III. alanda fay hatları bulunmaz. Bu yüzden kırıklı arazi geniş yer kaplar demek yanlış olur. Ayrıca I numaralı alanda Meriç Nehri taşkınlara neden olur. II. numaralı alanda Bafra Delta ovası yani tarıma elverişli düzlükler bulunur. IV. alanda Taşeli Platosu'nda yer şekilleri engebeldir. V. alanda ise Gaziantep ve Şanlıurfa platoları vardır.

(Cevap C)

5.

Türkiye deprem olasılığı yüksek olan bir ülkedir. **Kuzey Anadolu fay hattı**; Saros Körfezi'nden başlayarak, Güney Marmara, Bolu, Çankırı, Amasya, Tokat, Erzincan ve Erzurum üzerinden Aras Vadisi'ne kadar uzanır ve Gürcistan'a geçer. **Batı Anadolu fay hattı** ise Ege'deki kırık hatları kapsar. **Güney Anadolu fay hattı**; Hatay'dan başlayıp Kahramanmaraş, Adıyaman, Malatya, Elazığ, Bitlis, Bingöl ve Van üzerinden İran'a geçer. Harita üzerinde işaretlenen III numaralı alan dışındaki tüm noktalar bu fay hatları üzerinde yer alırken III numaralı alan (Taşeli Platosu) bu büyük fay hatlarının dışındadır.

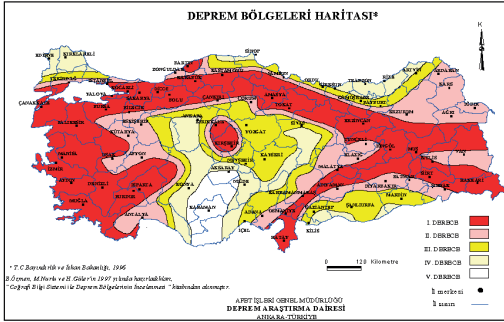
(Cevap C)

6. Ege Bölgesi'nde dağlar denize dik uzanır. Bu nedenle bölgenin kıyılarında;
- Yarımada, ada, körfez fazla
 - Falez oluşumu az
 - Kıta sahası geniş
 - Kıyı ile iç kesimler arası ulaşım gelişmiştir.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (İç Kuvvetler)

7. Nükleer santraller, hidroelektrik santraller gibi iklime, termik santraller gibi kömür ve doğal gazın rezervlerine bağlı olmadığı için üretimde süreklilik gösterirler. Uranyum ve toryum madenleri kullanılan bu santrallerde atomun parçalanmasıyla ortaya çıkan nükleer enerji kullanılır. Doğal olarak bu santrallerin fay hatlarının uzağına kurulmasına dikkat edilir. Çünkü bir deprem sonrası yaşanabilecek olan kazalar, nükleer sızıntılar vb. yalnızca ülkemizi değil neredeyse tüm Dünya'yı etkileyecektir. Türkiye ise bir deprem ülkesidir.

Buna göre haritadan da anlaşılacağı üzere, aktif fay hattı bulunmayan Mersin Akkuyu'da (IV numaralı yer) ve Sinop'ta (V numaralı yer) Japon ve Rus ortaklar ile çalışmalar sürdürülmektedir.

(Cevap E)

8. Kalkan şeklindeki yanardağ V numaralı alanda bulunan Karacadağ'dır. Karstik araziler IV numaralı alandaki Taşeli Platosu'ndadır. Horst ve grabenler III numaralı alandaki Kıyı Ege'dedir. Buzul şekillerine ise II numaralı alandaki Kuzeydoğu Anadolu'da rastlanır. Buna göre I numaralı alandaki Ergene Ovası hakkında bir bilgi verilmemiştir.

(Cevap A)

9. Haritada belirtilen yerlerden;

- I numaralı alan; Ergene Ovası
- II numaralı alan; Konya Ovası
- IV numaralı alan; Çukurova
- V numaralı alan ise Altınbaşak-Ceylanpınar (Şanlıurfa)

çevreleridir. Ancak yaklaşık olarak Tunceli ve Bingöl yörelerini kapsayan III numaralı alanda yer şekillerindeki ortalama yükselti, eğim-engebe daha fazladır.

(Cevap C)

10. Haritada gösterilenler;

- I numaralı dağ sınırları: Batı Toroslara ait sultan,
- II numaralı dağ sınırları: Batı Karadeniz'e ait Ilgaz
- III numaralı dağ sınırları: Yıldız Dağları'dır.

PUAN KÜPÜ

Deprem enerjisinin açığa çıktığı noktanın yeryüzüne olan en kısa uzaklığı, depremin odak derinliği olarak adlandırılır. Yani odak noktası (hiposantr) ile dış merkez (episantr) arasındaki mesafedir. Depremler, odak derinliklerine göre sınıflandırılır. Türkiye'de olan depremler genellikle sığ depremlerdir ve bu depremlerin derinlikleri 0-60 kilometre arasındadır. Orta ve derin depremler daha çok bir levhanın diğer levhanın altına girdiği bölgelerde olur. Derin depremler çok geniş alanlarda hissedilir. Buna karşılık derin depremlerin meydana getirdiği hasar azdır. Sığ depremler ise dar bir alanda hissedilirken bu alan içinde çok büyük hasara sebep olabilir.

(Cevap A)

11. Kesit incelenirse; Sakarya Ovası'ndan başlar (M). Daha sonra Antalya kıyılarında sona erer (N).

PUAN KÜPÜ

Türkiye'nin **en yüksek dağı** Ağrı'dır. Türkiye'nin **en büyük kanyonu** Antalya'daki Büyük Kanyon'dur. Türkiye'deki **en uzun ırmak** Kızılırmak'tır. Türkiye'nin **en fazla su taşıyan akarsuyu** Fırat'tır. Türkiye'nin **en büyük ve en fazla elektrik üretilen barajı** Atatürk Barajı'dır.

(Cevap B)

1. En eski jeolojik devir olan I. Jeolojik Zaman'da (370-170) milyon yıl önce) "masif" adı verilen ilk kıta çekirdekleri oluşmuştur. Başkalaşıma uğrayarak dirençli ve sert kütleler haline gelen bu masiflerin Türkiye'de görüldüğü başlıca araziler, Marmara'da; (Istranca) Dağı, Uludağ, Kaz Dağları masifleri, Ege'de; Saruhan Menteşe masifi, İç Anadolu'da Kırşehir ve Niğde masifleri, Karadeniz'de; Kastamonu yakınlarında Daday-Devrekani masifleri; Akdeniz'de; Alanya; Doğu Anadolu'da ise Bitlis ve Pötürge masifleri yer almaktadır.

(Cevap C)

2. Sorudaki haritada dağların günümüzdekine göre farklı olarak uzandığı bölge Akdeniz'dir. Akdeniz'de günümüzde dağlar denize paraleldir. Boyuna kıyı tipi görülür. Oysa ki sorudaki haritaya göre Akdeniz'de dağlar denize dik uzanmış ve enine kıyı tipi oluşmuştur. Buna göre, Antalya - Kaş kıyılarındaki dalmaçya kıyı tipi ortadan kalkmıştır. Diğerlerinde bir değişiklik olmamıştır.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de dağların doğu-batı doğrultulu uzanışı; deniz etkisinin iç kesimlere ilerlemesine engel olmuştur, kuzey-güney yönlü ulaşımı güçleştirmiştir. Önemli akarsuların, kara ve demir yollarının doğu-batı yönlü olmasını sağlamıştır.

(Cevap A)

3. Masif alanlar; jeolojik olarak yaşlı olan arazilerdir. Bu arazilerin ortalama yükseltisi az olur. Örneğin Yıldız Dağları, Menteşe Yöresi masif arazilerdir. Türkiye'de volkanik araziler Doğu Anadolu'da ve İç Anadolu'da geniş yer kaplar. Haritada Marmara ve Akdeniz bölgeleri de taranmıştır. Oysaki bu yerlerde volkanizma bulunmaz. Haritadaki koyu renkle işaretlenen alanlarla Türkiye'nin platoları verilmiştir.

(Cevap E)

4. Türkiye'deki volkanik dağlar en fazla İç Anadolu'da ve Doğu Anadolu'da bulunur. Ayrıca Güneydoğu Anadolu'da bulunan Karacadağ da sönmüş bir volkan konisidir. Ancak Batı Karadeniz'de (I numaralı alan) volkan konisi bulunmaz.

(Cevap A)

5. Ülkemizdeki dağlar oluşum yönüyle kıvrım, kırık ve volkanik dağlar olmak üzere üçe ayrılır.

Ülkemizdeki Volkanik Dağlar: Nemrut, Süphan, Tendürek, Ağrı, Karadağ, Karacadağ, Hasandağı, Melendiz, Erciyes, Uludağ, Ağrı Dağı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Karacadağ, Ege Bölgesi'ndeki Manisa-Kulakonileri ve Akdeniz Bölgesi'ndeki Hatay-Hassa volkanlarıdır.

Geyik Dağları ise Toros Dağları'ndandır. Bu dağlar kıvrım dağlardır.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (İç Kuvvetler)

6. Türkiye'de etki alanı en dar, hasar ve tahrip gücü en az deprem türü olan çöküntü depremleri, karstik arazilerdeki mağaralar ve boşlukların çökmesi sırasında meydana gelir. Karstik araziler ise ülkemizde Akdeniz Bölgesi'nde en geniş alan kaplar. Buna göre çöküntü depremlerine bu bölgemizde rastlanma olasılığı daha fazladır.

(Cevap D)

7. Türkiye'deki yüksek volkan konilerine Doğu Anadolu'da yer alan Nemrut, Tendürek, Süphan, Büyük ve Küçük Ağrı dağları ile İç Anadolu'da yer alan Erciyes, Melendiz, Hasan dağları, Karadağ ve Karacadağ örnek verilebilir. Ayrıca Güneydoğu Anadolu'da, İç Anadolu'dakiyle aynı isme sahip olan Karacadağ volkan konisi yer almaktadır. Batı Anadolu'da da (Kula / Manisa) volkanizmanın etkisiyle çok sayıda küçük volkan konisi, lav ve kül kalıntısı bulunmaktadır. Sorudaki haritada ise V numaralı yerde Süphan değil Tendürek volkan konisi yer alır.

(Cevap E)

8. Türkiye'de oldukça geniş bir alan kaplayan platolar, deniz seviyesine yakın yerlerden başlayıp çok yüksek alanlara kadar görülebilir. Platoların en çok görüldüğü yerlerin başında İç Anadolu gelmektedir. Burada yer alan başlıca platolar Obruk, Cihanbeyli, Haymana ve Bozok'tur. Ülkemizin en yüksek platoları ise Doğu Anadolu'da yer almaktadır. Erzurum-Kars ve Ardahan platoları (IV numaralı alan) başta olmak üzere bu yeryüzü şekilleri, genellikle akarsuların volkanik alanları aşındırması sonucu meydana gelmiştir. Bunların yanı sıra deniz seviyesine en yakın platoların Marmara Denizi çevresinde yer aldığı görülmektedir. Teke ve Taşeli platoları, akarsuların karstik arazilerdeki faaliyetleri sonucu oluşmuştur. Güneydoğu Anadolu'da bulunan platolar (Gaziantep, Şanlıurfa vb.), Fırat ve Dicle nehirleri tarafından derince aşındırılmış düzlüklerdir.

(Cevap D)

9. Haritadaki ovalardan;
- I. Bafra Ovası,
 - II. Çukurova birer delta ovasıdır ve akarsu biriktirmesi sonucunda oluşmuştur.
 - III. Manisa (Gediz grabeni) Ovası,
 - IV. Düzce Ovası ise tektonik çöküntü ovalarıdır.

(Cevap E)

10. Türkiye deprem riski yüksek bir ülke olmasına rağmen bu riskin düşük olduğu dördüncü, beşinci dereceden deprem bölgeleri de bulunmaktadır. Türkiye'de deprem riski az olan yerler aşağıdaki haritada gösterilmiştir.

I, III, IV ve V numaralı bölgeler deprem riski az olan bölgelerdir. II numara ile gösterilen bölge ise Tokat ve çevresidir. Bu bölge Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerinde bulunmaktadır ve deprem riski fazladır.

(Cevap B)

11. Türkiye'deki masifler araziler şunlardır: Istranca, Anamur, Ilgaz, Niğde, Kazdağ, Akdağ, Uludağ, Tokat, Malatya, Menderes, Bitlis, Akdağmadeni, Sultandağ ve Kırşehir'dir.

Haritada gösterilen masifler şunlardır;

- (I) Bitlis Masifi,
- (II) Akdağmadeni Masifi,
- (III) Niğde Masifi,
- (IV) Sultandağ Masifi ve
- (V) Menderes Masifi'dir.

(Cevap D)

1. Nükleer enerji, büyük atomların (uranyum, plütonyum) parçalanması ya da küçük atomların (hidrojen) birleşmesi (füzyon) sonucu açığa çıkan enerjidir. Günümüzde gelişmiş ülkelerin önemli bir kısmı enerji ihtiyacını nükleer santrallerle sağlamaktadır. Türkiye'nin toryum rezervi 380 bin, uranyum rezervi ise 90 bin ton civarında olmasına rağmen ülkemizde nükleer santral bulunmamaktadır. Bu nedenle de bu atomlardan henüz enerji üretilmemektedir. Türkiye'nin nükleer santral kurma çalışmaları son yıllarda hız kazanmıştır. Türkiye, Akkuyu (Mersin) ve Sinop'ta nükleer santral kurmak için çalışmalarına başlamıştır. Deprem haritası incelendiğinde ise bu yerlerin fay hatlarının uzağında olduğu söylenebilir.

(Cevap C)

2. Alp-Himalaya Dağ Kuşağı üzerinde yer alan Türkiye'deki dağlar, genel itibarıyla sıra hâlinde ve birbirine paralel olarak uzanır. Türkiye'deki dağların büyük bir bölümü, levhaların tortul tabakaları sıkıştırması ve bunun sonucunda kıvrılan kütlelerin yükselmesiyle oluşmuştur. Sıradağlar şeklinde uzanan bu dağların en önemlileri Kuzey Anadolu Dağları ile Toros Dağları'dır.

Haritada işaretlenen dağlardan I numaralı Batı Torosların bir kanadı olan Sultan Dağlarıdır. II numaralı olan Batı Karadeniz dağ sıralarına ait Ilgaz Dağlarıdır. III numaralı olan dağ sıraları ise Nur dağlarıdır.

(Cevap A)

3. Türkiye'de görülen depremler tektonik ve göçme-çökme olmak üzere ikiye ayrılır. Tektonik depremler faylanmalara bağlı iken göçme-çökme depremleri Akdeniz'de karstik arazilerdeki çökmelere bağlı oluşan küçük depremlerdir. Türkiye'de göçme-çökme depremlerinin oluşumunda insan da etkilidir. Özellikle maden ocaklarında, tarımda aşırı sulama ve yol yapımında kullanılan dinamit patlamaları bu tür depremlere neden olabilmektedir. Konya'da (III numaralı yer), son zamanlarda obrukların çökmesi sonucunda göçme depremleri çok sık yaşanmakta, bu durum günlük hayatı tehdit eder hale gelmiştir.

(Cevap C)

4. Haritada numaralandırılan alanlara bakıldığında;

- I. Sinop Yöresi
- II. Kırıkkale – Kırşehir çevresi
- III. Karaman çevresi
- IV. Şanlıurfa'nın güneydoğusu
- V. Kırklareli çevresidir.

Verilenler içerisinde ana fay hatlarına yakın olduğu için tektonik deprem riski daha fazla alan yöre Kırıkkale-Kırşehir çevresidir.

(Cevap B)

5. Dağlar Türkiye'nin bütün bölgelerinde görülmele beraber özellikle Akdeniz, Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde geniş alan kaplar. Türkiye'nin en yüksek dağı 5137 metre ile Ağrı Dağı'dır. İkinci yüksek dağı ise 4158 metre ile Buzul Dağı'ndaki Uludoruk Tepesi'dir. Üçüncü yüksek dağ ise 4058 metre ile Süphan Dağı'dır.

- Hasan Dağı – 3258 metre
- Parmak Dağı – 2900 metre

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (İç Kuvvetler)

6. Türkiye'deki volkanik konileri Tuz Gölü'nün güneyinde ve Van Gölü'nün kuzeyindeki bir hat üzerinde sıralanmıştır. Doğu Anadolu'da Nemrut, Tendürek, Süphan, Büyük ve Küçük Ağrı dağları ile İç Anadolu'da Erciyes, Melendiz, Hasan Dağları, Karadağ ve Karacadağ bulunur. Ayrıca Güneydoğu Anadolu'da da Karacadağ isimli volkan konisi vardır. Ancak sorudaki haritada Erciyes volkan konisi göstermemiştir.

PUAN KÜPÜ

Depremleri ifade etmek için büyüklük ve şiddet olmak üzere iki farklı kavram kullanılmaktadır. Depremin büyüklüğü, sismograf adı verilen bir aletle ölçülmekte ve bilim insanı Charles Richter'in oluşturduğu ölçeğe göre ifade edilmektedir. Bu ölçeğe göre 2'den küçük depremleri hissetmeyiz. Büyüklüğü 3 ile 5 arasında olan depremleri hissedebiliriz ancak bunların yıkıcı etkisi fazla değildir. Büyüklüğü 5 ile 7 olanlar orta, 7 ile 8 arasında olanlar büyük, 8'den fazla olanlar ise çok büyük depremler olarak sınıflandırılmaktadır. Depremin şiddeti ise, depremden sonra meydana gelen yıkımlara bakılarak ifade edilmektedir. Bilim insanı Giuseppe Mercalli tarafından oluşturulan ölçeğe göre depremler I ile XII arasında yer alan bir sayısal değere göre ifade edilmektedir.

(Cevap B)

7. Kuzey-güney yönündeki yan basınçlardan dolayı Türkiye'de genellikle doğu-batı doğrultulu dağlar ortaya çıkmıştır. Bu dağlardan 1. Şekilde gösterilen kırıklı yapıda, 2. Şekilde gösterilen ise kıvrımlı yapıdadır. Orojenik hareketler sonucunda meydana gelen kırılmalar, Türkiye'nin batısında horst ve graben alanlarının oluşmasına neden olmuştur. III numaralı Aydın Dağı bu şekildedir. Türkiye'de ana dağ kuşaklarını oluşturan kuzeyde Kuzey Anadolu Dağları, güneyde Toros Dağları ise (II numaralı Akçalı dağları) kıvrımlı yapıdadır.

(Cevap D)

8. Türkiye'de, Birinci Jeolojik Zaman'da (Paleozoyik) oluşan araziler, günümüzde tektonik hareketliliğini yitirmiş eski karasal alanlar durumundadır. Bu eski arazilere masif adı verilir. Yıldız Dağları, İzmir-Aydın arasındaki Menderes Masifi, Kırşehir Masifi, Alanya-Anamur Masifi Türkiye'de Birinci Jeolojik Zaman'da oluşmuş masif arazilerden bazılarıdır. Ancak II. bölge bu tür arazilerden değildir. Güneydoğu Anadolu'da yer alan Karacadağ (I. bölge), volkanik bir küttedir. III. bölgede yer kabuğu fay hatlarından dolayı kırıklı yapıdadır. IV. bölgede yaygın olarak kalker (kimyasal tortul kayalara) rastlanır. V. bölgede sıcak su yani jeotermal enerji kaynakları bulunmaktadır.

(Cevap B)

9. Kaş'a (Antalya) ulaşmak üzere Rize'den yola çıkan bu öğrenci grubu haritadaki güzergâhı takip ederken Karadeniz ve Toros dağları aşmak zorundadırlar. Erzurum'da lav platosu ardından da UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan Göreme Millî Parkı'nda peribacalarını ziyaret ederler. Kaş kıyıları da dalmaçya kıyılarıdır. Ancak bu kişilerin Pamukkale travertenlerini görmeleri mümkün değildir. Çünkü Denizli ili bu güzergâh üzerinde değildir.

(Cevap A)

HARİTALARLA COĞRAFYA

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (DIŞ KUVVETLER)

AKADEMİ DENİZİ

TÜRKİYE’NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (DIŞ KUVVETLER)

“

Diş kuvvetler oluşumları için gerekli olan enerjiyi güneşten alır. İç kuvvetlerin oluşturduğu yer şekilleri üzerinde yıkıcı etkiye sahiptirler. Yeryüzünü aşındırma, taşıma ve biriktirme faaliyetleri ile düzleştirmeye çalışırlar. Diş kuvvetlerin başlıcaları; akarsular, rüzgârlar, buzullar, dalgalar ve akıntılardır. Ancak taşların çözülmesi, toprak oluşumu, erozyon ve heyelan olayları da diş kuvvetlere dahil edilir.

”

AKARSULAR

Aşındırma Şekilleri

vadi, seki, menderes, devkazanı, peribacaları, kırgıbayır, çağlayan, peneplen

Biriktirme Şekilleri

delta, ırmakadası, biriktirme ovası, birikinti konisi, birikinti yelpazesi

DALGA VE DENİZ AKINTILARI

Aşındırma Şekilleri

falez

Biriktirme Şekilleri

plaj, kıyı oku, tombolo, kıyı kordonu, lagün

RÜZGARLAR

Aşındırma Şekilleri

tafoni, mantar kaya, yardang

Biriktirme Şekilleri

kumul, lös düzlüğü, barkan

BUZULLAR

Aşındırma Şekilleri

vadi, sirk, hörgüç kaya

Biriktirme Şekilleri

moren setti, sander düzlüğü

KARSTİK ŞEKİLLER

Aşındırma Şekilleri

lapyta, dolin, uvala, polye, obruk, mağara, su yutan, su çıkan, kör vadi

Biriktirme Şekilleri

sarkıt, dikit, sütun, traverten

HEYELAN

Eğimli yamaçlarda yer çekiminin etkisiyle, toprağın, taş ve tabakaların aniden yamaç aşağı kaymasına heyelan denir. Türkiye’de heyelan en fazla Karadeniz’de ve ilkbahar aylarında görülür. Bunda yağışlar ve kar erimelerinin etkisi vardır.

1. Çiğ afetinde aşırı kar yağışının görüldüğü sert karasal bir iklimle birlikte yer şekillerindeki eğim ve yükseltinin de fazla olması gerekir.

Buna göre haritada numaralandırılan; I – Ergene Bölümü, V – Orta Fırat Bölümü, III – Konya Bölümü ve IV – Orta Kızılırmak Bölümü, yer şekilleri sade olduğu için çiğ riski taşımaz. Erzurum Kars ve Doğu Karadeniz Bölgeleri arasında yer alan II numaralı yerde ise hem iklim hem de yer şekilleri bakımından çiğ riski yüksektir.

(Cevap B)

2. Gösterilen doğrultuda Kapıdağı Yarımadası (Güney Marmara'da) bulunur. Ölüdeniz bu doğrultunun güneyinde Fethiye'de, Datça Yarımadası Muğla il sınırları içinde, İskenderun Körfezi Doğu Akdeniz'de Hatay ili sınırları içinde, Bafra delta ovası ise Orta Karadeniz'de bulunur.

(Cevap D)

3. Kıta sahanlığı dar olan kıyılar derin, geniş olan kıyılar ise sığdır. III numaralı yerde Türkiye'nin en geniş deltası olan "Çukurova" bulunur. Bu yerde kıta sahanlığı daha geniştir. Zaten delta oluşabilmesi için gerekli olan şartlardan biri de kıta sahanlığının geniş, yani kıyının sığ olmasıdır.

(Cevap C)

4. Açıklamada geçen kurak iklim şartları Konya Ovası-Tuz Gölü çevresi (II numaralı yer) ve Şanlıurfa çevresinde (IV numaralı yer) görülür. Bu yüzden sorudaki toprak türü de bu bölgelerde yaygındır.

PUAN KÜPÜ

Erozyon, doğal ve hızlandırılmış erozyon olmak üzere ikiye ayrılır. İnsan etkisi olmadan meydana gelen erozyona **doğal**, insan etkisiyle gerçekleşene ise **hızlandırılmış erozyon** denir. Eğimin fazla, bitki örtüsünün cılız olması doğal erozyonu artıran etmenlerdir. Hızlandırılmış erozyonda ise;

- bitki örtüsünün tahrip edilmesi
- hayvanların meralarda aşırı ve erken otlatılması
- tarlaların eğim yönünde sürülmesi
- tarlaların nadasa bırakılması
- anız yakılması

gibi insan etkinlikleri ön plana çıkmaktadır.

(Cevap E)

5. Türkiye'de kimyasal çözülmenin gerçekleşmesi için gerekli olan tüm şartlar (nem-yağış vb) Karadeniz Bölgesi'nde en fazla görülür.

(Cevap C)

6. Haritada işaretlenen Karadeniz kıyı kesimlerinde aktif fay hattı geniş alan kaplamadığı için deprem ve tsunami riski düşüktür. Doğal bitki örtüsünün gür olmasına bağlı olarak erozyon, nem oranının fazla olmasına bağlı olarak da orman yangınları riski de azdır. Buna göre, haritada koyu renkli olan alanlarda heyelan olaylarının daha sık görüldüğü söylenebilir.

(Cevap D)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (Dış Kuvvetler)

7. Polye; En geniş karstik aşındırma şeklidir. İçlerinde tarım yapılan ovalardır. Türkiye'deki polye ovaları için; TAKKE kısaltması uygulanabilir. Şöyle ki; Tefenni, Acıpayam, Kestel, Korkuteli, Elmalı polye ovalarının baş harfleri bu kısaltmayı oluşturur. Ancak diğer seçeneklerde yer alan; Sakarya, Niksar (Tokat), Erzurum, Elbistan (Kahramanmaraş) tektonik ovalardır.

(Cevap D)

8. D ile gösterilen Kaş (Antalya) çevresinde kıyıya paralel uzanan ada ve yarımadalar buraya dalmaçya kıyı özelliği kazandırmıştır. Akdeniz ve Karadeniz kıyıları, genel olarak boyuna kıyı tipine ait özelliklere sahiptir. Girinti ve çıkıntıların az olduğu bu kıyılarda dalgaların aşındırıcı faaliyetleriyle oluşan falezlere çok sık rastlanır. Ancak girinti ve çıkıntının oldukça fazla olduğu Ege kıyıları (C ile gösterilen); genellikle enine kıyı tipine ait özellik gösterdiğinden pek çok ada, yarımada, koy ve körfeze sahiptir. Kıta sahanlığının çok geniş olduğu bu sığ kıyılarda falezlere de rastlanmaz.

(Cevap C)

9. Eğer bir akarsuyun kaynak kısmı ile ağız kısmı arasındaki yükselti farkı fazla ise o akarsu denge profilinden uzaktır. Türkiye'de yer şekillerindeki ortalama yükselti ve engebe fazladır. Bu yüzden ülkemiz akarsuları genelde denge profilinden uzaktır. Ancak Kıyı Ege ve Marmara'da yükselti az olduğundan, buradaki akarsuların denge profiline daha yakın olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

10. Derinliğin fazla olduğu kıyılarda koyu mavi renk kullanılır. Dağların kıyıya yakın ve paralel olarak uzandığı kıyılar daha derindir. Oysa ki Ege kıyılarında dağlar kıyıya daha dik uzanır. Bu yüzden Türkiye'nin en sığ kıyıları (Kıta sahanlığı en geniş olan Ege kıyılarında daha çok açık mavi renk kullanılır.

(Cevap C)

11. Dalga aşındırmasının yoğun olduğu kıyılarda falez (yalıyar) adı verilen diklik veya uçurumlar meydana gelir. Bu tür oluşumlara Doğu Karadeniz kıyılarında sıkça rastlanır.

PUAN KÜPÜ

Dalga, çarptığı yüzeye bir kuvvet uygulayarak aşındırıcı etkide bulunmaktadır. Dalganın çarptığı yüzeye uyguladığı kuvvetin yanı sıra içindeki çakıl ve kumları çarpması da aşındırıcı etkisini artırabilmektedir. Bu tür aşındırma abrazyon olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca deniz suyunun kayaçları çözme etkisi de bulunmaktadır. Bu tür aşındırmaya ise korozyon denir.

(Cevap C)

12. Sorudaki açıklamada akarsuların akış hızının yüksek olduğu yerlerde toprak örtüsünün ince olacağından bahsedilmiştir. Buna göre; Batı Karadeniz'de (I numaralı alan), Doğu Anadolu'da (V numaralı alan) ve Taşeli Platosu'nda (III numaralı alan) toprak örtüsü ince olur. Ancak akarsuların biriktirme yaptığı Gediz Ovası (II numaralı alan) ve Çukurova'da (IV numaralı alan) toprak örtüsünün kalın olacağından bahsedilebilir.

(Cevap C)

1. Sorudaki açıklamalarda geçen topraklardan;
- çayırlar altında ve karasal iklim koşullarında oluşmuş; çernezyom (V numaralı),
 - Kalker ana kaya üzerinde oluşan kırmızı renkli; terra rossa (II numaralı),
 - yıkanmanın fazla olduğu; kahverengi orman (IV numaralı),
 - bol miktarda tuz bulunduran ve verimsiz olan (III numaralı) halomorfik topraklardır.

Ancak bu açıklamalar arasında I numaralı alan da (Çukurova) bulunan alüvyon topraklara değinilmemiştir.

(Cevap A)

2. Şekil I'de verilen kıyı tipi enine kıyı tipidir. Ülkemizde Ege Bölgesi'nde görülür.

- Kıyıda girinti – çıkıntı fazla, delta oluşumu kolaydır.
- Kıyı ile iç kesimler arası ulaşım kolaydır.

Şekil – II'de verilen kıyı tipi boyuna kıyıdır. Ülkemizde Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında görülür.

- Kıyı ile iç kesimler arasında ulaşım zor ve geçitlerle sağlanır.
- Kıyıda falez (yalıyar) fazla, kıta sahanlığı (şelf) dardır.

(Cevap E)

3. Haritada işaretli olan,

- I numaralı yer; Güney Marmara'dır. Burada İznik, Ulubat ve Manyas gölleri bulunur.
- II numaralı yer; Tuz Gölü çevresidir. Burada Tuz Gölü'nün dışında Akşehir ve Eber gölleri de vardır.
- III numaralı yer; Erzurum – Kars yöresidir. Bu yörede Çıldır Gölü bulunur.
- IV numaralı yer; Göller Yöresi'dir. Burada Beyşehir, Eğirdir, Acıgöl ve Burdur gölleri vardır.
- V numaralı yer; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer şekillerinin sade olması ve kurak iklim şartlarından dolayı hiç doğal göl bulunmaz. Ancak baraj gölleri vardır.

(Cevap E)

4. Obruk ve diğer karstik yer şekillerinin gelişiminin etkin olduğu yerler haritadaki II ve III numaralı alanlardır. Ancak II numaralı alanda Taşeli Platosu bulunur. Soruda geçen Obruk Platosu ise Tuz Gölü'nün güneyinde yer alan II numaralı alandır.

(Cevap C)

5. Gösterilen doğrultuda Gediz Nehri'nin denize döküldüğü alan yoktur. Gediz Nehri İzmir Körfezi'nin kuzeyinden denize dökülür. Verilen diğer akarsular ise gösterilen alanda bulunur.

(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (Dış Kuvvetler)

6. Açıklamada geçen, Akdeniz iklim bölgesinde ve kalkarlı arazilerde oluşan terra rossa topraklara Teke Platosu'nda (III numaralı alan) rastlanır.

(Cevap C)

7. Haritada numaralandırılan kıyı hatlarından Doğu Karadeniz (III numaralı kıyı hattı) kıyıları çok derindir. Dağlar kıyıya çok yakın ve paralel bir şekilde uzanır. Açıklamada geçen kumsal oluşumu için kıyının sığ olması gerekir.

(Cevap C)

8. Kayaçların ayrışmasında en önemli faktör iklim koşullarıdır. Günlük sıcaklık farkının fazla olduğu yerlerde gündüz genleşen kayaçlar, gece olup hava soğuduğunda daralır. Bu genleşme – daralma hareketi yıllarca devam eder. Bu esnada oluşan çatlamalara dolan yağmur suları gece olduğunda donup çatlağı daha da genişletir ve sonunda kayaç parçalanır. Bu ufalanma süreci kayaç en ufak yapı taşına yani minerallerine ayrılanaya kadar devam eder. İklim özellikleri dikkate alındığında Doğu Karadeniz kıyı kesminde (II numaralı yer) denizel iklim şartlarına bağlı olarak sıcaklık farkı daha azdır. Dolayısıyla burada fiziksel ufalama daha az şiddetle yaşanacaktır.

(Cevap B)

9. Akarsuların meydana getirdiği en önemli biriktirme şekillerinden biri de deltalardır. Oluşumunda kıyı akıntıları ve dalgaların da etkili olduğu deltalar, akarsuların döküldüğü yerlerde, taşınan malzemenin birikmesi sonucunda meydana gelirler. Seyhan ve Ceyhan (V numaralı) nehirleri Türkiye'nin en büyük deltası olan Çukurova'nın oluşmasını sağlamıştır.

(Cevap E)

10. Türkiye'de heyelan olaylarının en fazla yaşandığı bölüm Doğu Karadeniz'dir. Bu duruma;

- toprak çeşidi (killi),
- eğim ve engebenin fazla olması,
- kar erimeleri,
- yağışın fazla olması,
- beşeri faaliyetler etkili olmuştur.

(Cevap D)

11. Haritadaki III numaralı yer, aslında karstik bir plato olan Taşeli Platosu'dur. Burada karstik bir kayaç türü olan kalkere oldukça sık olarak rastlanır.

(Cevap C)

1. Yağış miktarının fazla olduğu alanlarda topraklar aşırı yıkıldığı için tuz-kireç oranı düşük olur. Buna göre yağışın daha az olduğu V numaralı alan olan Güneydoğu Anadolu'nun toprakları tuz ve kireç yönünden daha zengin olacaktır.

(Cevap E)

2. Türkiye, göller bakımından zengin bir ülke değildir. Bazı alanlarda göl sayısı fazla iken bazı alanlarda ise göl bulunmamaktadır. Örneğin V numaralı yer olan Güneydoğu Anadolu'da doğal oluşumlu göl bulunmaz. Van Gölü çevresi, Tuz Gölü çevresi, Göller Yöresi (Eğirdir, Burdur, Beyşehir, Acıgöl vb.) ve Marmara Denizi'nin güneyinde (Sapanca, İznik, Ulubat, Manyas vb.) göllerin sayıca daha fazla olduğu görülmektedir.

(Cevap E)

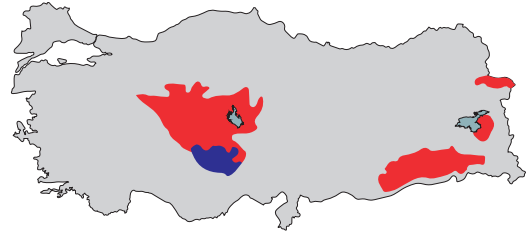
3. Bir akarsu sularını denize ulaştırabiliyorsa açık havza; denize ulaşmadan kuruyorsa veya bir gölde sona eriyorsa kapalı havza olma özelliği taşır. Tuz Gölü Türkiye'nin en büyük kapalı havzasıdır.

(Cevap C)

4. İklimin ılıman ve yağışlı, bitki örtüsünün gür ve kayaların dirençsiz olduğu bölgelerde kimyasal ayrışma; kurak ve yarı kurak bölgelerde ise fiziksel ayrışma daha şiddetlidir. Buna göre en fazla kimyasal ayrışma Doğu Karadeniz'de (III. numaralı alan) olacaktır.

(Cevap C)

5. Türkiye'de bitki örtüsünün cılız olduğu kurak arazilerde rüzgâr erozyonu daha şiddetlidir. Aşağıdaki haritada bu durumun dağılışı gösterilmiştir.

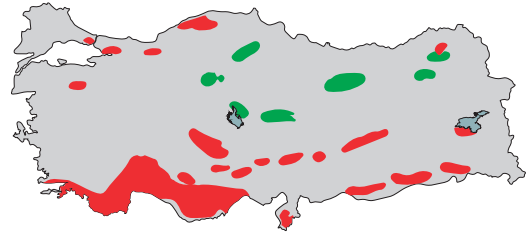

■ Rüzgâr etkisinin orta şiddetli olduğu yerler ■ Rüzgâr etkisinin fazla olduğu yerler

Bu haritaya göre İç ve Güneydoğu Anadolu'da rüzgâr erozyonu şiddetli iken Doğu Karadeniz'de değildir.

(Cevap D)

6. Aşağıdaki haritada Türkiye'deki karstik arazilerin dağılışı gösterilmiştir.

■ Kalker üzerinde gelişen karstik şekiller ■ Jips üzerinde gelişen karstik şekiller

Türkiye'de karst topoğrafyasına ait şekillerin en yaygın görüldüğü yerler Orta ve Batı Toroslar'dır. Özellikle Teke Yarımadası, Göller Bölgesi ve Taşeli Platosu'nda çeşitli karstik şekillere ait en güzel örnekler bulunmaktadır. Buna göre haritadaki şehirlerden Antalya'da karstik şekillere rastlanabilir.

(Cevap B)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (Dış Kuvvetler)

7. Sorudaki haritada gösterilen kentlerden Trabzon ve Erzurum'un buldukları yöre oldukça dağlık ve engebelidir. Bu iki kent arasında çok yüksek dağ sıraları uzanır. Dolayısıyla yüzey şekilleri göz önüne alındığında, bu iki kent merkezini birleştiren hattın kuş uçuşu uzaklığıyla gerçek uzaklığı arasındaki farkın en fazla olduğu söylenebilir.

(Cevap D)

8. Sorudaki haritada verilen;
- I. Gediz Nehri; Ege Denizi'ne,
 - II. Sakarya Nehri; Karadeniz'e,
 - III. Kızılırmak Nehri; Karadeniz'e,
 - IV. Aras Nehri; Hazar Gölü'ne,
 - V. Fırat Nehri; Basra Körfezi'ne dökülmektedir.

Soruda kapalı havzaya sahip olan nehir sorulmaktadır. Kapalı havzaya sahip olan Aras Nehri Hazar Gölü'ne dökülmektedir.

(Cevap D)

9. X beldesi Antalya Körfezi'nde, Y beldesi ise Çukurova'da yer alır. Çukurova bir delta ovasıdır. Deltalar sığ kıyılarda oluşur. Bu yüzden X beldesi kıyıların derin, Y beldesi kıyıların sığ olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

10. Sorudaki açıklamaya göre, yağışların bol olduğu yer haritada aranmalıdır. Haritada belirtilen alanlardan en fazla yağış alan yer ve buna bağlı olarak açıklamada geçen sürecin en belirgin olduğu yer (V numaralı) Batı Karadeniz kıyılarıdır.

PUAN KÖPÜ

Karadeniz kıyı kesiminde her mevsim bol yağış olması nedeniyle çözünme ve toprak oluşumu yıl boyu sürer. Topraklarda yıkanma fazlaşır ve asitleşme belirginleşir. Geniş yapraklı orman örtüsü altında oluşan bu topraklarda, sıcaklığın yeterli olduğu aşağı kesimlerde, humus miktarının fazla olduğu kireçsiz kahverengi orman toprakları oluşur. Karadeniz'e bakan yamaçların yüksek kesimlerinde iğne yapraklı ormanların altında çok yıkanmış, asitleşmiş, humus oranı az podzol toprakları oluşur.

(Cevap E)

11. Haritada işaretlenen alanlarla gösterilen merkezler incelendiğinde; Marmara Bölgesi'ndeki Ergene, İç Anadolu Bölgesi'nde Tuz Gölü ve çevresi, Güneydoğu Anadolu Şanlıurfa, ortalama yükseltinin az olduğu alanları oluşturur. Dolayısıyla bu merkezlerde toprak erozyonunu önlemek için taraça yapmak yerine yapılması gereken en önemli işlem ağaçlandırmadır.

(Cevap B)

1. Verilen noktalar arasında dağlar denize yakın ve paralel uzanır. Bu nedenle falezler yaygın olarak görülür. Göksu nehrinin denize döküldüğü yerde Silifke delta ovaları oluşmuştur. 1. noktanın kıyıları dalmaçya tipidir. Dalmaçya tipi kıyılarda çok sayıda ada görülür. Verilen noktalar arasında volkanik dağ bulunmaz. (Cevap E)
2. Türkiye'de denizden uzak, iç bölgelerdeki step bitki örtüsü altında kahverengi ve kestane renkli bozkır toprakları oluşur. (Cevap E)
3. Haritada koyu renkle işaretlenen alanlarda verilen ovalar akarsuyun taşıdığı malzemeyi deniz kıyısında biriktirmesi ile oluşan alüvyal topraklı ovalardır. Alüvyal topraklar içerisinde mineral çeşidi ve miktarı fazla olduğundan dünyanın en verimli topraklarıdır. Yılda birden fazla ürün alınabilmesi için sıcaklık koşulları yıl boyunca yüksek olmalıdır. Çarşamba Ovasında sıcaklık değerleri kış aylarında düşük, yaz aylarında fazla yükselmediğinden yılda iki ürün alınmaz. (Cevap E)
4. Türkiye'de yamaçların fazla eğimli olduğu yörelerde, erozyon tehlikeli boyutlara ulaşan bir çevre sorunudur. Haritada numaralandırılan yörelerin yer şekilleri göz önüne alındığında, III numaralı yerde eğime bağlı erozyon etkisinin diğerlerinden daha az olduğu söylenebilir. Çünkü burada yer şekilleri daha sade ve düzdür. (Cevap C)
5. Haritada belirtilen yerlerden V numaralı alanın ortalama yükseltisi diğerlerinden fazladır. Çünkü burası Türkiye'de ortalama yükseltinin en fazla olduğu Erzurum - Kars yöresidir. Bu yöre, geniş platolara sahip olup çok yüksektir. Deniz seviyesine göre yüksekliği ortalama 2000 metre civarındadır. (Cevap E)
6. Haritada gösterilen ovaların yükseltilerinin farklı olması, iklim şartlarının farklı olmasına yol açar. İklim şartlarının farklı olması ise; endüstriyel tarım ürünlerinin çeşitliliğini, kar yağışlı gün sayısını, ürünlerin hasat zamanını ve sulamaya duyulan gereksinimi etkiler. Ancak bu durumun makine kullanımı üzerinde etkisi yoktur. Zaten ovalarda yer şekilleri düz ve sade olduğu için makine kullanımı yaygındır. (Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (Dış Kuvvetler)

7. Türkiye'de oluşumlarına göre topraklar;

Yerli topraklar:

Bulunduğu yerde oluşan topraktır.

- Doğu Karadeniz'de kahverengi orman, Batı Karadeniz'de podzol topraklar,
- Akdeniz'de terra-rossa, İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da kestane ve kahverengi step toprakları buna örnektir.

Taşınmış topraklar:

Bunlar yüksek yerlerden akarsular ve sel sularıyla taşınan parçaların, alçak yerlerde birikmesiyle meydana gelir. Çevresine göre çukurda bulunan veya düz yerlerde oluşan bu topraklar alüvyal toprak ismini alır. Bu topraklar kil, kum ve çakıl gibi alüvyonlardan oluşur. Genellikle vadi ve ova tabanlarında deltalar ve birikinti konilerinde görülürler.

Ülkemizde Çukurova, Çarşamba, Bafra verimli delta (alüvyal) ovalardır. I. numaralı yer Kızılırmak'ın oluşturduğu Bafra'dır. II numaralı yer ise Gediz Irmağı'nın biriktirdiği alüvyal topraklarla kaplı bir ovadır.

(Cevap A)

8. Çevresine göre yüksekte olan ve akarsular tarafından yarılmış geniş düzlüklere "plato" denir. Oluşum yönüyle üçe ayrılırlar:

- Karstik platolar
- Tabaka düzlüğü platoları
- Volkanik platolar

Volkanik platolar Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde daha geniş alan kaplar. (Erzurum – Kars Platosu)

(Cevap D)

9. Dalga biriktirmesi sonucu oluşan tombololar ülkemizde, Marmara Bölgesi'ndeki Kapıdağ ve Karadeniz Bölgesi'ndeki Sinop'ta görülür.

(Cevap B)

10. I numaralı alan Kıyı Ege'de yer alır. Bu alanda kırıklı dağ sistemleri olan horstlar bulunur. II numaralı alan Taşeli Platosu'dur ve karstik şekiller görülür. Ancak Batı Karadeniz'de yer alan III numaralı alanda iklim ve doğal bitki örtüsüne bağlı olarak rüzgarların oluşturduğu yer şekillerine rastlanmaz.

(Cevap C)

11. Ovaların yükseltilerinin farklı olması kar yağışlı gün sayısını, sulamaya duyulan ihtiyacı ve ürün çeşitliliğini etkiler. Ama bir ovanın yükseltisi deprem olasılığını etkilemez. Çünkü bu durum ovanın yükseltisine değil; yer yapısına yani fay hatlarının varlığına bağlıdır.

(Cevap B)

1. Türkiye'de gel git genliği az olduğundan haliçli kıyı tipi görülmez. Haliçli kıyı tipi gel git genliğinin fazla olduğu okyanus kıyılarında yer alan Almanya, Norveç gibi ülkelerde görülür.

(Cevap E)

2. Küçükçekmece Gölü bir körfezin kıyı setleri ile kapanmasıyla oluşmuştur. Şekilde de bu oluşum tarif edilmiştir. Aynı zamanda Türkiye'de Terkos Gölü de benzer oluşuma sahiptir.

(Cevap E)

3. Haritada verilen platolarımız;
- Taşeli Platosu: (I) Karstik bir yapıya sahiptir.
 - Uzunyayla Platosu: (III) İç Anadolu Bölgesi'nde yer alır.
 - Çatalca – Kocaeli Platosu: (IV) En alçak platomuzdur. Sanayi gelişmiş ve nüfusu fazladır.
 - Yazılıkaya Platosu: (V) Ege Bölgesi'nde yer alır.
- Erzurum – Kars Platosu: (II)
- En yüksek ve en büyük platomuzdur.
 - Yaz kuraklığı görülmez.
 - Büyükbaş hayvancılık yapılıdır.
 - Volkanizmaya bağlı olarak oluşmuştur.

(Cevap B)

4. Peribacaları volkanik arazilerde sel sularının aşındırmasıyla oluşan yer şekilleridir. Rüzgârlar peribacalarının oluşumunda dolaylı etkiye sahiptir. Ancak yer altı sularının peribacalarının oluşumuyla bir ilgisi yoktur.

PUAN KÜPÜ

Volkanik tüflerin selinti sular tarafından aşındırılmasıyla oluşan peribacalarının tipik örneklerine Ürgüp ve Göreme (Nevşehir) çevresinde rastlanır. Ayrıca Narman (Erzurum) ve Kula (Manisa) çevresinde de peribacaları bulunmaktadır.

(Cevap B)

5. I Antalya'yı Göller Yöresi'ne Çubuk Geçidi
II Silifke'yi İç Anadolu'ya Sertavul Geçidi
III Çukurova'yı İç Anadolu'ya Gülek Geçidi bağlar.

(Cevap D)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (Dış Kuvvetler)

6. Şekilde gösterilen vadi tipi alüvyon tabanlı vadidir. Bu tür vadiler içinde akarsular şekildeki gibi menderesler çizerek akar. Bu tür vadilerin oluşması için gerekli olan en temel şart ise eğimin az olmasıdır. Haritada belirtilen yerlerden eğimi az olan ise Kıyı Ege'dir. (I. numaralı alan)

(Cevap A)

7. Çığ afeti riski; mevsiminin sert geçtiği, kar yağışlarının fazla olduğu iklim şartlarında ve yer şekillerinde yükselti ve engebenin fazla olduğu dağlık alanlarda daha fazladır. Haritada gösterilen Hakkari Yöresi'nde (V numaralı alan) çığ riskinin fazla olduğu söylenebilir.

(Cevap E)

8. Ülkemizde toprak çeşitliliğinin fazla olmasında iklim ve ana kaya doğrudan, diğer faktörler ise dolaylı olarak etkide bulunmuştur. Ülkemizde iklim çeşitliliğinin fazla olmasında ise coğrafi konum (Matematik ve Özel konum) önemli bir etkiye sahiptir.

(Cevap E)

9. L noktasında enine kıyı tipi görülür. K, M noktasında boyuna kıyı tipi görülür.

Verilen noktalar deniz kıyısında olduklarından yükselti ortalamaları aynıdır. Türkiye'nin tamamında aynı ulusal saat kullanılır. Türkiye; 3. saat dilimini yani 45° (İğdir) doğu boylamını ulusal saat olarak kullanır.

Dolayısıyla K, L, M noktaları için ulusal saat ortaktır.

K noktasında ormanlar geniş yer kaplar. L, M noktalarında ise maki geniş yer tutar.

(Cevap C)

10. Haritada İç Anadolu ve Doğu Anadolu'nun bir kısmı verilmiştir. Verilen koyu renkli alanda karasal iklim özellikleri görülür. Karasal iklim özelliklerinin yaşandığı yerlerde;

- sıcaklık farkı yüksek
- fiziksel ufalanma fazla
- sıcaklık ortalamaları düşük
- bitki örtüsü bozkırdır

Verilen koyu renkli alanda yer şekilleri sade görünümündedir. Bu nedenle heyelan olayları çok nadir görülür.

(Cevap E)

1. Türkiye'deki ovaların bir kısmı da akarsuların taşıdığı alüvyonları denizde biriktirmesiyle oluşan delta ovalarıdır. Kıyılarımızda gelgit olayının etkin olmamasından dolayı bu tür ovalar oluşmuştur. Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin taşıdığı alüvyonları Akdeniz'de biriktirmesiyle oluşan Çukurova (V numaralı alan) delta ovalarının en büyüğüdür. Göksu Nehri'nin oluşturduğu Silifke (IV numaralı alan), Kızılırmak'ın oluşturduğu Bafra (II numaralı alan), Yeşilirmak'ın oluşturduğu Çarşamba, Büyük Menderes'in oluşturduğu Balat (III numaralı alan), Gediz'in oluşturduğu Menemen, Meriç'in oluşturduğu Meriç diğer delta ovalarıdır. Ancak Sakarya Nehri'nin ağız kısmında güçlü akıntıların olması burada delta ovasının genişlemesini engellemiştir (I numaralı alan).

(Cevap A)

2. Delta ovaları, akarsuyun taşıdığı materyalleri denize döktüğü yerde biriktirmesiyle oluşur. Delta oluşması için akarsuyun bol miktarda materyal taşıması, kıyı derinliğinin az olması, kıta sahanlığının geniş olması, kıyıda güçlü akıntıların olmaması ve kıyıda gelgit genliğinin az olması gerekir. Bu tür ovalara ülkemizde daha çok sığ denizlerde rastlanır (I numaralı alan).

(Cevap A)

3. Türkiye'de rüzgâr erozyonu; fiziksel (mekanik) çözülmenin yaygın olduğu İç Anadolu Bölgesi'nde özellikle Tuz Gölü ve çevresinde yoğun olarak görülmektedir. Harita incelendiğinde III. numaralı merkez (İç Anadolu Bölgesi'nde Tuz Gölü ve civarı) rüzgâr erozyonunun yoğun olarak yaşanmasına bağlı olarak çoraklaşmakta bu da tarımsal verimi hızla düşürmektedir.

(Cevap C)

4. Kıyı set gölleri, dalga ve akıntıların sığ kıyılara getirdiği malzemelerin koy veya körfezlerin önünü kapaması sonucu oluşur. Bu göllere lagün veya deniz kulağı gölleri de denir. İstanbul kıyılarında yer alan Büyükçekmece, Küçükçekmece ve Durusu (Terkos) gölleri bu şekilde oluşan kıyı set göllerine örnektir.

(Cevap B)

5. Delta ovaları, akarsuların taşıyıp biriktirdiği alüvyon topraklardan oluşur. Buna göre, sorudaki Türkiye haritasında işaretlenen alanlardan Türkiye'nin en büyük delta ovası olan II numaralı yerdeki Çukurova'da alüvyon toprakların yaygın olduğu söylenebilir.

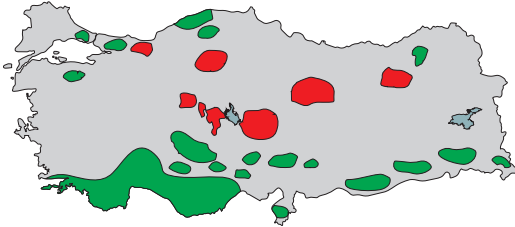
(Cevap B)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (Dış Kuvvetler)

6. Kayaçların kimyasal yapısında herhangi bir değişiklik gerçekleşmeden meydana gelen ayrışmaya fiziksel ayrışma denir. Fiziksel ayrışmada en önemli etmen sıcaklık farkıdır. Sıcaklık farkı arttıkça bu tür ayrışma artar. Sıcaklığın yüksek olduğu dönemde kayacın yüzeyi genişler ve genişler. Soğuk dönemde ise kayaç yüzeyi büzülür. Bu olayın defalarca tekrarlanması, yüzeyden itibaren ayrışmaya neden olur. Bu tür ayrışmaya ülkemizde daha çok karasal iklimlerde rastlanır. Buna göre Akdeniz kıyılarında yer alan I ve II numaralı alanda fiziksel ayrışma daha az görülür.

(Cevap B)

7.

- Kireç taşı üzerindeki karst şekilleri
- Jips üzerindeki karst şekilleri

Yukarıdaki haritada Türkiye'deki karstik arazilerin dağılışı gösterilmiştir. Bu haritaya göre (III numaralı alan) Taşeli Platosu'ndaki akarsular daha çok kireç taşıdır.

(Cevap C)

8.

- 1000 - 1200
- 500 - 1000
- 100 - 500
- 10 - 100
- 1 - 10

Yukarıdaki haritada Türkiye'deki heyelan olaylarının dağılışı gösterilmiştir. Buna göre Rize'de heyelan riski yüksektir. Bu durum üzerinde engebe ve yağış şartları etkilidir.

(Cevap E)

9. Alanya ile Konak arasında dalmaçya kıyıları ve enine kıyıları görülür. Bu arada yer alan Antalya – Kaş kıyıları dalmaçya kıyılarına örnek oluştururken, dağların kıyıya dik uzandığı Ege kıyıları enine kıyılarına örnek oluşturur.

(Cevap D)

10. Matematik konum özelliklerinden dolayı Türkiye'de buzulların etkili olduğu alanlar oldukça sınırlıdır. Geçmiş jeolojik dönemlerde yaşanan iklim değişimlerinden dolayı buzulların meydana getirdiği yeryüzü şekillerine 2000 m'den daha yüksek alanlarda rastlanır. Bugünkü iklim şartlarına bağlı olarak kalıcı kar sınırı, ülkemizde 3000 metrenin üzerinde görülmektedir. Bu nedenle buzullara ve bunların oluşturduğu şekillere Ağrı, Erciyes, Kaçkar (I numaralı alan), Toros, Buzul (II numaralı alan) gibi dağların yüksek kesimlerinde rastlanır.

PUAN KÜPÜ

Günümüzde Ağrı Dağı'nın tepesi bir takke buzulıyla kaplıdır. Ülkemizdeki en büyük buzul ise Buzul Dağı üzerinde yer alan Reşat İzbırak Buzulu'dur

(Cevap B)

1. Gösterilen alanda Sakarya Nehri denize dökülür. Sakarya Nehri İç Anadolu'dan Ankara ve Eskişehir çevresinden kaynağını alır ve kuzeye doğru akış yaparak İzmit'in doğusundan Adapazarı ilinin sınırlarından Karadeniz'e dökülür.

(Cevap E)

2. Haritada dağılışı gösterilen toprak türü kestane renkli step toprağıdır. Bu toprak örtüsünün organik madde bakımından zengin olduğu söylenemez. Ayrıca yıkanmanın az olmasına bağlı olarak bu tür topraklarda tuz ve kireç oranı fazladır.

(Cevap E)

3. Dağların kıyı çizgisine paralel uzandığı alanlarda deniz seviyesinin yükselmesiyle dağlar arasındaki çöküntü alanları ve vadiler sular altında kalır. Bu alanlarda oluşan kıyılara dalmaçya kıyı denir. Kıyıya paralel bir şekilde uzanan ada, koy ve körfezlerin varlığı dalmaçya kıyıların en belirgin özelliğidir. Kaş (Antalya) çevresinde kıyıya paralel uzanan ada ve yarımadalar buraya dalmaçya kıyı özelliği kazandırmıştır (haritadaki III numaralı yer).

(Cevap C)

4. Falez, dalga aşındırması sonucunda şekillenen dik yamaçlarıdır. Falez oluşabilmesi için dağların kıyıya yakın ve paralel uzanması gerekir. Bu yüzden ovaların bulunduğu (I - III ve VII) kıyılarda falez oluşmaz.

(Cevap C)

5. Arazinin eğimli olması ve yamaç gesinin bozulması sonucunda oluşan doğal afet; heyelan ve toprak kayması gibi kütle hareketleridir. Bu özelliklerin bulunduğu haritadaki V numaralı alanda (Tunceli - Bingöl çevresi) kütle hareketleri yaşanır.

(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (Dış Kuvvetler)

6. Heyelan olayının oluşabilmesi üzerinde; yağış miktarının bol olması ve karların erimesiyle toprağın suyla doygun hale gelmesi, tabakaların killi yapıda olması ve eğim yönüne paralel olarak uzanması ile yer şekillerindeki eğim ve engebenin fazla olması gibi şartlar etkilidir. Haritada işaretlenen yerlerden Tuz Gölü çevresinde bulunan III numaralı yer ise daha düzdür. Buna bağlı olarak da heyelan olasılığı daha zayıftır.

(Cevap C)

7. Marmara kıyılarında dalmaçya kıyı tipine rastlanmaz. Bu kıyı tipinin en belirgin örneği Antalya – Kaş kıyılarıdır. İstanbul ve Çanakkale boğazları ria kıyı tipine örnektir. Büyük ve Küçükçekmece gölleri kıyı set gölüdür. Marmara Denizi'nin güneyinde yer alan Kapıdağ yarımadası ise bir tombolodur.

(Cevap E)

8. Haritada gösterilen;

- I numaralı ova; Bafra delta ovası
- II numaralı ova; Sakarya delta ovası
- III numaralı ova; Antalya Ovası
- IV numaralı ova; Çukurova delta ovası
- V numaralı ova; Gediz delta ovası

Çukurova; Seyhan ve Ceyhan ırmaklarının, taşıdığı alüvyonlarla denizi doldurması sonucunda oluşmuştur.

(Cevap D)

9. Haritada gösterilen;

- II. numaralı yer; Çarşamba Delta Ovası
- III. numaralı yer; Sakarya Ovası
- IV. numaralı yer; Gediz Ovası
- V. numaralı yer; Çukurova Deltasıdır.

Bu ovaların tamamı alüvyal topraklar ile örtülüdür. Ancak I. numaralı yer Doğu Karadeniz Bölümü'dür. Oldukça dağlık olan bu yerde alüvyal toprakların geniş alan kapladığı söylenmez.

(Cevap A)

10. Çorak topraklardan kastedilen verimsiz olan kurak bölge topraklarıdır. Bu topraklarda yıkanmanın az olmasına bağlı olarak tuz ve kireç birikimi fazladır. Türkiye'de yağışın en az görüldüğü bölge İç Anadolu'dur. Bölgede yağışın az olmasına bağlı olarak çorak topraklar geniş yer kaplar. Özellikle Tuz Gölü ve çevresinde bu topraklar daha fazladır.

(Cevap B)

11. Kıta sahanlığı daha geniş demek sığ kıyılar demektir. Dağların denize dik olarak uzandığı Ege kıyıları daha sığ olup kıta sahanlığı da daha geniştir.

(Cevap D)

1. Öğretmenin sorusuna Burak ve Zehra adlı öğrenciler yanlış cevap vermişlerdir. Çünkü, III numaralı yerde Kızılırmak ve IV numaralı yerde ise Yeşilırmak nehirlerinin ağız kısımları bulunur.

(Cevap D)

2. Dağların kıyıya dik uzandığı yerde yağış miktarı, paralel uzanan yerlere göre azdır. Denizellik etkisi dağların denize dik uzandığı yerde daha geniş alanda görülür. Dağların kıyıya paralel uzandığı yerde kıta sahanlığı dardır ve kıyıda falezler yaygın olarak görülür.

PUAN KÜPÜ

Deniz seviyesinin altında, kıyı çizgisinden itibaren -200 m derine kadar inen bölüme kıta sahanlığı (- Shelf) denir. Shelf, ülkenin su altında kalmış bölümleri sayılır, deniz gerisindeki karaların eğimine göre alanı değişir. Eğimin fazla olduğu yerlerde kıta sahanlığı dar iken eğimin az olduğu yerlerde geniştir. Örneğin dağların kıyıya yakın ve paralel uzandığı Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında dar iken, Ege ve Marmara kıyılarında geniştir.

Kıta sahanlığı yer şekilleri ile ilgili olan tanımdan başka uluslararası sularda BM deniz hukuku sözleşmesi ile düzenlenen hukuki bir konudur. Bu sahadaki, cansız doğal kaynakları araştırma, işletme, kullanma ve faydalanma yetkisi kıyı devletine aittir.

(Cevap C)

3. Haritada işaretlenen yerlerden;

- I numaralı alan Çukurova'dır; akarsuların taşıyıp biriktirdiği verimli alüvyal topraklardan oluşur.
- II numaralı alan Teke Platosu'dur; kalker ana kaya üzerinde oluşan kırmızı renkli topraklardan oluşur.
- V numaralı alan Doğu Karadeniz kıyı kesimidir; yıkanmanın fazla olduğu topraklardan oluşur.
- IV numaralı alan Kars-Ardahan Platosu'dur; yazları yağışlı karasal iklim koşullarında yetişen çayır örtüsü altında oluşan topraklara (çernezyom) sahiptir.

Ancak harita üzerinde işaretlenen III numaralı alan (Tuz Gölü) çevresi toprakları hakkında bu soruda bir açıklama bulunmamaktadır. Bu yerin topraklarında tuz oranı yüksek olduğu için tarımsal verim düşüktür.

(Cevap C)

4. Haritada belirtilen güzergah boyunca olan Doğu Akdeniz kıyı kesiminde, Akyatan Gölü ve Çukurova Deltası bulunur. Silifke Ovası bu hattın batısında kalır. Asî Nehri de bu hattın daha güneyinden Akdeniz'e dökülür.

(Cevap D)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (Dış Kuvvetler)

5. Belirtilen yer şekilleri karstik şekillerdir. En çok Antalya Bölümü'nde görülürler. Çünkü Türkiye'de karstik araziyi oluşturan kalker kayalarına en çok bu alanda rastlanır.

PUAN KÜPÜ

Ülkemizde görülen karstik şekillerden bir diğeri kör vadidir. Antalya yakınlarındaki Varsak Vadisi, ağız kısımları kapalı olan bu vadilerin tipik örneklerindedir.

(Cevap C)

7. **Türkiye'de alçak kıyı düzlükleri;** Adana, Kıyı Ege, Güney Marmara Bölümü ovaları ve Çatalca–Kocaeli Platosu, Bafra ve Çarşamba ovalarıdır.

Türkiye'de kıyılarda yer alan yüksek ve engebeli araziler; Doğu Karadeniz, Yıldız Dağları, Biga Yarımadası, Menteşe Yöresi, Teke ve Taşeli Platosu'dur.

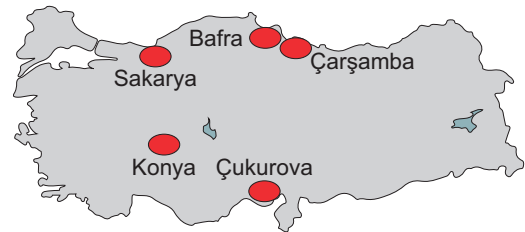
- (I) Biga Yarımadası
(II) Güney Marmara Ovaları
(III) Çarşamba Ovası
(IV) Küçük Menderes Ovası
(V) Adana

(Cevap A)

8. Ada ile karayı birbirine bağlayan kıyı oklarına tombolo adı verilir. (I) Kapıdağ Yarımadası'nı karaya bağlayan Belkıs kıyı oku, Türkiye'nin en önemli ve en tipik tombolosunun oluşmasını sağlamıştır. Tombolaların oluşmasında dalga ve kıyı akıntılarının etkisi de unutulmamalıdır.

(Cevap A)

9.

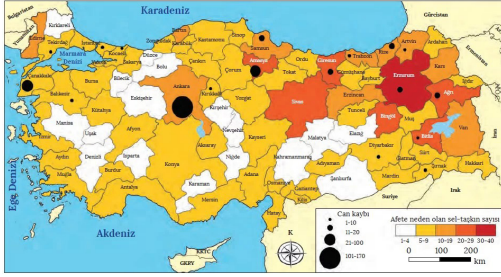
Sakarya, Bafra, Çarşamba ve Çukurova delta ovalarıdır. Sakarya Nehri Sakarya Delta Ovası'nı, Kızılırmak Nehri Bafra Delta ovasını ve Seyhan ve Ceyhan nehirleri Çukurova delta ovasını oluşturmuştur. Konya Ovası ise delta ovası değil tektonik ovadır.

(Cevap B)

6. Türkiye'de akarsu ağı oldukça sıktır. Haritada gösterilen akarsulardan; Karadenize dökülen I numaralı akarsu: Kızılırmak, Akdenize dökülen II numaralı akarsu: Göksu, Ege denizine dökülen III numaralı akarsu: Büyük Menderes'tir.

(Cevap C)

1.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de sel ve taşkınlar, en sık görülen ve en çok zarara yol açan afetlerin başında gelmektedir. Sel ve taşkın olaylarının afete dönüşmesi, doğal etkenler (iklim, bitki örtüsü, topoğrafya vb.) ve insanların birtakım faaliyetleriyle yakından ilişkilidir. Yanlış arazi kullanımı, bitki örtüsünün tahribi, altyapı yetersizliği, hızlı nüfus artışı ve gerekli önlemlerin alınmaması gibi faktörler bu durumun başlıca sebepleridir. Türkiye'de sel ve taşkın olayları; yağışların artması ve kar erimelerine bağlı olarak en fazla nisan, mayıs ve haziran aylarında görülmektedir. Hemen hemen her bölgemizde görülen bu olaylar, daha çok akarsu yataklarına yakın olan yerleşmelerde meydana gelmektedir. Haritaya göre, Çanakkale, Ankara, Samsun, Erzurum ve Amasya illerinde bu afet riski yüksek; Konya ilinde düşüktür.

(Cevap A)

2. Bu tip vadilerin yamaçları dik, tabanları ise dardır. Yer şekillerinin engebeli olduğu alanlarda görülür. Haritada işaretlenen I numaralı yer; Ergene Bölümü ve II numaralı yer; Kıyı Ege Bölümü'nde yer şekilleri daha sadedir. Buna göre yarma vadilere daha engebeli olan III numaralı (Yukarı Kızılırmak Bölümü) ve IV numaralı (Taşeli Platosu) yerde rastlanır.

(Cevap E)

3. Türkiye'nin iç kesimlerinde yaygın olan karasallık nedeniyle yaşanan fiziksel çözülme, iç kesimlerde rüzgarın, yeryüzü şekillendirici etkisini arttırmıştır. Rüzgar şekillendirmesinin fazla olduğu alanların ortak özellikleri şunlardır:

- Bitki örtüsü oldukça cılız veya tamamen yok olmuştur.
- Kuraklık şiddeti fazladır.
- Toprak ince tanelidir.
- Kayaçlar fiziksel yolla çözülür.
- Yer şekilleri rüzgar hızını artıracak şekilde sadedir.

(Cevap D)

4. Çığ; bitki örtüsünün az olduğu, dağlık ve engebeli alanlarda, yoğun ve sürekli yağın kar örtüsünün eğim yönünde hareket etmesiyle oluşan bir doğal afettir. Haritada I numara ile gösterilen Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer şekillerinin sade olması ve kar yağışının azlığı nedeniyle çığ olayları yaşanmaz.

(Cevap A)

5. Haritada gösterilen Akdeniz iklim şartlarının etkili olduğu özellikle kalkerli arazi üzerinde terrarossa toprakları oluşur. Bu toprakların en önemli özelliği, bileşiminde bulunan fazla miktardaki demir oksit sebebiyle kırmızı renkte olmasıdır. Organik madde bakımından fakir olan bu topraklar kireç yönünden ise zengindir.

(Cevap C)

6. Dalmaçya kıyı tipi, kıyıya paralel uzanan dağ sıralarının deniz sularının işgaline uğramasıyla oluşur. Türkiye'de dalmaçya tipi kıyı D seçeneğinde verilen işaretli alanda görülür. Burada gösterilen yer Antalya-Kaş kıyılarıdır.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de fiyort ve Skyer tipi kıyılarına rastlanmaz. Bu kıyı tipleri buzul hareketleri sonucu oluşur. Türkiye Ekvator'a yakın olduğundan buzullar deniz seviyesinde etkili olmamıştır. Buzul yer şekilleri sadece Ağrı, Süphan, Erciyes, Kaçkar, buzul gibi yüksek dağların zirvelerine yakın yerlerde görülür.

(Cevap D)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (Dış Kuvvetler)

7. (I) **Alüvyal topraklar**, delta ovalarında yaygındır ve oldukça verimlidir. Çukurova'da görülür.
- (II) **Çernezyom toprakları**, kara topraklar olarak bilinir ve çayır altında humuslaşır. Erzurum-Kars Bölümü'nde görülür.
- (III) **Vertisol toprak**, halk dilinde dönen, taş doğuran topraklar olarak bilinir. Vertisol topraklar (III) numaralı alanda görülmez. Trakya Bölümü'nde görülür. (III) numaralı alanda **kahverengi step toprakları** görülür.
- (IV) **Podzol toprakları**, nemli soğuk bölgelerde oluşan kül renkli topraklardır. Batı Karadeniz Bölümü'nde görülür.
- (V) **Vertisol topraklar**, kalsiyum karbonatlı topraklardır ve ayçiçeği tarımı yaygın olarak yapılır. Trakya Bölümü'nde görülür.

(Cevap E)

8. **Karstik aşındırma şekilleri:** Lapyalar, dolinler, ovalar, polyeler, mağaralar ve obruklardır.

Obruk: Karstik arazilerdeki mağara tavanlarının çökmesi ya da yatay tabakaların derine doğru fazla oyulması ile meydana gelir. Konya-Aksaray arasındaki Obruk Platosu'nda, obrukların yaygın olmasından dolayı platoya bu ad verilir. Bu yüzden soruda açıklanan göl oluşumlarına da en fazla bu platoda rastlanır.

(Cevap E)

9. Kimyasal çözülme sıcaklık farkının az olduğu ve yağışın fazla olduğu alanlarda görülür. Antalya Bölümü'nde sıcaklık farkı az, yağış ise fazladır. Bu nedenle kimyasal çözülme en fazla görülür.

(Cevap C)

10. Rüzgârlar hemen her iklim bölgesinde eserler, ancak nem oranının çok düşük, doğal bitki örtüsünün çok cılız olduğu yerlerde toprağı tutan bir unsur olmadığı için rüzgâr erozyonu şiddetli olur. Arazinin volkanik olması ve sade yer şekilleri rüzgâr aşındırması üzerinde etkili olmaz.

(Cevap B)

11. Haritada verilen il merkezleri olan kentlerin deniz seviyesinden yükseltilerine bakıldığında;

- Sivas – 1290 metre
- Erzurum – 1900 metre
- Mardin – 939 metre
- Konya – 1016 metre
- Şanlıurfa – 518 metredir.

Buna göre, kentlerin deniz seviyesi yükseltilmesine göre yükseltisi en az olan il Şanlıurfa'dır.

(Cevap E)

1. Kalsimorfik topraklardan olan vertisoller Trakya'da yaygın olarak görülür. Bu topraklar ayçiçeği tarımına uygundur. Killi, kireçli depoların yaygın olduğu Muş Ovası, Ergene Ovası, Van Gölü'nün güney doğusunda, Bursa-Karacabey arasında, Menemen ve Bornova Ovası ile Konya Ovası'nın muhtelif yerlerinde bu topraklara rastlanılır. Bu topraklarda yaz aylarında kil oranı fazla olduğu için çatlaklara neden olur. Bu çatlaklara dolan, küçük toprak tanecikleri yağın yağmurlarla şişer ve toprağın altı üstüne döner. Bu topraklara dönen topraklar denir.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'deki Toprak Tipleri;

Zonal Topraklar:

Kırmızı Akdeniz toprakları, Kahverengi orman toprakları, Kahverengi ve kestane renkli bozkır toprakları, Podzol topraklar, Çernozyom topraklar

İntrazonal Topraklar

Halomorfik topraklar, Hidromorfik topraklar, Kalsimorfik topraklar (Vertisoller, Rendzinalar)

Azonal Topraklar

Alüvyal topraklar, Kolüvyal topraklar, Litosoller, Regosoller, Lösler, Morenler

(Cevap D)

2. Metinde açıklanan toprak örtüsü çernozyomlardır. Kuzeydoğu Anadolu'da yer alan platolarda (V numaralı alan) ve orman örtüsünün sona erdiği alanlarda bitki örtüsü olarak çayırlar görülür. Bu çayırlar altında humus bakımından zengin olan çernozyom topraklar oluşmuştur. Koyu renkli olduğu için "kara topraklar" olarak da adlandırılan çernozyomlarda geniş otlakların oluşması, büyükbaş hayvancılığın gelişmesini sağlamıştır.

(Cevap E)

3. Akarsuların taşıdıkları malzemeyi deniz veya göle ulaştıkları yerlerde biriktirmesiyle oluşan ovalara delta ovası denir. Haritada gösterilen alanlardaki delta ovaları şunlardır:

- (I) Çarşamba Delta Ovası
- (II) Büyük Menderes Delta Ovası
- (III) Küçük Menderes Delta Ovası
- (IV) Sakarya Ovası
- (V) Bafra Delta Ovası

(Cevap E)

4. Türkiye'nin jeolojik evriminin bir sonucu olarak kuzeyinde Kuzey Anadolu Dağları, güneyinde Toros Dağları çözünmeye gayet uygun, kalın, tektonik bakımdan parçalanmış, karstlaşmaya uygun araziler yaygındır. Her bölgemizde mağaralar görülse de kireç taşının saf, kalın olduğu Toroslar karstlaşmaya daha uygundur. Bunun dışında Sivas doğusunda Zara ve Hafik ilçelerinde de karstlaşmaya uygun jips (alçı taşı) formasyonları görülür.

(I) Sivas – Zara – Jips (alçı taşı) karstik şekilleri görülür.

(II, III, IV, V) Bu sahalarda ise kalker karstik şekilleri görülür.

(Cevap A)

5. Kıyı şekillenmesinde dalga ve akıntıların yanı sıra, akarsular, buzullar, gelgit, rüzgarlar gibi dış kuvvetlerin ve iç kuvvetlerin etkisi vardır. Türkiye'de görülen kıyı tipleri, boyuna, enine, limanlı, Ria ve Dalmaçya tipi kıyılardır.

Dalmaçya Tipi Kıyılar: Türkiye'de Teke Yarımadası'nda (V) Kale ve Kaş (Antalya) ilçeleri arasında görülür.

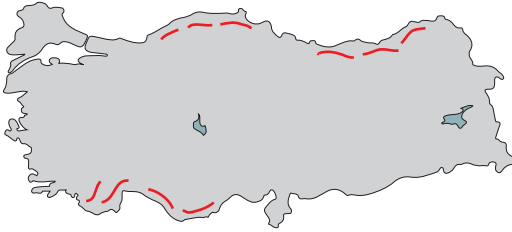
(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (Dış Kuvvetler)

6. Soruda verilen haritada Türkiye'deki göllerin toplandığı başlıca alanlardan bazıları gösterilmiştir. Nazik ve Erçek gölleri, Van Gölü'nün çevresinde yer alır. Eğirdir Gölü ise Göller Yöresi'ndedir. Ulubat Gölü de Marmara Denizi'nin güneyindedir. Ancak Çıldır Gölü ülkemizin kuzeydoğusunda yer alır. Bu haritada koyu renkli alanlar Çıldır Gölü'nün bulunduğu yeri kapsamamaktadır.

(Cevap D)

7. Falezler, ülkemizde dalgaların etkisiyle oluşan şekillerdendir. Dağların kıyıya paralel uzandığı yerlerde yaygındır. Falezler deniz kenarlarındaki uçurumlardır. Ülkemizde en yaygın görüldüğü bölgeler Karadeniz ve Akdeniz'dir. Karadeniz Bölgesi'nin Orta Karadeniz Bölümü'nde Canik Dağları kıyının uzağında olduğu için falez oluşumu bölge geneline göre fazla değildir. Benzer durum Adana Bölümü'nde de görülür. Kıyı Ege'de dağların kıyıya dik uzanması nedeniyle falez azdır. Ülkemizde falezlerin yaygın olduğu alanlar aşağıdaki haritada gösterilmiştir.

(Cevap D)

8. Çiğ olayı, genellikle dağlık, engebeli ve eğimli arazilerde, dik ve yüksek yamaçlarda tutunan kar örtüsünün, iç ve dış kuvvetlerin etkisiyle yamaç boyunca hızla kayması olayıdır. Bu afet türü, kar yağışının ve yamaç eğiminin fazla olduğu, bitki örtüsünden yoksun yamaçlarda daha çok görülür. Türkiye'nin ve özellikle doğu bölgeleri, kış aylarını oldukça soğuk geçirmektedir ve bu bölgelere yağışlar büyük oranda kar şeklinde düşmektedir. Bu bölgelerdeki yamaçlarda biriken kar örtüsü çok ciddi bir çiğ riski oluşturmakta ve her yıl çok sayıda çiğ olayı gerçekleşmektedir. Türkiye'de çiğ olayının en çok yaşandığı yerler; Doğu Anadolu'nun dağlık ve engebeli bölgelerinde bulunan Bitlis, Bingöl, Hakkari ve Tunceli illeridir. Ayrıca Doğu Karadeniz (II numaralı alan) ve Orta Toroslarda da (III numaralı alan) çiğ riski yüksektir. Ancak Kıyı Ege'de (I numaralı alan) iklim ve yer şekilleri dikkate alındığında bu riskin daha düşük olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

9. Güneydoğu Anadolu'da, bitki örtüsünün seyrek ve yağışların düzensiz olmasının sonucunda akarsu ve rüzgar erozyonunun şiddeti fazladır. Doğu ve Batı Karadeniz, Güney Marmara ve Menteşe Yöresi'nde bitki örtüsü daha gür ve yağış düzensizliği daha azdır.

(Cevap A)

10. Mutlak (matematik) konum özelliklerinden dolayı Türkiye'de buzulların etkili olduğu alanlar oldukça sınırlıdır. Geçmiş jeolojik dönemlerde yaşanan iklim değişimlerinden dolayı buzulların meydana getirdiği yeryüzü şekillerine Türkiye'de 2000 metreden daha yüksek alanlarda rastlanır. Bugünkü iklim şartlarına bağlı olarak da kalıcı kar sınırı, ülkemizde 3000 metrenin üzerinde görülmektedir. Bu nedenle buzullara ve bunların oluşturduğu şekillere Ağrı, Erciyes, Kaçkar (IV numaralı dağ sıraları), Toros, Buzul (V numaralı dağ sıraları) gibi dağların yüksek kesimlerinde rastlanır.

(Cevap E)

11. Akarsu vadilerinin deniz altında kalmasıyla oluşan ria kıyı tipinin ülkemizdeki örnekleri Güneybatı Ege, Çanakkale ve İstanbul boğazlarıdır.

(Cevap B)

1. Türkiye'de tuz, kireç, alçı taşı, tebeşir gibi eriyebilen arazilerin (kalkerli) en yaygın olduğu bölge Akdeniz'dir. Ülkemizde karstik şekillerin en yaygın olduğu bölge eriyebilen kayaların yaygın olmasına bağlı olarak Akdeniz Bölgesi'dir.

(Cevap C)

2. Soruda bir bölümü gösterilen harita parçasında Anamur Burnu'ndan Karataş Burnu'na doğru çizilen bir hat işaretlenmiştir. Bu hat üzerinde Ceyhan Nehri'nin denize döküldüğü yer yani ağız kısmı bulunur. Toplam uzunluğu 509 kilometre olan Ceyhan Nehri, Akdeniz Bölgesi'nin en büyük akarsularındandır. Çukurova'da geniş bir delta oluşturarak Akdeniz'de İskenderun Körfezi'ne dökülür. Seçeneklerde verilen diğer akarsular bu hattın batısında kalmaktadırlar.

(Cevap A)

3. Yağışların az olduğu yerlerde bitki örtüsü cılız, yüzey kuru ve fiziksel parçalanmadan dolayı ufalanmış malzeme fazladır. Haritada numaralandırılan alanlardan yağışın en az olduğu yer I'dir. Bu nedenle I. alanda rüzgârlar daha etkilidir.

(Cevap A)

4. Dış kuvvetler tarafından sürekli aşınmaya uğrayan sahalarda kalın topraklar oluşmamıştır. Çünkü aşınma, toprak oluşumunda zaman faktörünü kesintiye uğratan bir etkidir. Buna göre yer şekillerinin engebeli olduğu I ve III numaralı alanda bu durum gözlenir. Oysa ki dış kuvvetlerin biriktirme sahaları olan II ve IV numaralı alanlarda daha kalın toprak örtüsü oluşacak ve aynı zamanda buradaki topraklar değişik yörelerden getirildiği için ana kayanın özelliklerini göstermeyecektir.

(Cevap E)

- 5.
- Buzul vadilerinin, buzullar eridikten sonra deniz altında kalmasıyla oluşur. I numaralı yerde veya Türkiye kıyılarının tamamında fiyort oluşumu yoktur. Çünkü buzullar hiçbir zaman Türkiye'de deniz seviyesine kadar inememiştir. Norveç, bu tip kıyıların tipik örneklerinin bulunduğu yerdir.
 - Marmara Denizi'nin güneyinde bulunan II numaralı yerde oluşan Kapıdağ Yarımadası Türkiye'nin görülmeye değer tombolo örnekleri arasında yer almaktadır.
 - Yer kabuğu hareketleri sırasında Batı Anadolu'daki III numaralı yerde sert tabakaların kırılmasıyla kırık dağları, çöken alanlarda ise çöküntü ovaları oluşmuştur. Bunlar Türkiye'deki horst ve graben sistemlerinin en güzel örnekleridir.
 - Kıyıya paralel uzanan dağların çökmesiyle meydana gelen Dalmaçya kıyı tipinin ülkemizde bulunan en güzel örneği IV numaralı yerdeki Finike ile Kaş arasındadır.
 - Seyhan ve Ceyhan nehirleri V numaralı yerde Türkiye'nin en büyük deltası olan Çukurova'nın oluşmasını sağlamıştır.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri (Dış Kuvvetler)

6. Kuzeydoğu Anadolu'da (V numaralı alan) yer alan platolarda (Erzurum – Kars) ve orman örtüsünün sona erdiği alanlarda bitki örtüsü olarak gür çayırlar görülür. Bu çayırlar altında humus bakımından zengin olan çernozyom topraklar oluşmuştur. Koyu renkli olduğu için "kara topraklar" olarak da adlandırılan çernozyomlarda geniş otlakların oluşması, büyükbaş hayvancılığın gelişmesini sağlamıştır.

(Cevap E)

7. Tuz ve kireç oranının daha az olması yıkanmanın fazla olmasına; bu durum da yağış miktarının fazla olmasına bağlıdır. Haritadaki işaretli yerler arasında en fazla yağış alan yer ise (Yıldız Dağları) III numaralı alandır.

(Cevap C)

8. Boyuna kıyı tipinde dağlar kıyıya paralel olarak uzanır. Deniz etkisinin iç kesimlere girmesine engel olur. Bu yüzden kıyı ile iç kesimlere girmesine engel olur. Bu yüzden kıyı ile iç kesimler arasında iklim dolayısıyla bitki örtüsü ve tarım ürünleri farklı olacaktır.

(Cevap E)

9. Eğim, kar yağışının, beşerî faaliyetlerin fazla ve toprağın killi olduğu yörelerde heyelan olayları sık sık yaşanır. Haritada numaralandırılan alanlardan V'te eğim, kar erimesi, yağış fazla, toprak killi yapıdadır. Bu duruma bağlı olarak, bu alanda heyelan olayları çok fazladır.

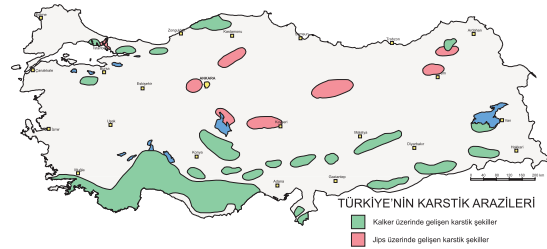
(Cevap E)

10. Matematik konum özelliklerinden dolayı Türkiye'de buzulların etkili olduğu alanlar oldukça sınırlıdır. Geçmiş jeolojik dönemlerde yaşanan iklim değişimlerinden dolayı buzulların meydana getirdiği yeryüzü şekillerine 2000 metreden daha yüksek alanlarda rastlanır. Bugünkü iklim şartlarına bağlı olarak kalıcı kar sınırı, ülkemizde 3000 metrenin üzerinde görülmektedir. Bu nedenle buzullara ve buzulların oluşturduğu şekillere Ağrı, Erziyes, Kaçkar, Toros, Buzul (Hakkari) gibi dağların yüksek kesimlerinde rastlanır. Ancak Orta Karadeniz dağlarının yükseltisi fazla değildir. Bu yüzden bu alanda (I) buzulların etkili olduğu söylenemez.

(Cevap A)

11. Yer altındaki gözenek ve boşluklarda bulunan yer altı suları, yüzey suları ile birlikte doğada bulunan kalker (kireç taşı), kaya tuzu, jips (alçı taşı), tebeşir, dolomit vb. kayaçları eriterek çeşitli şekiller oluşturur. Bu yolla oluşan şekillere karstik şekil, bu şekillerin yoğun olduğu arazilere ise **karst topoğrafyası** denir. Karstik bölgelerde yer altına sızan sular buralarda da aşındırma faaliyetlerine devam eder. Aşındırmanın zaman içerisinde ilerlemesiyle mağara adı verilen boşluklar oluşur. Mağaraları birbirine bağlayan boşluklara ise galeri adı verilir. Galerilere ait tavanların bir kısmı zamanla çöker ve derinlikleri yüzlerce metreyi bulabilen çukurlar oluşur. Bu çukurlara **obruk** adı verilir.

Karstik bölgelerdeki sular, kayaçları çözerek bünyelerine aldığı maddeleri uygun ortamlarda biriktirerek karstik birikim şekillerini oluşturur. Mağara tavanlarından damlayan suların içindeki malzemenin bir çıkıntı gibi tavanda birikmesiyle sarkıtlar, tabanda birikmesiyle de dikitler oluşur. Sarkıt ve dikitlerin zamanla gelişip birleşmesiyle de sütun adı verilen şekiller oluşur.

Yukarıda verilen haritada Türkiye'deki karstik sahaların dağılışı gösterilmiştir.

Türkiye'de karst topoğrafyasına ait şekillerin en yaygın görüldüğü yerler Orta ve Batı Toroslardır. Özellikle Teke Yarımadası, Göller Bölgesi ve Taşeli Platosu'nda (I numaralı alan) çeşitli karstik şekillere ait en güzel örnekler bulunmaktadır.

(Cevap C)

HARİTALARLA COĞRAFYA

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

AKADEMİ DENİZİ

TÜRKİYE'DE İKLİM

Dünyanın herhangi bir yerinde görülen atmosfer olaylarının (kar, yağmur, rüzgâr, sıcaklık) uzun yıllar boyunca gösterdiği ortalama duruma iklim denir.

TÜRKİYE'DE SICAKLIK

Türkiye'de sıcaklık, kıyılarda enlem farkına, iç kesimlerde ise denizden uzaklık, yükselti, yer şekilleri gibi faktörlere bağlı olarak değişir.

TÜRKİYE'DE İKLİM ELEMANLARI

Bir yerin iklim özellikleri iklim elemanlarının etkisi sonucunda şekillenir. İklim elemanları ise sıcaklık, basınç - rüzgârlar ve nem - yağış olmak üzere 3'e ayrılır. Ancak bunlardan sıcaklık, diğerlerini de kontrolü altına aldığı için daha önemlidir.

TÜRKİYE'DE BASINÇ

Türkiye iklimini etkileyen basınç merkezlerini yüksek basınç ve alçak basınç merkezleri olmak üzere ikiye ayırmak gerekir.

TÜRKİYE'DE RÜZGÂRLAR

Türkiye'de etkili olan rüzgârları ise günlük basınç

farkından kaynaklanan günlük esen rüzgârlar ve Türkiye'nin çevresindeki basınç merkezlerinin etkisiyle, belirli alanlarda esen yerel rüzgârlar diye ikiye ayırmak gerekir.

TÜRKİYE'DE NEM

Havadaki nemin miktarını, hava sıcaklığı, denize olan uzaklık belirler. Havadaki nem miktarı arttıkça buharlaşma azalır ve nemlilik yükselir. Bu nedenle kıyı bölgelerimiz iç bölgelerimizden daha nemlidir. Bu durum, kıyı bölgelerimizde gece ile gündüz arasındaki sıcaklık farkının az olmasına neden olur.

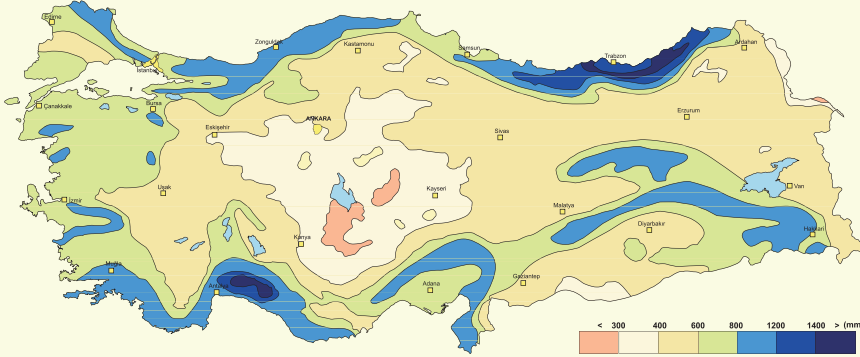

TÜRKİYE'DE YAĞIŞ

Havadaki nemin yoğunlaşmasıyla yağış oluşur. Bir yerde yağış oluşabilmesi için hava sıcaklığının düşmesi gerekir. Yağışlar oluşumlarına göre Yamaç (Orografik), Yükselim (Konveksiyonel) ve Cephe (Frontal) olmak üzere üç tipe ayrılır.

TÜRKİYE'DE YAĞIŞIN DAĞILIŞI

TÜRKİYE'DE İKLİM TIPLERİ

AKDENİZ İKLİMİ

Akdeniz'in kıyı kesimleri boyunca, Güney Marmara ve Kıyı Ege ile Güneydoğu

Anadolu Bölgesi'nin batı kesiminde görülür.

KARASAL İKLİM

İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da görülür.

KARADENİZ İKLİMİ

Marmara'nın Karadeniz kıyı kuşağı boyunca, Karadeniz Bölgesi'nin ise tüm kıyı

kesimi boyunca etkilidir.

1. Türkiye'de nadas alanları, yıllık yağış miktarının az olduğu ve buharlaşmanın yoğun olarak yaşandığı İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde geniş yer kaplar.

(Cevap D)

2. Yamaç (orografik) yağışları, nemli havanın özellikle sıradağların yamaçları boyunca yükselerek soğuması ile oluşur. Ülkemizde Karadeniz Bölgesi'nde (özellikle Doğu Karadeniz'de) dağların denize paralel uzanması sonucu orografik (yamaç) yağışlar fazla görülür.

(Cevap B)

3. Atmosfer içerisindeki nem, bir yerin aşırı ısınmasını ve aşırı soğumasını engellediğinden nemli bölgelerde günlük sıcaklık farkı azdır.

Verilen merkezlerin; yağış dağılışları yıl içerisinde benzerlik göstermez. Antalya en fazla yağışı kış döneminde alırken Rize en fazla yağışı sonbaharda alır.

Verilen merkezlerin buharlaşma miktarı aynı olmaz. Çünkü Antalya enlem itibarıyla daha güneyde yer aldığından sıcaklığın fazla olmasından dolayı Rize'ye göre buharlaşma miktarı fazladır.

Antalya'da güneşli gün sayısı daha fazladır. Çünkü Rize'ye göre bulutluluk oranı daha azdır.

Akdeniz ikliminin görüldüğü Antalya'da yazlar yağışlı değil, kurak geçer. Oysa Karadeniz ikliminin görüldüğü Rize'de her mevsim yağışlıdır.

(Cevap A)

4. Haritada gösterilen I numaralı yerde Batı Karadeniz Dağları yer alır. Bu dağların denize dönük olan kuzey yamaçları bol yağış alır ve gür doğal bitki örtüsüne sahiptir. Güney Marmara'da yer alan II numaralı yerde ise meyve – sebze tarımı yaygın olarak yapılır. Kıyı Ege'de yer alan III numaralı yerde dağların denize dik olarak uzanışı denizelliğin etki alanını genişletmiştir. Antalya Bölümü'nde yer alan IV numaralı yerde karstik arazi yaygındır. V numaralı yerde ise yüksek yaz sıcaklıkları buharlaşmanın şiddetli olmasına neden olmuştur.

(Cevap C)

5. Soruda verilen harita incelendiğinde güneşlenme süresinin Türkiye'nin en güneyinden kuzeyine doğru azaldığı görülür. Ayrıca Doğu Karadeniz Bölümü'nde güneşlenme süresinin de aynı enlemdeki Batı Karadeniz Bölümü ve Marmara Bölgesi'nden daha az olduğu görülür. Zaten soruda verilen I ve II. yorum cümlelerinde de bu durumlar açıklanmıştır. Buna göre, I. yorum ortaya çıkmasının nedeni enlemdir. II. yorum ise Doğu Karadeniz Bölümü'nde nem oranının fazla olmasına dayalıdır. Çünkü bu bölümde bulutluluk oranı güneşlenmeyi azaltmıştır.

(Cevap B)

COĞRAFYA • Türkiye'nin İklimi

6. Sam yeli daha sıcak ve kuru olarak eser. Çünkü direk karalar üzerinden ülkemize doğru gelmektedir. Türkiye'de etkili olan sıcak yerel rüzgârlar; kible, lodos ve sam yelidir (keşişleme). Güneyden esen kible, uzun süre etkili olursa Akdeniz'den aldığı nemi yağış olarak bırakabilir. Güneybatıdan esen lodos da deniz üzerinden geldiği için devamında yağış oluşturur. Bu rüzgâr; ayrıca tarım ürünlerinin erken olgunlaşmasına, soba zehirlenmelerine vb. durumlara neden olur. Ancak güneydoğudan esen sam yeli ise sıcak ve kuru bir çöl rüzgârıdır. Bu yüzden yağış getirmesi beklenemez.

(Cevap E)

7. Türkiye'de en yüksek sıcaklıklar güneş ışınlarının en dik açılarla geldiği haziranda değil ışınların daha eğik açılarla geldiği temmuz ayında görülür. Kuzey Yarım Küre'de ilkbahar ve sonbahar mevsiminde güneş ışınlarının geliş açısı aynı olmasına rağmen sonbahar sıcaklık ortalamaları daha yüksektir. Gün içerisinde en yüksek sıcaklıklar güneş ışınlarının en dik açılarla geldiği saat 12.00 değil saat 12.00'den sonraki saatlerdir. Bu durumların nedeni ısı birikimidir. Ancak soruda güneşin ısıtma etkisinin en fazla olduğu an; yani güneş ışınlarının en dik açıyla geldiği öğlen vakti sorulmuştur. Türkiye'de 45° Doğu boylamı, ulusal saat olarak kullanılır.

Bu duruma bağlı olarak güneşin ısıtma etkisinin en fazla olacağı boylam 45° Doğu boylamına 6 boylam farkı (24 dakika) olan 39° Doğu boylamı olur. (45° Doğu boylamında yerel saat 12.24 iken 39° doğu boylamında yerel saat 12.00'dir.)

(Cevap E)

8. Ankara'dan yola çıkan araştırma grubu, eğer yıllık sıcaklık farkının daha az ve yağış rejiminin daha düzenli olduğunu gözlemliyorsa kesinlikle Karadeniz kıyı kesimlerinde yer alan bir yöreye ulaşmıştır.

Haritada işaretli olan yerlerden I numaralı yöre Batı Karadeniz kıyı kesiminde yer alır. Aynı zamanda II numaralı yer (Ergene), III numaralı yer (Kıyı Ege), IV numaralı yer (Akdeniz kıyı kesimi) ve V numaralı yer (Güneydoğu Anadolu Bölgesi) düzenli yağış rejimine sahiptir.

(Cevap A)

9. Bulutluluk oranının fazla olduğu yerlerde yıllık ve günlük sıcaklık farklarının az olduğu sorudaki açıklamada verilmiştir. Bulutluluk oranının fazla olması ise bu yerde nem oranının yüksek olduğu ve deniz kıyısında bulunduğu anlamına gelir. Haritada işaretlenen yerlerden yalnızca I numaralı alan deniz kıyısında (Batı Karadeniz) diğerleri ise iç kesimlerde yer almaktadır. Dolayısıyla yalnızca I numaralı yerlerde sıcaklık farkları daha azdır.

(Cevap A)

10. Sorudaki açıklamaya göre, insanlar tarafından sıcaklık değerlerinin daha yüksek olarak hissedilmesi ve bunalıcı durumların yaşanması, nem oranının yüksek olduğu yerlerde yaşanır. Haritada işaretlenen kıyı kesimlerde yer alan (I, II, IV ve V numaralı) yörelerde bunalıcı sıcaklıklar yaşanır. Ancak iç kesimlerde yer alan III numaralı yerde nem oranı daha azdır. Bu yüzden III numaralı yerde, aynı sıcaklık değerinin daha az bunalıcı etki oluşturacağı söylenebilir.

(Cevap C)

1. Sorudaki açıklamaya göre; yıllık sıcaklık farkı ne kadar fazla ise karasallık da o kadar şiddetlidir. Buna göre haritada işaretlenen yerlerden Erzurum – Kars'ta (V numaralı yer) yaz ve kış sıcaklıkları arasındaki farkın fazla olmasına bağlı olarak karasallık şiddeti fazladır.

(Cevap E)

2. Ülkemizde etkili olan yerel rüzgârlar;

(Cevap C)

3. Türkiye'de kalıcı karlar ortalama yükseltinin 2500 metreyi aştığı dağların yüksek zirvelerinde görülür. Küre Dağları Batı Karadeniz'de ortalama yükseltinin 2000 metre olduğu bir merkez olması sebebiyle Küre Dağlarında kalıcı karlara rastlanmaz.

(Cevap A)

4. Deniz etkisinden uzak karaların iç kısımlarında ısınarak yükselen hava kütesinin soğuması sonucu oluşan yağışlara yükselim (Konveksiyonel) yağışlar denir. Konveksiyonel yağışlar ilkbahar sonu ve yaz başlarında Anadolu'nun iç kesimlerinde görülür. Bu tür yağışlar daha çok günün en sıcak saatleri olan öğleden sonraki vakitlerde görüldüğü için İç Anadolu'da "kırkikindi yağışları" olarak bilinir. Özellikle İç Anadolu'da bahar aylarında gözlenir. Aksaray ili de İç Anadolu'da yer aldığı için en fazla burada görülür.

(Cevap D)

5. Haritada numaralandırılan I, II ve III numaralı yerler Karadeniz kıyılarında, V numaralı yer ise Akdeniz kıyılarında. Bu yerlerde nem oranı fazladır. Doğal ormanlara rastlanır. Ancak İç Anadolu Bölgesi'nde oluşan bir orman alanının sorudaki açıklamaya göre insan etkisiyle oluşma olasılığı daha yüksektir.

(Cevap D)

6. Verilen merkezlerin özelliklerini inceleyelim:

I ve II numaralı merkezler Karadeniz'de yer alır. Bu merkezler her mevsim yağışlı olduğundan yaz kuraklığı görülmez.

III numaralı merkez Tuz Gölü ve çevresidir. Türkiye'de en az yağış alan yer burasıdır. Bu yüzden tarımda sulamaya ihtiyaç fazladır.

IV numaralı merkez Akdeniz Bölgesi'nde yer alır. Burada yaz kuraklığı yoğun olarak yaşandığından tarımda sulamaya gereksinim fazladır.

(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'nin İklimi

7. Ülkemizin güneyine güneş ışınları daha dik açıyla ulaşır. Buna göre, güneyden kuzeye doğru; daha eğik açıyla ulaşan güneş ışınlarına bağlı olarak sıcaklık ortalamaları azalır.

Haritada verilen kentlerden;

- (A) İzmir – İstanbul
 (B) Adana – Samsun
 (D) Adana – İzmir
 (E) Adana – İstanbul kentleri arasındaki sıcaklık farkları bu açıklamaya uygundur. Ancak C seçeneğindeki Mardin – Samsun arasındaki ilişki bu duruma ters düşer. Çünkü Mardin kenti daha güneyde olmasına rağmen daha kuzeydeki Samsun'dan düşük sıcaklığa sahiptir. Oysa ki sorudaki açıklamaya göre güneydeki kent, kuzeydeki kentten daha sıcak olmalıdır.

(Cevap C)

8. Türkiye'de sıcaklık dağılışı üzerindeki enlemin etkisi, Türkiye'nin matematik konumunun sonucudur. Buna göre enlem etkisine bağlı olarak güneye inildikçe, (III, IV ve V numaralı oklar boyunca) sıcaklık artışı matematik konum etkisiyle açıklanır. Ancak I ve II numaralı oklar boyunca sıcaklık artışı, enlemin etkisine ters düşen bir durumdur. Bu duruma ise, karasallık – denizellik vb. özel konum şartları neden olur.

(Cevap A)

9. Türkiye'de rüzgârlar iklimin kurak ve yarı kurak olduğu bölgelerde (C) bitki örtüsünün cılız olduğu (A) ve toprağın ince taneli olduğu alanlarda (E) daha çok etkilidir. Bu yerlerde genelde yer şekilleri sadedir. Ancak çeşitli toprak türleri bulunmaz.

(Cevap B)

10. Kuzeye doğru izoterm eğrilerinin sıcaklık değerleri azaldığına göre Sinop'un 13°-14°C arasında olduğu söylenebilir. Bunun dışında kalan yerlerden;

- Trabzon; 13° - 14°C arası
- İzmir; 17° - 18°C arası

olduğu haritadan açık bir şekilde anlaşılır. Ancak yine haritadaki değerler incelenirse Antalya'nın 18° - 19°C arasında olduğu, sıcaklıkların şehir merkezinde 20°C'ye çıkmadığı görülür.

(Cevap E)

11. Haritada koyu renkle işaretlenen yer Doğu Karadeniz Bölümü'dür. Burada görülen yağış tipi dağların kıyıya paralel uzanmasından dolayı yamaç (orografik) yağışlardır. Cephe yağışları daha çok Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde görülür.

PUAN KÜPÜ

Cephesel yağışlar, kış mevsiminde Akdeniz iklim kuşağında görülür. Karadeniz'de dağlar kıyı çizgisine paralel uzandığı için orografik (yamaç) yağışlar etkili olmaktadır. Orta Anadolu'da özellikle Tuz Gölü ve çevresinde ilkbahar mevsiminde sıcaklığın artışına paralel olarak konveksiyonel (yükselim) yağışlar görülür. Genellikle öğleden sonra başlayan, kısa süren ve sağanak ile dolu şekilde gerçekleşen bu yağışlara halk arasında kırkikindiler adı verilir. Kısa süreli ve sağanak şeklinde olan bu yağışlar, başta sel olmak üzere birçok olumsuz duruma neden olabilmektedir.

(Cevap C)

1. Karadeniz ve Akdeniz kıyı kesimlerinde dağlar denize paralel olarak uzanır. Bu durum deniz etkisinin söz konusu bölgelerde iç kesimlere girmesine izin vermez ve kıyı ile iç kesimler arasında kısa mesafede büyük iklim – bitki örtüsü farkı görülür. Oysa ki Kıyı Ege'de dağlar denize dik olarak uzanır. Buna bağlı olarak kıyıdaki denizelliğin etki alanı iç kesimlere doğru ilerler. Bu yüzden kıyı ile iç kesimler arasında iklim – bitki örtüsü farkını gözlemleyebilmek için Kıyı Ege'de daha fazla yol almak gerekir.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de dağ sıralarının uzanış doğrultusu, yağış miktarını etkileyen en önemli faktördür. Genel hatlarıyla doğu–batı doğrultusunda uzanan dağlar, Karadeniz ve Akdeniz Bölgelerinde kıyı çizgisine paralel, Ege Bölgesi'nde ise kıyı çizgisine diktir. Bu nedenle Ege Bölgesi'nin kıyı kesimleriyle iç kesimleri arasındaki yıllık toplam yağış miktarları çok büyük bir farklılık göstermez. Kuzey Anadolu ve Toros Dağlarının denize bakan yamaçlarında orografik nedenlerle yağış miktarı fazladır. Ancak bu dağların iç kesimlerine bakan yamaçlarında yağış miktarı aniden azalır, iklim karasallaşır.

(Cevap C)

- 2.
- 1. alanda yazlar kurak geçer. Karasal iklim görülür. Kışlar soğuktur. En fazla yağış kış mevsiminde düşer, yazlar ise kavurucu sıcaklık etkisindedir.
 - 2. alanda her mevsim yağışlı, yazları serin, kışları ılık geçen Karadeniz iklimi etkilidir. Orta Karadeniz'de yer şekillerine bağlı olarak deniz etkisi iç kesimlerine ulaşır. Batı ve Doğu Karadeniz'de ise iç kesimler karasallaşır, yağış azalır.
 - 4. alanda karasal iklim etkilidir. Etrafının dağlarla çevrili olması yazların sıcak ve kurak, kışların soğuk ve kar yağışlı olmasına sebep olmuştur. İç Anadolu Bölgesi'nin kış sıcaklık ortalaması 1-2 °C, yaz sıcaklık ortalaması 22-23 °C, yıllık sıcaklık ortalaması 10-12 °C'dir.
 - 5. alanda kış sıcaklıkları 0°C'nin üzerindedir.
 - 3. alanda karasal iklim etkilidir, kışların soğuk olduğu, don olaylarının çok görüldüğü yerdir.

(Cevap C)

3. Türkiye'de fazla yağış alan yerler: Doğu ve Batı Karadeniz kıyıları (I) Hakkâri Dağlık Yöresi (III) Yıldız Dağları Bölümü (V) Toroslar ve Menteşe Yöresi (IV) dir.

Türkiye'de az yağış alan yerler: Denizin nemli etkisine kapalı olmasından dolayı, Tuz Gölü ve çevresi, Konya, Malatya, Iğdır (II) ve Çoruh – Kelkit Havzası gibi yerlerdir.

Ayrıca, Ergene Havzası ve Güneydoğu Anadolu'nun güneyi en az yağış alan yerler arasında bulunur.

(Cevap B)

4. Türkiye Kuzey Yarım Küre'de ve Orta Kuşak'ta yer alır. Bu duruma bağlı olarak Türkiye'ye kuzeyden esen rüzgârlar soğuk karakterli (Karayel, yıldız, poyraz) güneyden esen rüzgârlar ise sıcak karakterlidir. (Samyeli, kible, lodos). Türkiye'de etkili olan rüzgârlar için aşağıda gösterilen şifreleme yöntemi kullanılır.

(Cevap D)

5. I. grup Akdeniz kıyılarına II. grup ise Hakkâri yöresine ulaşmıştır. Bu yüzden ulaştıkları yerde yükseltinin daha az olduğunu ortaklaşa söyleyemezler. Bu iki grup farklı iklim bölgelerine ulaşmışlardır. Bu yüzden sıcaklıkların, bitki örtülerinin aynı olduğu söylenemez. Ortak olan tek bir özellik; Ekvator'a yaklaşılması ve enlem derecelerinin küçülmesidir.

(Cevap C)

COĞRAFYA • Türkiye'nin İklimi

6. Haritada koyu renkle işaretlenen yer Akdeniz'in kıyı kesimleridir.
- Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı bir iklim görülür (I)
 - Terra rossa topraklar yaygındır. (III)
 - Türkiye'nin en büyük kıyı ovası: Çukurova buradadır. (IV)
 - Don olaylarına sıkça rastlanmaz (II) (Don olaylarına Doğu Anadolu Bölgesi'nde sıkça rastlanır.)
 - Kışın en yüksek sıcaklıklar burada görülür.
 - Yazın en yüksek sıcaklıklar Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görülür. (V)

(Cevap C)

7. Türkiye, Kuzey Yarım Küre'de yer alır. Bu yüzden kuzeyden esen rüzgârlar kutuplardan eseceğinden sıcaklığı düşürür, güneyden esen rüzgârlar ise Ekvator'dan eseceğinden sıcaklığı yükseltir.

(Cevap E)

8. Enlem, karasallık ve samyeli rüzgârlarının etkisiyle temmuz ayında en yüksek sıcaklık değerleri Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ölçülür. Temmuz ayındaki bu sıcaklıklara bağlı olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde şiddetli buharlaşma görülür. Şiddetli buharlaşmanın etkisiyle en kurak bölgemiz de burasıdır. Haritada V. numaralı alan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alır.

(Cevap E)

9. Bir bölgede çığ olayının yaşanabilmesi için arazinin dağlık ve eğimli olması bir de kar yağışının çok olması gerekir. II – III – IV ve V bölgeler bu iki özellik açısından elverişlidir.

I numaralı bölgede eğim ve yükselti fazla olmadığından çığ ihtimali daha azdır.

Ülkemizde çığ olayları en fazla Doğu Anadolu Bölgesi'nde görülür.

(Cevap A)

10. Ülkemizde dağların doğu-batı yönünde uzanması kıyı kesimler ile iç kesimler arasında pek çok özelliğin farklı yönde gelişmesine yol açmıştır. Karadeniz ve Akdeniz Bölgesi'nde dağların kıyıya paralel uzanması aynı mevsimde bile farklı iklim koşullarının yaşanmasına yol açmıştır. Ege Bölgesi'nde ise dağların kıyıya dik uzanması kıyı ile iç kesimler arasında farklı iklim koşullarının görülmesi üzerinde fazla etkili olmamıştır. Deniz etkisi iç kesimlere kolayca sokulabilmiştir. Bu nedenle haritada verilen illerden en az farklılık Aydın ilinde görülür.

(Cevap C)

1. Doğu Anadolu Bölgesi ülkemizin ortalama yükseltisi en fazla olan bölgesidir (2000 metre). Bu duruma bağlı olarak bölgede gerçek sıcaklık ile indirgenmiş sıcaklık arasındaki fark fazladır. II. alan Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alır.

(Cevap B)

2. Doğu Karadeniz'de güneş enerjisinden yararlanma oranının en az olduğu söylenebilir.

(Cevap E)

3. Soruda zaten Antalya ile Şanlıurfa kentlerinin yaklaşık aynı enlemde yer aldığı belirtilmiştir. Buna göre temmuz ayında Şanlıurfa daha sıcakken ocak ayında ise Antalya'nın daha sıcak olmasının temel nedeni enlem değil karasallıktır.

(Cevap A)

4. Yamaç yağışları ülkemizde en fazla Doğu Karadeniz'de; I numaralı alan, Konveksiyonel yani yükselim yağışları ülkemizde en fazla İç Anadolu'da; II numaralı alan, Cephe yağışları ülkemizde en fazla Akdeniz'de; III numaralı alanda görülür.

PUAN KÜPÜ

Türkiye, mutlak konumu itibarıyla Akdeniz iklim kuşağı içinde olmasına rağmen kısa mesafelerde yükseltinin çok fazla değişmesi, denizellik-karasallık, dağların uzanış doğrultusu gibi faktörlerin etkisiyle ülkemizde çeşitli iklim türleri ortaya çıkmıştır. Bu durum ayrıca, çeşitli iklimlerin içinde geçiş bölgelerinin oluşmasında etkili olmuştur. Örneğin Anadolu'nun batısında (Uşak, Afyon ve Kütahya), yer yer Akdeniz ikliminin özellikleri hissedilirken yükselti ve karasallığın etkisiyle karasal iklim özellikleri de kendini gösterir. Bu yüzden Türkiye'de iklimler sınıflandırılırken kesin sınırlar çizmek mümkün değildir. İklimler arası geçiş, dereceli gerçekleşmektedir.

(Cevap A)

5. Türkiye haritasında esiş yönleri gösterilen rüzgârlardan Sam yelinin çöller üzerinden geldiği için daha sıcak ve kurutucu bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'nin İklimi

6. Grafiğe göre bu yörede yağış rejimi nispeten düzenlidir. Yazlar serin, kışlar ılıktır. En fazla yağış sonbaharda, en az yağış ise ilkbaharda düşer. Buna göre sorudaki grafik Karadeniz iklimine aittir. Haritada işaretlenen I numaralı alanda etkilidir. Burası Türkiye'de yıllık sıcaklık farklarının en az olduğu iklim bölgesidir. Ocak ayı sıcaklık ortalaması 5 °C, temmuz ayı sıcaklık ortalaması 20 °C civarındadır. Karadeniz kıyılarında etkili olan bu iklimin tipik özelliği her mevsim yağışlı ve ılıman olmasıdır.

Karadeniz'den esen rüzgârların, denize paralel uzanan dağlara temas edip yükselmesi ile oluşan yamaç yağışları bu iklimin karakterini belirler. Bu nedenle her mevsim yağışlı olan Karadeniz ikliminde günlük ve yıllık sıcaklık farkları azdır. Türkiye'de en fazla yağışlar, Karadeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde görülür. Bu iklimin doğal bitki örtüsü ormandır. Kıyı kesiminde geniş yapraklı ağaçlar egemen iken yükseklerde soğuğa dayanıklı iğne yapraklılar görülür. Bu iki bölge arasında ise iğne ve geniş yapraklı ağaçlar bir arada yer alır.

(Cevap C)

7. Türkiye'de;
- en fazla yağışa yaz mevsiminde rastlanması,
 - doğal bitki örtüsünün yazın yeşil kalan çayırılar olması,
 - büyükbaş hayvancılığın yaygın olması,
 - kış mevsiminin soğuk ve kar yağışlı geçmesi
- gibi özellikler II numaralı alan yani Erzurum – Kars yöresine aittir.

(Cevap B)

8. Bu haritaya göre kasıtlı veya doğal olarak çıkan yangınlara I numaralı alanda yani Doğu Karadeniz'de en az rastlanır.

(Cevap A)

9. İlkbahar mevsimindeki yağışlarla yeşeren, yazın sararıp kuruyan ot toplulukları olan step (bozkır) örtüsüne ülkemizde karasal iklim şartlarının yaşandığı iç kesimlerde rastlanır. Buna göre haritadaki III numaralı alanda stepler yaygındır.

(Cevap C)

10. Türkiye'de en fazla yağışın kış mevsiminde olduğu iklim Akdeniz iklimidir. Bu iklim, Akdeniz (III ve IV numaralı alan) ve Batı Anadolu (II numaralı alan) kıyılarında belirgin olarak görülür. Ayrıca Marmara Denizi kıyıları, İç Batı Anadolu, Göller Yöresi ve Güneydoğu Anadolu'nun batısında da (V numaralı alan) bu iklimin özellikleri hissedilmektedir. Ancak Batı Karadeniz'de yer alan I numaralı alanda Karadeniz iklim şartları yaşanır.

(Cevap A)

1. Yer şekillerinin uzanışı rüzgârların hızını etkiler. II, III, IV ve V numaralı rüzgârların karşısında, hızlarını azaltacak olan dağ sıraları bulunur. Ancak I numaralı rüzgâr, dağların arasındaki vadilerde kanalize olarak hızını artırır.

(Cevap A)

2. Cephe (frontal) yağışları, C seçeneğinde gösterilen sıcak ve soğuk hava kütlelerinin karşılaşma alanlarında oluşur. Mutlak konumumuza (orta kuşak) bağlı olarak ülkemizde de farklı özellikteki hava kütlelerinin karşılaşma alanlarında cephesel (frontal) yağışlar oluşur. Bu yağışlar; tüm bölgelerimizde görülmekle birlikte Marmara, Ege ve Akdeniz kıyılarında daha fazladır. Cephesel yağışlar, ülkemizde genellikle kış mevsiminde oluşur.

(Cevap C)

3. Yerden yükseğe doğru çıkıldıkça ve denizlerden iç kesimlere doğru gidildikçe nem miktarı azalır. Buna bağlı olarak günlük ve yıllık sıcaklık farkı yükselir. I. alanda yükselti en fazla ve denize en uzak olması nedeniyle sıcaklık farkı daha fazladır.

PUAN KÜPÜ

Gerçek sıcaklık ile indirgenmiş sıcaklık arasındaki fark yükseltiyle doğru orantılıdır. Yükseltinin fazla olduğu yerlerde fark fazla, az olduğu yerlerde fark azdır. Erzurum, Kars, Sivas, Hakkari gibi yükseltinin fazla olduğu yerlerde fark fazla, Kilis, Edirne, İstanbul, Bursa, Tekirdağ gibi yükseltisinin az olduğu yerlerde fark azdır.

(Cevap A)

4. Sorudaki haritada Türkiye'deki iklim tiplerinin ana hatları gösterilmiştir. Bu haritaya göre Türkiye'de en geniş alanlarda karasal iklim şartları etkili olur. Özellikle iç kesimlerde karasal iklim hüküm sürer. Ayrıca iklim çeşitliliği Marmara'da en fazladır. Ege Bölgesi'nin yalnızca kıyı kesiminde Akdeniz iklimi hüküm sürer.

PUAN KÜPÜ

Kar; aşırı yağmadıkça tarımsal ürünlere zarar vermez, hatta tohumları don olayından korur. Yavaş yavaş eriyerek toprağa sızdığı için; sağanak yağışlar gibi erozyona neden olmaz, toprağın su ihtiyacını karşılar. Ayrıca yer altı suları en çok kar erimeleri ile beslenir.

(Cevap A)

5. Türkiye Kuzey Yarım Küre'de yer alır. Bu yüzden güneyden esen rüzgârlar sıcaklığı yükseltirken, kuzeyden esenler düşürür. Soruda sıcaklığı düşüren rüzgârlar istenmiştir. Buna göre, karayel ve poyraz sıcaklığı düşürür.

PUAN KÜPÜ

- Kuzeyden esen rüzgârların sıcaklığı düşürmesi
- Dağların güney yamaçlarının daha sıcak olması
- Güney kıyıların daha sıcak ve tuzlu olması
- Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında yaz mevsiminin yaşanması,

Türkiye'nin Kuzey Yarım Küre'de yer alması ile ilgilidir.

(Cevap B)

COĞRAFYA • Türkiye'nin İklimi

6. Akdeniz ikliminin doğal bitki örtüsü; yaz kuraklığına dayanıklı kızılçam ormanları ve defne, zeytin, keçiboynuzu, mersin gibi bodur ağaçlardan oluşan makilerdir. Sorudaki haritada (I numaralı alan) gösterilen Kıyı Ege'de bu iklim şartları ve maki örtüsüne rastlanır.
(Cevap A)
7. Dağların kıyıya uzanış şekilleri denizel hava kütlelerinin yayılış alanları üzerinde etkilidir. Akdeniz ve Karadeniz'de dağların kıyıya paralel uzanması, nemli hava kütlelerinin iç kesimlere ulaşmasını engeller. Bu nedenle iç bölgelerde kurak iklim şartları etkilidir. Ancak Batı Anadolu'da dağların kıyıya dik uzanması, nemli hava kütlelerinin iç kesimlere kadar ulaşmasını sağlamıştır.
(Cevap A)
8. Yaz aylarında, aynı sıcaklık değerleri Türkiye'nin özellikle denizel yerlerinde nem oranının fazla olmasından dolayı daha bunaltıcıdır. Bu yerlerde hissedilen sıcaklık değeri, termometrenin gösterdiği sıcaklık değerinden daha fazla olur. Buna göre, Türkiye haritasında gösterilen V numaralı yerde karasallığın etkisiyle hissedilen sıcaklık değerinin gerçek sıcaklık değerinden daha az olduğu söylenebilir.
(Cevap E)
9. Sarıçam yılın büyük bölümünde, yağışlı olan ve çok nemli ortamı tercih eden bir ağaçtır. Buna göre Karadeniz Bölgesi'ndeki II numaralı alanda yaygındır. Kızılçam ise, yazların kurak geçtiği, az nemli yerlerde yetişmektedir. Buna göre kızılçamlarda Akdeniz Bölgesi'ndeki I numaralı alanda yaygın olacaktır.
(Cevap D)
10. Sorudaki haritada koyu renkle gösterilen alanda Akdeniz iklim şartları etkilidir. Buna göre haritada koyu renkle işaretlenen yerler hakkında; "Yaz mevsimi serin ve yağışlı geçer." yanlış bir ifade olacaktır.
(Cevap B)

1. Yeryüzünü oluşturan malzemenin erime, çatlama, ufalanma ve dağılma şeklinde kimyasal ve fiziksel süreçlerle parçalanmasına çözülme denir. Çözülmenin hızını ve şeklini iklim, topoğrafya özellikleri (yükselti, eğim, bakı vb.), su içeriği, kayaç özellikleri ve organik faktörler belirler. Örneğin sıcak, yağışlı, bitki örtüsünün gür ve kayaçların dirençsiz olduğu bölgelerde kimyasal ayrışma; kurak ve yarı kurak bölgelerde ise fiziksel ayrışma daha şiddetlidir. Buna göre haritadaki işaretlenen alanda bulunan Doğu Karadeniz'de fiziksel değil kimyasal çözülme yaygındır.

(Cevap E)

2. Güneydoğu Anadolu Türkiye'nin en kurak bölgesidir. Bu yüzden söz konusu bölge Türkiye'nin orman bakımından en fakir yeridir.

(Cevap D)

3. Bağıl nem ile sıcaklık ters orantılıdır. Sıcaklığın artması ile hava yağıştan uzaklaşır ve bağıl nem oranı azalır.

Buna göre, yaz mevsiminde sıcaklığı en fazla olan Güneydoğu'da bağıl nem en düşük olur.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de;

Mutlak nem oranı en fazla Akdeniz Bölgesi'ndedir.**Bağıl nem** oranı en fazla Doğu Karadeniz Bölümü'ndedir.**Maksimum nem** oranı yaz aylarında aynı zamanda en fazla buharlaşmanın görüldüğü Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndedir.

(Cevap E)

4. Grafikteki iklimde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçer. Bu iklim tipi Akdeniz iklimi olduğundan Türkiye haritası üzerinde Akdeniz kıyılarında işaretlenen alanlarda etkilidir.

(Cevap D)

5. Haritaya dikkatle bakılırsa bütün kıyılarımızda sıcaklığın 6°C'nin üzerinde olmadığı görülür. Zira Marmara ve Batı Karadeniz kıyılarında 5°C eğrileri görülmektedir.

(Cevap C)

COĞRAFYA • Türkiye'nin İklimi

6. Türkiye'nin güneyinden kuzeyine doğru gidildikçe güneş ışınlarının geliş açısı yani enlem etkisine bağlı olarak sıcaklığın düzenli bir şekilde azalması beklenir. Ancak sıcaklık göreceli konuma bağlı faktörlerin etkisiyle güneyden kuzeye gidildikçe düzenli olarak azalmaz. Türkiye'nin batısından doğusuna doğru gidildikçe denizden uzaklaşılması ve yükseltinin artması gibi faktörlerin etkisiyle sıcaklık ortalamalarında belirgin değişimlerin yaşandığı gözlemlenir. Çanakkale ve Erzurum arasındaki sıcaklık farkı da bu duruma bir örnek olarak gösterilebilir.

(Cevap E)

7. Bir dağın yamaçlarından aşağıya doğru inen rüzgâr, alçaldıkça ısınır ve föhn rüzgârı özelliğini kazanır. Bu yüzden Toros Dağları'nı aşarak Alanya ve Anamur kıyısına ulaşan föhn rüzgârları burada sıcaklık artışına neden olur.

(Cevap B)

8. Herhangi bir yerde o güne kadar görülmeyen ya da çok seyrek görülen yüksek sıcaklık ve düşük sıcaklıklar ekstrem olarak nitelendirilebilir. Bu ekstrem sıcaklıklar başta insan olmak üzere bütün canlıları olumsuz yönde etkiler. Türkiye, etkilendiği hava kütleleri ve basınç merkezlerinin özelliği, genel fiziki coğrafya koşulları ve bulunduğu enlem derecesi etkisiyle aşırı sıcak ve soğuk ile kuraklık şartlarının sıkça görülebildiği bir ülkedir. Sibirya kökenli karasal kutbi hava kütlesi ile denizel kutbi hava kütesinin etkilemesi Türkiye genelinde aşırı soğuk hava dalgasının yaşanmasına neden olur. Böyle durumlarda insanlar ve diğer canlıların yaşamları olumsuz etkilenmekte, akarsular-göller donmakta, enerji ve sanayi üretimi aksamakta, ulaşım zorlaşmakta ve büyük ekonomik kayıplar yaşanmaktadır. Ancak bu durum iç bölgelerimiz için sıradan olan durumlarıdır. Ekstrem olarak, normalde görülmesi beklenmediği anlamında Akdeniz ve Ege kıyılarında yaşanır.

(Cevap A)

9. Türkiye'de sıcaklıklar güneyden kuzeye enlem yani güneş ışınlarının etkisiyle; batıdan doğuya doğru ise yükselti ve karasallığın etkisiyle azalır. Ancak daha güneyde olmasına rağmen Kars'ın yıllık ortalama sıcaklığının Sinop'tan düşük olması enlemin sıcaklık üzerindeki etkisine uygun değildir. Bu durumun nedeni yükselti ve karasallıktır.

(Cevap C)

1. Karadeniz kıyılarında sıradağların kıyıya paralel uzanması ve yükseltisinin fazla olması, kuzeybatı yönlü rüzgârların denizden karaya doğru taşıdığı nemli hava kütlelerine bağlı olarak Batı ve Doğu Karadeniz kıyılarındaki yağış miktarının artmasını sağlar.

(Cevap D)

2. Haritada gösterilen yer Tuz Gölü çevresidir. Burası Türkiye'nin en az yağış alan yeridir. Eğer her mevsim yağış olsaydı, bu durumdan buğday tarımı olumsuz yönde etkilenirdi. Çünkü buğday yaz kuraklığı isteyen bir tarım ürünüdür.

PUAN KÜPÜ

Yaz kuraklığı istediği için buğday tarımının Karadeniz kıyısında yapılmamasının nedeni iklimin elverişsizliğidir. Ege ve Akdeniz kıyılarındaki yapılmaması ise bu alanların ekonomik getirisi yüksek olan tarım ürünlerine ayrılmasıyla ilgilidir.

(Cevap C)

3. Haritada I ve V numaralı doğrultularda esen rüzgâr karayel, II ve IV numaralı doğrultularda esen rüzgâr ise poyrazdır.

Ege Bölgesi'nde batıdan esen III numaralı rüzgâr güneybatıdır. Buradaki rüzgârın karayelin esme yönüne uygun olarak kuzeybatıdan esmesi gerekirdi.

(Cevap C)

4. Haritada verilen merkezlerde donlu gün sayısında batıdan doğuya doğru artış olduğu görülmektedir. Bu durum üzerinde etkili olan başlıca sebep yükseltidir. Çünkü yükselti batıdan doğuya doğru gidildikçe artmaktadır. Ülkemizde donlu gün süreleri üzerinde yükselti, karasallık ve nemlilik gibi faktörler etkilidir.

(Cevap E)

5. Sorudaki şekle göre; Trabzon daha denizel, Gümüşhane daha karasaldır. Buna göre kentlerin iklim şartları (D - E), yetiştirilen tarım ürünleri (B) ve doğal bitki örtüleri (C) birbirlerinden farklıdır. Bakı etkisine göre, Gümüşhane'nin (güney yamaç) daha sıcak olması gerekir, ancak denizellik-karasallık şartlarına göre, Trabzon daha sıcak iken, Gümüşhane daha soğuktur.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'nin İklimi

6. Havanın nemli olması sıcaklık farklarını azaltan bir unsurdur. Bu nedenle kıyı bölgelerimizde sıcaklık farkları az olmaktadır. Ancak haritada III numara ile gösterilen Konya Bölümü'nde havadaki nemin daha az olması günlük sıcaklık farkını arttırmaktadır.

(Cevap C)

7. Bölgelerimizin en fazla yağış aldığı mevsimler şunlardır:

- Akdeniz – Marmara – Ege → Kış
- Karadeniz → Sonbahar
- Doğu Anadolu → Yaz
- İç Anadolu → İlkbahar

(Cevap A)

8. Aslında sorudaki haritada verilen Karadeniz (I ve II numaralı) kıyılarındaki yerlerde de don olayı fazla görülmez. Ancak bu yerlerde yaz kuraklığı yaşanmaz. Buna göre, don olaylarına karşı dayanıksız olan ve yaz kuraklığı isteyen bir tarım ürünü Türkiye'nin Akdeniz kıyılarındaki (III ve IV numaralı) tarım alanlarında yetiştirilebilir.

(Cevap C)

9. Akdeniz İklim kuşağında iç kesimlere doğru gidildikçe iklim karasallaşır. Özellikle Göller Yöresi'nde yıllık yağış miktarı ve kış sıcaklık değerleri düşmüştür. Karasallaşmanın belirgin olduğu yerler Akdeniz Bölgesi'nin batı kesiminde genişler. Göller Yöresi ve Teke Yöresi karasallığın en belirgin olduğu yerlerdir. Yıllık sıcaklık farkları artar, kışlar daha uzun sürer.

(Cevap C)

10. Sorudaki açıklamada özellikleri verilen iklim tipi Karadeniz'dir. Ülkemizde Karadeniz iklim özellikleri Karadeniz Bölgesi'nin kıyıları ile Marmara Bölgesi'nin Karadeniz'e kıyısı olan yerlerinde görülür.

(Cevap A)

11. Atmosferdeki su buharına nem adı verilir. Nem bir yerin fazla ısınmasını ve soğumasını önler. Nem oranının fazla olduğu yerlerde havanın ısınması ve soğuması yavaş gerçekleşir. Günlük ve yıllık sıcaklık farkları az olur. Nem oranının az olduğu yerlerde ise havanın ısınması ve soğuması hızlı gerçekleşir. Günlük ve yıllık sıcaklık farkları fazla olur. Buna göre I numaralı hat üzerinde gidilirse daha fazla sıcaklık farkı ile karşılaşılır.

(Cevap A)

1. Türkiye'de buharlaşma en fazla Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşanır. Bu duruma neden olarak yaz aylarında sıcaklıkların aşırı yükselmesi, bağıl nemin az olması, çöllerden gelen sıcak rüzgârlar gösterilebilir.

(Cevap C)

3. Haritada belirtilen X'te Karadeniz iklimi (III numaralı grafik) etkilidir. Y'de ılıman karasal (step) iklim (I numaralı grafik) etkilidir. Z'de Akdeniz iklimi (II numaralı grafik) etkilidir.

(Cevap B)

2. Sorudaki seçeneklerde verilen noktalar tek tek harita üzerinde tespit edilirse; B seçeneğinde belirtilen II ve III numaralı yerlerin dışında kalanların hepsi de batıdan doğuya doğru sıcaklığın değiştiğini yani özel konumun etkisini anlatmaktadır. Yalnızca II ve III numaralı yerler arasındaki sıcaklık farkı güney-kuzey yönde yani enlem etkisine bağlıdır. Enlemin sıcaklık üzerindeki etkisi ise matematik konum ile açıklanabilir.

(Cevap B)

4. Dağların kıyıya paralel uzandığı Karadeniz kıyılarındaki bağıl nem oranı daha fazladır. Bu durum Karadeniz kıyı kesimi boyunca bulutluluk oranının daha fazla ve dolayısıyla güneşlenme süresinin de daha az olmasına neden olmuştur. Kıyıdan iç kesimlere gidildikçe bağıl nem oranı deniz etkisinden uzaklaşmaya bağlı olarak azalır. Güneydoğu Anadolu'da sıcak çöl rüzgârlarının etkisiyle sıcaklığın yaz mevsiminde aşırı artması, bağıl nem oranını azaltır.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'nin İklimi

5. Sorudaki açıklamaya göre, bu bitkinin don olayının etkili olmadığı ve yazların yağışlı geçtiği yerlerde yetişmesi beklenir. Aslında haritadaki I numaralı yer (Menteşe yöresi) de don olayı etkili olmaz. Ancak burada da yazları kurak geçer. Buna göre, söz konusu bitki Karadeniz kıyılarında yer alan II ve III numaralı yerde yetişirilebilir.

(Cevap C)

6. Türkiye haritasında esiş yönleri gösterilen;
- I numaralı rüzgâr; Poyraz,
 - II numaralı rüzgâr; Karayel,
 - III numaralı rüzgâr; Lodos
 - IV numaralı rüzgâr; Sam yeli'dir.

Sorudaki açıklamada "rüzgâr Lodos (III) ve Poyraz (I) yönünden esecektir" denilmektedir.

(Cevap B)

7. Sorudaki açıklamada Türkiye'yi Balkanlardan gelen soğuk hava kütesinin etkileyeceğinden bahsedilmiştir. Balkanlardan gelen hava kütesinin ise Türkiye'ye Edirne'den giriş yapması gerekir. Buna göre 1 numaralı yönden gelen hava kütlelerinin Balkanlardan geleceği ve Türkiye'de sıcaklıkların mevsim normallerinin altına düşmesine neden olacağı söylenebilir.

PUAN KÜPÜ

Ülkemizde etkili olan soğuk yerel rüzgârlar karayel, poyraz ve yıldızdır. Kuzeyden esen karayel ve yıldız, sıcaklıkları önemli ölçüde düşürerek kar yağışlarına neden olur. Karadeniz'de ve Marmara Denizi'nde zaman zaman fırtınalara yol açar. Poyraz ise kuzeydoğudan eser ve etkili olduğu zamanlarda sıcaklıkların düşmesine neden olur. Ülkemizde etkili olan sıcak yerel rüzgârlar ise; kible, lodos ve sam yelidir. Güneyden esen kible, uzun süre etkili olursa Akdeniz'den aldığı nemi yağış olarak bırakabilir. Güneybatıdan esen lodos da deniz üzerinden geldiği için devamında yağış oluşturur. Bu rüzgâr ayrıca tarım ürünlerinin erken olgunlaşmasına, soba zehirlenmelerine vb. durumlara neden olur. Güneydoğudan esen sam yeli (keşişleme) ise sıcak ve kuru bir çöl rüzgârıdır.

(Cevap A)

8. Bir bölgenin güneşlenme süresini etkileyen en önemli faktör bulutluluktur. Bulutluluk oranı arttıkça güneşlenme süresi azalır. Türkiye'de bulutluluk oranı en fazla Doğu Karadeniz'dedir. Bu yüzden Doğu Karadeniz'de güneşlenme süresi kısadır.

(Cevap C)

HARİTALARLA COĞRAFYA

TÜRKİYE'NİN BİTKİ ÖRTÜSÜ

AKADEMİ DENİZİ

TÜRKİYE'NİN BİTKİ ÖRTÜSÜ

Türkiye, bitki tür ve çeşitleri bakımından dünyanın en zengin ülkelerinden biridir. Avrupa Kıtası, Türkiye'nin yaklaşık 15 katı büyüklüğüne sahip olmasına rağmen, tüm Avrupa Kıtası'nda yaklaşık 12.000 bitki türü yer alırken Türkiye'de 12.000'den fazla bitki türü bulunmaktadır.

Türkiye'de Endemik Bitkiler

Doğu Ladini
(Doğu Karadeniz)

Anadolu Sığıla
(Fethiye Körfezi)

Kasnak Meşesi
(Göller Yöresi)

Istranca Meşesi
(Zonguldak)

Datça Hurması
(Datça ve Teke yarımadası)

Kazdağı Göknaarı
(Kaz Dağları)

İspir Meşesi
(Kastamonu-Yozgat)

Eber Sarısı
(Akşehir Gölü Güneyi)

Türkiye'nin Bitki Formasyonları

Ormanlar ve çeşitli çalılar
Kızılçam ormanları ve çalılar (maki ve garig)
Bozkır - antropojen bozkır - çayır
Alpin çayırlar

Türkiye'nin Ormanları

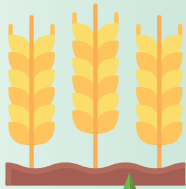
Ülkemizin yaklaşık % 27'si ormanlarla kaplı olup bu ormanların büyük çoğunluğu kıyı kesimlerinde yer almaktadır.

MAKİ

Maki; Akdeniz ikliminin görüldüğü yerlerde, kızılçamların tahrip edildiği kıyı kuşağında geniş alanlar kaplayan, daima yeşil kalan, bodur ağaç ve çalılardan oluşan bitki örtüsüdür. Genellikle 1-3 metre boyunda olan bu ağaç ve ağaççıkların yaprakları kalın, sert, cilalı veya keçe gibi tüylüdür.

Akdeniz ve Ege kıyılarında makilerin tahrip edildiği, toprağın inceldiği alanlarda genelde diz boyu yüksekliğinde dikenli çalılardan oluşan bitki toplulukları görülür. Garig adı verilen bu bitkilerin başlıcaları; lavanta çiçeği, diken çalısı, süpürge çalısı, laden, yasemin ve fundadır.

BOZKIR

Kurak ve yarı kurak bölgelerde, ilkbahar yağışlarıyla yeşeren ve yaz kuraklığının etkisiyle sararan ot topluluklarıdır.

İlkbaharda yeşerip yaz boyu yeşil kalan, bozkırlardan daha gür ot toplulukları çayır, dağ çayırı veya alpin çayır olarak adlandırılır. Erzurum-Kars çevresindeki yüksek plato alanlarında, Kuzey Anadolu Dağlarında, Toroslarda ve ülkemizin doğusunda yer alan yüksek dağlarda görülmektedir.

ÇAYIR

1. Ormanların dağılışını etkileyen temel faktörler; yağış ve nemdir. Türkiye'de yağış rejiminin düzenli, yıllık yağış miktarının fazla olduğu Karadeniz ikliminin görüldüğü yerlerde ormanlar geniş yer tutar. Haritada numaralandırılmış bölgeler incelendiğinde; II ve IV. merkezlerde Akdeniz iklimi görülmesine bağlı olarak makiler geniş yer tutarken III ve V. merkezlerde karasal iklime bağlı olarak bozkırlar geniş yer tutar. Haritada I. merkez Marmara Bölgesi'ndeki Yıldız Dağları Bölümü'dür. Karadeniz'e kıyısı olmasından dolayı burası orman varlığı yönünden daha zengindir.
- (Cevap A)
2. Türkiye'de iklimlerin özelliklerini hatırladığımızda Karadeniz iklimini tanımlarken her mevsim yağışlı olarak nitelendiririz. Dolayısıyla III numaralı yerde yıl içerisinde kurak dönemin olmayışından dolayı otlak verimi daha yüksektir.
- (Cevap C)
3. Makilere Türkiye'de Akdeniz ikliminin etkili olduğu; Akdeniz – Ege ve Güney Marmara kıyılarında rastlanır. İç bölgelerde kış sıcaklıklarının düşük olması makilerin yetişmesine izin vermez. Buna göre, haritada gösterilen ok yönünde gidilirse yalnızca maki türleri ile karşılaşılmaz.
- (Cevap B)
4. Sorudaki açıklamada garig doğal bitki örtüsünün makilerin tahrip edilmesinden sonra oluştuğundan bahsedilmiştir. Buna göre garig topluluğuna dahil edilen bitkilerin bulunduğu yerde daha önceden makilerin görülmesi gerekir. Makiler ise Akdeniz ikliminin doğal bitki örtüsüdür. Buna göre Akdeniz (IV numaralı) ve Ege (II numaralı) kıyı kesimlerinde makilere ve bunların tahrip edilmesinden sonra ortaya çıkan gariglere rastlanabilir.
- (Cevap D)
5. Türkiye'de orman örtüsü bakımından birinci sırada olan bölge Karadeniz, ikinci sırada olan bölge Akdeniz'dir. Haritada işaretlenen I. ve II. yerde Karadeniz, IV. ve V. yerde Akdeniz iklimi etkilidir. Ancak III. yer kuraklıktan dolayı orman örtüsü bakımından en fakir alandır.
- (Cevap C)
6. Sıcaklık yerden yükseğe doğru çıkıldıkça her 200 metrede 1 °C azalır. Buna bağlı olarak bitki örtüsü de yükseğe doğru çıkıldıkça farklılaşır. Çukurova'dan İç Anadolu Bölgesi'ne gidildikçe yükselti farkı artacağından daha fazla bitki kuşağı görülür.
- (Cevap C)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Bitki Örtüsü

7. Haritada işaretlenen III numaralı yerde Akdeniz iklim şartları yaşanır. Bu iklimin karakteristik bitki örtüsü kıvılcamlar ve bunların tahrip edilmesiyle ortaya çıkan makilerdir. Başlıca maki türleri ise; sandal, zakkum, defne, yaban mersini, yabani zeytin, sakız, menengiç, keçiboynuzu, kermez meşesi, kocayemiş ve akçakesmedir.

(Cevap C)

8. Alpin çayırlar; genel olarak dağların ağaç yetişme sınırının üst kesimlerinde, düşük sıcaklıkların görüldüğü alanlarda yaygındır. İlbaharda yeşerip yazın yeşil kalan ot ve bazı çiçeklerden oluşan alpin çayırları ülkemizde Kuzey Anadolu Dağları, Toros Dağları, Erzurum, Kars ve Ardahan platolarında yetişir. Haritaya göre de İzmit'te alpin çayırlar yetişmez.

(Cevap D)

9. Maki, Akdeniz ikliminin doğal bitki örtüsüdür. Alınan hatlardan yalnızca II ve IV numaralı olanlar Akdeniz Bölgesi'nden geçmektedir. Ancak II numaralı hat üzerinde yüksek dağ çayırları ve geniş - iğne yapraklı ormanlara rastlanma olasılığı IV. numaralı hatta göre daha düşüktür. IV numaralı hat Türkiye'de oldukça geniş bir alandan ve değişik iklim bölgelerinden geçer. Bu yüzden daha çok bitki türü ile karşılaşır.

(Cevap D)

10. I. alanda dağlar denize paralel uzandığından denizden gelen nemli hava dağların yamacı boyunca yükselerek yoğunlaşır ve dağların denize bakan yamaçlarına yağış olarak düşer. II. alanda ise dağlar denize dik uzandığından denizden gelen nemli hava kütleleri iç kesimlerde daha çok etkili olur. Bu duruma bağlı olarak I. alan, II. alandan daha fazla yağış alır. Fazla yağış alan yerlerde tarımda sulama ihtiyacı az olur ve ormanlar kısa sürede kendisini yeniler.

(Cevap A)

1. Avrupa haritasında koyu renkle gösterilen alan Akdeniz çevresidir. Bu alanın doğal bitki örtüsü maki adı verilen kısa boylu çalılardır. Makiler, Akdeniz iklim koşulları altında doğal olarak yetişir. Ülkemizde makilere Güney ve Batı Anadolu'da özellikle de Akdeniz, Ege (I numaralı) ve Marmara Denizi kıyılarında rastlanır.
(Cevap A)
2. Garig (frigana); makilerin yok edildiği yerlerde ortaya çıkan ve diz boyunu geçmeyen çalılardır. Kermez meşesi, lavanta, akçakesme, yasemin, kekik, funda, adaçayı, laden, katran ardıcı ve geven gariglerin başlıca üyeleridir. Ülkemizde bu tür bitkilere Akdeniz ve Ege Denizi kıyılarında rastlanmaktadır.
(Cevap B)
3. Fıstık çamı, daha çok Ege ve Güney Marmara'da yayılmıştır. Bergama (İzmir), Aydın ve Muğla çevresinde fıstık çamı ormanları oluşmuştur. 25 metreye kadar uzayabilen bu ağaç şemsiyeye benzer. Yağlı tohumları, önemli bir besin maddesi olduğundan yerel halkın önemli bir geçim kaynağıdır. Odunu yapı kerestesi olarak kullanılır. Ayrıca süs ağacı olarak da kullanılmaktadır.
(Cevap A)
4. Harita verilen kentlerden yalnızca İzmir ve Muğla'da Akdeniz iklim şartları görülür. Bu yüzden söz konusu kentlerin doğal bitki örtüleri birbirlerine daha çok benzer.
(Cevap B)
5. Soruda belirtilen iklim şartları Akdeniz iklimidir. Bu iklim şartlarına Ege kıyılarında ve Çukurova'da rastlanır.
(Cevap D)
6. Sorudaki açıklamada Akdeniz iklimi tarif edilmektedir. Buna göre kızılçam ağaçlarından oluşan ormanlara özellikle Akdeniz Bölgesi'nde 1000-1200 metre yüksekliğe kadar oldukça geniş bir alanda rastlanır. Haritada işaretlenen I numaralı yer Menteşe Yöresi'dir. Bu yörede kızılçam ormanları yaygındır. Aynı zamanda Ege'de de rastlanan bu ormanlar Karadeniz'in batı ve orta kesimlerinde lokal bir yayılım gösterir.
(Cevap A)

NOT

Kızılçam ormanları, Akdeniz iklimin doğal bitki örtüsüdür. Makiler, bu ormanların tahrip edilmesiyle ortaya çıkmıştır.

COĞRAFYA • Türkiye'nin Bitki Örtüsü

7. Türkiye'de orman alanları bakımından en zengin olan yer Karadeniz kıyılarıdır (IV ve V numaralı yerler) Karadeniz'den sonra ikinci sırada ise Akdeniz kıyıları gelir (II ve III numaralı yerler) Türkiye'de orman alanları bakımından en fakir olan yer ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir.(I numaralı yer)

(Cevap A)

8. Sorudaki açıklamaya göre, bozkır örtüsüne yazların kurak geçtiği yerlerde rastlamak mümkündür. Haritada verilen III. alan Karadeniz kıyı kesiminde yer alır ve yazları yağışlı olduğundan doğal bitki örtüsü bozkır değil, ormandır.

(Cevap C)

9. Yükseltinin artmasına bağlı olarak sıcaklığın azalması, bir dağ yamacı boyunca bitki örtüsünün farklı kuşaklar oluşturmaya neden olmaktadır. Belirli bir yükseltiden sonra cılızlaşan bitki örtüsü, ağaç yetişmesine elverişli olmayan daha yüksek alanlarda yerini ot topluluklarına bırakır ve ardından kalıcı kar başlar. Örneğin; Karadeniz ormanlarında kıyıdağın itibaren yükseklerle doğru geniş, karışık ve iğne yapraklı ormanlar ve sonrasında dağ çayırları ortaya çıkar. Buna göre sorudaki haritada belirtilen hatlar üzerinde daha çok sayıda bitki kuşağının bulunması için yükselti farkının da fazla olması gerekir. O halde Çukurova kıyılarından başlayıp Toroslara kadar uzanan III numaralı hat üzerinde daha fazla bitki kuşağı oluşacaktır.

(Cevap C)

10. Sorudaki açıklamada özellikle kiraz, erik, şeftali, fındık ve fide (sebze) yetiştiricilerinin daha dikkatli olması gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu gibi tarım ürünleri ülkemizde kışların ılık geçtiği kıyı bölgelerimizde yetiştirilir. Zaten bu yerlerde don olayı normalde görülmez. Bu yüzden zarar çok olur. Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alan II numaralı yerde meyve ve sebze tarımı fazla yapılmayacağından zarar çok az olur.

PUAN KÜPÜ

Don olayı, normalde don olayı görülmesi beklenmeyen yerlerde; yani sıcaklığın 0°C'nin altına pek düşmediği Akdeniz ve Ege kıyılarında daha fazla zararlara neden olur.

(Cevap B)

11. Marmara'da iklim çeşitliliği nedeniyle bitki örtüsündeki çeşitlilik de fazladır. Aynı anda 3 bitki formasyonu da bu bölgede görülür. Buna göre, harita incelenirse Trakya'nın tamamen bozkırlarla kaplı olmadığı görülür.

(Cevap B)

1. Bir yerde etkili olan iklim şartlarının en belirgin göstergesi o yerin doğal bitki örtüsüdür. Karadeniz kıyı kesiminde orman, İç Anadolu'da ise bozkırların yaygın olması daha çok bölgelerin yağış rejimi ve yağış miktarının farklı olması ile ilgilidir.

(Cevap B)

- 2.
- A ile gösterilen Karadeniz kıyılarında; orman,
 - B ile gösterilen Erzurum – Kars'ta; çayır,
 - C ile gösterilen Güneydoğu Anadolu'da; bozkır,
 - D ile gösterilen Akdeniz kıyılarında; maki bitki örtülerine yaygın olarak rastlanır.

(Cevap B)

3. Sert karasal iklimin yaşandığı yerlerde;
- Kışlar çok uzun ve soğuk geçer.
 - Yazlar kısa ve serin geçer.
 - Yağış en fazla yaz aylarında düşer.
 - Kar yağışlı gün sayısı fazladır.
 - Sıcaklık ortalamaları düşüktür.

Ülkemizde sert karasal iklim Erzurum-Kars Bölümü'nde görülür.

(Cevap A)

4. Bir yerde etkili olan iklim şartlarının en güçlü göstergesi o yerin doğal bitki örtüsüdür. Haritada işaretlenen illerden I numaralı il olan Aydın ve IV numaralı il olan Adana'da Akdeniz iklim şartlarının etkili olmasına bağlı olarak doğal bitki örtüleri de benzer olacaktır.

(Cevap B)

5. Yükseltiye bağlı olarak sıcaklığın azalması ve bir noktaya kadar yağışın artması, bitki türlerinin bir dağ yamacı boyunca çeşitlenmesini sağlamıştır. Yükselti arttıkça bitkiler farklı kuşaklar oluşturur. Ayrıca yeryüzü şekillerinin engebeli olduğu bölgelerde iklimin kısa mesafelerde değişmesi ve çeşitli bitki türlerinin ortaya çıkmasına neden olur. Genel olarak engebeli bölgeler, yeryüzü şekillerinin düz olduğu bölgelere göre daha zengin bitki türlerine sahiptir. Bununla birlikte dağların uzun doğrultusu da bitki türlerinin dağılımında farklılıklar oluşturmaktadır. Yağış miktarı, dağların yüksek ve kıyıya paralel uzandığı alanların kıyı kesimlerinde artarken iç kesimlerinde ise azalmaktadır. Bu durum, kıyı ile iç kesimler arasındaki iklim özelliklerinin farklılaşmasına; dağların denize dönük yamaçlarında orman örtüsünün iç kesimlere göre zenginleşmesine neden olmuştur. Bütün bu koşulları ortaya çıkaran Menteşe dağlarının etkisiyle; haritada işaretlenen I numaralı il olan Muğla'da bitki çeşitliliğinin diğerlerinden daha fazla olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Bitki Örtüsü

6. • Antropojen bozkır, Türkiye'de iç kesimlerdeki ormanların tahrip edilmesinden sonra oluşan doğal bitki örtüsüdür. (Y)
- Psödomaki; Karadeniz Bölgesi'ndeki orman örtüsünün tahrip edilmesinden sonra oluşan kısa boylu çalılardır. (X)
- Maki; Akdeniz Bölgesi'ndeki kızılçam ormanlarının tahrip edilmesiyle oluşan kısa boylu ağaç ve çalılıklardır. (Z)

(Cevap C)

8. Orman alanları bakımından en fakir olan yerlerden biri de İç Anadolu'dur (III numaralı alan). Bu bölge ülkemizde kuraklığın en belirgin yaşandığı yer olduğu için burada orman alanları oldukça azdır.

(Cevap C)

9. Haritada numaralanmış olan (I) Batı Karadeniz ve (II) Doğu Karadeniz kıyılarında her mevsim yağışlı ve kışlar ılık geçtiğinden don olayı azdır. Yaz kuraklığı da yaşanmayan yerlerdir. Bu nedenle belirtilen özellikteki bir bitki bu bölgelerde yetiştirilemez. (III) Ağrı, (IV) Şanlıurfa, (V) Konya ve çevrelerinde don olayları ve yaz kuraklığı olan yerlerdir. Bu nedenle belirtilen özellikteki bitki bu alanlarda yetiştirilebilir.

(Cevap A)

7. Haritada işaretlenen II ve IV numaralı alanlarda kıyıya paralel olarak uzanan yüksek dağ sıraları bulunur. Bu dağlar kısa mesafe içerisinde büyük ölçüde iklim ve bitki örtüsü farkına neden olur.

I ve III numaralı alanlar düz olduklarından iklim ve bitki çeşitliliği de az olacaktır.

(Cevap D)

10. Batı Anadolu ormanları içerisinde yer alan ve Marmaris-Köyceğiz çevresinde bulunan sığla (günlük) ağaçları, Türkiye'deki endemik türlerdendir. Yani Türkiye'de ve dünyada yalnızca belirli alanlarda yetişir. Buna göre I numaralı alan dışındaki işaretlenen yerlerde Sığla ağacı bulunmaz.

(Cevap A)

1. Enerji ormanları yarı kurak bölgelerde orman alanlarının tahribatının fazla olduğu ve orman gelişiminin zor olduğu bölgelerde oluşturulmaktadır. Bu nedenle V numaralı alanlarının seyrek olması ve orman yetişmesinin zor olması nedeniyle enerji ormanı ihtiyacı daha çoktur.

(Cevap E)

2. Yeryüzünde yalnızca bulunduğu yere özgü olan bitkilere "endemik bitki" adı verilir.

- Muğla çevresindeki Sığıla Ağacı,
- Göller Yöresi'ndeki Kasnak Meşesi,
- Kazdağı'nda Kazdağı Göknarı,
- Beşparmak Dağları'nda Kral Eğreltisi,
- Datça Yarımadası'nda bulunan Datça Hurması gibi ağaçlar endemik türlerdir.

(Cevap B)

3. Soruda verilen bölge İç Anadolu – Tuz Gölü çevresidir. Bu yerde nisan ayının yağışlı, temmuz ayının da kurak geçmesinin buğday verimini artırdığı soruda açıklanmıştır. Buna göre, söz konusu yerdeki buğday verimini etkileyen en önemli unsur, yağışın yıl içindeki dağılışıdır.

PUAN KÜPÜ

Ülkemizde son yıllarda can ve mal kayıplarına neden olan hortum, fırtına gibi hava olaylarının görülmesinin nedeni iklimin değişmesidir.

(Cevap D)

4. Zakkum bir çeşit makidir. Makiler, Akdeniz iklim koşulları altında bodur ağaç ve çalılardan oluşan bitki topluluğudur. Akdeniz ikliminin tipik (birincil) bitki örtüsü olan kızılçam ormanları, insanlar tarafından sürekli tahrip edilmektedir. Bu nedenle kızılçamların tahrip edildiği sahalarda orman altı bitkisi olarak bulunan ve ikincil bitki topluluğu olan makiler yetişmektedir. Ülkemizde kızılçam ve makilere, haritada işaretlenen yerler olan; Güney ve Batı Anadolu'da özellikle de Akdeniz, Ege ve Marmara Denizi kıyılarında rastlanır. Kayın ve gürgen ise Karadeniz geniş yapraklı orman kuşağına ait ağaçlardır. Kuzey Anadolu Dağları'nın Karadeniz'e bakan yamaçlarında kıyıdağın itibaren 1000 metre yüksekliğe kadar çıkan bu kuşağı oluşturan en önemli ağaç türü, kışın yaprağını döken kayın ağacıdır. Gürgen, kestane, meşe, ıhlamur, dişbudak, kızılbaş ve titrek kavak bu kuşakta yer alan diğer ağaç türleridir.

(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Bitki Örtüsü

5. Soruda verilen öncüle göre, haritada yer şekillerinin engebeli olduğu yerler aranmalıdır. Doğu Karadeniz ve Antalya bölümlerinde dağlar kıyıya paralel uzanır. Bu durum kıyı ile iç kesimler arasında iklim şartlarının ve dolayısıyla doğal bitki örtüsünün kısa mesafede değişmesine yol açar.

(Cevap D)

6. Ülkemizde en yoğun ormanlar haritada III numaralı yer olan Doğu Karadeniz kıyı kuşağında bulunur. Bu ormanlar, zengin ağaç türlerinden oluşmaktadır. Bu dağların 1.000 metre yüksekliğe kadar olan kesiminde geniş yapraklı, 1.500 metreden yüksek yerlerde iğne yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlar yaygındır. Bu iki kuşak arasında ise karma ormanlar yer almaktadır. Kayın, kestane, gürgen, ıhlamur, akçaağaç, ve ladin bu alanda yaygın olan ağaç türleridir.

(Cevap C)

7. Haritada işaretlenen yerlerden I ve III numaralı alanda benzer olarak Akdeniz iklim şartları yaşanır. Akdeniz iklim bölgesinde görülen en yaygın bitki örtüsü ise makilerdir. Her mevsim yeşil kalan bu bitkiler, ormanların tahrip edilmesiyle ortaya çıkmışlardır. Kuraklığa dayanıklı olan bu bitkilere Akdeniz ve Ege kıyıları ile Güney Marmara'da rastlanmaktadır. Delice (yabani zeytin), sandal, kocayemiş, defne, kermez meşesi, mersin, zakkum, menengiç, karaçalı, sakız, keçiboynuzu, akçakesme ülkemizde görülen maki üyelerinin başlıcalarıdır.

(Cevap B)

8. İnsanların orman örtüsünü yok ettiği alanlarda ortaya çıkan bozkırlara antropojen bozkır denilmektedir. Buna göre haritada, ülkemizde ormanların yok edildiği yerler gösterilmiştir. Bu yerlerde ortaya çıkan antropojen bozkırların tipik örneklerine Trakya'da, Doğu Anadolu'da ve İç Anadolu'nun kuzeyinde rastlanmaktadır.

(Cevap A)

9. Ülkemizde çayırılara yaz yağışı alan Kuzeydoğu Anadolu'da yaygın olarak rastlanır. Ayrıca, ormanın üst sınırı olan ve ortalama 2.000 metreden sonra başlayan Alpin çayırlar olarak da bilinen dağ çayırlarına Bolu, Giresun ve Rize Dağları (V numaralı alan), Iğaz Dağları, Bolkar Dağları, Aladağlar, Karasu-Aras Dağları, Bingöl ve Hakkâri Dağlarında rastlanır.

(Cevap E)

10.

Haritaya göre, ormanlar ülkemizin % 28'ini kaplamaktadır. Bu değer yaklaşık % 80'i kıyı kesiminde bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye'deki ormanların yaklaşık yarısı Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde yer alır. Antalya, Kastamonu, Muğla ve Mersin orman alanı en fazla olan illerdir. Ancak bu haritada ormanlarda yaygın olan ağaç türleri ile ilgili bir bilgi verilmemiştir.

(Cevap B)

HARİTALARLA COĞRAFYA

TÜRKİYE'NİN NÜFUSU

AKADEMİ DENİZİ

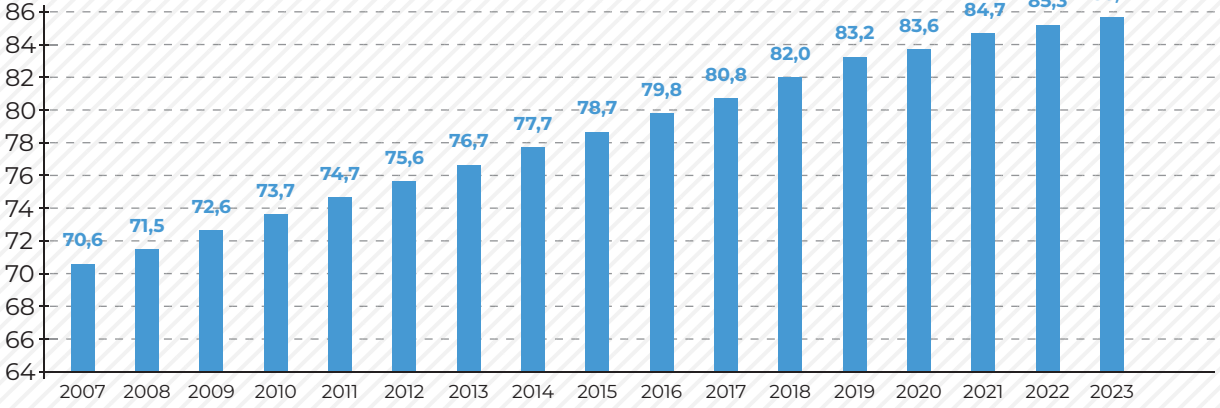
TÜRKİYE'NİN NÜFUSU

İstanbul'un nüfusu, bir önceki yıla göre 252 bin 27 kişi azalarak 15 milyon 655 bin 924 kişi oldu. Türkiye nüfusunun %18,34'ünün ikamet ettiği İstanbul'u, 5 milyon 803 bin 482 kişi ile Ankara, 4 milyon 479 bin 525 kişi ile İzmir, 3 milyon 214 bin 571 kişi ile Bursa ve 2 milyon 696 bin 249 kişi ile Antalya izledi. Nüfusu en az olan il 86 bin 47 kişi ile Bayburt oldu

TÜRKİYE'DE NÜFUSUN YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ

Nüfus (Milyon)

Türkiye'de ikamet eden nüfus, 31 Aralık 2023 tarihi itibarıyla bir önceki yıla göre 92 bin 824 kişi artarak 85 milyon 372 bin 377 kişi oldu. Yıllık nüfus artış hızı ise 2022 yılında binde 7,1 iken, 2023 yılında Cumhuriyet tarihinin en düşük değerine ulaştı ve binde 1,1 olarak kaydedildi.

TÜRKİYE'DE GÖÇLER

Önemli nüfus hareketi olan göçler, değişik sosyal, siyasi ve ekonomik nedenlerden kaynaklanmakta ve tarih öncesi dönemlere kadar dayanmaktadır.

İÇ GÖÇLER

Ülke sınırları içindeki yer değiştirme faaliyetidir. İç göçler sürekli ve mevsimlik olmak üzere yine iki gruba ayrılır.

DIŞ GÖÇLER

Dış göçleri de diğer ülkelerden Türkiye'ye doğru yapılan ve Türkiye'den diğer ülkelere doğru yapılan göçler şeklinde ikiye ayırmak mümkündür.

1. Harita işaretlenen;
- I numaralı yer; Samsun kıyı kesimleri,
 - II numaralı yer; Yukarı Sakarya Bölümü (Ankara çevresi),
 - III numaralı yer; İstanbul,
 - IV numaralı yer; İzmir,
 - V numaralı yer; Menteşe Yöresi (Muğla)'dir.

Bir yerde yaz ve kış mevsimleri arasındaki nüfus miktarı farkının fazla olması için mevsimlik göç alması gerekir. Muğla yöresi yaz mevsiminde turizm faaliyetlerine bağlı olarak yoğun bir mevsimlik göç alır. Kış mevsiminde ise nüfus miktarı çok azdır. Buna göre, mevsimler arasındaki nüfus miktarı farkı fazla olur. Ayrıca; İstanbul, İzmir ve Ankara gibi kentler yaz ve kış mevsiminde de kalabalıktır.

(Cevap E)

2. Türkiye'deki yerleşim birimlerinin büyük bir kısmı toplu yerleşme şeklindedir. Toplu yerleşmeler, daha çok su kenarlarına kurulmuştur. Örneğin İç Anadolu'daki yerleşim birimleri çoğunlukla topludur ve su kenarlarındadır. Ovalardaki yerleşim birimleri de genellikle toplu yerleşme alanlarıdır. Ancak Batı Karadeniz'de bu tür yerleşmelerin yaygın olduğu söylenemez.

(Cevap E)

3. Ekonominin temelde tarıma dayalı olduğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde kırsal nüfus oranı fazladır.

(Cevap D)

4. Grafiğe göre üniversiteden mezun olan öğrenci sayısı en azdır. Ayrıca yine ortaokul ve lise mezunları arasındaki farkın az olduğu ilkökul mezunlarının sayısının en fazla olduğu ve toplam mezun sayısının (tüm okullar) 10 milyondan fazla olduğu grafikten çıkarılabilecek bir sonuçtur. Ancak Türkiye'de okuma çağına gelmiş nüfusun tamamının öğrenim gördüğü söylenemez. Özellikle kız çocuklarının Türkiye'de çeşitli nedenlerle halen okula gönderilmediği yerler vardır. Ayrıca bu durum grafikten de çıkarılabilecek bir sonuç değildir.

(Cevap C)

5. Sorudaki grafiklerde iki farklı ülkenin toplam nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımı gösterilmiştir. Gelişmiş ülkelerde ortalama insan ömrü daha uzundur. Buna bağlı olarak yaşlı nüfus oranı daha fazladır. Ayrıca bu tür ülkelerde doğum oranı da az olduğundan çocuk ve genç nüfus oranı da az olur.

Geri kalmış ülkelerde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Yani çocuk nüfus oranı fazla, yaşlı nüfus oranı azdır.

Bu bilgilere göre I. ülkenin gelişmiş, II. ülkenin de geri kalmış ülke olduğu söylenebilir. Buna göre de I. ülkede tarımda çalışanların çoğunlukta olduğu söylenemez.

(Cevap D)

6. Haritada işaretli yerler Doğu Karadeniz kıyıları, Iğdır Ovası ve Konya Ovası'dır. Bu yerlerde; yaşanan göç olayları, doğum oranları ve nüfus yoğunlukları farklıdır. Ancak hepsinde ortak olan özellik ise tarımın yöre nüfusları için önemli bir gelir kaynağı olmasıdır.

(Cevap C)

7. Marmara Bölgesi'nin de geri kalmış ve seyrek nüfuslanmış yerleri vardır. Bölgede sadece iş imkanlarının fazla olduğu yerler göç alır.

(Cevap A)

8. Dağların hemen kıyı gerisinden yükselmesi nüfusun dar kıyı şeridinde toplanmasına neden olması Doğu Karadeniz için yani II. bölge için geçerlidir.

Deniz turizminden dolayı nüfusun mevsimden mevsime değişmesi Antalya için yani IV. bölge için geçerlidir. Endüstri bölgesi olduğu için nüfusu fazla olan yer Kocaeli Yarımadası'dır. Yani I. bölge için geçerlidir.

İklim koşulları elverişli olduğu hâlde nüfus yoğunluğu az olan Menteşe Yöresi'dir yani III. bölge için geçerlidir.

Hakkâri ile ilgili yani V. bölge ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir.

(Cevap E)

9. I, III ve V. alanlarda yer alan kırsal kesimlerden kentlere göçlerde yer şekillerinin engebeli olması, II. alandaki göçlerde ise kuraklık etkili olmuştur. IV. numaralı alanda yer alan yöre Doğu Karadeniz Bölümü'nün kıyı kesiminde yer alır. Bu yörede kışlar nemliliğin fazla olmasına bağlı olarak ılık geçer. Bu nedenle yöreden dışarıya göçlerde etkili olan faktörler arasında kışların soğuk geçmesi yer almaz.

(Cevap D)

1. Türkiye'de yapılan iç göçler, iş imkânlarının daha fazla olduğu, gelişmiş kent merkezlerine doğrudur. Buna göre haritada gösterilen, İzmir (IV), İzmit (III) ve Adana – Çukurova (V) yöreleri göç alır. Bu da söz konusu yerlerde çarpık kentleşmeyi artırır. Van (I) ve Rize yöreleri (II) dışarıya göç verir. Bu nedenle Van ve Rize'de çarpık kentleşme azdır.

(Cevap B)

2. Haritada verilen yerlerin tamamı yoğun nüfuslanmıştır. Ancak bunlardan Doğu Karadeniz kıyısında yer alan IV. numaralı yerin yoğun nüfuslanma nedeni sanayi faaliyetlerinden çok yer şekilleridir. Kıyıya çok yakın ve paralel olarak uzanan dağ sıraları nüfusun dar bir kıyı şeridinde toplanmasına neden olmuştur.

(Cevap D)

3.

$$\text{Tarımsal nüfus yoğunluğu} = \frac{\text{Tarımla uğraşan nüfus}}{\text{Tarım alanı}}$$

formülüyle bulunur.

Tarımsal nüfus yoğunluğu yer şekillerinin engebeli olduğu yerlerde tarım alanları dar olduğu için fazladır. Buna göre;

- I → Ergene havzası olduğu için yer şekilleri sade,
 II → Doğu Karadeniz olduğu için yer şekilleri engebeli
 III → Hakkâri Bölümü olduğu için yer şekilleri engebeli
 IV → Konya Bölümü olduğu için yer şekilleri sadedir.

(Cevap D)

4. Adana pamuğa bağlı olarak yıl içerisinde mevsimlik göç alırken; Antalya ve Muğla yaz mevsiminde turizme bağlı göç alır. Bu illerde nüfus yıl içerisinde bazı aylarda bu faaliyetlere bağlı olarak değişir.

(Cevap C)

5. Haritada verilen yerler arasında II numaralı yer zaten yoğun nüfusludur. Seyrek nüfuslu olan I, III ve V numaralı yerlerde ise yer şekilleri sadedir. Haritada yer şekilleri engebeli olan ve bu yüzden seyrek nüfuslanan yer IV numaralı alandır (Toros Dağları).

(Cevap D)

6. Türkiye'nin üç tarafı denizlerle çevrilidir. Denize kıyısı olan yerlerde iklim koşullarının elverişli olması, verimli alüvyal ovaların bulunması, ticaretin gelişmesi, turizmin gelişmesi gibi faktörlere bağlı olarak nüfus yoğunluğu fazladır. Fakat Çanakkale (Gelibolu ve Biga yarımadaaları) Menteşe Yöresi, Teke ve Taşeli Platosu gibi yer şekillerinin engebeli olmasına bağlı olarak sanayinin, ulaşımın, ticaretin, tarımın gelişmediği kıyı kesimlerinde nüfus yoğunluğu düşüktür.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Nüfusu

7. **Fizyolojik nüfus yoğunluğu:** Bir yerde toplam nüfusun tarım alanlarına bölünmesi ile elde edilen nüfus yoğunluğudur. Toplam nüfus ne kadar fazla ve tarım alanları ne kadar dar ise fizyolojik nüfus yoğunluğu o kadar fazladır.

II. alanda verilen yöre İstanbul ve çevresidir. İstanbul'da tarım alanları dar nüfus ise çok fazladır. Bu nedenle İstanbul fizyolojik nüfus yoğunluğu bakımından Türkiye'de ilk sırada yer alır. Diğer seçeneklerde verilen alanlarda tarım alanları İstanbul'a göre daha fazla ve nüfus daha azdır.

(Cevap B)

8. • I numaralı yer; İstanbul,
• II numaralı yer; İzmir,
• III numaralı yer; Adana,
• IV numaralı yer ise Ankara'dır.

Bu yerler gelişmiş olduklarından nüfusları göç ile artar. Hakkâri'nin nüfusu ise, doğumla artar. (V numaralı yer)

(Cevap E)

9. I, II ve V numaralı alanlarda verilen iller İstanbul, İzmir ve Antalya'dır. Bu ve bu gibi ekonomik olarak gelişmiş illerde istihdam alanlarının fazla olması nedeni ile nüfus daha çok dışardan gelen göçlere bağlı olarak artar. Doğumlara bağlı nüfus artışı bu illerde çok azdır. III ve IV numaralı alanlarda verilen iller Şanlıurfa ve Van'dır. Bu gibi gelişmekte olan illerde nüfus artış hızı yüksek olur ve nüfus artışı daha çok doğumlarla gerçekleşir. Bu iller, istihdam alanlarının kısıtlı olması gibi nedenlerle İstanbul, İzmir, Antalya, Bursa, Adana, Ankara gibi illere göç verir.

(Cevap D)

10. Haritada koyu renkle işaretlenen alan Menteşe Yöresi'dir. Menteşe Yöresi'nde nüfus ve nüfus yoğunluğu düşüktür. Yörede nüfus yoğunluğunun düşük olmasında,

- tarım arazilerinin az olması,
- engebeli arazi koşulları,
- demir yolu, kara yolu, hava yolu ulaşımının gelişmemiş olması

gibi faktörler etkili olmuştur.

Yörede iklim koşulları tarıma elverişlidir. Ayrıca Ege Bölgesi'nde en fazla yağış Menteşe Yöresi'ne düşer. Dolayısı ile I. ve IV. seçenekte verilen faktörlerin yörenin nüfus yoğunluğunun düşük olmasında etkili olduğu söylenemez.

(Cevap B)

11. Doğu Karadeniz Bölümü engebeli bir arazi yapısına sahiptir. Bu nedenle bölümde sanayi, ulaşım, ticaret gibi ekonomik etkinlikler fazla gelişmemiştir. Bu bölümde istihdam olanaklarının sınırlı olmasına neden olmuştur. Ülkemizde göç hareketleri istihdam olanaklarının sınırlı olduğu alanlardan, istihdam olanaklarının fazla olduğu alanlara doğru yapılır. M kentinde istihdam olanakları sınırlı olduğundan dışarıya göç fazladır.

(Cevap E)

1. Türkiye nüfusunun 2075 yılında yaş gruplarına göre dağılımında karşılaşılabileceği sorun günümüzde birçok Avrupa ülkesinde görülmektedir. Nüfusun yaşlanmasıyla birlikte mal ve hizmetlere olan taleplerin azalması üretimin de azalmasına neden olur. Bu da ekonomiyi olumsuz olarak etkileyecektir.

PUAN KÜPÜ

TÜİK'in hazırladığı düşük düzey doğurganlık senaryosuna göre doğurganlık hızının doğal akışı içinde azalarak 2050 yılında 1,65'e düşeceği varsayılmaktadır. Türkiye'deki mevcut ekonomik büyümenin gelecekte de devam etme potansiyeli göz önüne alındığında doğurganlık seviyesindeki mevcut azalma eğiliminin aynı şekilde devam edeceği öngörülmektedir. Bir başka görüşe göre, 2050'de Türkiye'nin nüfus artış hızı eksi değere düşecek ve bu tarihte 93.475.575 olan Türkiye nüfusu, bu tarihten sonra azalmaya başlayacaktır. 2075 yılında ise Türkiye nüfusu 89.172.088'e gerileyecektir

(Cevap D)

2. Haritada koyu renkle işaretlenen alanlarda, Doğu Karadeniz kıyıları, Doğu Anadolu ve Trakya'nın batı kesimleri verilmiştir. Bu yörelerin ortak özelliği yoğun bir şekilde göç vermeleridir.

(Cevap D)

- 3.
- I. boyalı alan (İstanbul) → Sanayi
 - II. boyalı alan (Zonguldak) → Madencilik
 - III. boyalı alan (Antalya) → Turizm
 - IV. boyalı alan (Adana) → Tarım
 - V. boyalı alan (Rize) → Tarım

faaliyetlerine bağlı olarak nüfuslanmıştır. Buna göre "Adana için enerji üretimi ve Rize için sanayi faaliyeti nüfusun artmasına neden olmuştur." demek yanlış olur.

(Cevap D)

4. Mera hayvancılığı doğal koşullara bağlı olarak yapılan hayvancılık türüdür ve geri kalmış yerlerde yaygındır. Bu tür yerlerde ise nüfus kalabalık değil, daha seyrek olur. Haritada koyu renkle işaretlenen alanlarda daha çok besi ve ahır hayvancılığı gelişmiştir.

(Cevap B)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Nüfusu

5. Haritada belirtilen I numaralı (Ergene Ovası), II numaralı (Konya Ovası) ve IV numaralı (Şanlıurfa) alanlarda yer şekilleri oldukça sadedir. Ancak III numaralı (Taşeli Platosu) ve V numaralı (Ardahan) yerlerde yükselti ve engebe fazladır. Bu yüzden III ve V numaralı yerler seyrek nüfuslanmıştır.

(Cevap D)

6. Nüfusun yaş yapısı ile ilgili göstergelerden biri olan ortanca (medyan) yaş değeri, nüfusu sayısal olarak iki eşit parçaya böler. Yani bir yerde ortanca yaş değerinden itibaren, ortanca yaştan daha küçük olan nüfus ile bu yaştan büyük olan nüfus miktarı birbirine eşittir. Haritada işaretlenen yerlerden Güneydoğu Anadolu'da bulunan IV numaralı alanda ortanca yaş değerinin Türkiye genelinden düşük olmasında genç nüfusun ve doğum oranının yüksek olması etkilidir.

(Cevap D)

7. Türkiye'de göç veren kırsal kesimler doğum oranları fazla olmasına rağmen gerçekte nüfus artış hızı düşüktür. Bu tür yerlerin başında ise Doğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Karadeniz Bölümü gelir.

(Cevap E)

8. Harita işaretlenen alanlardan; I numaralı (Güney Marmara), III numaralı (Kıyı Ege – İzmir) ve V numaralı (Gaziantep) yerler sık nüfuslanmıştır. Ancak II numaralı yer ve IV numaralı yer engebeye bağlı olarak seyrek nüfusludur. (Teke ve Taşeli Platoları)

(Cevap D)

9. Sorudaki açıklamaya göre, net göç hızının negatif olabilmesi için ilin daha çok göç vermesi gerekir. Türkiye'nin batısında genelde göç hızı pozitifdir. Ancak en fazla göç veren yerlerden biri olan Doğu Karadeniz'de göç hızı negatiftir.

(Cevap A)

10. Türkiye'de coğrafi bölgeler, bölümler ve yöreler arasında nüfus miktarı ve yoğunluğu yönünden farklar bulunmaktadır. **Nüfus dağılışında etkili olan faktörler doğal ve beşeri faktörler olarak ikiye ayrılır.**

Doğal faktörler: İklim, yer şekilleri, toprak özellikleri, bitki örtüsü ve su kaynaklarıdır.

Beşeri faktörler: Sanayileşme, tarım, turizm, ulaşım, ticaret ve maden havzalarıdır.

(I), (III), ve (V) numaralı yerler toprak özellikleri ile modern tarımın yapıldığı yerler olduğundan nüfus yoğunluğu fazladır. (V) Çukurova, (III) Gediz, (I) Bursa Ovaları gibi toprak verimliliğinin yüksek olduğu yerlerde nüfus yoğunluğu artar.

(II) Batı Karadeniz'de taş kömürü yatakları çevresinde kurulan demir-çelik fabrikaları nüfus yoğunluğunu arttırmıştır. Ancak IV numaralı (Menteşe Yöresi) yerde nüfus yoğunluğu, yer şekillerinin engebeli ve ulaşımın zor olmasından dolayı azdır.

(Cevap D)

1. Aslında haritada verilen yerlerin tamamı yoğun nüfuslanmıştır. Ancak bunlardan Batı Karadeniz kıyısında yer alan III numaralı yerin yoğun nüfuslanmasının nedeni sanayi faaliyetleridir. I, IV ve V numaralı yerlerde verimli tarım alanları vardır.

(Cevap E)

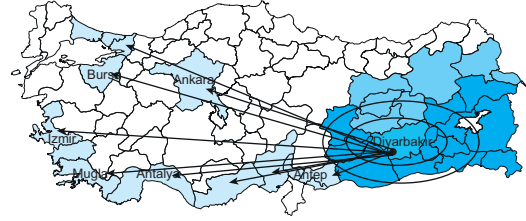
2. Türkiye'de kırsal ve şehir nüfusunun dengeli bir dağılım göstermediği görülmektedir. Sanayinin geliştiği İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa gibi illerde şehir nüfusu; Karadeniz ve Doğu Anadolu'da yer alan illerin büyük çoğunluğunda ise kırsal nüfusu daha fazladır.

(Cevap E)

3. Haritada işaretlenen yerlerden; (I) Gaziantep ve Şanlıurfa çevreleri önceden göç veren yerler arasında iken günümüzde göç alan yerler arasındadır. Bu durum üzerinde GAP ile birlikte gelişen tarım ve sanayi faaliyetleri etkili olmuştur.

(Cevap A)

4.

Ülkemizde hemen her yerleşim birimi hem göç almakta hem de göç vermektedir. Alınan göç ile verilen göç arasındaki fark net göç olarak ifade edilir. Net göç açısından Türkiye'de en fazla göç veren yerler, sanayi yönünden az gelişmiş, en fazla göç alan yerler ise gelişmiş yerlerdir. Türkiye'de en fazla göç alan yerler Marmara, Ege ve Akdeniz'in kıyı kesimleri ve İç Anadolu'nun bazı illeridir. İstanbul, Bursa, Kocaeli, Antalya, İzmir, Balıkesir, Aydın, Muğla, Ankara ve Kayseri en çok göç alan illerdir. Ülkemizde en fazla göç veren iller ise Ağrı, Van, Diyarbakır, Muş, Şırnak, Erzurum, Hakkâri, Mardin, Sivas, Yozgat ve Artvin'dir.

(Cevap D)

5. Ortanca yaşın büyüklüğü ülkenin gelişmişlik seviyesini gösteren kriterlerden biri olabilir. Örneğin Türkiye'de 1980 yılında ortalama yaş 19 iken 2022 yılında 33,5 olmuştur. Bu durum, ülkemizin gelişmişlik seviyesinin yükseldiğinin bir göstergesi olarak düşünülebilir. Bu yüzden geri kalmış bölgelerde ortalama yaş değerinin daha düşük olduğu da söylenebilir.

(Cevap E)

6. Haritada II numara ile gösterilen Yıldız Dağları bölümü Marmara'nın en seyrek nüfuslu yeridir. Burada diğer ekonomik faaliyetler gelişmemiştir. Doğal bitki örtüsünün orman olmasına bağlı olarak bu alandaki kırsal kesimlerde yaşayan insanların en önemli gelir kaynağı ormancılık faaliyetleridir.

(Cevap B)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Nüfusu

7. Grafıklere göre, 2023 yılında çocuk nüfus oranı azalırken yaşlı nüfus oranının arttığı görülmektedir. Bu durum verilen yıllar arasında Türkiye'de doğum oranının azaldığı ve dolayısıyla nüfus artış hızının düştüğü anlamına gelir.

(Cevap B)

9. Ortalama yükseltinin fazla olduğu (1132 metre) Türkiye'de belirli bir yükseltiden sonra genellikle yerleşmeler azalır. Bu nedenle nüfusun dağılışında dağlık, yüksek ve engebeli alanlarla ovalar arasında büyük farklılıklar vardır. Ülkemizde arazinin düz veya az eğimli olduğu verimli topraklarda nüfus yoğunken Karadeniz ve Toros dağları ile Menteşe Yöresi gibi arazinin dağlık ve engebeli, tarım alanlarının sınırlı ve ulaşımın zorlaştığı yerlerde ise nüfus seyrek. Ancak Tuz Gölü ve çevresi (III numaralı alan) düz olmasına rağmen kurak iklim şartlarından dolayı seyrek nüfuslanmıştır.

(Cevap C)

10. III numara ile gösterilen Sinop ili büyükşehir belediyesine sahip değildir.

(Cevap C)

8. I numaralı alanda Tuz Gölü ve çevresi verilmiştir. Bu yörede tarıma elverişli düzlükler fazla olmasına rağmen yağış miktarının düşük olması nedeni ile nüfuslanma azdır. II. alanda bulunan Sivas Bölümü'nde yer şekillerinin engebeli olması gelişmeyi dolayısıyla nüfuslanmayı engellemiştir. III. ve IV. alanın az nüfuslanmasında yer şekillerinin elverişsiz olması ve iklim koşulları etkili olmuştur. III.'te yaz yağışları görüldüğünden sulama olanakları nüfuslanmayı etkilemez. IV'te yıllık yağış miktarları 1200 mm'den fazladır.

(Cevap C)

11. Türkiye'de yerleşim alanları hem göç almakta hem de göç vermektedir. Ülkemizde en fazla göç alan iller İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Kocaeli; en fazla göç veren iller ise Ağrı, Van, Diyarbakır, Muş, Şırnak, Erzurum, Hakkâri, Mardin, Sivas, Yozgat ve Artvin'dir. Buna göre V numaralı ok yönünde göçlerin gerçekleştiği söylenemez.

(Cevap E)

1. Trakya yarımadası, Türkiye'nin Avrupa Kıtası'ndaki topraklarının tamamını oluşturur.
Trakya'da bulunan iller; Edirne, Kırklareli, Tekirdağ'dır. Ayrıca; İstanbul'un Avrupa Yakası ve Çanakkale'nin Gelibolu Yarımadası Trakya'ya dahil edilir.
(Cevap A)
2. Mevsimlik ya da geçici göçler adı verilen bu nüfus hareketi daha çok, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kırsal kesimlerinden pamuk hasadı için Çukurova'ya (III numaralı) ve fındık hasadı için Doğu Karadeniz'e (I numaralı) doğru yapılır.
(Cevap D)
3. Türkiye'de sanayi, turizm, ulaşım, ticaret vb. beşeri şartların gelişmişliğinin etkisiyle en çok göç alan ve en yoğun nüfusa sahip olan il haritada II numara ile gösterilen İstanbul'dur. Buna göre diğer illerde nüfus genelde doğumlarla artarken İstanbul'da daha çok göçlerle artmaktadır.
(Cevap B)
4. Günümüzde nüfus dağılışında etkili olan en önemli beşerî etmen sanayileşmedir. Nüfusumuzun önemli bir kısmı, sanayi merkezlerinde toplanmıştır. Örneğin önemli sanayi merkezleri olan İzmir (IV numaralı) ve Adana (V numaralı) nüfusu fazla olan illerimizdir. Ayrıca bu illerimizde geniş ve verimli tarım alanlarının varlığı da nüfusun fazla olmasında önemli bir etkidir.
(Cevap E)
5. Türkiye'de iç göçlerin 1950 yılından sonra artış göstermesinde sanayileşme sürecinin başlamasıyla şehirlerde ortaya çıkan iş gücü açığı da etkili olmuştur. Özellikle kara yolu ulaşımının gelişmesiyle insanların göç etmesi kolaylaşmıştır. Bu durum, kırsal yerleşmelerden şehirlere yoğun bir göç yaşanmasına neden olmuştur. Soruda verilen III numaralı hat üzerinde göçün yönü yanlış gösterilmiştir. Çünkü bu hat üzerinde gerçekleşen göçler tam tersi yönde yani kıyıya doğru gerçekleşir.
(Cevap C)
6. Türkiye'de en geniş karstik arazilerin V numara ile gösterilen Taşeli Platosu'nda olduğu görülür.
(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Nüfusu

7. Türkiye'de çeşitli iş kollarında, farklı zamanlarda ek iş gücüne ihtiyaç duyulur. Tarım, turizm ve inşaat sektörlerinde özellikle yaz aylarında ortaya çıkan bu ihtiyaçtan dolayı insanlar, çalışmak amacıyla buldukları yerden göç ederler. Bu göç türüne mevsimlik (geçici) göç adı verilir. Mevsimlik göçlere tarım sezonunda Çukurova'ya pamuk hasadına (II numaralı alan), Ordu ve Giresun'a fındık, Niğde ve Afyon'a patates toplamaya, Akdeniz (özellikle Antalya – I numaralı alan) ve Ege kıyılarında turizm sektörüne yönelik tesislerde ve inşaat sektöründe çalışmak için büyükşehirlere giden işçiler örnek gösterilebilir.
- (Cevap A)
8. Toplam nüfus içerisindeki kırsal ve kentsel nüfusa dair oranlar, ülkemizin sosyoekonomik yapısı hakkında bilgi veren önemli göstergelerden biridir. Ülkemizde kır ve şehir yerleşmeleri, genelde ekonomik etkinlikler ve nüfus miktarına göre belirlenmektedir. Kırsal alanda daha çok tarımsal faaliyetler, şehirlerde ise sanayi ve hizmetler sektörü ön plandadır. Nüfus kriterine göre Türkiye'de nüfusu 10 000'in altında olan yerleşmeler kırsal, bu sayının üzerinde olan yerleşmeler de şehirsiz yerleşme olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde 1927 yılında %75,8 olan kır nüfusu, sürekli azalarak 2022 yılında %6,6'ya kadar gerilemiştir. Aynı dönemde %24,2 olan şehir nüfusu ise sürekli artarak 2022 yılında %93,4 seviyesine kadar yükselmiş durumdadır. Bu açıdan bakıldığında ülkemizde kır ve şehir nüfusunun dengeli bir dağılım göstermediği görülmektedir. Sanayinin geliştiği İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa gibi illerde kentsel nüfus; Karadeniz ve Doğu Anadolu'da yer alan illerin büyük çoğunluğunda ise kırsal nüfus daha fazladır.
- (Cevap D)
9. Kıyı kesimlerde yer alan ve elverişli iklim şartlarının görüldüğü İstanbul, İzmir, Antalya, Bursa, Adana ve Samsun sık nüfus varlığı ile dikkat çekmektedir. Buna karşılık yüksek, dağlık ve engebeli alanlarla iklim şartlarının yaşamı zorlaştırdığı kesimlerde ise nüfus seyrekleşmektedir. Kış mevsiminin uzun sürdüğü Doğu Anadolu'nun yüksek ve dağlık kesimleriyle kuraklığın etkili olduğu Tuz Gölü çevresi (IV numaralı alan), nüfusun seyrekleştiği yerlere örnek verilebilir. Dolayısıyla Türkiye'de nüfusunun kıyılarından iç kesimlere doğru azaldığını söylemek mümkündür.
- (Cevap D)
10. Türkiye'deki kurak bölgelerin kırsal kesimlerinde konut yapı malzemesi olarak kerpiç kullanılır. Ancak Batı Karadeniz'deki haritada gösterilen V numaralı alanda kerpiç değil daha çok ahşap malzeme kullanılır.
- (Cevap E)
11. Türkiye'de nüfus dağılımını etkileyen diğer bir etmen de yer şekilleridir. Yükseltisi fazla olan yerler, yerleşmeye elverişli değildir. Çünkü yükselti, sıcaklığın düşmesine neden olmakta ve ekonomik etkinlikleri güçleştirmektedir. Bu nedenle yüksek yerlerde nüfus azdır. Fazla engebeli yerler de yerleşmenin az olduğu alanlardır. Engebeli yerler, yerleşmeye ve tarıma elverişli değildir. Bu nedenle dağlar ve engebeli arazilerde nüfus azdır. Buna göre haritada verilen yerler arasında Hakkari Bölümü'nde (V numaralı yer) nüfus seyrek olacaktır.
- (Cevap E)
12. Tarım alanlarının dar ve parçalı olduğu alanlarda tarımsal nüfus yoğunluğu fazla olur. Buna göre tarım alanlarının dar olduğu Doğu Karadeniz'de (IV numaralı yer) tarımsal nüfus yoğunluğu yüksektir.
- (Cevap D)

1. Türkiye'de kır yerleşmeleri toplu, dağınık ve gevşek yerleşme dokusuna sahiptir. Kırsal yerleşme biriminin toplu, dağınık ya da gevşek dokulu olmasında daha çok iklim, yeryüzü şekilleri, su kaynakları, ekonomik faaliyet tipi ve güvenlik gibi faktörler etkili olmuştur. Dağınık dokulu yerleşmelerde evlerin konum olarak birbirine uzak olması dikkat çeken bir özelliktir. Arazinin engebeli, su kaynaklarının fazla ve tarım alanlarının parçalı olduğu yerlerde görülen bu tür yerleşmeler, ülkemizde Kuzey Anadolu Dağları'nın kuzey yamaçlarında yaygın olarak görülmektedir.

(Cevap A)

2. Sorudaki Türkiye haritasında yerleri gösterilen Antalya ve Adana illerinin her ikisi de; Adana tarımda çalışma, Antalya turizm amaçlı olmak üzere mevsimlik göç alır. Ancak Antalya karstik araziden dolayı yoğun değil tam tersine seyrek nüfuslanmıştır.

(Cevap D)

3. Türkiye'de nüfus dağılımını etkileyen faktörlerin başında iklim gelmektedir. Sıcaklık koşulları elverişli olan ve fazla yağış alan yerler, Türkiye'nin sık nüfuslu alanlarını oluşturmaktadır. Bu nedenle Türkiye nüfusunun büyük bir kısmı, iklim koşulları elverişli olan kıyı kesimlerinde toplanmıştır. Ancak Yıldız Dağları (II numaralı yer) bu genellemeye uymaz. Bu bölüm önemli yolların dışında kaldığından seyrek nüfusludur.

(Cevap A)

4. Türkiye'deki şehirler arasında kadın ve erkek nüfusun farklı olmasında göç alıp verme durumu etkili olmaktadır. Sanayi ve ticaretin geliştiği şehirler göç aldığından dolayı daha fazla erkek nüfusa sahiptir. Bu duruma İstanbul, Bursa, Antalya ve Gaziantep şehirleri örnek verilebilir. Kırsal alanlarda ise ekonomik imkânların yetersizliğinden dolayı erkek nüfus, çalışmak amacıyla bulunduğu yeri terk ederek göç etmek zorunda kalır. Bu durumun yaşandığı yerlerden biri olan Rize'de kadın nüfusun erkeklerden daha fazla olduğu görülür.

(Cevap A)

5. Engebenin az ve su kaynaklarının yetersiz olduğu yerlerde evlerin birbirine yakın konumlandırılmasıyla toplu dokulu yerleşmeler oluşmuştur. Evlerin genellikle su kuyusu, çeşme ya da dinî yapıların etrafında bulunduğu bu tür yerleşmeler, ülkemizde denizden uzak iç kesimlerde daha yaygındır (I numaralı alan). Türkiye'deki kırsal yerleşmelerin çoğunluğunun toplu yerleşme şeklinde olduğunu görmek mümkündür.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Nüfusu

6. Haritada numaralandırılan alanların nüfusları ile ilgili;
- II. alan (Çukurova) sanayinin değil tarımın gelişmiş olmasına bağlı olarak mevsimlik göç alır.
 - I. alanda (Doğu Karadeniz) kırsal nüfus oranı tarım alanlarının dar olmasına bağlı olarak daha az değil fazladır.

Buna göre yalnızca; "I. alanda tarımda çalışanların oranı III. alandan (Güney Marmara) fazladır." yorumu doğru olur.

(Cevap C)

7. Türkiye'de turizm faaliyetlerine bağlı olarak Çukurova'nın (III numaralı alan) değil de Antalya'nın (V numaralı alan) yaz mevsiminde turizme bağlı olarak nüfus miktarının değiştiği doğru bir bilgidir.

(Cevap E)

8. Haritada işaretlenen yerlerden I numaralı Ergene Ovası, II numaralı Tuz Gölü çevresi ve IV numaralı Şanlıurfa yörelerinde yer şekilleri oldukça sade ve düzdür. Bununla birlikte III numaralı Taşeli ve V numaralı Erzurum - Kars - Ardahan yörelerinde yükselti ve engebe fazladır.

(Cevap D)

9. Tarım makinelerinin kullanımı, toprakların zamanında işlenerek verimin artırılması bakımından önemlidir. Tarım makinelerinin tarım alanlarını işleyecek sayıya ulaşmış olmasına tarımda makineleşme denir. Günümüzde, tarımsal üretimin her aşamasında kullanılabilen makineler üretilmiştir. Bu makinelerin kullanılması, üretim aşamalarını kısaltmakta ve tarımsal verimi artırmaktadır. Tarımda makineleşmenin sağladığı bir başka kolaylık da insan ve hayvan gücüne duyulan ihtiyacın azalmasıdır. Ancak Doğu Karadeniz kıyı şeridi (IV numaralı alan) gibi engebeli alanlarda makine kullanımı pek yaygın olmamaktadır. Bu yüzden buradan yapılan göçlerin nedenleri arasında bu durum daha az etkilidir.

(Cevap D)

10. En fazla göç alan bölgeler;

- Marmara Denizi çevresindeki iller (İstanbul, İzmit, Bursa, Adapazarı)
- Ege Denizi kıyısındaki iller (İzmir-Manisa-Aydın)
- Akdeniz kıyısındaki iller (Adana-Antalya-Mersin)
- Güneydoğu Anadolu (Gaziantep-Şanlıurfa)
- İç Anadolu (Ankara-Eskişehir-Konya)

En fazla göç veren bölgeler;

- Doğu Anadolu
- Karadeniz kıyısındaki iller

(Cevap B)

1. Akdeniz Bölgesi'nde yer alan Antalya ve Adana bölümlerinin her ikisi de mevsimlik göç alır. Ancak Antalya'ya turizm amaçlı, Adana'ya ise tarımda çalışma amaçlı mevsimlik göç yapılır.

(Cevap A)

2. Haritada işaretlenen yerlerden yalnızca V numaralı yer olan Çukurova yöresinde tarımsal faaliyetler yoğunudur. Burada toprakların verimli olması ve Akdeniz ikliminin etkili olması özellikle pamuk tarımının yoğun olarak yapılmasına neden olmuştur. Bu da nüfusun yoğun olmasında önemli bir etken olmuştur.

(Cevap E)

3. Türkiye'de mevsimlik göçleri, ekonomik faaliyetin türüne göre iki şekilde ele alabiliriz:

Turizm Amaçlı:

- Kuşadası
- Side
- Alanya
- Marmaris vs.

gibi merkezlere olan göçlerdir.

Tarım Amaçlı:

- Çukurova (özellikle pamuk)
- Ordu (fındık)
- Giresun (fındık)
- Trabzon (fındık)
- Rize (çay)

gibi merkezlere yönelik göçlerdir.

(Cevap A)

4. Türkiye'de iç göçler genelde doğudan batıya doğru yapılır. Bu durum üzerinde etkili olan en önemli unsur ekonomik faaliyetlerdir. Buna göre, I numaralı yer olan Kıyı Ege, II numaralı yer olan Güney Marmara (Bursa - İzmit çevresi) ve IV numaralı yer olan Çukurova (Adana) ekonomik faaliyetlerin yoğun olmasına bağlı olarak iş imkanlarının fazlalığından dolayı göç alır.

(Cevap E)

5. Dağların kıyının hemen gerisinden yükseldiği, bu yüzden nüfusun dar bir kıyı şeridinde toplandığı yer II numaralı Doğu Karadeniz'dir. Deniz turizmi denilince akla ilk gelen yer IV numaralı Antalya'dır. Endüstri bölgesi olduğu için nüfusun yoğun olduğu yer I numaralı Bursa - Yalova - İzmit çevresidir. İklim koşulları elverişli olmasına rağmen engebeli yer şekillerinden dolayı seyrek nüfuslu olan yer ise Menteşe yöresidir (Muğla). Buna göre verilen açıklamalarda V numaralı yerin nüfus özelliklerine değinilmemiştir.

(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Nüfusu

6. II, III ve IV numaralı alanlarda yer şekilleri engebeli olduğundan nüfus yoğunluğu azdır. Ayrıca III. yörede kalırlı arazinin fazla olması bu yörede tarım faaliyetlerini sınırlamıştır. Bu durum yörede yerleşmelerin az olmasında diğler önemli etkindir. V. yörede ise iklim koşulları ve yer şekilleri yerleşmeyi sınırlandırmıştır. Bu yörede nüfusun az olmasında daha çok yer şekilleri etkili olmuştur. I. yörede, tarım arazisi fazla, yer şekilleri sade görünümüldür. Fakat yörede kuraklığın belirgin olması tarım faaliyetlerini sınırlandırmıştır. Bu durum yörede nüfus yoğunluğunun az olmasına neden olmuştur.

(Cevap A)

7. Soruda açıklamada tarım arazilerinin geniş ve verimli olduğu yerlerde tarımsal nüfus yoğunluğunun daha az olduğundan bahsedilmiştir. Buna göre, Doğu Karadeniz kıyılarında tarım alanları dar olacağından tarımsal nüfus yoğunluğu daha yüksek çıkar, yani bir kilometrekarelik tarım alanında daha fazla çiftçi nüfus çalışmakta, geçimini temin etmektedir.

(Cevap A)

8. Türkiye'de kıyıda iç kesimlere ve batıdan doğuya doğru gidildikçe nüfus miktarı ve yoğunluğu azalır. Bu durumun ortaya çıkmasında doğal faktörlerin etkisi de büyüktür.

Türkiye'de nüfusun yoğun olduğu yerlerin, genelde kıyı bölgeler olmasında ılıman iklimin büyük etkisi vardır. Kurak ve kışları aşırı soğuk geçen yerlerde nüfus çok yoğun değildir.

Ülkemizde yüksek ve engebeli yerler de seyrek nüfuslanmıştır. Doğu Anadolu, Taşeli Platosu, Yıldız Dağları gibi yerler bu duruma örnektir. Haritada işaretlenen II numaralı yer (Çankırı-Kastamonu çevresi) ve IV numaralı yer (Menteşe Yöresi) engebeli yer şekillerinden dolayı seyrek nüfuslanmıştır. Bunun dışında I numaralı (Ergene Ovası) III numaralı (Tuz Gölü çevresi) ve V numaralı (Kilis-Gaziantep çevresi) yerde yer şekilleri engebeli değildir.

(Cevap C)

9. I numaralı yer olan Menteşe (Muğla) yöresi yer şekillerindeki engebeden dolayı seyrek nüfusludur. II numaralı yer olan Tuz Gölü çevresi kuraklıktan dolayı seyrek nüfusludur. III numaralı yer olan Erzurum - Kars yöresinin de sert iklim koşullarına bağlı olarak seyrek nüfuslandığı söylenebilir.

(Cevap A)

10. • Deniz turizmine bağlı olarak nüfusu mevsimden mevsime çok fazla değişiklik gösterir; Muğla (II numaralı alan)
- Tarım ve endüstri bölgesi olması nedeniyle nüfus yoğunluğu fazladır; Adana (III numaralı alan)
- İklim koşulları elverişsiz, yer şekilleri dağlık ve engebeli olması nedeniyle nüfus yoğunluğu azdır; Hakkari (IV numaralı alan)
- Kuraklığa bağlı olarak seyrek nüfuslanan yer Tuz Gölü çevresidir (V numaralı alan).

Buna göre, Doğu Karadeniz kıyıları (I numaralı alan) hakkında bir açıklama yapılmamıştır.

(Cevap A)

1. Dünya genelindeki birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de nüfus, ülke arazisinde düzensiz bir dağılışı göstermektedir. Bu durumun nedenleri iklim, yeryüzü şekilleri, toprak verimliliği, su kaynakları ve bitki örtüsü gibi doğal çevre faktörleri ile sanayi, madencilik, tarım, turizm, ulaşım ve ticaret gibi beşerî çevre faktörleridir. Türkiye'de Menteşe yöresi (I numaralı alan), arazinin dağlık ve engebeli, tarım alanlarının sınırlı, ulaşımın zor ve sanayinin gelişmemiş olmasına bağlı olarak seyrek nüfuslanmıştır. Ancak yörede Akdeniz iklim şartları etkilidir. Bu da nüfuslanma açısından olumsuz bir iklim değildir. Sonuç olarak Menteşe yöresinin seyrek nüfuslanmasının nedeni iklim değil; yer şekilleridir.

(Cevap A)

2. Haritada işaretlenen I numaralı yer olan Doğu Karadeniz kıyı şeridi dışındaki yerlerde nüfus seyrek. Doğu Karadeniz kıyı kesiminde; kıyıya çok yakın ve paralel olarak uzanan yüksek dağ sıraları nüfusun dar bir kıyı şeridinde toplanmasına neden olmuştur. Bu da nüfus yoğunluğunu artırmıştır.

(Cevap A)

3. İş imkânlarının fazla olduğu yerler ülke içinden iç göç almaktadırlar. I, III, IV ve V. bölgeler iş imkânları fazla olduğundan çevreden göç alırlar. II numaralı bölge Türkiye'deki tenha nüfuslu yerlerdendir. Turizme bağlı olarak iç göç alır. Fakat diğer yerlere göre daha azdır.

(Cevap B)

4. Mevsimlik göçlere tarım sezonunda Çukurova'ya pamuk hasadına, Ordu ve Giresun'a fındık, Niğde ve Afyon'a patates toplamaya, Akdeniz ve Ege kıyılarında turizm sektörüne yönelik tesislerde ve inşaat sektöründe çalışmak için büyükşehirlere giden işçiler örnek gösterilebilir. Ancak Erzurum – Kars yöresinde (I) bu tür faaliyetlerin yaygın olmamasına bağlı olarak mevsimlik göçlerin daha az yapıldığı söylenebilir.

(Cevap A)

5. Karstik araziler yüzeyde su sorunu yaşadığından, tarımsal üretim açısından uygun alanlar değildir. Bu nedenle Antalya Bölümü ile Göller Yöresi seyrek nüfuslanmıştır.

(I) Sinop ve çevresi

(II) Biga Yöresi

(III) Menteşe Yöresi

I, II ve III ün seyrek nüfuslu olmasının nedeni yer şekillerinin engebeli olmasıdır.

(IV) Göller Yöresi → Karstik arazili olması

(V) Tuz Gölü Çevresi → Kurak olması

(Cevap D)

6. Türkiye'de nüfusun dağılışı çeşitli faktörlerden etkilenir. Ancak hem yer şekillerinin hem de iklim şartlarının olumsuzluğu etkisiyle Hakkari Bölümünde – IV numaralı alan nüfus seyrek.

(Cevap D)

7. I. İstanbul,
II. Muğla,
III. Rize, yörelerini kapsar.

İstanbul'da sanayide, Rize'de tarımda, Muğla'da ise turizmde çalışanların oranı yüksektir. II. ve III. alanlar turizm ve tarımsal faaliyetler nedeniyle mevsimlik göç alır. Bu nedenle bu yörelerde nüfus mevsimler arasında farklılık gösterir. II. ve III. alanda nüfusun az olmasında yer şekilleri etkilidir.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de nüfusun en önemli özelliklerinden biri genç olmasıdır. 0-14 yaş grubu nüfus günümüzde toplam nüfusun % 22'sini oluşturur. Ancak bu oran 1965'ten beri sürekli azalmakta ve Türkiye nüfus artış hızı giderek yavaşlamaktadır. 1965'te 0-14 yaş grubu nüfusun % 41,9'unu oluşturmaktadır.

(Cevap E)

8. Eğer Türkiye'de deprem riski yerleşme yapılırken dikkate alınsaydı, deprem haritasına göre en tehlikeli olan yerlerden Marmara ve Kıyı Ege'nin seyrek nüfuslu, en güvenli olan Tuz Gölü çevresinin ise yoğun nüfuslu olması gerekirdi. Yine tehlikeli yerlerden biri olan İzmit'te rafinerinin kurulmaması gerekirdi. Ancak son zamanlarda deprem riski Türkiye'de göz önüne alınmaya başlanmıştır. Bu yüzden, deprem konusunda en güvenli yerlerden biri olan Sinop ve Anamur kıyılarında nükleer santral yapılmaktadır.

(Cevap C)

9. Türkiye'de küçükbaş hayvancılık, doğal bitki örtüsünün bozkır olduğu, haritada I, II ve V. bölümlerde yapılır. Ancak III. bölüm (Doğu Karadeniz) ve IV. bölümde (Erzurum-Kars) doğal bitki örtüsü bozkır olmadığından küçükbaş hayvancılık faaliyeti azdır.

(Cevap D)

10. Türkiye'nin seyrek nüfuslu yerlerinden;

- Hakkari bölümü,
- Menteşe Yöresi,
- Teke ve Taşeli platoları,
- Yıldız Dağları Bölümü'nde

yer şekilleri dağlık ve engebelidir.

Tuz Gölü çevresi de seyrek nüfusludur. Ancak buranın seyrek nüfuslanmasının nedeni yer şekillerinin engebeli olması değil; iklimin kurak olmasıdır.

(Cevap E)

1. II numara ile gösterilen Antalya kenti turizm ve tarım etkisiyle yoğun nüfuslanmıştır. Ancak diğerlerinin yoğun nüfuslanmasında sanayi faaliyetleri daha çok etkili olmuştur.

(Cevap A)

2. Haritada II numarayla gösterilen Marmara Bölgesi gelişmiş sanayisi nedeniyle yoğun bir göçe maruz kalmıştır. Bu durum başta çarpık kentleşme olmak üzere çeşitli sorunlara neden olmuştur.

(Cevap B)

3. Türkiye'de göç alan yerlerin nüfusu hızla artar. Bu tür yerlerde hızlı bir kentleşme görülür. Genelde ülkemizin göç alan yerleri, batı kesimleridir. Haritada işaretlenen III numaralı yer; İzmir-Bursa çevresidir. IV numaralı yer ise İzmir ve çevresidir. Bu yerler çok fazla göç alır ve nüfus miktarları da hızla artar.

(Cevap E)

4. Ege, sanayi faaliyetlerinin daha fazla olmasından dolayı daha çok nüfusu barındırır. Bunun dışında kalan bölgelerimizde ise hem yer şekillerinin yüksek olması hem de tarım yapabilecek arazinin yetersizliği gibi faktörlerin etkisiyle nüfusu çok fazla kendisine çekemez.

(Cevap A)

5. Türkiye'de kırdan kente doğru yapılan göçlerin en önemli nedeni sanayi merkezlerinin dengesiz dağılımıdır. Çünkü insanlar, iş bulabilmek için sanayi merkezlerine göç etmektedirler. Bu yüzden göçler, genellikle sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı şehirlere doğru gerçekleşir. Ayrıca şehirlerin insanlara yönelik eğitim, sağlık, sosyal, kültürel vb. ihtiyaçlara cevap verebilecek kapasitede olması yaşanan bu göç yoğunluğunda önemli bir etkidir. Türkiye'de yerleşim alanları hem göç almakta hem de göç vermektedir. Ülkemizde en fazla göç alan iller İstanbul, Ankara, İzmir (III numaralı), Bursa ve Kocaeli (I numaralı); en fazla göç veren iller ise Ağrı, Van, Diyarbakır, Muş, Şırnak, Erzurum, Hakkâri, Mardin, Sivas, Yozgat ve Artvin'dir. Ayrıca İstanbul, nüfus miktarı bakımından en fazla göç alan ve göç veren il olma özelliğine sahiptir. Soruda işaretlenen yerlerden Antalya (IV numaralı) ve Adana'da (V numaralı) göç alır. Ancak II numaralı yer olan Çanakkale sanayileşmenin az ve dolayısıyla iş imkanlarının yetersiz olması nedeniyle daha az göç alır.

(Cevap B)

6. Türkiye'de genelde yer şekillerindeki engebe ve yükseltiden dolayı; Erzurum-Kars Bölümü'nde (I), Yıldız Dağları Bölümü'nde (III) Menteşe Yöresi'nde. (IV) ve Teke-Taşeli platolarında (V) nüfus seyrek. Ancak haritada II numara ile işaretlenen Ankara çevresinde yer şekilleri sade, ulaşım kolay ve nüfus daha yoğundur.

(Cevap B)

COĞRAFYA • Türkiye'nin Nüfusu

7. Türkiye'de nüfus dağılışı seyrek ve sık nüfuslu yerler olarak gruplandırılır.

- (I) Samsun, Trabzon, Ordu ve Giresun,
- (II) Zonguldak ve çevresi,
- (III) İzmir ve çevresi,
- (IV) Mersin ve çevresi sık nüfusludur.
- (V) Biga yöresi ise seyrek nüfusludur.

(Cevap E)

8. Aydın deniz turizminin gelişmesine bağlı olarak yazın göç aldığından, nüfus yoğunluğunun mevsimden mevsime değişimi; Sinop, Kars, Zonguldak ve Malatya yörelerine göre daha fazladır.

(Cevap E)

9. **Aritmetik nüfus yoğunluğu;** bir yerin toplam nüfusunun o yerin yüz ölçümüne bölünmesiyle elde edilen nüfus yoğunluğudur. Aritmetik nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu bölgeler Marmara, Güneydoğu Anadolu ve Ege, en az olduğu bölge ise Doğu Anadolu'dur.

Yalova ülkemizin en küçük yüz ölçümüne sahip ildir. Yalova 850 kilometrekare toprağa sahiptir. Toplam nüfusu ise 211.799'dur.

(Cevap C)

10. Türkiye'de göç alan yerlerin nüfusu hızla artar. Bu tür yerlerde hızlı bir kentleşme görülür. Genelde ülkemizin göç alan yerleri, batı kesimleridir. Haritada işaretlenen III numaralı yer; İzmir-Bursa çevresidir. IV numaralı yer ise İzmir ve çevresidir. Bu yerler çok fazla göç alır ve nüfus miktarları da hızla artar.

(Cevap E)

11. Ülkemizde tarımsal nüfus yoğunluğu coğrafi bölgelere göre farklılık gösterir. En fazla tarımsal nüfus yoğunluğu Karadeniz (Doğu Karadeniz), Doğu Anadolu bölgelerindedir. Güney Doğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgelerinde bu yoğunluk azdır. Tarımsal nüfus yoğunluğunun bölgelere göre farklılık göstermesi, yer şekilleri, tarım dışı sektörlerdeki gelişmişlik farkı, sürekli göçler, mevsimlik göçler gibi etkenlerle açıklanır. Rize'de tarım alanlarının az olması ve tarımda çalışan nüfusun fazla olmasından dolayı tarımsal nüfus yoğunluğu fazladır.

(Cevap A)

12. (I) Tuz Gölü'nün çevresi, (II) Menteşe Yöresi, (IV) Taşeli Platosu ve (V) Hakkari Bölümü seyrek nüfuslu alanlardır. (III) Batı Karadeniz'in kıyı kesimi ise, sık nüfuslu alanlardandır.

Türkiye'de nüfusun dağılışında doğal, beşeri ve ekonomik faktörler etkili olmuştur. Bu faktörlerden dolayı sık nüfuslu ve seyrek nüfuslu alanlar oluşmuştur.

Sık Nüfuslu Alanlar

- Doğu Karadeniz kıyıları
- Ankara çevresi
- Batı Karadeniz kıyıları
- Çatalca-Kocaeli Platosu
- Güney Marmara - Bursa çevresi
- Kıyı Ege Bölümü
- Antalya Körfezi çevresi
- Adana – İskenderun çevresi
- Malatya – Elazığ çevresi
- Gaziantep ve çevresi
- Kayseri çevresi

Seyrek Nüfuslu Yerler

- Yıldız Dağları
- Gümüşhane–Bayburt
- Sinop ve Kastamonu çevresi
- Tuz Gölü çevresi
- Hakkari, Tunceli, Erzincan, Ardahan ve Kars çevresi
- Teke ve Taşeli Platoları
- Menteşe Yöresi
- İç Batı Anadolu
- Biga ve Gelibolu Yarımadası

(Cevap C)

HARİTALARLA COĞRAFYA

TÜRKİYE'DE YERLEŞME

AKADEMİ DENİZİ

TÜRKİYE'DE YERLEŞME

Türkiye'de yerleşmeler değişik fonksiyonlara sahiptir. Genelde ekonomik faaliyet olarak tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yaygın olduğu yerleşmeleri kırsal yerleşmeleri oluşturur. Buna karşın tarım ve hayvancılığın dışındaki sektörlerin; sanayi, ticaret, ulaşım, turizm vb. nin ağırlıkta olduğu, büyük nüfuslu ve geniş alanlı yerleşmelere ise şehir yerleşmesi denir.

Türkiye'de bazı şehirlerde bu fonksiyonların biri bazılarında ise birkaçı ön plana çıkabilir. Örneğin İzmir hem tarım, hem sanayi, hem de turizm şehri olarak nitelendirilebilir. Türkiye'deki yerleşmeleri kırsal ve kent yerleşmesi şeklinde iki ana gruba ayırmak mümkündür.

Kırsal Yerleşmesi

Genel olarak küçük nüfuslu (10.000'nin altında) olan ve tarım – hayvancılık faaliyetlerinin birlikte yapıldığı yerleşmelerdir.

Köy Yerleşmesi

Ülkemizdeki kırsal yerleşmelerinin en büyüğüdür. Belirli bir idari sınırlar altında cami, okul, yayla, orman gibi ortak malları olan insanların tarlaları, bağları, bahçeleriyle birlikte oluşturdukları yerleşmelerdir.

Toplu Köy Yerleşmesi

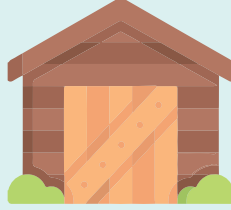
Evlerin birbirine yakın olduğu yerleşme biçimidir. Suyun az olduğu yerlerde insanlar su kaynaklarının etrafında toplanmıştır. Anadolu genelinde yaygındır.

Dağınık Köy Yerleşmesi

Su ve yağışın fazla olduğu bölge ve yörelerde görülür. Karadeniz dağlarının denize bakan yamaçlarında, Doğu Karadeniz Bölümü dağınık yerleşmenin en çok görüldüğü yerdir.

Köyaltı Yerleşmesi

Köyaltı yerleşmeleri; bazı kişilerin çeşitli nedenlerle köyden ayrılarak daha küçük yerleşme birimleri oluşturmalarından kaynaklanır. Türkiye'deki en yaygın olan köyaltı yerleşmeleri; mahalle, yayla, çiftlik, mezra, kom, oba, divan, ağıl ve damdır.

Kent Yerleşmesi

Şehirlerin fonksiyonlarına göre sınıflandırılmasında, çeşitli özellikleri dikkate alınır. Bazı şehirlerde sanayi, ticaret, çeşitli hizmetler, ulaşım vb. birçok sektör bir arada bulunur. Fonksiyon kriterine göre yapılan sınıflandırmada tarım, sanayi, kültür, idari yapı ve askeri özellikler dikkate alınır ve bazen bu özelliklerden (fonksiyonlardan) biri ağır basarken bazen birden fazla fonksiyon ön plana çıkabilir. Örneğin Karabük'te sanayi, Antalya'da turizm, diğer sektörlerle göre daha fazla gelişmiştir.

Örneğin İstanbul çok fonksiyonlu şehirlerimizdendir. Bir liman şehri olan İstanbul'da sanayi, ticaret, turizm ve kültür faaliyetleri çok gelişmiştir.

1. Haritada işaretlenen;
- I numaralı yer → Batı Karadeniz Bölümü
 - II numaralı yer → Yıldız Dağları Bölümü
 - III numaralı yer → Orta Fırat Bölümü
 - IV numaralı yer → Menteşe Yöresi
 - V numaralı yer → Taşeli Platosu'dur.

Bu yerlerden en kurak olan (III numaralı) Orta Fırat bölümü olacağından düz çatılı evlere rastlanması beklenir.

(Cevap C)

2. Çiftliklerin kurulabilmesi için yer şekillerinin sade, tarım arazilerinin geniş olması gerekir. Yer şekilleri sade olduğundan V numaralı bölge çiftlik kurulumu için daha uygundur.

(Cevap E)

3. Haritada işaretlenen;
- I numaralı yer; Yıldız Dağları çevresi
 - II numaralı yer; Menteşe yöresi
 - III numaralı yer; Taşeli Platosu
 - IV numaralı yer; Hakkari Bölümü'dür.

Bu alanlarda yer şekilleri engebelidir. Aslında Tuz Gölü çevresi (V numaralı yer) de seyrek nüfusludur. Ancak buranın seyrek nüfuslanmasının nedeni iklimin kurak olmasıdır. Ayrıca Tuz Gölü çevresinde yer şekilleri oldukça sadedir.

(Cevap E)

4. Haritada verilen boyalı alan Muğla ve çevresidir. Muğla ve çevresi turizm bakımından geliştiğinden mevsimlik göç alır. Bu nedenle bu yörede nüfus yıl içerisinde çok fazla değişir. Yörede el sanatları ile uğraşan kişi sayısının fazla olması el sanatları ticaretinin geliştiğini gösterir.

PUAN KÜPÜ

Dünya üzerindeki yerleşilmiş ya da yerleşilebilir alanlara ökümen, yerleşilmemiş alanlara da anökümen denir.

(Cevap A)

- 5.
- Geniş art bölgesi sayesinde gelişen liman kenti → Samsun
 - Tarım ve turizm fonksiyonlarının etkisiyle gelişen kent → Antalya
 - Kara yolu ve demir yolu ulaşımında önemli kavşak noktası olan kent → Afyonkarahisar
 - Tarımsal endüstri ve otomotiv endüstrisiyle gelişen kent → Bursa
 - Karabük'ün gelişmesinde yalnızca sanayi faaliyeti etkilidir.

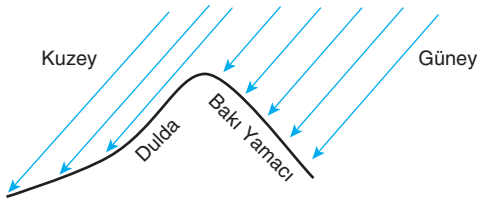
(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye’de Yerleşme

6. İnsanların yaşama biçimleri, giyimleri, yerleşme yerleri ve mesken tipleri büyük ölçüde çevre koşullarına bağlıdır. Ancak bu durum geri kalmış yerlerde yani kırsal kesimlerde daha çok belirgindir. Haritada işaretlenen III numaralı yerde bulunan İstanbul’da doğal çevreden çok beşeri faktörler insanların yaşamını kontrol eder.

(Cevap C)

7. Türkiye Kuzey Yarım Küre’de yer alır. Bu yüzden dağların güneye bakan yamaçları daha sıcaktır. Buna “bakı etkisi” denir.

Bu duruma bağlı olarak ülkemizde genelde yerleşme için dağların güneye bakan yamaçları ve etekleri tercih edilir. Ancak Karadeniz kıyı kesiminde bu durumun tersi gözlenir. Denizellik etkisine bağlı olarak Karadeniz Dağları’nın kuzey yamaçları ve etek kesimleri daha yoğun nüfuslanmıştır.

(Cevap B)

8. Sanayinin gelişmiş olduğu yerlerde:

- Sağlık, eğitim, beslenme koşulları iyileşir.
- Rahat yaşamaya düşkünlük nedeni ile doğum oranları azalır. (Ayrıca kadının iş hayatına atılması)
- Nüfus artış hızı yükselir. (Gerçek artış)
- Dışarıdan fazla göç alır.
- Kişi başına düşen gelir artar.

Sanayi faaliyetlerinin yoğun olduğu yerlerde çevre kirliliği fazla olduğundan turizm faaliyetleri fazla gelişmez. Verilen merkezlerden özellikle Adana’da turizm faaliyetlerine bağlı nüfus değişimi çok azdır.

(Cevap E)

9. Türkiye’de divan köy tipi yerleşmelere en fazla Batı Karadeniz Bölümü’nde rastlanır.

(Cevap E)

10. Haritada verilen boyalı alan Doğu Karadeniz kıyı kesimleridir. Bu alanda;

- yer şekilleri engebeldir.
- bu duruma bağlı olarak, bölümde;
- tarım alanları dar,
- tarımda makineleşme yaygın değil,
- dağınık yerleşme fazla,
- yol yapım maliyetleri fazladır.

Ayrıca bu yerde su kaynakları fazladır. Bu durum bölümde yağış miktarının fazla ve bitki örtüsünün orman olduğuna kanıt olarak gösterilebilir.

(Cevap D)

1. Sorudaki açıklamada bu tür yerleşim birimleri için tarım arazilerinin geniş olması gerektiğinden bahsedilmektedir. Doğu Karadeniz Bölümü, Türkiye'deki engebeli yerlerdendir. Tarım arazileri dar, parçalı ve dağınıktır. Tarımda makine kullanımının ülkemizde en az olduğu yer burasıdır. Dolayısıyla bu bölüm üzerinde işaretlenen I numaralı yerin çiftlik kurulmasına elverişli olduğu söylenemez.

(Cevap A)

2. Konut yapımında kerpiç malzeme kurak yerlerde kullanılır. Bu yüzden III ve IV numaralı alanlardaki kırsal kesimlerde kerpiç malzeme kullanımı yaygın olur.

(Cevap D)

3. Türkiye'de arazinin engebeli, su kaynaklarının fazla ve tarım alanlarının parçalı olduğu yerlerde görülen bu tür yerleşmeler, özellikle Kuzey Anadolu Dağları'nın kuzey yamaçlarında yaygındır.

(Cevap B)

4. Ahşap meskenler ormanlık alanların dağılışıyla paralellik gösterir. Ülkemizde en yaygın olduğu bölgemiz Karadeniz Bölgesi'dir.

(Cevap C)

5. Türkiye'de kır yerleşmeleri toplu, dağınık ve gevşek yerleşme dokusuna sahiptir. Kırsal yerleşme biriminin toplu, dağınık ya da gevşek dokulu olmasında daha çok iklim, yeryüzü şekilleri, su kaynakları, ekonomik faaliyet tipi ve güvenlik gibi faktörler etkili olmuştur. Dağınık dokulu yerleşmelerde evlerin konum olarak birbirine uzak olması dikkat çeken bir özelliktir. Arazinin engebeli, su kaynaklarının fazla ve tarım alanlarının parçalı olduğu yerlerde görülen bu tür yerleşmeler, ülkemizde Kuzey Anadolu Dağları'nın kuzey yamaçlarında yaygın olarak görülmektedir.

PUAN KÜPÜ

Engobenin az ve su kaynaklarının yetersiz olduğu yerlerde evlerin birbirine yakın konumlandırılmasıyla toplu dokulu yerleşmeler oluşmuştur. Evlerin genellikle su kuyusu, çeşme ya da dinî yapıların etrafında bulunduğu bu tür yerleşmeler, ülkemizde denizden uzak iç kesimlerde daha yaygındır. Türkiye'deki kırsal yerleşmelerin çoğunluğunun toplu yerleşme şeklinde olduğunu görmek mümkündür.

(Cevap B)

6. Türkiye'deki belediyeler "ilçe belediyesi" ve "büyük şehir belediyesi" olmak üzere ikiye ayrılır. Büyük şehir belediyeleri "bütünşehir" olarak da tanımlanır. Büyükşehir Belediyesi Kanununca yerine getirilmesi gereken belli başlı şartlar mevcuttur. Zorunlu olan ilk kriter nüfusun 750.000'den fazla olmasıdır. En az üç ilçeye sahip olması gereken illerin ekonomik olarak gelişmiş olması da aranan şartlar içerisinde yer alır. Soruda verilen harita incelendiğinde Zonguldak'ın büyükşehir belediyesine sahip olmadığı görülür.

(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'de Yerleşme

7. I. köy yerleşmesi; toplu köy, II. köy yerleşmesi; dağınık köy yerleşmeleridir. Türkiye'de toplu köy yerleşmeleri su kaynaklarının kısıtlı olmasına bağlı olarak daha çok iç ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde görülür. Su kaynaklarının bol, yer şekillerinin engebeli ve tarım alanlarının dar olduğu özellikle Doğu Karadeniz Bölümü'nde II. köy yerleşmesi tipine rastlanır. Bu nedenle soruda verilen I. köy değil, II. köy Doğu Karadeniz Bölümü'ndedir.

(Cevap D)

8. I numaralı alanda Doğu Karadeniz Bölümü'nün kıyı kesimi verilmiştir. Ülkemizde dağınık yerleşme tipi, engebeli arazinin ve su kaynaklarının fazla olmasına bağlı olarak en fazla Doğu Karadeniz'de yer alır.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de nüfusun düzensiz dağılışı fiziki faktörler (iklim, yer şekilleri, toprak, bitki örtüsü, su kaynakları) ile beşeri ve ekonomik faktörler (ulaşım, turizm, ticaret, sanayi, tarım, madencilik, tarihi) etkilidir.

(Cevap A)

9. I. Samsun, II. Sinop, III. Yalova, IV. İzmir ve V. Adana limanlarıdır. Hemen gerisindeki Küre Dağlarından dolayı ulaşımın zor olması Sinop Limanı'nın hinterlandını daraltmıştır.

(Cevap B)

10. Sakin şehirler, hızla küreselleşen ve birbirine benzeyen şehirlere karşı gelişen bir harekettir. Bu birliğe üye olmak için bazı kriterlere uymak gerekir. Örneğin; Bir kentin Cittaslow olması için Cittaslow felsefesine uygun hareket etmesi, nüfusunun 50.000'in altında olması ve Birlik'e sunduğu başvuru dosyası üzerinden yapılan değerlendirmeden geçer puan alması gerekmektedir. Bir kentin değerlendirmeden geçmesi için çevre politikaları, altyapı politikaları, sosyal uyum, kentsel yaşam kalitesi politikaları gibi kriterlerin yerine getirilmesi gerekir. Türkiye'nin en kalabalık şehri olan İstanbul'da sakin şehir unvanı taşıyan belediye bulunması beklenemez. Türkiye'den Akyaka (Muğla), Gökçeada (Çanakkale), Perşembe (Ordu), Seferihisar (İzmir), Vize (Kırklareli), Yalvaç (Isparta), Yenipazar (Aydın), Halfeti (Şanlıurfa), Taraklı (Sakarya), Uzundere (Erzurum), Göynük (Bolu), Eğirdir (Isparta), Gerze (Sinop), Şavşat (Artvin), Mudurnu (Bolu), Köyceğiz (Muğla) ve Ahlat (Bitlis) belediyeleri bu birliğin üyeleri arasında yer almaktadır.

PUAN KÜPÜ

İzmir'in güneybatısında yer alan Seferihisar, 2009 yılında Türkiye'nin Cittaslow ünvanını alan ilk şehridir. Ayrıca 2011 yılında Cittaslow ünvanını alan ve Türkiye'nin en büyük adası olan Gökçeada, bu unvanı ile dünyanın ilk ve tek sakin adası olmuştur.

(Cevap B)

11. Türkiye'de meskenlerin yapı malzemelerinde kullanılan taş türleri ve kullanıldıkları yöreler şunlardır;

Kalker taşı – Akdeniz Bölgesi ve Şanlıurfa, Mardin gibi yörelerde,

Metamorfik taşlar – Ege ve çevresi,

Volkan tüfü – Nevşehir çevresinde,

Andezit taşı – Ankara ve çevresi

(Cevap B)

12. Türkiye'nin büyük bir kısmında yaz ayları kurak geçer. İkbaharda yeşeren otlar, kurak geçen yaz döneminde kurur. Bu nedenle hayvancılıkla uğraşanlar, yaz başlarında hayvanlarıyla birlikte gür otlakların bulunduğu ve daha serin olan yaylalara çıkarlar. Bu faaliyetlerin büyük bir kısmı Toroslar'da, Kuzey Anadolu Dağları'nda ve Doğu Anadolu'dadır. Ancak I numaralı Ergene Ovası'nda yaylacılık görülmez.

(Cevap A)

HARİTALARLA COĞRAFYA

TÜRKİYE'DE TARIM

AKADEMİ DENİZİ

TÜRKİYE'DE YETİŞTİRİLEN BAŞLICA TARIM ÜRÜNLERİ

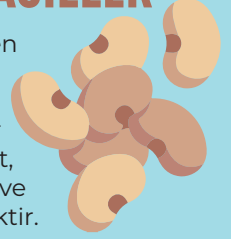

TAHILLAR (HUBUBAT)

Ülkemizde ekili alanlarda yetiştirilen ürünlerin başında tahıl ürünleri gelir. Tahıl türlerinin, farklı iklim bölgesine kolay adapte olması, ilaçlanıp depolanarak uzun süre saklanabilmesi gibi olumlu etkenleri nedeniyle 1950'li yıllardan itibaren ülkemizde ekimine büyük önem verilmiştir. Tahıl türleri içinde buğday kapladığı alan ve elde edilen ürün miktarı bakımından başta gelir. Arpa, mısır, çavdar, yulaf, darı, pirinç, kuşyemi, mahlut ve kaplıca diğer tahıl türlerini oluşturur.

BAKLAGİLLER

Ülkemizde en çok tarımı yapılan ürünler nohut, fasulye ve mercimektir.

MEYVELER

Türkiye'de iklim çeşitliliğinin fazla olması meyve üretimindeki çeşitlenmeyi de artırmıştır. Yaz kuraklığının çok fazla olduğu yerlerdeki meyvecilik faaliyetlerinde sulamaya gerek duyulur. Ayrıca bu ürünler aynı zamanda meyve suyu, konserve gibi endüstriler için de ham madde oluşturur.

YAĞ BİTKİLERİ

Ülkemizde tarımı yapılan yağlı tohumu sahip bitkiler grubunda; zeytin, ayçiçeği, soya, susam, yer fıstığı, haşhaş, kanola ve pamuk çiğdi yer almaktadır.

SANAYİ (ENDÜSTRİ) ÜRÜNLERİ

Türkiye'de en yaygın endüstri kuruluşları olan gıda ve dokuma sanayine ham madde sağlamaları nedeniyle ülkemiz ekonomisinde ve ihracatında da önemli bir paya sahiptir.

YUMRULU BİTKİLER

Nevşehir, Niğde, Konya, Kayseri ve Ankara illerinde önemli miktarda üretimi yapılır.

TÜRKİYE'DE TARIMI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Sulama, Toprak Bakımı, Gübreleme, Tohum Islahı, İlaçlama, Makine Kullanımı, Destekleme Alımı – Pazar, Tarımla İlgili Kuruluşlar - Çiftçinin Eğitimi

1. Yetiştirme zamanında bol su isteyen pamuk bitkisi hasat zamanı olan yaz mevsiminde çok yüksek sıcaklık ve kuraklık ister. Bu yüzden Türkiye'deki pamuk tarımında 1. sırada olan yer Şanlıurfa'dır. Ancak yaz mevsimi serin ve yağışlı geçen Batı Karadeniz'de pamuk tarımının yapılması beklenmez.

(Cevap E)

2. Çimlenme ve yetiştirme döneminde yağış ya da sulama, olgunlaşma döneminde ise tam kuraklık isteyen pamukun üretimi, Ege ve Akdeniz kıyıları ile Güneydoğu Anadolu'da yaygındır. Bu yerlerin ortak özelliği ise yaz mevsiminin sıcak ve kurak geçmesidir.

(Cevap D)

3. Zeytin tarımına Akdeniz ikliminin etkili olduğu Kıyı Ege'de rastlanır. İç Anadolu'da buğday ve üzüm, Erzurum - Kars'ta arpa tarımı görülür. Ancak bu alanlarda fındık tarımı yapılamaz.

(Cevap C)

4. I numaralı yer Kıyı Ege'dir. Burada en çok tütün yetiştirilir. II numaralı yer İç Ege'dir. Burada en çok haşhaş yetiştirilir. III numaralı yer ise Batı Karadeniz'dir. Burada en çok kenevir yetiştirilir.

(Cevap B)

5. Doğu Karadeniz'de yazları yağışlı geçtiği için buğday ve arpa gibi yaz kuraklığı isteyen tarım ürünleri yetiştirilemez.

PUAN KÜPÜ

DOKAP; sosyoekonomik açıdan az gelişmiş olan Doğu Karadeniz'i kapsamaktadır. Projenin uygulandığı Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu Rize ve Trabzon illerinden oluşan bölgenin başlıca sorunları şunlardır:

- İşsizlik ve buna bağlı olarak bölge dışına yapılan göçler
- Kişi başına düşen milli gelirin az olması
- Ekonominin sınırlı sayıda sektöre ve ürüne bağlı olması

Ayrıca arazi şartlarının elverişsiz ve ulaşım ağının gelişmemiş olması bölge ekonomisinin olumsuz yönde etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Bununla birlikte dağınık yerleşmeler belediye hizmetlerinin ulaştırılmasını güçleştirmektedir.

(Cevap A)

6. Karadeniz kıyı kesiminde buğday tarımı yapılamadığından mısır unu - ekmeği halkın temel besin maddesini oluşturmuştur.

(Cevap E)

7. Haritada I ile gösterilen Meriç Nehri yatağı boyunca pirinç tarımı yaygındır. Afyonkarahisar Yöresi'nde ise (II numara) haşhaş tarımı yapılır. III ile gösterilen Doğu Karadeniz kıyılarında da çay tarımı yoğundur.
(Cevap A)
8. Türkiye'de hemen her tür sebze yetiştirilmektedir. Ülkemizde iklim çeşitliliğinin fazla olması çeşitli sebzelerin tarımına imkan tanımıştır. Sıcaklık ve sulama olanakları bakımından elverişli olan bölgelerimizde sebze tarımı gelişmiştir. Buralar genellikle kıyı kesimlerimizdir. Ege ve Akdeniz sebze üretiminde önde gelen bölgelerimizdir. Sebze üretiminde ilk sırayı Akdeniz Bölgesi alır. Bu bölgemizde kışlar ılık geçtiğinden seralarda kışın bile sebze üretilebilir. Domates ve patates en çok üretilen sebzeler arasında yer alır. Domates en çok Akdeniz (% 32) ve Ege (% 13) Bölgelerinde üretilir. Patates ise İç Anadolu Bölgesi'nde (% 46) üretilir.
(V) Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise yaz sıcaklık değerlerinin düşük olması ve kışların erken başlayıp uzun sürmesi sebze tarımının gelişmemesine neden olmuştur.
(Cevap E)
9. Haritada koyu renkle işaretlenen alanlar, (sırasıyla İzmir - Aydın - Manisa - Denizli, Adana - İskenderun - Hatay, Şanlıurfa) pamuk tarımının yoğun olarak yapıldığı yerlerdir.
(Cevap C)
10. Konya Ovası'nda yaz mevsimi sıcak ve kurak geçmektedir. Bu yüzden yaz kuraklığı isteyen daha çok tahıl ürünleri tarımı yapılır. Ancak Batı Karadeniz Bölümü'nde (II) etkili olan Karadeniz iklimine bağlı olarak yaz mevsimi serin ve yağışlı geçer. Bu yüzden Konya Ovası'nda yaygın olarak yetiştirilen tarım ürünlerinin yalnızca Batı Karadeniz'de görülmesi beklenemez.
(Cevap B)
11. Tarımsal üretim yapabilmenin koşullarından biri iklimin elverişli olmasıdır. Sıcaklığın düşük, yağışın yetersiz olduğu alanlar, tarıma elverişli değildir. Bu nedenle iklim koşullarının elverişli olduğu kıyı kesiminde tarım ürünü çeşidi ve tarımsal ürün üretimi fazladır. Ayrıca haritada işaretlenen V numaralı alandaki Çukurova'da etkili olan sıcak iklim şartları tarım ürünlerinin erkenden olgunlaşmasına neden olur.
(Cevap E)
12. Haritada X ile gösterilen (Ergene Ovası) yerde ayçiçeği, Z ile gösterilen yerde (İzmir-Manisa) yerde üzüm ve Y ile gösterilen (Çukurova) yerde pamuk tarımı yapılır.
(Cevap A)

1. Doğu Karadeniz’de bol yağıştan dolayı mısır, Doğu Anadolu Bölgesinde soğuğa dayanıklı olmasından dolayı arpa, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaz kuraklığından dolayı buğday yoğun olarak yetiştirilir.

(Cevap C)

2. Türkiye’de yürütülen tarımsal faaliyetlerde en önemli sorun sulamadır. Özellikle Konya Ovası - Tuz Gölü çevresinde yağış miktarının az olmasına bağlı olarak sulamaya duyulan ihtiyaç diğerlerinden fazladır.

(Cevap B)

3. Haritada işaretlenen; I numaralı yer; Bafra – Çarşamba ovaları, II numaralı yer Sakarya ovası, III numaralı yer Gediz (İzmir) ovası, V numaralı yer Çukurova’dır. Haritada gösterilen IV numaralı yer ise Teke Yöresi’dir. Bu yörede bulunan Toros Dağları arazideki eğim engebeyi artırdığından tarım alanlarını daraltmış iklim şartları elverişli olmasına rağmen tarımsal üretimi azaltmıştır.

(Cevap D)

4. Türkiye’nin iklim şartlarının uygun olduğu ve verimli toprak türlerinden oluşan ovalarında ekonomik değeri yüksek olan ve ihracata yönelik olan tarım ürünleri yetiştirilir. II numaralı Kıyı Ege’de bu yerlerden biridir.

(Cevap B)

5. Yer şekillerinin engebeli olduğu yerlerde;

- Tarım alanlarının dar olması
- Ulaşımın gelişmemiş olması

gibi nedenlerle tarımda makineleşme gelişmemiştir. Bu gibi yerlerde tarımsal faaliyetler daha çok insan ve hayvan gücüne dayalı olarak yapılır. Haritada verilen I numaralı alanda yer şekilleri engebeli, diğer alanlarda ise sade görünümündedir. Bu nedenle I numaralı alanda tarımda makineleşme diğer alanlara göre daha azdır.

(Cevap A)

6. Tarım alanlarının dar ve parçalı olduğu alanlarda makine kullanımı yaygın değildir. Bu alanlardan dışarıya yaşanan göçlerde ulaşımın elverişsizliği, sanayinin gelişmemesi, ticaretin gelişmemesi etkili olur. Buralardan yapılan göçlerde tarımda makineleşme, tarım alanlarının dar olmasına bağlı olarak fazla gelişmediği için etkili değildir. I. yörede yer şekilleri engebelidir. Bu nedenle bu yörede tarımda makineleşmeye bağlı kırsal kesimden kente göç diğer yörelerden daha azdır.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'de Tarım

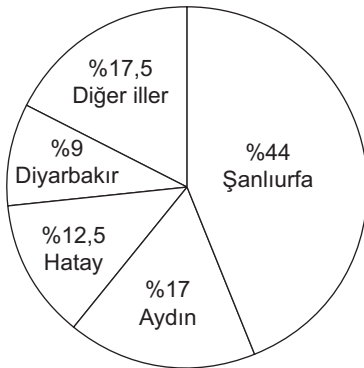
7. Tarımsal üretim sıcaklık ve yağış koşullarından doğru-
dan etkilenir. Ülkemizde görülen iklim çeşitliliği, tarım-
sal üretimin de çeşitlenmesini sağlamıştır. Ancak ara-
zinin dağlık ve eğimli olması, tarımı genellikle olumsuz
etkilemektedir. Arazinin engebeli olması nedeniyle tar-
ım alanları küçük ve parçalıdır. Yükselti arttıkça tarım
alanları yerini hayvancılık faaliyetleri almaktadır. Buna gö-
re V numaralı ok yönünde tarımsal ürün çeşitliliği de
daha az olacaktır.

(Cevap E)

8. I. alanda → çay
II. alanda → muz
III. alanda → tütün
yetiştirilir.

(Cevap E)

9. Bu endüstri bitkisinin ülkemizdeki yetişme alanını be-
lirleyen en temel unsur sıcaklıktır. Pamuk, büyüme dö-
neminde suya, olgunlaşma döneminde kuraklığa ve
yüksek sıcaklığa ihtiyaç duyar. Bu nedenle ülkemizde
pamuk Güneydoğu Anadolu, Akdeniz ve Ege bölgele-
rinde yetiştirilmektedir. Türkiye'de Güneydoğu Anado-
lu Projesi sayesinde Şanlıurfa, pamuk üretiminde uzun
yıllar ilk sırada yer alan Çukurova'dan birinciliği almış
durumdadır. Şanlıurfa, Aydın, Hatay ve Diyarbakır pa-
muğun en fazla yetiştirildiği yerlerdir. Mikroklima özel-
liğinden dolayı İç Anadolu da pamuk yetiştirmeye elverişlidir.

Dokuma sanayisinin ham maddelerinden olan pamuk,
tıbbi ve kozmetik alanda da kullanılmaktadır. Ülkemiz-
de yıllık lif pamuk üretimi yaklaşık 750.000 tondur (TÜİK,
2016).

(Cevap D)

10. Haritada işaretlenen alanlardan yalnızca deniz kıyısın-
da bulunan IV numaralı alandır. (Doğu Karadeniz) Bu-
rada balıkçılık faaliyetleri görülür. Hayvancılık faaliyet-
lerinde ise daha çok büyükbaş hayvan türleri yetiştirir-
ler. Ayrıca burada yürütülen tarım faaliyetlerinde maki-
ne kullanımı yetersiz olduğundan yoğun emek harca-
nır. İklim şartlarındaki farklılığa bağlı olarak yetiştirilen
tarım ürünleri de diğerlerinden farklıdır.

(Cevap D)

11. Pamuk yetişme döneminde su, kozaların açma döne-
minde kuraklık ister. Türkiye'de pamuk Kıyı Ege'de Çu-
kurova'da, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Malatya,
Elazığ ve İç Anadolu ovalarında yetiştirilir. Bu bölgelerin or-
tak özelliği hepsinde yaz mevsiminin sıcak ve kurak
geçmesidir.

PUAN KÜPÜ

GAP'la beraber Türkiye'de pamuk üretiminde Gü-
neydoğu Anadolu ilk sıradadır.

(Cevap D)

12. Harita da işaretlenen alanlardan; I numaralı (Güney
Marmara), III numaralı (Kıyı Ege – İzmir) ve V nume-
ralı (Gaziantep) yerler sık nüfuslaşmıştır. Ancak II nu-
maralı yer (Çankırı – Kastamonu civarı) ve IV numara-
lı yer (Göller Yöresi – Burdur) yer şekillerindeki enge-
beye bağlı olarak seyrek nüfusludur.

(Cevap C)

1. Yer şekillerinin engebeli olduğu alanlarda tarım alanı dardır. Buna karşın düzlüklerin geniş yer kapladığı ovalar yükseltisi fazla olmayan platolar ve vadi tabanları, tarıma en uygun yerlerdir. Bu yüzden haritada işaretlenen III ve IV numaralı alanlarda tarım alanları küçük ve parçalıdır.

(Cevap E)

2. Haritada gösterilen bu alan (IV) Taşeli Platosu'nun bulunduğu alandır. Yer şekillerinin engebeli ve toprağının verimsiz olmasından dolayı tarım olanakları gelişmemiştir. Ülkemizde Doğu Anadolu ve Karadeniz, makine tarımın en az geliştiği bölgelerdir. İç Anadolu, Marmara, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde tarımda makine kullanımı yaygındır. Akdeniz Bölgesi'nde ise Çukurova Yöresi'nde yaygındır.

(I) Ergene Havzası

(II) Güney Marmara

(III) Konya Ovası

(V) Şanlıurfa ve çevresinde makineli tarım yaygındır.

PUAN KÜPÜ

Sulama, gübreleme, ilaçlama ve kaliteli tohum gibi uygulamalardan bilimsel yöntemlerle yararlanılan tarım metoduna intansif (modern) tarım denir. Bu yöntemde doğal koşullara bağımlılık oldukça düşük olduğundan verim çok yüksektir. Türkiye'de özellikle Akdeniz ve Ege kıyılarında yapılan seracılık faaliyetleri, modern tarım metoduna örnek verilebilir. Modern tarım yöntemlerinin uygulanmadığı, geleneksel yöntemlerle yapılan tarım metoduna da ekstansif (ilkel) tarım denir. Ekstansif tarım metodunda sulama, gübreleme, ilaçlama ve kaliteli tohum kullanımı gibi uygulamalar yetersiz olduğundan verim düşüktür.

(Cevap D)

3. I numaralı bölgede kuraklık, II numaralı bölgede erozyon, III numaralı bölgede yükselti tarımı olumsuz etkiler.

(Cevap C)

4. Sorudaki açıklamaya göre; yılda birden fazla ürün alınabilmesi bu yerin Akdeniz kıyılarında olduğu ve alüvyon toprakların bulunması bu yerin bir delta ovası olduğu ihtimalini güçlendirmektedir.

Buna göre seçenekler arasında Akdeniz kıyılarında ve bir delta ovasında bulunan yer, IV numaralı olan yani Silifke Ovası'dır.

(Cevap D)

5. K ve M'nin bulunduğu kıyılarda denizelliğe bağlı olarak kış sıcaklıkları fazla düşmez. Bu yüzden K ve M'nin düşük sıcaklıklara daha dayanıklı olduğu söylenemez. Ayrıca L'nin İç Anadolu'da görülmesi, karasallığa yani Türkiye şartlarına uyumlu olduğu ve buna bağlı olarak yetiştirme alanının dar değil, geniş olduğu anlamına gelir. K'nin bulunduğu yerde yağışlar boldur. Bu durum K'nin nem ihtiyacının fazla olduğu anlamına gelir. Nem ihtiyacı az olan kurak şartlara uyum sağlamış bitkilerdir. Bu durumda yalnızca M, L ve N'nin yaz kuraklığından hoşlandığı söylenebilir. Çünkü M, L ve N'nin yetiştiği yörelerde yazları kurak geçmektedir.

(Cevap C)

6. Haritada işaretlenen,
- I numaralı yer; Balıkesir, Bursa ovaları,
 - III numaralı yer; Konya ovaları,
 - IV numaralı yer; Şanlıurfa ovalarıdır.

Bu yerlerde yer şekilleri sade olduğundan tarım arazileri geniştir. Ancak Teke Platosu (II numaralı yer) ve Erzurum-Kars Platosu'nda (V numaralı yer) yükselti ve engebenin fazla olması tarla tarımını güçleştirmektedir.

(Cevap D)

7. Sorudaki haritada ekim alanlarının dağılışı gösterilen tarım ürünü "tütün"dür. Çünkü pamuk Karadeniz kıyı kesiminde yetiştirilemez. Turunçgil ve zeytin ise iç bölgelerde yetiştirilemez. Şeker pancarının da kıyı kesimlerde tarımı yapılmaz.

(Cevap A)

8. Haritada dağılışı verilen sigara fabrikalarıdır. Sigara fabrikalarının ham maddesi olan tarım ürünü ise tütündür. Zaten soruda verilen yerlerde pamuk ve zeytin tarımı ortaklaşa yapılamaz. Haşhaş ise ancak devletin özel izni ile Afyon Yöresi'nde yoğunlaşmıştır. Ayçiçeği de en çok Ergene Bölümü'nde yetiştirilir.

(Cevap C)

9. Tarımı olumsuz etkileyen faktörlerden kuraklık Türkiye'de en fazla İç Anadolu Bölgesi'nde etkili olmaktadır. Yükseltinin arttığı yerlerde sıcaklık azalır, yaz mevsiminin süresi kısalmaz. Bu olumsuzluk Doğu Anadolu Bölgesi için geçerlidir.

Erozyon dağlık, engebeli bitki örtüsünün cılız olduğu bölgelerde tarımı olumsuz etkiler.

(Cevap A)

1. Sorudaki haritada gösterilen tarım ürünü pamuktur. Pamuk, büyüme döneminde suya, olgunlaşma döneminde kuraklığa ve yüksek sıcaklığa ihtiyaç duyar. Bu nedenle ülkemizde Güneydoğu Anadolu, Akdeniz ve Ege bölgelerinde yetiştirilmektedir. Şanlıurfa, Aydın, Hatay ve Diyarbakır pamuğun en fazla yetiştirildiği yerlerdir. Mikroklima özelliğinden dolayı ılgıdır da pamuk yetiştirmeye elverişlidir.

(Cevap D)

2. Şeker pancarının ülkemizdeki başlıca üretim alanları iç kesimlerdir. Haritada gösterilen Ege ve diğer kıyı kesimlerde ve Güneydoğu Anadolu'nun sulanan kesimlerinde ekonomik değeri yüksek olan ürünler yetiştirildiği için şeker pancarı yetiştirilmez. Türkiye şeker pancarı üretiminde en fazla pay İç Anadolu'ya aittir. Konya en fazla şeker pancarı üretilen ildir.

(Cevap E)

3. Akdeniz ikliminde yetişebilen en önemli tarım ürünlerinden biri de zeytindir. Ana yurdu Doğu Akdeniz kıyıları olan bu ürün, hem sofralık hem de yağlık olarak üretilmektedir. Manisa, Aydın, Bursa, Balıkesir, İzmir, Hatay, Gaziantep ve Mersin zeytin üretiminde ön plana çıkan illerdir. Bu illerin ortak özelliği ise kışların ılık geçmesidir.

(Cevap A)

4. II. numaralı yer İç Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir. İç Anadolu Bölgesi'nin etrafının yüksek dağlarla çevrili olması nedeniyle yağış miktarı ve nem azdır. Bundan dolayı burada kimyasal çözünme değil, fiziksel çözünme görülür.

(Cevap E)

5. Aşağıda verilen haritada Türkiye'de turunçgillerin yetiştirildiği alanların dağılışı gösterilmiştir.

Turunçgillerin Türkiye'deki başlıca yetiştirilme alanları Akdeniz ve Ege kıyılarıdır. Don olaylarından olumsuz yönde etkilenen bu ürünün en çok yetiştirildiği yerler Adana, Hatay, Mersin ve Antalya'dır. Mikroklima özelliğinden dolayı Karadeniz kıyılarının bazı kesimlerinde de turunçgil yetiştirilebilmektedir. Ancak kışların sert geçtiği haritada II numara ile gösterilen Erzurum – Kars yöresinde turunçgil tarımı yapılamaz.

(Cevap B)

6. Türkiye'de ılıman iklim şartlarının ve verimli toprakların bulunduğu ovalarda çeşitli tarım ürünleri yetiştirilir. Bu duruma verilecek örneklerden biri de haritada V numara ile gösterilen Çukurova'dır. Diğer alanlarda etkili olan karasal iklim şartları daha çok tahıl tarımına olanak sağlamıştır.

(Cevap E)

7. Tarım alanlarının sürülerek bir veya iki yıl dinlenmesi için boş bırakılmasına nadas denir. Türkiye'de ekilen tarım arazilerinin her yıl yaklaşık %25'i sulama ve gübre yetersizliğinden dolayı nadasa bırakılmaktadır. Nadas uygulamasına bağlı olarak üretimde dalgalanma, erozyon, çiftçi gelirinin azalması gibi olumsuzluklar yaşanır. Türkiye'de yağış miktarının fazla olmasına bağlı olarak bu uygulamaya Doğu Karadeniz'de ihtiyaç (III numaralı alan) ihtiyaç duyulmaz.

(Cevap C)

8. Tarım makinelerinin tarım alanlarını işleyecek sayıya ulaşmış olmasına tarımda makineleşme denir. Tarım makineleri içinde önem bakımından ilk sırada traktör yer almaktadır. Geçmişte Türkiye'nin tarımda makineleşmeye yönelik en önemli sorunlarından biri traktör sayısının yetersiz olmasıydı. Ancak son yıllarda yaşanan gelişmelere bağlı olarak hektar başına düşen traktör sayısı kayda değer bir artış göstermiştir Tarımda makineleşmenin sağladığı bir başka kolaylık da insan ve hayvan gücüne duyulan ihtiyacın azalmasıdır. Ancak Doğu Karadeniz kıyı şeridi (II numaralı alan) gibi engebeli alanlarda makine kullanımı pek yaygın olmamaktadır.

(Cevap B)

9. Yaz mevsiminde yağış alan Doğu Karadeniz kıyıları (II numaralı alan) hasat zamanı kuraklık isteyen buğday, pamuk vb. tarım ürünlerinin yetiştirilmesine uygun değildir.

(Cevap B)

10. Sorudaki haritada gösterilen tarım ürünü turunçgillerdir. Turunçgillerin Türkiye'deki başlıca yetiştirilme alanları Akdeniz ve Ege kıyılarıdır. Don olaylarından olumsuz yönde etkilenen bu ürünün en çok yetiştirildiği yerler Adana, Hatay, Mersin ve Antalya'dır. Mikroklima özelliğinden dolayı Karadeniz kıyılarının bazı kesimlerinde de turunçgil yetiştirilebilmektedir.

(Cevap B)

11. Türkiye'nin iç kesimleri ile karasal iklim özellikleri gösteren step bölgelerde buğday tarımı yaygın olarak yapılmaktadır. Yaz mevsiminde yağış alan Doğu Karadeniz kıyıları hariç ülkenin her yerinde buğday üretilebilmektedir.

(Cevap A)

12. Türkiye'de tarımsal verimi etkileyen önemli unsurlardan biri sulamadır. Ülkemizde yaz mevsiminin kurak, yağışların da genel itibarıyla düzensiz olması tarımda sulamanın önemini artırmıştır. Ülkemizdeki tarım alanlarının su ihtiyacı, daha çok Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından yapılan baraj ve göletlerden sağlanmaktadır. Son yıllarda Türkiye'de Fırat Nehri üzerindeki Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) gibi çalışmalar sayesinde sulanabilen toprakların alanı genişlemektedir.

(Cevap D)

1. Sorudaki haritaya göre Türkiye'de şeker pancarı tarımı yapılan alanlar oldukça geniştir. Günümüzde daha çok iç kesimlerde yoğunlaşan şeker pancarı tarımı ilk kez 1923-1924 yıllarında başlamış ve buna yönelik ilk şeker fabrikası 1926 yılında Alpullu'da (Kırklareli) kurulmuştur. Şeker pancarı, sulama imkânına bağlı olarak Türkiye'nin her yerinde yetiştirilebilmektedir. Ancak kıyı bölgelerde görülmemesi iklimin olumsuzluğundan değil; ekonomik getirisi daha yüksek olan ürünler tercih edildiği içindir. Bu yüzden tarımı daha çok iç kesimlerde yapılmaktadır. Söküm işleminin ardından hemen işlenmesi gereken şeker pancarı, şeker fabrikalarının tarım alanlarına yakın yerlerde kurulmasını zorunlu kılmaktadır.

(Cevap C)

2. Türkiye'de iklim koşullarının uygun, toprağın verimli ve sulama yapılabilen bazı alanlarda ekonomik değeri daha yüksek ürünler yetiştirilmekte, daha çok ürün elde edilmektedir. Ülkemizin batısında, güneyinde ve güneydoğusundaki tarım alanlarının önemli bir kısmı bu duruma örnek olarak gösterilir. Ancak Doğu Anadolu genelinde bu imkanlar olmadığı için, buradaki tarım alanlarının yoğun endüstriyel tarım bölgesi içinde olduğu söylenemez.

(Cevap E)

3. Bir x tarım ürünü Türkiye'de en fazla 500 metre yükseliye kadar olan alanlarda yetiştirilebiliyor ise bu ürüne yalnızca Kıyı Ege'de yer alan I numaralı alanda rastlanır. Çünkü haritada işaretlenen diğer alanların yükseltileri fazladır.

(Cevap A)

4. Aslında muz tropikal iklimlere ait bir tarım ürünüdür. Ülkemizde yalnızca Akdeniz kıyılarında yetişme alanı bulmuştur. Türkiye muz üretiminin büyük bir kısmını Mersin karşılar. Üretim miktarı bakımından bu ili Antalya izler. Adana ve Hatay'da da muz üretilmektedir. Buna göre sorudaki haritada gösterilen alanlarda muz tarımı yoktur.

(Cevap B)

5. Yazların sıcak ve kurak, kışların ılık ve yağışlı geçtiği yerlerde Akdeniz iklim şartları görülür. Bu iklim Akdeniz ve Ege kıyılarında belirgindir. Buna göre Türkiye'de Akdeniz iklim bölgelerinde yaygın olarak yetiştirilen bir tarım ürünü, haritadaki I numaralı Karadeniz kıyılarındadır.

(Cevap A)

6. Haritada işaretlenen alanlar Yıldız Dağları, Menteşe Yöresi, Taşeli Platosu gibi Türkiye'nin en engebeli yerleri ve Tuz Gölü çevresi gibi en az yağış alan yerleridir. Bu yerlerde tarım ve hayvancılığın geliştiği söylenemez. Ayrıca bu durum söz konusu yerlerin seyrek nüfuslanmasına neden olmuştur.

(Cevap C)

7. Haritada gösterilen, I numaralı alanda çay, II numaralı alanda haşhaş ve III numaralı alanda pirinç tarımı yaygındır.

(Cevap E)

8. İngiltere'de etkili olan iklimin yağış miktarı fazla ve yağış rejimi düzenlidir. Bu iklimin benzeri ülkemizde Doğu Karadeniz'de görülür. Aslında soruda anlatılan tarım ürünü de çaydır. Çayın özel yetişme koşulları bulunmaktadır. Yılda 1.600 mm'den fazla yağış, kalın ve kireçsiz toprak, sert rüzgârlardan korunan yerler, yarı gölgeli yarı ışıklı ortam, çay üretilen yerlerin başlıca özelliğidir. Ülkemizde bu koşullara sahip olan Rize başta olmak üzere Artvin, Trabzon ve Giresun kıyıları çayın üretildiği tek alandır.

(Cevap B)

9. Sorudaki Türkiye haritası üzerinde gösterilen ok yönünde batıdan doğuya doğru gidildiğinde, yükselti ve buna bağlı olarak karasallık artar, sıcaklık azalır. Buna göre sorudaki ok yönünde batıdan doğuya doğru gidildiğinde diğer tarım ürünlerine oranla soğuğa daha dayanıklı olan buğday ile daha sık karşılaşılır.

(Cevap C)

10. Türkiye'de tarımsal verimi etkileyen önemli unsurlardan biri sulamadır. Ülkemizde yaz mevsiminin kurak, yağışların da genel itibarıyla düzensiz olması tarımda sulamanın önemini artırmıştır. Bu durum II ve V numaralı alanlarda daha belirgindir.

(Cevap C)

11. Türkiye'de Güneydoğu Anadolu Projesi sayesinde Şanlıurfa, pamuk üretiminde uzun yıllar ilk sırada yer alan Çukurova'dan birinciliği almış durumdadır. Buna göre haritada gösterilen Ege kıyılarının Türkiye pamuk üretiminde 1. sırada olduğu söylenemez.

(Cevap E)

12. Pamuk, büyüme döneminde suya, olgunlaşma döneminde kuraklığa ve yüksek sıcaklığa ihtiyaç duyar. Bu nedenle ülkemizde pamuk Güneydoğu Anadolu, Akdeniz ve Ege bölgelerinde yetiştirilmektedir. Ancak sorudaki haritada işaretlenen alanlarda yaz kuraklığı belirgin olmadığından pamuk tarımı yapılamaz.

(Cevap C)

1. Türkiye haritasında batıdan doğuya doğru gidildikçe, yani İç Anadolu ve Doğu Anadolu'da tütüne daha az rastlanır.

(Cevap B)

2. Zeytin tarımı yapılabilmesi için gerekli olan en temel şart kış mevsiminin ılık geçmesidir. Haritada koyu renkle gösterilen alanların toprak yapısı, dağların uzanışı, ulaşım şartları vb. özellikleri farklıdır. Bu yerlerde zeytin tarımına imkân veren ortak özellik ise kışların ılıklıdır.

(Cevap A)

3. Pamuk tarımı için yaz kuraklığının gerekli olduğu, soruda açıklanmıştır. Oysa ki I numaralı alan Karadeniz kıyısında yer alır. Bu yerde yazları yağışlı geçer. Bu yüzden pamuk tarımı yapılamaz.

(Cevap A)

4. Haritalarda gösterilen I. ürün iç bölgelerimizde, II. ürün ise Akdeniz kıyılarında yoğunlaşmıştır. Bu iki bölgenin kış sıcaklığı, yağış miktarı ve toprak örtüleri farklıdır. Ortak olan bir tek özellik vardır, o da yaz kuraklığıdır.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de bölgeler arasında iklimin farklı olması yetiştirilen tarım ürünlerinde farklı olmasını sağlamıştır. Bu duruma bağlı olarak bölgeler arasında ticaret gelişmiştir.

(Cevap B)

5. Kırsal kesimlerde ön plana çıkan ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. Haritada işaretlenen alanlardan IV numaralı yöre dışında kalanların tamamı iç kesimlerde bulunur ve karasal iklim şartlarına sahiptirler. Bu yörelerde iklim ve yer şekilleri ekonomik faaliyet çeşidini sınırlandırmıştır. Oysa ki Akdeniz (IV numaralı) kıyı kesiminde tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin doğal çevre şartlarının sunduğu imkanlara bağlı olarak iç kesimlerden farklı olduğu söylenebilir.

(Cevap D)

COĞRAFYA • Türkiye'de Tarım

6. **Plantasyon (Monokültür) Tarım:** Tropikal iklimlerde, Geniş alanlarda tek bir ürünün tarımına yönelik uygulanan tarım metodudur. Ülkemizde tam anlamıyla plantasyon tarımı olmamakla birlikte Doğu Karadeniz kıyısındaki çay ile Anamur çevresindeki muz yetiştiriciliği bu tarım yöntemi ile yetiştirilen ürünlere benzetilebilir. **(Cevap C)**
7. Tarımsal üretimi etkileyen beşerî koşulların başında uygulanan tarım teknikleri gelmektedir. Gelişmiş teknolojinin uygulandığı ve modern yöntemlerle tarım yapılan yerlerde verim daha yüksektir. Geleneksel yöntemlerle tarımın yapıldığı yerlerde verim düşük, iklime bağlı olarak tarımsal üretim miktarında yıllara göre dalgalanmalar fazladır. Türkiye'de özellikle Akdeniz ve Ege kıyılarında yapılan seracılık faaliyetleri, modern tarım metoduna örnek verilebilir. Ancak haritadaki V numaralı alan olan Erzurum – Kars yöresindeki tarım alanlarında modern yöntemlerin yaygın olduğu söylenemez. **(Cevap E)**
8. Pirinç, Türkiye'de dağınık olarak, sulanabilen alanlarda ve akarsu boylarında yetişir. Haritada ekim alanı gösterilen tarım ürünü pirinçtir. **(Cevap A)**
9. Ülkemizde turunçgilin yaklaşık olarak %90'ı Akdeniz bölgesinde yetiştirilir. Bölgede turunçgil üretimini fazla olmasının nedeni kış aylarının ılık yaz aylarının sıcak ve uzun geçmesidir. Bölgede dağların kıyıya paralel uzanması nedeni ile turunçgil üretimi kıyı kesimlerinde yapılır. Ayrıca ülkemizde turunçgil üretimi Ege Bölgesi'nde Marmara ve Karadeniz Bölgelerinde yapılır. Ülkemizde tütün üretimi bütün bölgelerde yapılır. Ege Bölgesi ülkemiz tütün üretiminin fazla olmasının nedeni toprakların elverişli ve geniş olması, ikliminin elverişli olmasıdır. **(Cevap A)**
10. Haritada dağılışı gösterilen tarım ürünü pirinç yani çeltiktir. Türkiye'de çeltik tarımı, akarsu boyları ile vadi tabanlarında yoğunlaşmıştır. Ancak üretim yapılan alanlarda ortaya çıkan sivrisinekler, sıtma hastalığına yol açabildiğinden genellikle yerleşmelerden uzak yerlerde çeltik tarımı yapılmaktadır. İl düzeyinde yoğunlaşmanın görüldüğü pirinç üretiminde Edirne %43, Samsun %14, Balıkesir %12, Çanakkale %7 ve Çorum %6'lık bir paya sahiptir. 5 ildeki üretim, toplam üretimin %82'sini oluşturmaktadır. Kalan %18'lik kısım da Bursa, Sınop, Tekirdağ, Kırklareli, Çankırı, Mersin ve Diyarbakır illerinden karşılanmaktadır. **(Cevap D)**
11. Türkiye pamuk üretiminde Güneydoğu Anadolu ilk sırada Ege ikinci sırada yer alır. Bu bölgelerin üretiminde ilk sırada yer alan iller Şanlıurfa (I) ve Manisa (III). **(Cevap D)**

1. Batı Torosların uzandığı Antalya'nın kuzeyinde (II numaralı alan) ve Karadeniz Dağlarının özellikle en fazla yükseltiyeye ulaştığı Doğu Karadenizde arazinin dağlık ve engebeli olması tarla tarımının yapılmasını daha fazla kısıtlamaktadır.

PUAN KÜPÜ

Bitki türleri ile hayvan ırklarından daha yüksek verim elde etmek için yapılması gereken teknik çalışmalara tarımda ıslah etme denir. Türkiye'nin değişik yerlerinde ıslah istasyonları, araştırma merkezleri ve üretme çiftlikleri kurulmuştur. Manisa Islah İstasyonu, İzmir Zeytincilik Araştırma Enstitüsü, Bursa Karacabey Harası Sığır ve Koyun Islah İstasyonu bu kuruluşlara örnektir.

(Cevap B)

2. Sorudaki haritada Türkiye'de pamuk ekim alanlarının dağılışı gösterilmiştir. Bu dağılışa dayanarak pamuk tarımının yaz kuraklığı istediği söylenebilir. Çünkü haritada dağılışı gösterilen yerlerde yazları kurak geçer.

(Cevap B)

3. Türkiye haritasında işaretlenen alanlar Türkiye'de turunçgillerin yetiştirildiği alanları göstermektedir.

PUAN KÜPÜ

GAP ile beraber sulama olanaklarının artmasıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde pamuk, mısır gibi ürünlerin üretimi artmış, buğday, mercimek, nohut gibi ürünlerin üretim alanı azalmıştır.

(Cevap B)

4. Şeker pancarı, Türkiye'de karasal iklimin etkili olduğu daha çok iç kesimlerde yetiştirilir. Akdeniz ve Ege kıyılarında; daha yüksek gelir getiren ürünlere ayrılmasından dolayı, Karadeniz kıyılarında da iklim şartlarından dolayı bu ürünün tarımı yapılmaz. Karadeniz kıyılarında artan yağış miktarı, şeker pancarının bünyesindeki şeker oranını düşürecektir.

(Cevap C)

5. Aslında sorudaki haritada verilen Karadeniz (I ve II numaralı) kıyılarındaki yerlerde de don olayı fazla görülmez. Ancak bu yerlerde yaz kuraklığı yaşanmaz. Buna göre, don olaylarına karşı dayanıksız olan ve yaz kuraklığı isteyen bir tarım ürünü Türkiye'nin Akdeniz kıyılarındaki (III ve IV numaralı) tarım alanlarında yetiştirilebilir.

(Cevap C)

COĞRAFYA • Türkiye'de Tarım

6. Bir fabrikada ham madde olma özelliği taşıyan tarım ürünlerinin yetiştirilmesine endüstriyel tarım denir. Erzurum – Kars Platosu'ndaki iklim şartları endüstriyel tarıma izin vermemektedir.
- (Cevap E)
7. Haritada bazı alanlar taranarak gösterilmiştir. Buna göre, haritada işaretlenmiş alanlarda yetiştirilen tarım ürünleri sırasıyla muz, fındık ve ayçiçeğidir.
- (Cevap A)
8. Eğim ile makine kullanımı arasında ters orantı bulunur. Buna göre Türkiye haritasında IV numaralı alanda engebeli arazinin fazla olmasına bağlı olarak tarımda makine kullanımının yaygın olduğu söylenemez.
- (Cevap D)
9. Türkiye'de pamuk Güneydoğu Anadolu (V numaralı alan), Akdeniz (I numaralı alan) ve Kıyı Ege'de (IV numaralı alan) yetiştirilmektedir. Şanlıurfa, Aydın, Hatay ve Diyarbakır pamuğun en fazla yetiştirildiği yerlerdir. Bunların yanı sıra nüfus artışı ve yaşam standardının yükselmesi, pamuğa olan talebi de artırmaktadır. Türkiye'de Güneydoğu Anadolu Projesi sayesinde Şanlıurfa, pamuk üretiminde uzun yıllar ilk sırada yer alan Çukurova'dan birinciliği almış durumdadır. Ancak Karadeniz kıyı kesiminde (II numaralı alan) ve Doğu Anadolu'da (III numaralı alan) pamuk tarımı yapılmaz.
- (Cevap C)
10. Haritada işaretlenen yerlerden II numaralı alanda Batı Toroslar'ın batı kolunu oluşturan Beydağları bulunur. Bu alanda yer şekillerinin dağlık ve engebeli olması tarla tarımının yapılmasını daha fazla kısıtlamaktadır.
- (Cevap B)
11. Jeotermal kaynaklardan elde edilen sıcak su, seraların ısıtılmasında kullanılmaktadır. Buna bağlı olarak, önceden yalnızca Akdeniz kıyı kesiminde görülen seracılığın günümüzde jeotermal kaynakların varlığına bağlı olarak iç Ege ve Orta Anadolu'da da yaygınlaştığı görülür.
- (Cevap A)

1. I. Karasal iklim koşulları altında yetişebilen bir sanayi ürünü olan ayçiçeğinin Türkiye'de en çok üretildiği yer Trakya'dır.
- II. Sulama istemeyen ve bu nedenle yaz kuraklığına sahip her yerde rahatlıkla yetişse de buğdayın en çok yetiştirildiği yer Konya Ovası'dır.
- III. Fındık tüm Karadeniz kıyısı boyunca rahatlıkla yetiştirilebilen bir üründür. Ancak en çok üretim haritada III numara ile gösterilen Ordu ve Giresun yöreleridir.

(Cevap C)

2. Türkiye'de yetiştirilen tarım ürünlerinden;
- Pirinç (I numaralı) en fazla Meriç Nehri kıyılarında,
 - Çay (II numaralı) en fazla Doğu Karadeniz kıyı kesiminde,
 - Pamuk (III numaralı) en fazla Gaziantep ve Şanlıurfa platolarında,
 - Buğday (IV numaralı) en fazla Konya Ovası'ndadır.

(Cevap D)

3. Türkiye'de tarımsal verimi etkileyen önemli unsurlardan biri sulamadır. Türkiye'de ekilen tarım arazilerinin her yıl yaklaşık % 25'i sulama ve gübre yetersizliğinden dolayı nadasa bırakılmaktadır. Nadas uygulamasına bağlı olarak üretimde dalgalanma, erozyon, çiftçi gelirinin azalması gibi olumsuzluklar yaşanır. Buna rağmen yaz kuraklığından dolayı bu uygulamaya olan zorunluluk Güney doğu Anadolu'da daha fazladır.

(Cevap D)

4. Tropikal bölgelerin bitkisi olan keten-kenevirin liflerinden iplik elde edilir. Tohumlarından yağ üretiminde faydalanılır. Keten-kenevir uyuşturucu üretiminde kullanıldığı için devlet kontrolü altında üretimi yapılır. Keten-kenevir üretimi Kastamonu, Sinop, Zonguldak, Kocaeli ve Afyon çevrelerinde yapılır.

(Cevap C)

5. Haritada dağılışı gösterilen tarım ürünü çeltik yani pirinçtir. Çeltik, yüksek sıcaklık ve bol su isteği olan bir bitkidir, su içinde çimlenir ve ekiminden hasat dönemine kadar su içinde yetişir. Bu nedenle Türkiye'de çeltik tarımı, akarsu boyları ile vadi tabanlarında yoğunlaşmıştır. İl düzeyinde yoğunlaşmanın görüldüğü pirinç üretiminde Edirne %43, Samsun %14, Balıkesir %12, Çanakkale %7 ve Çorum %6'lık bir paya sahiptir. 5 ilin üretimleri toplam üretimin %82'sini oluşturmaktadır. Kalkan %18'lik kısmı ise Bursa, Sinop, Tekirdağ, Kırklareli, Çankırı, Mersin ve Diyarbakır gibi iller oluşturmaktadır.

(Cevap D)

COĞRAFYA • Türkiye'de Tarım

6. Haritada işaretlenen yerlerden IV numaralı alanda (Erzurum- Kars Platosu) yükselti ortalamasından dolayı kışları oldukça sert geçer. Bu durum yörede kışları ılık ve yağışlı, yazları sıcak ve kurak geçen iklimlerde yetişen endüstriyel tarım ürünlerinin ekiminin yapılmasına izin vermez.
- (Cevap A)
7. Ülkemizde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaz mevsiminin kurak geçmesi nedeniyle kırmızı mercimek üretimi çok fazladır. Bölge kırmızı mercimek üretiminde ilk sırada yer alır.
- (Cevap D)
8. Doğu Karadeniz Bölümü'nde yer şekilleri engebeli olduğu için tarımda makineleşme yaygın değildir. Bu yüzden IV numaralı yerden yapılan göçlerin nedenleri arasında tarımda makineleşme gösterilemez.
- (Cevap D)
9. Türkiye'de yürütülen tarımsal faaliyetlerde en önemli sorun sulamadır. Yaz döneminde önemli bir kısmı kurak geçen ülkemizde birçok tarım ürünü için sulamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Sulama olanaklarının sınırlı olduğu yerlerde ise suya daha az ihtiyaç duyulan ürünler yetiştirilmekte ve tarım alanlarının bir bölümü nadasa bırakılmaktadır. Tarım alanlarının sürülerek bir veya iki yıl dinlenmesi için boş bırakılmasına nadasa denir. Türkiye'de ekilen tarım arazilerinin her yıl yaklaşık %25'i sulama ve gübre yetersizliğinden dolayı nadasa bırakılmaktadır. Kurak iklim şartlarına bağlı olarak İç ve Güneydoğu Anadolu'da bu uygulamanın yaygın olduğu söylenebilir.
- (Cevap E)
10. Tarım alanlarının geniş ve engebelenin az olduğu bölgelerde tarımsal faaliyetlerde makine kullanımı yoğun ve yaygındır. Haritada gösterilen IV numaralı bölge olan Taşeli Yöresi'nde yer şekillerinin engebeli olması makinelili tarımın gelişmesini önlemiştir.
- (Cevap D)
11. Haritada gösterilen alanlarda geniş ve verimli ovalar bulunduğu göre; bu yerlerin tamamının tarım bölgesi kavramına dâhil edilmesi gerekir.
- (Cevap C)

1. Haritada numaralı olarak verilen koyu renkli alanlarda en çok,
- I → İncir, (Kıyı Ege Bölümü)
 - II → Elma, (Orta Kızılırmak Bölümü)
 - III → Fındık yetişir. (Doğu Karadeniz Bölümü)

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de pirinç üretimi en çok akarsu vadilerinde yapılır. Nedeni pirincin olgunlaşma süresi boyunca bol su istemesidir.

(Cevap B)

2. Buğday başta olmak üzere mısır, çeltik (pirinç), arpa, yulaf, darı ve kuş yemi gibi tarım ürünlerine tahıl (hububat) denir. Türkiye'de tarım alanlarının yarısından fazlasında tahıl tarımı yapılmaktadır.
- **Mısır**; yetişme dönemi boyunca bol suya ihtiyaç duyan bir tarım ürünüdür. Bu nedenle Karadeniz kıyılarında (I numaralı yer) üretimi daha kolaydır.
 - **Arpa**; buğdaydan sonra en çok yetiştirilen tahıl ürünüdür. Yetiştirme şartları buğdaya benzemekle birlikte buğdaydan daha erken olgunlaşır; soğuk ve sıcaklığa karşı daha dayanıklıdır. Bu yüzden Doğu Anadolu'da (II numaralı yer) tarımı yaygındır.
 - **Buğday**; Türkiye'de en çok yetiştirilen tahıldır. Büyüme döneminde suya, olgunlaşma döneminde kuraklığa ve sıcaklığa ihtiyaç duyar. Bu nedenle Güneydoğu Anadolu'da (III numaralı yer) tarımı yaygındır.

(Cevap C)

3. Türkiye'de keten, kenevir, haşhaş, pirinç ve tütün gibi tarım ürünleri Tarım ve Orman Bakanlığı'nın verdiği özel izin ile sadece belirli yerlerde yetiştirilmektedir.

Bunlardan, sorudaki haritada işaretlenenler;

- **I. tarım ürünü tütündür.** Tütünün ülkemizdeki üretim alanları, kaliteyi korumak için devlet tarafından belirlenmektedir. İç Anadolu dışında birçok yörede üretilmekte olan tütünün en çok yetiştirildiği alan Ege kıyılarıdır. Denizli, Manisa, Adıyaman ve Samsun tütünün en çok yetiştirildiği yerlerdir.
- **II. tarım ürünü haşhaştır.** Türkiye'de tıbbi amaçlı üretilen haşhaş devlet denetimindedir. Üretim alanı sınırlı olan bu ürünün en çok üretildiği yerler Afyonkarahisar ve Konya'dır.
- **III. tarım ürünü kenevirdir.** Kenevir bitkisinin lifleri halat yapımında kullanılır. Uyuşturucu da elde edilebilen bu ürün, devlet denetiminde yetiştirilir. Bu ürünün son yıllarda üretildiği tek il Samsun'dur.

(Cevap B)

4. Tarım ürünlerinin geç hasat edilmesi beklenen yerde sıcaklık ortalaması düşük olmalıdır. Buna göre, seçenekler arasında Türkiye'nin en kuzeydoğusunda (V) bulunan yerde aynı tür tarım ürünleri diğer yerlere oranla daha geç hasat edilir.

(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'de Tarım

5. Zeytin, Akdeniz iklimi ürünlerindedir. Şiddetli don olaylarından olumsuz yönde etkilenir. Bu nedenle kış sıcaklığının düşük olduğu iç kesimlerde üretilmez. Ege ve Akdeniz'in kıyı kesimi, Güney Marmara ve Doğu Karadeniz'de yetiştirilmektedir. Türkiye'deki zeytin üretiminin yaklaşık yarısını Ege kıyıları karşılar. Aydın, İzmir, Muğla ve Manisa en çok zeytin üreten illerdir. Ancak IV numaralı yer olan Doğu Karadeniz'in zeytin üretimi daha azdır.

(Cevap D)

6. Tütün devlet kontrolünde olan bir tarım ürünüdür. Tütünün ülkemizdeki üretim alanları, kaliteyi korumak için devlet tarafından belirlenmektedir. İç Anadolu dışında birçok yörede üretilmekte olan tütünün en çok yetiştirildiği alan Ege kıyılarıdır. Denizli, Manisa (I numaralı alan), Adıyaman (III numaralı alan) ve Samsun tütünün en çok yetiştirildiği yerlerdir.

(Cevap B)

7. İncir, Akdeniz iklimi olmak üzere ılıman kuşaktaki iklim bölgelerinde yetişebilmektedir. Şiddetli don olaylarından zarar gören bu ürünün ülkemizde en çok yetiştirildiği yer, Ege'dir. Haritada işaretlenen alanda bulunan Aydın ili Türkiye incir üretiminin yarısından fazlasını karşılamaktadır. Bu ili İzmir ve Bursa izlemektedir. Ayrıca Türkiye, dünya incir üretiminde ilk sıradadır.

(Cevap C)

8. Haritada dağılışı gösterilen tarım ürünü yer fıstığıdır. Sıcak iklim bitkisi olan yer fıstığının, su ihtiyacı fazladır. Bu nedenle ülkemizde yer fıstığı sulamayla üretilmektedir. Gevşek yapılı ve kumlu topraklar, yer fıstığı üretimine daha elverişlidir. Türkiye'de yer fıstığı üretiminin büyük bir kısmı Akdeniz'in kıyı kesiminde gerçekleştirilir. Adana ili toplam üretimin yarısından fazlasını karşılamaktadır. Üretim miktarı bakımından bu ili Osmanliye izler.

(Cevap D)

9. Aslında seçeneklerde verilen bilgilerin tamamı doğrudur. Ancak soruda verilen haritada Türkiye'de buğday tarımının yapıldığı yerler gösterilmiştir. Türkiye'nin karasal iklim özellikleri gösteren iç ve doğu bölgelerinde buğday tarımı yaygın olarak yapılmaktadır. Yaz mevsiminde yağış alan Doğu Karadeniz kıyıları hariç ülkemizin her yerinde buğday üretilmektedir. Buna göre buğday Türkiye iklim şartlarına uyum sağlamış, iklim seçiciliği fazla olmayan bir tarım ürünüdür. Ancak delta ovaları başta olmak üzere verimli ovalarda çiftçiler daha çok gelir getiren ürünlere yönelmektedir. Konya, Ankara, Diyarbakır, Şanlıurfa, Adana, Tekirdağ, Yozgat, Sivas ve Mardin buğday üretiminde ön planda olan illerdir.

(Cevap A)

10. İntansif yani modern tarım yönteminde doğal koşullara bağımlılık oldukça düşük olduğundan verim çok yüksektir. Türkiye'de özellikle Akdeniz ve Ege kıyılarında (I, III ve IV numaralı alanlar) yapılan seracılık faaliyetleri, modern tarım metoduna örnek verilebilir. Ancak V numaralı Erzurum – Kars yöresinde modern tarım yöntemlerinin yaygın olduğu söylenemez.

(Cevap E)

HARİTALARLA COĞRAFYA

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK

AKADEMİ DENİZİ

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK

Türkiye'de genelde mera hayvancılığı yaygındır. Bu yüzden hayvancılık faaliyetlerinin türü ve dağılışı üzerinde daha çok iklim şartları etkili olmuştur. Ayrıca et ve süt verimi de yine iklim şartlarının etkisi altındadır. Özellikle büyük şehirlere yakın yerlerde et, süt, yağ, yumurta vb. ürünlerin üretimi için yapılan modern hayvancılık yöntemine mandıracılık denir. Günümüzde mandıracılık özellikle Konya, Manisa, Bursa ve birçok büyük kentimiz çevresinde gelişmiştir.

BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK

Türkiye'de koyundan sonra en çok beslenen hayvan türü sığırdır. Sığır yetiştiriciliği mera ve besi hayvancılığı şeklindedir. Yaz yağışı alan Kuzeydoğu Anadolu'da mera hayvancılığına dayalı sığır yetiştiriciliği gelişmiştir. Besi hayvancılığı ise modern yöntemlerle yapılmaktadır. Türkiye'de son yıllarda kültür ve kültür melezi sığır sayısı artarken yerli sığır sayısının azaldığı görülmektedir.

KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK

Ülkemizde gerek sayı yönünden gerekse beslendiği alanların genişliği bakımından küçükbaş hayvancılık en önde gelen hayvancılık faaliyetidir. Fazla nem sevmeyen küçükbaş hayvanlar Doğu Karadeniz Bölümü dışında hemen her bölgemizde yaygınlık gösterir.

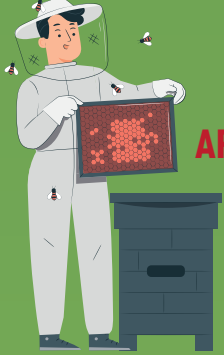
İPEK BÖCEKÇİLİĞİ

Güney Marmara (Bursa), Güneydoğu Anadolu (Diyarbakır) ve Karadeniz kıyı kesimi doğal yetiştirme alanlarıdır. Başlıca merkez Bursa'dır. Bursa dışında Muğla, Antalya, İçel, Diyarbakır ve Amasya ipek böcekçiliği yapılan başlıca illerdir.

ARICILIK

Türkiye'de arıcılık hemen hemen her bölgede, özellikle kırsal alanlarda yapılmaktadır. Doğu Anadolu, Akdeniz ve Ege Bölgesi'nin yüksek yörelerinde bitkilerin çiçeklenme durumuna göre arı kovanları kamyonlarla taşınır. Gezici veya göçebe arıcılık denen bu tip arıcılıkta kovanlar alçak ve sıcak kesimlerden başka bir deyişle otların kurduğu kesimlerden, otların çiçeklendiği yüksek alanlara taşınır. İlkbahar ve yazı yüksek kesimlerde geçirdikten sonra tekrar alçak alanlara dönlür.

BALIKÇILIK

Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması ve iç bölgelerindeki sular önemli bir su ürünleri potansiyelinin olmasını sağlamıştır. Denizlerden tutulan balıkların; % 81'i Karadeniz, % 11'i Marmara, % 5'i Ege ve % 3'ü Akdeniz'den sağlanmaktadır.

Ülkemizde kültür balıkçılığı ile daha çok alabalık, sazan, çipura ve levrek üretimi yapılmaktadır. İnci kefalı, Van Gölü'ne özgü endemik bir türdür. Ülkemizde kültür balıkçılığı ile daha çok alabalık, sazan, çipura ve levrek üretimi yapılmaktadır.

KÜMES HAYVANCILIĞI

Ülkemizin hemen hemen bütün coğrafi bölgelerinde kırsal kesimde yaşayan insanlarımız kendi ihtiyacını karşılamak amacıyla fazla emek harcamadan çeşitli kümes hayvanları (tavuk, hindi, ördek, kaz) beslerler. Ancak hayvansal ürünler arasında mutlaka tüketilmesi gereken proteince zengin yumurta ile son yıllarda sağlıklı kabul edilen beyaz et tüketiminin artması, ülkemizde tavuk çiftlikleri kurulmasını teşvik etmiştir. Bolu, Sakarya, Balıkesir ve Manisa tavuk yetiştiriciliğinin en fazla olduğu yerlerdir.

1. Tavuk çiftçiliği ülkemizin hemen hemen her yöresinde bulunmaktadır. Ancak, ihracata yönelik olarak üretim yapan özellikle Marmara ve Ege'de ki kalabalık şehirlerin yakınlarında modern tavuk çiftlikleri yoğunlaşmıştır.
- (Cevap A)
2. Türkiye'de doğal ortam koşulları ve sosyoekonomik nedenlere bağlı olarak küçükbaş hayvan sayısı çoktur. Özellikle iç kesimlerde (I ve II numaralı alanlar) etkili olan yarı kurak iklim koşulları ile bozkır bitki örtüsünün varlığı, koyun yetiştiriciliğinin yaygın olarak yapılmasına imkân sağlamaktadır.
- (Cevap C)
3. Türkiye'de arıcılık hemen her yörede gerçekleştirilen bir etkinliktir. Türkiye'de bitki çeşidinin fazla ve bu bitkilerin önemli bir kısmının endemik olması, ülkemizde arıcılığın gelişmesini sağlamıştır. Türkiye'nin bal üretiminde yıllardır, haritada işaretlerin yoğunlaştığı; Muğla ve Ordu ilk sırada yer almaktadır. Bu illerin yanı sıra Adana, Aydın, Mersin, Sivas ve Balıkesir de bal üretiminde önemli yere sahiptir.
- (Cevap C)
4. Türkiye'de sorudaki açıklamaya göre; sıcaklığın düşük, oksijen miktarının fazla olduğu ve dolayısıyla en fazla balıkçılık gelirine katkısı olan yer Karadeniz kıyılarıdır.
- (Cevap A)
5. Balık yetiştirme işlemine kültür balıkçılığı denir. Kültür balıkçılığı denizlerde, dalyan adı verilen özel hazırlanmış havuzlarda yapılır. Bu havuzlarda daha çok çupra ve levrek yetiştirilir.
- İzmir, Muğla ve Aydın denizlerde bu şekilde en çok balık yetiştirilen illerdir.
- (Cevap B)
6. Tavuk, kaz, hindi, ördek ve tavşan besiciliği kümes hayvancılığı olarak ifade edilmektedir.
- Ülkemizde ticari amaçla en çok beslenen kümes hayvanı tavuktur. Tavuk besiciliği, daha çok büyük tüketim merkezlerine yakın yerlerde gelişmiştir. Bolu, Manisa, Balıkesir ve Sakarya et tavuğu besiciliğinde ilk sıralarda yer alan illerdir. Yumurta tavuğu besiciliğinde ise Afyonkarahisar, Konya ve Manisa ilk sıradadır. Ancak III numaralı yerde bulunan Erzurum- Kars yöresinde modern kümes hayvancılığının yoğun olduğu söylenemez.
- (Cevap C)

7. Soruda açıklanan;

- I numaralı yöre; Güney Marmara (Bursa),
- II numaralı yöre; Kıyı Ege (İzmir),
- III numaralı yöre; Antalya,
- IV numaralı yöre; Çukurova (Adana),
- V numaralı yöre; Erzurum – Kars – Ardahan

yöreleridir.

Erzurum – Kars – Ardahan yöreleri dışında kalan tüm yerlerde tarım alanları geniş ve verimlidir. Buna göre, haritadaki yalnızca V numaralı yöre için; tarım alanları dar, tarım yapılabilen süre kısa ve bu yüzden halkın temel geçim kaynağının hayvancılık olduğu söylenebilir.

(Cevap E)

8. Haritada belirtilen alanlardan Erzurum-Kars Platosu (II numaralı alan) haricinde yazlar sıcak ve kurak geçer. Oysa ki Erzurum-Kars'ta kısa süren yaz mevsimi serin ve yağışlıdır. Bu yüzden doğal bitki örtüsü de yaz mevsimi boyunca yeşil kalan çayırlardan oluşur. Bu şartlar söz konusu yerde büyükbaş mera hayvancılığını olumlu yönde etkilemiştir.

(Cevap B)

9. Ülkemizde büyükbaş mera hayvancılığına uygun yerler: Her mevsimi yağışlı Karadeniz Bölgesi ile yaz yağışlarının görüldüğü Erzurum–Kars Yöresi'dir.

(Cevap B)

10. Türkiye haritasında gösterilen ve özellikle Güney Marmara yöresinde yoğunlaşan, Türkiye’de ipek böcekçiliği yapılan yerlerdir.

(Cevap A)

11. Türkiye’de koyundan sonra en çok yetiştirilen küçükbaş hayvan türü olan kıl keçisi özellikle dağlık ve engebeli alanlarda yaygın olarak görülmektedir. Devlet, ormanlara verdiği zarar nedeniyle kıl keçisinin sayısını azaltmaya yönelik bir politika izlemektedir. Ancak halen özellikle Toroslarda yaygın olarak görülmektedir. Mersin (IV numaralı alan), Antalya (III numaralı alan) ve Siirt kıl keçisi besiciliğinin en fazla olduğu yerlerdir.

(Cevap C)

12. Arıcılık, balıkçılık gibi alternatif geçim faaliyetlerinin, tarım alanlarının dar, toprakların verimsiz olduğu alanlarda daha çok yapıldığı görülür. Türkiye’de arıcılık en çok Muğla Yöresi, Hakkâri Bölümü, Karadeniz Bölgesi’nde yapılır. II. seçenekte verilen Menteşe Yöresi’nde dağlar geniş alan kapladığından ve engebe fazla olduğundan arıcılık faaliyeti yaygındır.

(Cevap B)

1. Sorudaki haritada, I numara ile gösterilen Güney Marmara'da; ipek böcekçiliği, II numara ile gösterilen İç Anadolu'da; küçükbaş hayvancılık, III numara ile gösterilen Erzurum – Kars'ta; büyükbaş hayvancılık yaygındır.

PUAN KÜPÜ

Akarsu, tatlı su gölleri ve baraj göllerinde yapılan balıkçılık faaliyetlerine tatlı su balıkçılığı denir. Türkiye'de Eğirdir, Beyşehir, Çıldır, İznik ve Uluabat göllerinin sularının tatlı olmasından dolayı kerevit, inci kefali, sazan gibi balıklar avlanabilmektedir. Özel olarak düzenlenmiş havuzlarda ticari amaçla balık üretme işlemine de kültür balıkçılığı denir. Ülkemizde kültür balıkçılığı ile daha çok alabalık, sazan, çipura ve levrek üretimi yapılmaktadır.

(Cevap D)

3. Kastamonu Yöresi'nde sığır yetiştiriciliği, Kars-Ardahan Yöresi'nde arıcılık, Kırşehir ve Nevşehir çevresinde koyun yetiştiriciliği, Antalya Yöresi'nde kıl keçisi yetiştiriciliği yapılmasında yeryüzü şekilleri ve bitki örtüsünün etkili olduğu görülmektedir.

(Cevap A)

4. Türkiye'de koyundan sonra en çok yetiştirilen küçükbaş hayvan türü olan kıl keçisidir. Devlet, ormanlara verdiği zarar nedeniyle kıl keçisinin sayısını azaltmaya yönelik bir politika izlemektedir. Ancak özellikle V numara ile gösterilen Toroslar gibi dağlık ve engebeli alanlarda halen yaygın olarak görülmektedir.

(Cevap E)

2. Bir bölgede yapılan hayvancılık faaliyetleri yer şekilleri ve bitki örtüsüyle ilgilidir. Örneğin, Toros dağlarının engebeli yamaçlarında kıl keçisi yetiştirilir. Bozkır örtüsünde koyun, çayır örtüsünde sığır türleri beslenir.

(Cevap A)

5. Yazların serin ve yağışlı geçtiği, çayır bitki örtüsünün yaygın olduğu Kuzeydoğu Anadolu önemli sığır yetiştirme alanıdır (I numara ile gösterilen Erzurum – Kars).

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'de Hayvancılık

6. Ülkemizde balıkçılık en çok Karadeniz'de gelişmiştir. Bu durumun nedenleri şunlardır:

- Arazinin engebeli ve tarım alanlarının sınırlı olması
- Deniz suyunun daha az tuzlu olması
- Buharlaştırmanın az olması
- Büyük akarsularla beslenmesi
- Plankton miktarının fazla olması
- Sanayi, ulaşım, ticaret, turizm gibi ekonomik etkinliklerin fazla gelişmemiş olması

(Cevap C)

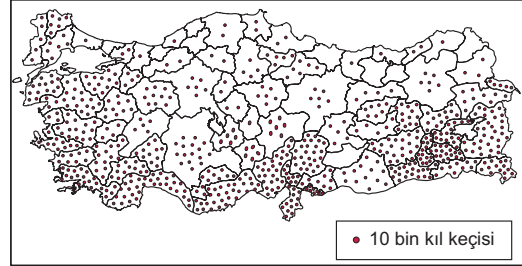
7. Türkiye'de koyun daha çok kış ve ilkbahar yağışlarına bağlı olarak yeşeren yaz aylarında sıcaklık ve kuraklığa bağlı olarak sararıp kuruyan bozkırların yaygın olduğu alanlarda yetiştirilir. Türkiye koyun yetiştiriciliğinde İç Anadolu Bölgesi ilk sırada yer alır. I, II, III ve V numara ile gösterilen alanlarda karasal iklim özelliklerinin etkili olmasına bağlı olarak bozkırlar geniş yer kaplar. Bu nedenle bu yörelerde koyun yetiştiriciliği yaygın olarak yapılır. IV ile gösterilen alanda ise doğal bitki örtüsü orman ve gür çayırlardır. Bu nedenle yöre koyun yetiştirilmesine diğer yörelere göre daha az elverişlidir.

(Cevap D)

8. Arcılık faaliyetleri Türkiye'nin çoğu yerinde yapılmaktadır. Bu faaliyetler sonucunda bal, bal mumu, arı sütü, polen, propolis gibi ürünler elde edilir. Türkiye bal üretiminde uzun bir süre boyunca Muğla ve Ordu illeri ilk sırada yer almaktadır. Bu illerin yanı sıra Adana, Aydın, Mersin, Sivas ve Balıkesir'de bal üretimi fazladır. Buna göre, en önemli yere sahip olan I numaralı Kıyı Ege'dir.

(Cevap A)

9. Devlet, ormanlara verdiği zarar nedeniyle kıl keçisinin sayısını azaltmaya yönelik bir politika izlemektedir. Ancak özellikle Doğu Anadolu ve Toroslar gibi dağlık ve engebeli alanlarda halen yaygın olarak görüldüğü söylenebilir.

(Cevap C)

10. Şeker fabrikalarına yakın alanlarda besi ve ahır hayvancılığı gelişme gösterir. V numaralı yerde şekerpancarı yetiştirilmediğinden dolayı besi hayvancılığının gelişmesi beklenemez.

(Cevap E)

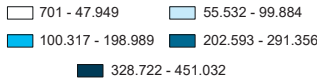
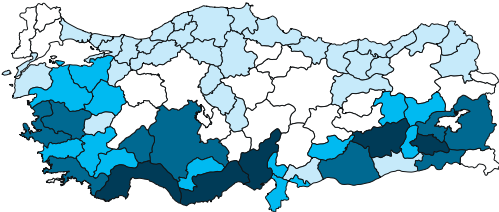
11. III numaralı alanda çayırlar yaygın olarak görüldüğünden büyükbaş hayvancılık faaliyeti yaygın olarak yapılır. Türkiye'de büyükbaş hayvan sayısının en fazla olduğu bölüm Erzurum-Kars Bölümüdür.

(Cevap C)

1. Karasal iklimin hâkim olduğu alanlarda bitki örtüsü step-tir (bozkır). Yazları kurak geçer. II, III, IV ve V numaralı yerlerde karasal iklim görüldüğü için büyükbaş hayvancılığa elverişli değildir. I numaralı yer Erzurum-Kars Platosu'dur. Burada yaz mevsimi yağışlı olduğu için gür çayır ve otlaklar bulunur. Bundan dolayı Erzurum-Kars Platosu büyükbaş hayvan yetiştiriciliği için elverişlidir.

(Cevap A)

2.

Ülkemizde kıl keçisi eti, sütü, kılı ve derisi için beslenir. Kıl keçisi engebeli araziye uyumlu, kayalık arazilere tırmanabilen bir hayvandır. Çalılık alanlar kıl keçisi besiciliğine daha elverişlidir. Bu nedenle ülkemizde kıl keçisi daha çok maki alanlarında beslenmektedir. Ülkemizde, her yörede kıl keçisi beslenir. Ancak kıl keçisi besiciliği özellikle Akdeniz'in dağlık kesimlerinde gelişmiştir. TÜİK 2016 verilerine göre ülkemizde 10 milyondan fazla kıl keçisi beslenmektedir. (II numaralı alan) Mersin, Antalya ve (III numaralı alan) Siirt kıl keçisi besiciliğinin en fazla olduğu yerlerdir. Devlet, ormanlara verdiği zarar nedeniyle kıl keçisinin sayısını azaltmaya yönelik bir politika izlemektedir. Ancak bu alanlarda halen kıl keçisi yetiştiriciliği yaygındır.

(Cevap C)

3. Türkiye'de en fazla yetiştirilen hayvan türü koyundur. Bozkırların yaygın olduğu iç bölgelerimizde daha çok eti ve sütü için yetiştirilir. Yünü değerli olan merinos koyunu ise Güney Marmara'da yaygındır. Türkiye'de koyunun ardından en fazla yetiştirilen küçükbaş hayvan ise kıl keçisidir. Engebeli araziye uyum sağlayan ve sütünle yününden yararlanılan kıl keçisi, özellikle Akdeniz çevresi ve Doğu Anadolu'da yetiştirilir. Merinos koyunu gibi yünü için beslenen tiftik (Ankara) keçisi yetiştiriciliğinde ise Ankara, Kütahya, Eskişehir illeri ilk sıralarda yer alır. Türkiye'de sığır yetiştiriciliği, yaz aylarının serin ve yağışlı geçtiği, gür çayır ve otlakların bulunduğu Erzurum-Kars (II numaralı alan) ve Doğu Karadeniz yaylalarında mera hayvancılığı yapılır.

(Cevap B)

4. Hayvancılık faaliyetlerini birçok faktör etkiler. Ancak hayvancılığı etkileyen en önemli faktörler bitki örtüsü ve yer şekilleridir. Jeolojik yapı ve enlemin hayvancılığa etkisi yoktur.

PUAN KÜPÜ

Ülkemizde büyükbaş hayvancılık gür çayırlara bağlı olarak en fazla Erzurum Kars ve Doğu Karadeniz'de, küçükbaş hayvancılık bozkır bitki örtüsüne bağlı olarak en fazla İç Anadolu'da, kıl keçisi yetiştiriciliği engebeli yapıya bağlı olarak en fazla Akdeniz Bölgesi'nde yapılır.

(Cevap D)

5. I. alanda küçükbaş hayvancılık, II. alanda ise büyükbaş hayvancılık yaygın olarak yapılır. Küçükbaş hayvancılığın yapıldığı yerlerde su kaynakları azdır. II. alanda yağış daha çok yaz aylarında düşer. I. alanda tarıma elverişli düzlükler fazladır. II. alanda yaz yağışları fazla olduğundan gür otlaklar yaygındır. Bu durum yörede büyük baş hayvancılığın gelişmesini sağlamıştır.

(Cevap D)

COĞRAFYA • Türkiye'de Hayvancılık

6. Ülkemizin yumurta ve beyaz et ihtiyacını karşılamak üzere özellikle büyük kentlerin yakınlarında gelişen bir diğer faaliyet ise kümes hayvancılığıdır. En yaygın olarak üretilen kümes hayvanı ise tavuktur. Ayrıca kent merkezine yakın alanlarda hindi çiftlikleri de kurulmaktadır. Buna göre haritadaki IV numaralı alanda iklimin elverişli olmasından dolayı değil; pazar imkanlarından dolayı kümes hayvancılığı yapılmaktadır.

(Cevap C)

7. Haritada verilen alanlarda yer şekillerinin engebeli olması nedeniyle sanayi, tarım, ticaret, ulaşım gibi ekonomik etkinlikler gelişmemiştir. Bu nedenle bu yörelerde arıcılık, balıkçılık, küçükbaş hayvancılık gibi alternatif ekonomik faaliyetler gelişmiştir.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de tarımın, sanayinin, ticaretin gelişmediği yerlerde alternatif geçim kaynağı olarak arıcılık, balıkçılık gibi ekonomik faaliyetler gelişmiştir.

(Cevap D)

8. Haritada işaretlenen,

- I numaralı yerde Bursa; ipek böcekçiliği,
- II numaralı yerde Yozgat; koyun,
- III numaralı yerde Antalya; kıl keçisi,
- IV numaralı yerde Erzurum; sığır

yetiştiriciliği yapılır.

(Cevap A)

9. Kozabirlik verilerine göre Türkiye'de yaş kozanın üretim alanları incelendiğinde, yaş koza üretiminin toplamda 63 ile bağlı 662 köyde, 1.965 üretici tarafından yapıldığı görülmektedir. 2020 yılı yaş koza üretimi 2016 yılına kıyasla 13'lük azalma göstererek 90 ton olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu üretimin % 61,1'i Diyarbakır'da gerçekleşmiştir. Diyarbakır'da yaş koza üretimi 55 ton olmuştur.

(Cevap E)

1. K Yöresi'nde ormanlar deniz seviyesinden başlamakta ve kâğıt üretimi yapıldığına göre Karadeniz kıyı kesiminde olmalıdır (II). L Yöresi'ndeki dağlık alanlarda kıl keçisi yetiştiriciliği yaygın olduğuna göre Toroslardadır (III). M Yöresi ise ipek böcekçiliği ve doğal ipek üretimi geliştiğine göre Güney Marmara'da olmalıdır (I).

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de koyun ırkları; Marmara'nın güneyinde Karacabey merinosu, Anadolu'nun batısında kıvrıcık, iç ve doğu kesimlerde mor karaman, Orta Anadolu'nun batısında da dağlıç şeklinde dağılış göstermektedir.

(Cevap D)

2. Haritada bazı hayvan türlerinin yoğun olduğu yerler taranmıştır. Bu hayvanların sıralanışı kıl keçisi, arıcılık ve kümes şeklindedir.

(Cevap B)

3. Türkiye'de bal üretiminin en fazla olduğu il Muğla'dır. Muğla'da tarım, ticareti sanayi gibi ekonomik etkinlikler gelişmediğinden alternatif olarak arıcılık gelişmiştir.

(Cevap A)

4. Çiftlik yerleşmelerini tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı bir veya birkaç evle geniş araziye sahip tarımsal işletmelerdir. Yer şekillerinin engebeli ve tarım arazilerinin kısıtlı olduğu, (I), (II), (III) ve (V) numaralı yöreler, çiftlik yerleşmelerine yer şekillerinin sade ve tarım arazilerinin geniş olduğu (IV) numaralı yöreye göre daha az elverişlidir.

(Cevap D)

5. Haritada işaretli olan;

- I. numaralı yer; İstanbul ve çevresi
- II. numaralı yer; Bolu - Ankara çevresi
- III. numaralı yer; Van ve çevresi
- IV. numaralı yer; İzmir ve çevresi
- V. numaralı yer; Adana ve çevresidir.

Sorudaki açıklamaya göre, modern tavuk çiftlikleri kalabalık ve gelişmiş şehirlerin yakınlarında olacağından, III numaralı yerde bulunması beklenemez.

(Cevap C)

COĞRAFYA • Türkiye’de Hayvancılık

6. Arıcılık doğal bitki örtüsünün korunduğu ve bitki çeşitliliğinin fazla olduğu yörelerde yaygın olan bir hayvancılık faaliyetidir. Karadeniz Bölgesi’nde Rize çevresinde, Ege ve Akdeniz Bölgeleri’nde, Menteşe Yöresi’nde, Doğu Anadolu Bölgesi’nde ise Hakkari ve çevresinde yaygın olarak yapılır. Türkiye bal üretiminde ve tüketiminde Dünya’nın en önemli ülkelerinden biridir.

(Cevap D)

7. Sorudaki haritada numaralandırılarak gösterilen alanlardan Doğu Karadeniz kıyısında yer alan IV numaralı alanda;

- yıllık yağış miktarı 2000-2500 mm arası,
- küçükbaş hayvan yetiştiriciliği az,
- yer şekilleri engebeli

gibi özellikler bir arada görülür.

(Cevap D)

8. **Koyun:** Bozkırlara uyum sağlamış bir hayvandır. Ülkemizde en fazla beslenen hayvan türüdür. İç Anadolu ile Doğu Anadolu Bölgeleri’nde koyun sayısı oldukça fazladır. Doğu Anadolu, İç Ege ve Güney Marmara çevresinde de beslenmektedir. Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında çok azdır. Türkiye’de, kıvırcık, dağlıç, karaman, merinos ve sakız gibi çeşitli ırklara ait koyunlar bulunur. Türkiye’de en fazla merinos koyunu Güney Marmara’da Bursa ili çevresinde yetiştirilir.

(Cevap B)

9. Haritada gösterilen illerin Türkiye kümes hayvancılığındaki üretim payları verilmiştir. Tavuk besiciliği, daha çok büyük tüketim merkezlerine yakın yerlerde gelişmiştir. Et tavuğu sayısı bölgeler bazında; 2020 yılında Doğu Marmara ve Ege Bölgesi’nin toplamda % 61,6 paya sahip olduğu görülmektedir. Doğu Marmara % 34,4 ile et tavuğu sayısı bakımından lider konumdayken, Ege Bölgesi % 27,2 ve Batı Marmara % 14,6 paya sahiptir. 2020 yılında et tavuğu sayısının yarısından fazlası (% 57,1) Manisa, Balıkesir, Bolu, Sakarya ve Mersin olmak üzere beş ilde toplanmıştır.

(Cevap B)

10. Türkiye’de kıl keçisi yetiştiriciliği özellikle Toroslar gibi dağlık ve engebeli alanlarda yaygın olarak görülmektedir. Bu yüzden III ve IV numaralı alanlarda bu hayvancılık türünün yaygın olduğu söylenebilir.

PUAN KÜPÜ

Devlet, ormanlara verdiği zarar nedeniyle kıl keçisinin sayısını azaltmaya yönelik bir politika izlemektedir. Ekonomik değeri oldukça yüksek olan bir diğer keçi türü de tiftik (Ankara) keçisidir. Başta Ankara olmak üzere İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’da yetiştiriciliği yapılmaktadır.

(Cevap E)

HARİTALARLA COĞRAFYA

TÜRKİYE'DE TİCARET

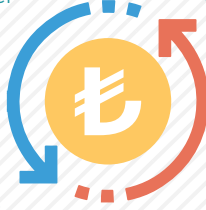
AKADEMİ DENİZİ

TÜRKİYE'DE TİCARET

Her türlü mal ve hizmetlerin kâr amacıyla karşılıklı alışverişini kapsayan etkinliklerin tümüne birden **ticaret** adı verilir. Ticari faaliyetler ülke sınırları arasında yapılıyorsa "**iç ticaret**", ülke sınırları dışına yapılıyorsa "**dış ticaret**" adı verilir.

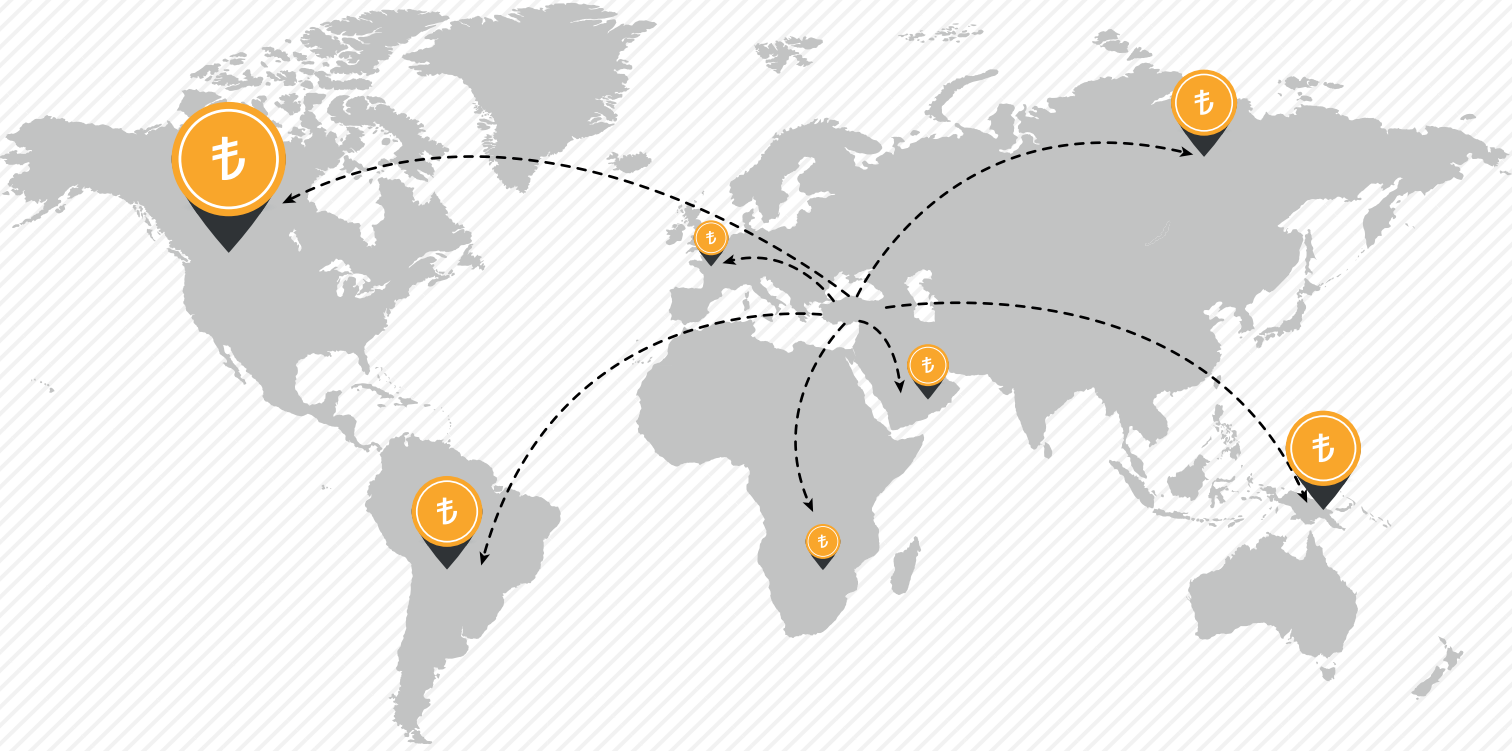
İÇ TİCARET

Türkiye'de ticaretin hareket merkezi kentler olmuştur. En büyük ticaret merkezimiz İstanbul'dur. Ülkemiz ithalatının % 50'den fazlası, ihracatın ise % 15'inin buradan yapılması burada ticaretin çok canlı olmasını sağlamıştır. İstanbul'da banka ve borsa işlerinin çok gelişmiş olması, en büyük tüketim merkezi olması ticaretin çok canlı olmasını sağlamıştır.

DIŞ TİCARET

Ülkeler arasında ticareti doğuran başlıca etkenler arasında ülkelerin doğal ve ekonomik yapılarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Bir ülkenin diğer ülkelere mal satmasına ihracat, diğer ülkelerden mal satın almasına ise ithalat adı verilir.

İTHALAT VE İHRACATIMIZ

Dışarıdan aldığımız ürünler arasında en büyük payı sırasıyla petrol, doğal gaz makine ürünleri ve gübre alır. Ayrıca fabrika kurmaya gerekli olan ürünler; tarım makineleri, yol makineleri, elektrikli motorlar vb. diğer ithal ürünlerdir.

Türkiye'nin dünyaya gönderdiği ürünlerin başında tarım ve hayvan ürünleri, bazı sanayi ürünleri ve madenler yer alır. Türkiye'nin endüstrileşmesine bağlı olarak ihracatımızdaki ürünlerde değişmektedir.

İhracatımızda; dokuma ve tekstil ürünleri, otomotiv ürünleri, beyaz eşya, madenler, tarım ürünleri, hayvan ürünleri başta gelen ürünlerdir.

1. Bir ülkede bir yıl boyunca ulusal kaynaklardan elde edilen mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarına göre hesaplanan toplam değerine gayrisafi millî hasıla (GSMH) denir. Haritada gösterilen kentlerden olan Bursa'da ticari faaliyetler daha fazla gelişmiştir. Bu yüzden Bursa'daki ticari faaliyetlerin gayrisafi millî hasıladaki payı daha fazladır.

(Cevap B)

2. Türkiye'de üçüncül faaliyetlerde çalışanların oranı daha çok batı bölgemizde fazladır. Bu durum gelişmişlik seviyesi ile ilgilidir. Buna göre I numaralı alanda (Doğu Karadeniz Bölümü) tarımsal faaliyetler ön plana çıktığından üçüncül ekonomik faaliyetlerde çalışanlar daha az olacaktır.

PUAN KÜPÜ

Birincil faaliyetler grubunu (tarım ve hayvancılık); çiftçi, çoban, balıkçı, ormancı, madenci gibi çalışanlar oluşturur.

İkincil faaliyetler grubunu (sanayi); fabrika ve inşaat işçileri gibi çalışanlar oluşturur.

Üçüncül faaliyetler grubunu (hizmet); doktor, öğretmen, avukat, polis, mühendis, bankacı gibi çalışanlar oluşturur.

(Cevap A)

3. Sorudaki açıklamaya göre, farklı iklim şartlarının görüldüğü alanlar arasında, farklı tarım ürünleri yetiştirileceği için, iç ticaret yapılır. Bu yüzden Karadeniz kıyıları boyunca mısır tarımı (I) yaygın olacağından ve Ege Güney Marmara kıyıları boyunca da zeytin tarımı (V) yaygın olacağından söz konusu ürünlerin ticareti yapılmaz.

(Cevap A)

4. İstanbul, İzmir, Ankara, Adana, Bursa ve Gaziantep gibi büyük şehirlerimiz hem üretim hem de tüketim merkezleridir. Bu iller; dış alım ve dış satımın gerçekleştiği, gelen malların tüm ülkeye dağıtıldığı büyük ölçekli ticaret merkezleridir. Bu iller içinde İstanbul (II numaralı alan), iç ticaretin çok büyük bir bölümünü gerçekleştirir. İstanbul, ticaretin yanı sıra sanayi, finans ve borsa faaliyetlerinin gerçekleştiği, tarihî turizm varlıklarına sahip önemli bir merkezdir. Ancak Sinop'ta (III numaralı alan), bu özelliklere rastlanmaz.

(Cevap C)

5. Haritada II numara ile gösterilen İzmir, geniş bir hinterlanda sahip işlek ulaşım yollarının kavşak noktasındadır. Liman şehri olarak gelişmiş korunaklı bir limana sahiptir. Şehrin gelişmesine bağlı olarak değişen orta ya da büyük ölçekli sanayi tesisleri, ticaret mallarının alınıp satıldığı, üretildiği, depolandığı çok sayıda iş yeri, pazar, panayı ve fuarlar, büyük küçük alışveriş merkezleri vardır. İthalat ve ihracat yoğunudur. Bu durum üzerinde iç kesimlere kara ve demir yolu bağlantısının olması buna bağlı olarak da geniş bir hinterlanda sahip olması temel etkidir.

(Cevap B)

6. Ülke sınırları içerisindeki her türlü mal ve hizmet alım satımına iç ticaret denir. Ülkemizde iç ticaret hareketli bir yapıya sahiptir. Bu canlılıkta; ülkemizdeki iklim çeşitliliğine bağlı olarak yetişen farklı tarım ürünleri, ülkenin büyük ve küçükbaş hayvancılık yapılan alanlarının farklı yerlerde olması, balıkçılığın yapıldığı kıyı kentlerinden denize kıyısı olmayan bölgelere deniz mahsullerinin ulaşımı, nüfusun ve sanayi tesislerinin dağılımındaki dengesizlik, madenlerin çıkarıldığı ve işlendiği yerlerdeki farklılık, gelişmiş ulaşım ağı, pazarlama ve reklamcılık faaliyetlerindeki değişim ve gelişim gibi sebepler etkilidir. Soruda verilen duruma ise çay bitkisi ve Rize şehri örnek olarak gösterilebilir. Türkiye'de sadece Trabzon ve Rize yörelerinde yetişen çay, bu yörelerin iç ticaretteki paylarının artmasına neden olmuştur.

(Cevap A)

7. Ülke sınırları içerisindeki her türlü mal ve hizmet alım satımına iç ticaret denir. Ülkemizde iç ticaret hareketli bir yapıya sahiptir. Bu canlılıkta; ülkemizdeki iklim çeşitliliğine bağlı olarak yetişen farklı tarım ürünleri önemli rol oynar. Buna göre haritada verilen kentlerden; Rize – Aydın arasında çay, Aydın – Hakkari arasında zeytin ürünlerinin ticareti daha fazladır.

(Cevap D)

9. Türkiye’de iklimsel farklılığın bir sonucu olarak her ürün her bölgede yetişmez. Bu nedenle iller arasında ihtiyaca göre farklı ürünlerin ticareti yapılır. Soruda verilen iller içerisinde Türkiye üretiminin tamamının bir yörede yapıldığı ürün yetiştiren yalnızca I numaralı il yani Rize’dir. Bu ürün de çaydır.

(Cevap A)

10. İç ticaretin gelişmesinde;

- nüfusun fazla olması
- ekonomik yapıların farklı olması
- ulaştırma
- tanıtım

gibi faktörler etkilidir.

İstanbul ve Antalya’da ekonomik faaliyetlerin ve nüfusun farklı olması bu merkezler arasında iç ticaretin çok canlı olmasını sağlamıştır. İstanbul’dan Antalya’ya sanayi ürünleri, Antalya’dan İstanbul’a tarım ürünleri ticareti, iç ticaretin gelişmesini sağlayan temel ürünlerdir.

(Cevap A)

8. Buğday, zeytin ve çay gibi ürünler üretim bölgelerinden Türkiye’nin geneline dağıtılır. Balık ve orman ürünleri ihtiyacının büyük bölümü Karadeniz’den karşılanır. Ancak taş kömürü yalnızca Zonguldak’tan çıkarılır ve daha çok burada tüketilir. Bu yüzden taş kömürü ticareti ülke içinde gelişmemiştir.

(Cevap D)

11. Türkiye’nin ihracatında en fazla gelir; motorlu kara taşıtları, makineler, mekanik cihazlar, demir-çelik ve örme giyim eşyalarının satışından elde edilmektedir. Ancak Türkiye’nin yerli üretimi çok az olduğu için doğal gaz ihraç ettiği söylenemez.

(Cevap B)

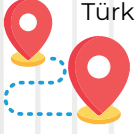
HARİTALARLA COĞRAFYA

TÜRKİYE'DE TURİZM

AKADEMİ DENİZİ

TÜRKİYE'DE TURİZM

Türkiye'ye en fazla turist gönderen ülkeler Almanya, Fransa, İngiltere, Rusya'dır. Ülkemizin en fazla turist gönderdiği ülkeler Almanya, Suudi Arabistan ve KKTC'dir.

Türkiye, turizm potansiyeli ve turistik kaynak çeşitliliği bakımından dünyanın en zengin ülkeleri arasında bulunmaktadır.

Yaz - kış üzerinde kar eksik olmayan yüksek dağlarıyla ve bu dağlarda kurulan kayak tesisleriyle Türkiye, önemli bir kış turizm merkezidir.

Yaz (Deniz) turizmi Türkiye turizminin temelini oluşturur. Üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizin turizme elverişli koylar ve körfezlerinde bulunan ince kumlu plajları, deniz suyu sıcaklığının uygun olması ve uygun iklimi ile özellikle Akdeniz ve Ege kıyılarında deniz turizminin gelişmesini sağlamıştır.

Çoruh Nehri, Köprü Çayı, Manavgat Çayı, Dim Çayı, Göksu Nehri, Fırat Nehri'nin bir kısmı ülkemizde rafting turizmine uygun akarsularımızdır.

Türkiye'de Turizmin Ekonomiye Katkısı

Ülkemizde turizm potansiyelinin çok fazla olması ve tanıtılması sayesinde her yıl 25 milyonun üzerinde turist gelmekte ve ekonomiye katkısı bir hayli yüksek olmaktadır. Bu yüzden turizme bacasız sanayi adı verilmiştir.

Türkiye, turist sayısı bakımından 7. sırada iken turizm gelirleri bakımından 9. sıradadır. Buna göre hâlen turizm potansiyelimizin gelişmiş ülkelerin gerisinde olduğu anlaşılır.

Turizm alanlarının çevrelerinde el sanatlarımız ve süs eşyaları yapımında da önemli bir gelişme olmaktadır.

1. Türkiye jeotermal (sıcak su) kaynak zenginliği ve potansiyeli açısından dünyada ilk yedi ülke arasında yer almakta olup, Avrupa'da ise birinci sıradadır. Türkiye'nin termal suları, hem debi (m^3/sn) ve sıcaklıkları hem de çeşitli fiziksel ve kimyasal özellikleri ile Avrupa'daki termal sulardan daha üstün nitelikler taşımaktadır. Termal sularımız doğal maden (eriyik) değeri yüksek, kükürt, radon gibi mineral bakımından zengindir. Bugün Türkiye'de yaklaşık 46 ilde 190 civarında kaplıca tesisleri bulunmaktadır. Ancak haritada işaretlenen yerlerden Güney Marmara'da bulunan (Bursa – Yalova yöreleri) III numaralı yerde bu turizmin gerek su özellikleri gerekse tesis bakımından daha fazla geliştiği söylenebilir.
- (Cevap C)
2. Türkiye'nin yakın zamanda oluşmuş genç bir ülke olması kaplıca ve ılıcaların yaygın olmasına neden olmuştur.
- (I) Oylat – Çekirge (Bursa) Kaplıcaları
(II) Kızılcahamam (Ankara) Kaplıcaları
(III) Ömer Geçek, Gazlıgöl, Bolvadin (Afyon) kaplıcaları
(IV) Şanlıurfa Balıklı Göl – Kaplıca değildir, ziyaret yeridir.
(V) Çermik (Diyarbakır) kaplıcaları
- (Cevap D)
3. Türkiye, özellikle Antalya (IV) başta olmak üzere Muğla (III) ve İstanbul (II) gibi illerdeki golf tesisleriyle golf turnuvalarının merkezi konumundadır. Uluslararası Golf Tur Operatörleri Birliği tarafından Antalya'nın Belek bölgesi Avrupa'da "yılın en iyi golf bölgesi" ödülüne layık görülmüştür.
- (Cevap E)
4. Aslında haritada işaretlenen I numaralı yerde Nemrut Dağı bulunmaktadır. Ancak bu aslında bir yanardağ olan Nemrut Dağı'dır. Oysaki Nemrut Heykelleri adını Kral Nemrut'tan alır. Bu da Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Nemrut tepelerinde yer alır.
- (Cevap A)
5. Haritada işaretli I. Bölge Ankara ili Kızılcahamam ilçesi yakınlarını göstermektedir. Bu bölgede Soğuksu Millî Parkı yer almaktadır. II. Bölge de (Yozgat çevresi) Yozgat Çamlığı Millî Parkı yer alır. III. Bölge de (Kayseri çevresi) Sultan Sazlığı Millî Parkı yer alır.
- (Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'de Turizm

6. Ülkemizde kış turizminin geliştiği önemli merkezler şunlardır; Uludağ (Bursa), Kartalkaya (Bolu), Iğaz (Kastamonu), Palandöken (Erzurum), Sarıkamış (Kars), Davras (Isparta), Saklıkent (Antalya). Antalya'da yaz ve kış turizminin birlikte yapılabilmesi yer şekillerinin sonucudur.

(Cevap B)

7. Haritada gösterilen yerler Türkiye'nin önemli turizm alanlarıdır. Dolayısıyla bu alanlarda fabrikaların çoğalması turizmi olumsuz etkileyecektir.

(Cevap B)

8. Peribacalarının bulunduğu Ürgüp–Göreme (II numaralı alan) doğa ve tarihin bütünleştiği bir yerdir. Peribacaları volkanik kayaçların aşınması sonucu oluşmuş şekillerdir. Ayrıca bu şekillerin içlerine oyulmuş kiliseler, yer altı şehirleri vb. tarihi değerler bulunur.

(Cevap B)

9. Yayla, genellikle ilkbahar ve yaz mevsimlerinde yüksek kesimlerdeki gür ot topluluklarından hayvancılık faaliyetlerinde yararlanmak amacıyla oluşturulan geçici yerleşmelerdir. Toroslar ve Kuzey Anadolu Dağları ile Doğu ve İç Anadolu'da yaygın olan bu yerleşmeler, son yıllarda turizm amaçlı olarak da kullanılmaktadır. Ülkemizde Kuzey Anadolu (II ve III numaralı alan) ve Toros Dağları (IV ve V numaralı alan), yayla turizminin en yaygın olduğu yerlerdir. Ancak Ergene Ovası (I numaralı alan) ortalama yükseltisi az olduğundan bu faaliyete uygun değildir.

(Cevap A)

10. Ülkemizde çok sayıda sıcak su kaynağı bulunur. Jeotermal zenginlik açısından dünyanın sayılı ülkeleri arasında olan Türkiye bir kaplıca cennetidir. Sıcaklığı 20 ile 110 derece arasında değişen ve zengin mineral özellikleri sayesinde tedavi ediciliği yüksek 1.500'ün üzerinde kaplıca vardır. Dünyadan ve Türkiye'den pek çok turist, yılın 12 ayı bu şifalı suların bulunduğu tesisleri ziyaret etmektedir. Türkiye'de bu turizm dalına ait en önemli kaynaklar Ege Bölgesi'nde (I numaralı alan) yaygındır.

(Cevap A)

11. Türkiye'de Marmara Bölgesi ve özellikle Çatalca – Koçaeli Bölümü (I numaralı alan - İstanbul);

- nüfus miktarı ve nüfus yoğunluğu,
- endüstri, ticaret, ulaşım ve turizm gelirleri

gibi özellikler bakımından ilk sırada yer alır.

(Cevap A)

1. Uluslararası önem taşıyan ve bu nedenle takdire ve korunmaya değer doğal oluşumlara, anıtlara ve sitlere "Dünya Mirası" statüsü tanınmaktadır. Ülkemizin, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğu altında yürüttüğü çalışmalar neticesinde bugüne kadar UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınan varlıklardan biri olan Xanthos-Letoon antik kenti; Muğla – Fethiye yakınlarında bulunur.

(Cevap E)

2. Haritada belirtilen noktalar Türkiye'de; Bursa-Uludağ, Erzurum-Palandöken, Kars-Sarıkamış, Erciyes-Kayseri, Bolu-Kartalkaya, Ilgaz-Çankırı gibi önemli kayak merkezlerinden bazılarıdır.

(Cevap C)

3. **Türkiye'de kış turizminin yapıldığı başlıca alanlar şunlardır;**

- Bursa – Uludağ
- Bolu – Kartalkaya
- Kayseri – Erciyes
- Erzurum – Palandöken
- İzmit – Kartepe
- Kars – Sarıkamış
- Ankara – Elma Dağı
- Antalya – Beydağları (Saklıkent)
- Kahramanmaraş – Yedikuyular
- Şanlıurfa – Karacadağ
- Sivas – Yıldız Kayak Merkezi
- İzmir – Bozdağ
- Gümüşhane – Zigana
- Ardahan – Yalnız Çam
- Erzincan – Ergan Kayak Merkezi
- Kastamonu – Ilgaz Kayak Merkezi

(Cevap E)

4. Anadolu, doğal güzelliklerin son derece çeşitli olduğu bir coğrafyada yer alır. Peribacaları, Nevşehir'in ününün ülke sınırları dışına çıkmasını sağlamış doğal bir oluşumdur. Bu bölgenin insanlar tarafından tanınması ve ziyaret edilmesinde dünyada nadir rastlanan coğrafi bir oluşum olan peribacalarının etkisi büyüktür. Ancak sorudaki hat Ege kıyılarını kapsamaktadır. Bu hat doğrultusunda gezi yapan bir turist grubunun peribacalarını görebilme şansı yoktur.

(Cevap B)

5. • **Truva Antik Kenti;** Çanakkale'dedir. I numaralı alan.
- **Pamukkale Travertenleri'**nin hemen yanında tüm görkemiyle ayakta duran Pamukkale Hierapolis Antik Kenti; Denizli'de yer alır. III numaralı alan
- **Aspendos veya Belkıs** Antalya ili Serik ilçesinde bulunan Belkıs köyünde yer alan antik tiyatrosuyla meşhur bir antik kenttir. IV numaralı alan
- Türkiye'nin en önemli kış turizm merkezi ise Bursa – Uludağ'dır. II numaralı alan

(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'de Turizm

6. Ülkemizde turizmle ilgili en önemli atılımlar, 1980 sonrasında gerçekleşmiştir. 1982'de "Turizm Teşvik Kanunu" çıkarılmış, 1985 yılında turizm "kalkınmada özel önem taşıyan sektör" kapsamına alınmıştır. Bu durum, turizm yatırımlarının artması için bir teşvik olmuştur. Turizm Bakanlığı, 80'li yıllardan günümüze turizmi geliştirmek adına pek çok strateji geliştirmiştir. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı bunlardan en güncelidir. Plan dâhilinde ülkemizin turizm geliri açısından ilk beş ülke arasına girmesi ve uluslararası bir marka hâline gelmesi öngörülmüştür. Bu amaçla alternatif turizm faaliyetleri yaygınlaştırılmaktadır. Bunlardan biri de yayla turizmidir. Ülkemizde 1990 dan başlayarak yayla turizminin geliştirilmesine yönelik araştırma planlama ve altyapı ihtiyaçlarının karşılanmasına hız verilmiştir. Amaç, yaylalarımızın koruma-kullanma dengesi içerisinde turizm amaçlı değerlendirilmesidir (Kuzey Anadolu ve Toros dağları yayla turizmi potansiyelinin en fazla olduğu yerlerdir.).

PUAN KÜPÜ

COVID-19 pandemisi, küresel çapta ve hızlı yayılımı nedeniyle beşerî hareketliliği büyük oranda durdurmuştur. Bu kapsamda turizm, Türkiye'de salgından en çok etkilenen sektörlerin başında gelmektedir. Özellikle sosyal mesafe, karantina, sokağa çıkma yasağı gibi önlemler turizm sektörünü 2020 yılında neredeyse durma noktasına getirmiştir. Pandemi sürecinde dünya genelinde %73 oranında düşen yabancı turist sayısı, Türkiye'de %72 oranında azalmıştır. Bu düşüşten en fazla etkilenen şehirler İstanbul ve Antalya olmuştur. Kıyılarda yer alan şehirlerde genel itibarıyla turist sayısı bakımından ciddi düşüşler yaşanmıştır. Sonuç olarak Türkiye'de pandemi öncesi ve pandeminin başlangıç süreci karşılaştırıldığında (2019-2020) turizm verilerinde %70'e yakın bir düşüş gerçekleşmiştir.

(Cevap C)

7. Kayak turizminin yapılabilmesi için dağın yüksek ve soğuk olması, üzerinde kalıcı karlara rastlanması gerekir. Oysa ki IV numaralı Balıkesir iline ait Kazdağı'nın yükseltisi az olduğu için kalıcı karlara rastlanmaz.

(Cevap D)

8. Haritada işaretlenen yerlerden;

- IV'de (Nevşehir) Peribacaları olarak adlandırılan yer şekilleri Bizans Kilise mimarisi ve hristiyan tarihinden önemli bir devri sergilemektedir. 1985 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.
- I'de bulunan Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa) 2014 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. Osmanlı'nın kuruluş dönemine ait ilk köy yerleşmelerindedir.
- V'de bulunan Göbekli Tepe (Şanlıurfa) 2018 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.
- III'de bulunan Hattuşa: Hitit Başkenti (Çorum) 1986 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.

Buna göre soruda II numara ile işaretlenen İzmir çevresinin turizm özelliklerine yer verilmemiştir.

(Cevap B)

9. Türkiye'nin yüksek dağlarla çevrili bir ülke oluşu ve kar örtüsünün yılın büyük bölümünde mevcut olması kış turizmini geliştirmiştir. Son yıllarda yüksek standartlara sahip kayak ve konaklama tesislerinin sayıca artışı, kayak tutkunlarını bu bölgelere çekmektedir. Haritada işaretlenen yerler, Ankara (Elmadağ), Çankırı-Kastamonu (Ilgaz), Erzurum (Palandöken), Bursa (Uludağ), Bolu (Kartalkaya), Kocaeli (Kartepe) Türkiye'nin önemli kayak merkezlerinden bazılarıdır.

(Cevap C)

1. İstanbul tarihi ve kültürel turizme, İzmir ve Antalya deniz turizmine, Bursa (Uludağ) kış turizmine, Pamukkale travertenlere bağlı olarak turist çeker. Ürgüp–Göreme'deki peribacaları volkanik oluşumludur. Volkanizmanın yalnızca bu yerde turizme katkısı olmuştur.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de kayak, deniz, yat, rafting gibi turizm türlerinden belli dönemlerde, kaplıca ve ılıca turizminin de ise yıl boyunca gelir elde edilir.

(Cevap D)

2. Ülkemizde Kuzey Anadolu ve Toros Dağları, yayla turizminin en yaygın olduğu yerlerdir. Buna göre haritadaki I numaralı alan olan Ergene ovasında bu turizmin geliştiği söylenemez.

Türkiye'de son yıllarda ilgi duyulan turizm türlerinden biri de yayla turizmidir. Yayla turizminde atlı doğa gezisi, doğa yürüyüşü, fotosafari, kampçılık gibi etkinliklerin de yapılabilecek olması, bu turizm türüne ilgiyi artırmıştır.

(Cevap A)

3. Kruvaziyer turizminde, büyük yolcu gemilerinin yanaşabileceği uygun limanların varlığı önemli olduğu gibi geminin yanaştığı liman ve çevresindeki turistik çekiciliklerde önem taşımaktadır. Bu nedenle İstanbul ve Kuşadası Limanları genişliği ve turistik çekiciliğinden dolayı Kruvaziyer turizminde gelişme göstermiştir.

(Cevap D)

4. Yaylacılık; Türkiye'de hayvancılık amacıyla yapılan bir faaliyettir. Ancak son yıllarda bu geleneksel yaylacılık anlayışı değişmeye başlamıştır. Kuzey Anadolu dağ sıralarında denize bakan yamaçlardaki yaylalar turizme açılmıştır. Yayla turizminin gelişmesiyle birlikte burarda lüks konutlar ve oteller çoğalmıştır. Benzer değişim Toroslar ve Ege Dağları üzerindeki yaylalarda da görülmektedir. Ancak haritada verilen I numaralı yer olan Sakarya Ovası'nda yükselti ve yer şekilleri bu faaliyete uygun değildir.

(Cevap A)

5. Kuş gözlemciliği, kuşları doğal ortamlarında gözleme ve tanımlama faaliyeti olduğu gibi fiziksel aktiviteler içermesi nedeniyle doğayı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir gözlem sporudur. Kuş gözlemcileri, eğitilmiş ve yüksek gelir seviyesine sahip eko-turist grubunun önemli bir bölümünü oluşturmalarından dolayı, eko-turizm gelirinin önemli kaynaklarından biridir. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye'de kuş gözlemciliğine olan ilginin hızla artmakta olduğu görülmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığının verilerine göre zengin sulak alanlara sahip olması ve kuş göç yolları üzerinde bulunması ile Türkiye'de gözlemlenen toplam kuş türlerinin sayısı Avrupa'da gözlemlenen kuş türleri sayısı kadar olduğu belirtilmektedir (Tarım & Orman Bakanlığı, 2021). Bu turizm faaliyetine katılan turist grubunun haritada işaretlenen yerlerde sırasıyla; Soğuksu (I numaralı alan Ankara), Yozgat Çamlığı (II numaralı alan Yozgat) ve Kızılırmak Deltası (III numaralı alan Kayseri) milli parklarına gideceklerdir.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'de Turizm

6. Çaldağı'nın güney eteklerinden gelen kalsiyum oksit içeren suların oluşturduğu görkemli beyaz travertenler ve geç Helenistik ve erken Hıristiyanlık dönemlerine ait kalıntılar içeren Hierapolis arkeolojik kenti, antik çağlardan bugüne kadar ulaşan en çarpıcı merkezlerden biridir. Denizli'ye 2 kilometre uzaklıkta bulunan bu alan, ayrıca çok çeşitli rahatsızlıklara iyi geldiğine inanılan şifalı suları ile de ünlüdür. Bu özellikleri ile alan UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan bu yerin haritadaki taralı alanlarda bulunmadığı söylenebilir.

(Cevap C)

7. Dünya'nın Yedi Harikası, Antik Dünya'nın Yedi Harikası olarak da ifade edilmektedir. Bu kavram ilk kez MÖ V. yüzyılda, tarihçi Herodot tarafından ileri sürülmüştür. Tamamı insanoğlu tarafından inşa edilmiş, olağanüstü antik yapı ve yapıtlardır.

Dünyanın Yedi Harikası listesinde yer alan;

- Giza Piramidi
- Babil'in Asma Bahçeleri
- Zeus Heykeli
- Artemis Tapınağı
- Halikarnas Mozolesi
- Rodos Heykeli
- İskenderiye Feneri

Yapı ve yapıtlardan günümüze sadece Giza Piramitleri gelebilmiştir. Ayrıca bunlardan iki tanesi Türkiye (Artemis Tapınağı - Efes ve Halikarnas Mozolesi), iki tanesi Yunanistan, biri Irak, iki tanesi de Mısır'ın sınırları içinde bulunmaktadır.

Halikarnas Mozolesi; Kral Mausollas anıt mezarı olarak da bilinir. Muğla'nın Bodrum ilçesinde inşa edilmiştir. Eser, mermerden yapılmış mezar odası ve lahitten oluşmaktaydı. Millattan önce 350 yılında tamamlanmış olan yapının taşları MS 15. yüzyılda Bodrum Kalesi'nin yapımında kullanılmıştır.

Artemis Tapınağı ise İzmir ilinin Selçuk ilçesi sınırları içinde yer alan Efes Antik Kenti'nde yer almaktadır.

(Cevap D)

8. Türkiye'nin bu listede 19'u kültürel, 2'si karma olmak üzere 21 miras alanı bulunmaktadır:

- Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) 1985
- Hattuşa: Hitit Başkenti (Çorum) 1986
- Truva Arkeolojik Alanı (Çanakkale) 1998
- Ani Arkeolojik Alanı (Kars) 2016
- Gordion (Ankara) 2023

Soruda verilen bu tür varlıklar arasında Gordion, yanlış yerde gösterilmiştir. Frigya'nın politik ve kültürel merkezi olan Gordion ve çevresi, tanıklık ettiği Frig uygarlığının değerlendirilmesi için sahip olunan değerli bir arkeolojik alandır. Gordion, Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde, Ankara il merkezinin yaklaşık 90 kilometre güneybatısında, Polatlı ilçesinin yaklaşık 18 kilometre kuzeybatısında, Yassıhöyük mahallesinde yer almaktadır. Doğudaki (Asurlular, Babilliler, Hititler) ve batıdaki (Yunanlılar, Romalılar) büyük imparatorlukların kesişme noktasında yer alan Gordion, Ege ve Akdeniz'i Yakın Doğu'ya bağlayan neredeyse tüm ticaret yolları üzerinde stratejik bir konuma sahip idi.

(Cevap A)

9. Haritada işaretlenen yerlerden I'de İstanbul bulunur. Bu şehirde yürütülen tarih ve kültür turizmi faaliyetlerinin ülke ekonomisine olan katkısı oldukça fazladır. II'de karstik arazinin varlığı doğrudur. Ancak bu tür arazilerde oluşan mağara, obruk, traverten vb. yer şekillerine bağlı turizm faaliyetleri daha çok Akdeniz'de gelişmiştir.

III'de (Taşeli Platosu) yaygın olan kıl keçisi yetiştiriciliği kırsal bölgenin yerel ekonomisine katkı sağlamaktadır.

IV'de (Doğu Karadeniz) yürütülen tarımsal faaliyetler daha çok bahçe tarımı şeklinde olduğundan iş gücüne duyulan ihtiyaç fazladır.

V'de (Batman) enerji üretimine bağlı olarak kısa sürede gelişen ekonomi ve yoğun nüfus dikkati çekmektedir.

(Cevap B)

HARİTALARLA COĞRAFYA

TÜRKİYE'DE ULAŞIM

AKADEMİ DENİZİ

TÜRKİYE'DE ULAŞIM

Bir ülkede ulaşım sisteminin gelişmesiyle; ülkenin sanayi tesisleri, sınırları içerisinde daha dengeli dağılabilir, ekonomik kaynakların hem ülke bütününde hem de dünya ticareti açısından geniş ölçüde işletilmesini sağlar, bölgeler arası ilişkiler geliştirilir, dünya ticaretine olan katılım artar, ülkenin bütünlüğü ve savunma açısından çok önemlidir.

Kara Yolu Ulaşımı

Yollarımız genellikle alçak yerleri, ovaları ve vadileri izlemektedir. Marmara, İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve kısmen Ege Bölgesi ulaşımı yeryüzü şekillerinin sade olması ve uzantısı nedeniyle daha uygun koşullara sahiptir. Doğu Anadolu, Akdeniz ve Karadeniz bölgeleri ise yer şekillerinin dağlık ve engebeli olması, dağların uzanış doğrultuları gibi nedenlerden dolayı ulaşım daha zor olmuştur. Kuzeydeki Kuzey Anadolu Dağları ile güneydeki Toroslar iç kesimlerle kıyı kesimlerin bağlantısını zorlaştırmış ve ulaşımın geçitlerden yapılmasına neden olmuştur. Kara yolları için önemli olan bu geçitler; Akdeniz'de; Belen Geçidi, Çukurova'yı Hatay'a bağlar; Gülek Boğazı, Çukurova'yı İç Anadolu'ya bağlar; Sertavul Geçidi ve Göksu Kanyonu, Taşeli Platosu'nu İç Anadolu'ya bağlar; Çubuk Boğazı Antalya'yı Göller Yöresi'ne bağlar. Karadeniz Bölgesi'nde; Kop ve Kalkanlı (Zigana) geçitleridir.

Demir Yolu Ulaşımı

Türkiye'nin demir yolları ülkemizin sınırlarını, başlıca ticaret, tarım ve endüstri bölgeleriyle limanları birbirine bağlar. Demir yollarımız kara yollarımızda olduğu gibi yer şekillerinden etkilenir. Doğu - batı yönünde akarsu vadilerini ve düz alanları takip eder. Türkiye'de 2000'li yıllardan itibaren Ankara, Eskişehir, İstanbul, Konya, İzmir, Sivas ve Bursa gibi yolcu potansiyeli ve nüfus açısından ülkemizin büyük kentlerini birbirine bağlayacak olan koridorlara hızlı tren yapılması için çalışmalar başlatılmıştır. Türkiye'nin ilk hızlı tren seferi, 2009 yılında İstanbul-Ankara hızlı tren hattının bir parçası olan Ankara-Eskişehir hattında başlamıştır. Eskişehir-Pendik bölümü, 25 Temmuz 2014'te tamamlanarak İstanbul-Ankara yüksek hızlı tren hattı kesintisiz ulaşımına açılmıştır.

Deniz Yolu Ulaşımı

Denizlerde yolculuk ve ticaret, denizcilik olarak belirtilir. Üç tarafı denizlerle çevrili olan, koy, körfez, limanları fazla olan Türkiye, denizcilik alanındaki her türlü gelişmelere ve ilerlemelere elverişli koşulların uygun olduğu bir ülkedir.

Önemli Limanlarımız

Türkiye'nin İstanbul, İzmir, Samsun, Mersin gibi limanlarının hinterlandı geniş; Sinop, Çanakkale limanlarının ise dardır.

Hava Yolu Ulaşımı

Türkiye; kara, demir ve deniz yolu ulaşımında olduğu gibi, hava yolu taşımacılığında da önemli potansiyele sahiptir. Asya-Avrupa arasındaki taşımacılıkta Türkiye'nin hava sahası ile havaalanları stratejik ve ekonomik öneme sahiptir. Bu özelliğinden dolayı Asya-Pasifik bölgesindeki hava taşımacılığı açısından Türkiye, merkez ve geçiş hattı konumundadır.

1.

Yukarıdaki haritada Edirne'den Mersin'e en kısa kara yolu güzergahı ve bu güzergah üzerinde bulunan ve seçeneklerde bulunan diğer yer şekillerinin tamamı gösterilmiştir. Buna göre, bu güzergah üzerinde, Gediz Ovası ve Çarşamba Ovası'nın bulunduğu söylenemez.

(Cevap C)

2. Otoyollar; İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Adana gibi büyükşehirlerimizin civarında hizmet veren, ülkemizin en yoğun trafiğe sahip güzergâhları üzerinde bulunmaktadır. Son yıllarda otoyol projelerine önemli oranda bütçe ayrılmaktadır. İzmir-İstanbul otoyolu ve Osmangazi Köprüsü bu projelere örnek olarak verilebilir. Osmangazi Köprüsü ve 1915 Çanakkale Köprüsü Marmara Denizi üzerinde otoyolların daha kısa olmasını sağlamıştır.

(Cevap D)

3. Türkiye'de Sinop kentine demir yolu ulaşımı bulunmaz. Çünkü Sinop gerisi yüksek dağ sıraları ile çevrili bir kent merkezidir.

(Cevap A)

4. Antalya, Sinop ve Trabzon'da dağların kıyıya paralel uzanması nedeni ile demir yolu yapılamamıştır.

(Cevap B)

5. Bir limanın iç kesimlerle olan bağlantısına hinterland veya ard bölge denir. Karadeniz limanlarının hinterlandı dar, Ege limanlarının ise geniştir. Karadeniz ve Akdeniz Bölgelerinde, dağların kıyıya paralel uzanmasından dolayı iç bölgelerle olan bağlantıları doğal geçit veya tünellerle yapılmaktadır. Kıyı kesimleri boyunca iç kesimlerle olan bağlantılar dardır. Ege Bölgesi'nde ise dağlar denize dik uzandığından limanların iç kesimlerle olan bağlantısı kolay ve geniştir.

(Cevap D)

COĞRAFYA • Türkiye'de Ulaşım

6. Türkiye'de de 2000'li yıllardan itibaren ulaştırma politikalarının demir yolu lehine değişimiyle Ankara, Eskişehir, İstanbul, Konya, İzmir, Sivas ve Bursa gibi yolcu potansiyeli ve nüfus açısından ülkemizin büyük kentlerini birbirine bağlayacak olan koridorlara hızlı tren yapılması için çalışma başlatılmıştır. Haritadaki hatların uzanışından yola çıkarak bu yargıya ulaşılır.

PUAN KÜPÜ

Cumhuriyet öncesi dönemde yabancıların kullanımında ve denetiminde olan 4.018 kilometre uzunluğundaki demir yolu hattı millî çıkarlar doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti'ne devredilmiştir. Cumhuriyet sonrası dönemde ise bu ulaşım ağı, aynı zamanda sosyoekonomik kalkınmanın temel unsuru olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamda 1923-1938 arası dönemde millî ve bağımsız bir demir yolu politikası izlenmiştir. Bu politikalar çerçevesinde yabancı şirketlerin işlettiği mevcut demir yolları satın alınmış ve yeni demir yolları inşa edilmiştir. 1950 yılına gelindiğinde ülkedeki toplam demir yolu uzunluğu 7.671 km'ye ulaşmıştır. Bu tarihten sonra uygulanan kara yolu ağırlıklı ulaşım politikaları neticesinde durum demir yollarının aleyhine değişmiştir. Örneğin 1950-2000 yılları arasında kara yolu uzunluğu % 80 artarken demir yolu uzunluğu ise % 11 artmıştır.

(Cevap A)

7. Karadeniz ve Akdeniz'de dağların kıyıya paralel uzanması ulaşım maliyetlerini artırırken; Ege'de dağların kıyıya dik uzanması ulaşım maliyetlerini azaltmıştır.

(Cevap C)

8. Aslında karayollarındaki virajlar ve dönemeçlerin fazla olmasındaki amaç yolun uzatılması değil; daha rahat yol alınmasıdır. Bu uygulama ile eğimin azaltılması sağlanır. Marmara (III numaralı) ve Güneydoğu Anadolu'da (V numaralı) yer şekilleri sade olduğu için bu uygulamaya fazla gerek duyulmaz.

(Cevap D)

9. Ege'de dağlar denize dik olarak uzanır, bu yüzden maliyeti daha az olur.

(Cevap C)

10. Trabzon'un gerisinde bulunan yüksek dağ sıralarından dolayı bu kent merkezine demir yolu ulaşımı bulunmaz.

(Cevap B)

1. Enerji taşımacılığında boru hatlarının önemi son zamanlarda artmıştır. Dünyadaki önemli boru hatlarının dağılımına bakıldığında Türkiye ve çevresinde yoğunlaştığı görülür. Türkiye; enerji taşımacılığında en kısa, maliyeti düşük, teknolojik ve çevresel açıdan uygun ve güvenilir olduğu için tercih sebebidir.

Bakü – Tiflis – Ceyhan ve Kerkük – Yumurtalık Boru hatlarının ulaştığı Adana Bölümü'nde yer alan V numaralı limanın bu konudaki önemi daha büyüktür.

(Cevap E)

2.

Yukarıda verilen Türkiye demir yolları haritasına göre II numaralı alanda demir yolu ulaşımı bulunmaz.

Kara yollarının hızlı gelişimi, demir yollarının yolcu ve yük taşımacılığındaki gücünü büyük ölçüde zayıflatmıştır. 1955 yılında ulaşım sistemleri içerisinde demir yollarının yolcu taşımacılığındaki payı; %2,2 iken 2000'li yıllara gelindiğinde %2'nin altına düşmüş, yük taşımacılığında da %61'den %5'e kadar gerilemiştir.

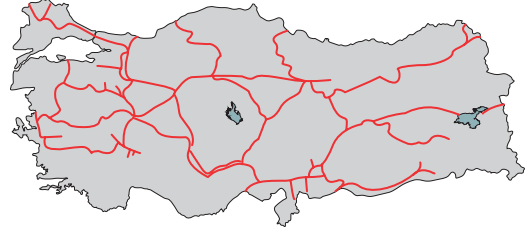
Demir yolunun diğer ulaşım seçeneklerine göre daha güvenilir ve konforlu olması, zamanı daha etkin biçimde kullanmayı sağlaması son dönemde hızlı tren hatlarına ayrı bir önem verilmesine neden olmuştur. Türkiye'de de 2000'li yıllardan itibaren ulaştırma politikalarının demir yolu lehine değişimiyle Ankara, Eskişehir, İstanbul, Konya, İzmir, Sivas ve Bursa gibi yolcu potansiyeli ve nüfus açısından ülkemizin büyük kentlerini birbirine bağlayacak olan koridorlara hızlı tren yapılması için çalışma başlatılmıştır. Ancak halen ülkemizde demir yolu ulaşımı olmayan yerler vardır.

(Cevap B)

3. Limanların gelişmesi, hinterlandının genişliğine bağlıdır. Ulaşım bakımından elverişli ve geniş bir art bölgeye sahip olan liman şehirleri, daha çok gelişmektedir. Örneğin doğal bir liman özelliği taşıyan Sinop Limanı daha az gelişmiştir. Bunun en önemli nedeni, limanın gerisindeki yer şekilleridir. Sinop Limanı ile iç kesimler arasında yükselen dağlar, ulaşımı güçleştirdiğinden Sinop Limanı gelişmemiştir.

(Cevap C)

4.

Yukarıdaki haritada Türkiye'nin demir yolu ağı gösterilmiştir. Bu haritaya göre IV numaralı Hakkari Bölümü'ne demir yolu ulaşımı bulunmaz.

(Cevap D)

5. Sorudaki haritada koyu renkle gösterilen alan Doğu Karadeniz Bölümü'dür. Bu bölümün ulaşım özellikleri ile ilgili ,

- Yol yapım maliyetleri yüksektir.
- Havaalanı yapımına elverişli düzlük azdır.
- Demir yolu ağı bulunmaz.
- Kıyı ile iç kesimler arası ulaşım az gelişmiştir.

gibi yargılar doğrudur. Ancak kıyının hemen gerisinde yükselen sıradağlar iç kesimlere ulaşımı güçleştirdiğinden; kıyıda yer alan limanların hinterlandı geniş değildir.

(Cevap E)

6. Türkiye'nin kıyıları boyunca kara yolu yapmak oldukça zor ve masraflıdır. Kıyılarda falezlerin fazla olması, dalga ve akıntılarının aşındırıcı etkilerinin olması ve heyelan riskinin bazı yerlerde yüksek olması yol yapım maliyetini artırır. Bu durum Doğu ve Batı Karadeniz ile Tekke ve Taşeli Platolarının kıyılarında daha belirgindir. Oysaki Kıyı Ege'de ve Marmara'da eğimin az olmasının sahil şeridi boyunca yol yapım maliyetini düşürdüğü söylenebilir.

(Cevap E)

COĞRAFYA • Türkiye'de Ulaşım

7. Yer şekillerindeki engebenin fazla olduğu yerlerde, demir yolu yapımı için daha çok sayıda tünel ve viyadük uygulamasına ihtiyaç duyulur. Bu da yol yapım maliyetlerini artıran olumsuz bir durumdur. Ancak Marmara ile İç Anadolu (III numaralı hat) arasındaki bir demir yolu inşasında bu olumsuzluk fazla görülmez.

(Cevap C)

8. Edirne'den Ankara'ya kara yolu ile en kısa yoldan ulaşmak için İstanbul Boğazı ve Bolu Dağları'dan geçmek gerekir.

(Cevap A)

9. Haritada verilen çizgilerin çıkış noktalarına bakıldığında, bu dağılışı bize Irak (Kerkük) ve Bakü (Ceyhan) petrol boru hattının uzanışını gösterir.

(Cevap D)

10. Haritadaki yollar genel olarak Akdeniz'e ulaşmaktadır. Selçuklu Döneminde ticareti geliştirmek için Antalya, Alanya gibi yerler alınmış ve bu faaliyet alanı için çaba gösterilmiştir. Ticari faaliyet için en önemli etken ise ulaşım'dır. Ancak Akdeniz kıyısına ulaşımı kıyıya paralel olan Toros sistemi zorlaştırmaktadır. Bu nedenle "Akdeniz kıyısına ulaşımı sağlamada Selçuklu Döneminde doğal geçitler kullanılmıştır." sonucu haritadan çıkarılabilir.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de kara yolları, yurt içi yolcu ve yük taşımacılığında elde ettiği yaklaşık %89'luk payla önemli bir yere sahiptir. Buna karşılık kara yolu taşımacılığı; birim taşımadaki (yolcu-ton/km) maliyetin ve tükettiği enerji miktarının fazla olması, yol açtığı çevre kirliliği, özellikle yüksek kaza riski gibi olumsuzluklar nedeniyle dezavantajlı durumdadır.

(Cevap A)

11. Kara yolu ulaşımı, gerek yolcu gerekse yük taşımacılığı açısından Türkiye'de ilk sıradadır. Kara yolu ulaşımının en büyük özelliği, nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin yer aldığı bütün noktalara erişime imkân vermesi ve ulaşım sistemleri arası geçişlere uygun olmasıdır. Bu yüzden ülkemizde en çok kullanılan ulaşım yolu demir yolu değil; kara yoludur.

(Cevap A)

1. Ulaşım sistemlerinin birleşme noktası olan limanlar, ülkelerin dünyaya açılan kapısıdır. Gemilerle gelen yüklerin kara yoluna, demir yoluna veya daha küçük deniz taşıtlarına boşaltıldığı, kara yoluyla gelen yükün başka yerlere gönderilmek üzere yüklendiği, yolcunun inip bindiği yerlerdir. Türkiye kıyılarındaki İstanbul, İzmit, İzmir, Bandırma, Mersin, İskenderun, Samsun gibi limanlar kara ve demir yolu ağlarının etkisi ile ulaşım fonksiyonları üst düzeyde etkin olan limanlarımızdır. Ancak Sinop bu tür bir liman kenti değildir.

(Cevap E)

2. Ülkemizde demir yolu yapım maliyetleri yer şekillerinin engebeli olduğu alanlarda fazla, yer şekillerinin sade görünümlü olduğu alanlarda ise azdır. II ve III. numaralı güzergâhlarda yer şekilleri sade görünümlü olduğundan demir yolu yapım maliyetleri azdır. IV. alanda yer şekilleri engebeli olduğundan yol yapım maliyetleri fazladır.

I. alanda ise İstanbul Boğazı'nın üzerinden geçmesi nedeni ile köprü veya tünel yapılacağından yol yapım maliyeti artacaktır.

(Cevap B)

3. Ülkemizin kuzeyinde Kuzey Anadolu Dağları'nın, güneyinde Torosların kıyıya paralel uzanması; doğu batı yönünde uzanan bu dağların Doğu Anadolu Bölgesi'ne doğru birbirine yaklaşması, sıkışarak yükselmesi ulaşımı ve ulaşım hatlarını etkilemiştir. Dağ sıralarının uzanışı nedeniyle Akdeniz ve Karadeniz'de kıyı ile iç kesimler arasındaki yol yapım maliyeti de yüksek olur. Ancak Ege'de dağlar kıyıya dik uzandığı için yol yapım maliyeti daha düşüktür.

(Cevap C)

4. Sorudaki açıklamaya göre, İstanbul'dan yolculuğa başlamak ve tüm ulaşım türleri yani kara-hava-demir ve deniz yolları kullanılacaktır.

Buna göre işaretlenen illerin hepsine de kara, hava ve deniz yolları ile ulaşmak mümkündür. Ancak Doğu Karadeniz (I) ve Antalya Bölümü'nün (III) iç kesimlere demir yolu ile bağlantısı yoktur. Bu yüzden bu yerlere demir yolu kullanarak ulaşmak mümkün değildir.

(Cevap E)

5. Cumhuriyet öncesinde demir yollarının % 70'i, Ankara-Konya hattının batısında kalırken Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilen demir yollarının % 78,6'sı doğu bölgelerine döşenmiştir. Aşağıdaki haritada Türkiye demir yolu ağı gösterilmiştir. Buna göre, demir yolları genellikle yer şekillerinin sade, nüfusun fazla, ekonomik faaliyetlerin gelişmiş olduğu yerlerden geçirilmiştir. Ayrıca demir yollarının uzanışında yeryüzü şekillerinin belirleyici etkisi bulunmaktadır. Sonuç olarak; Çanakkale (I numaralı il) ve Trabzon (III numaralı il) illerine demir yolu ulaşımı bulunmaz.

(Cevap B)

6. Türkiye'nin kıyıları boyunca kara yolu yapmak oldukça zor ve masraflıdır. Kıyılarda falezlerin fazla olması, dalga ve akıntılarının aşındırıcı etkilerinin olması ve heyelan riskinin bazı yerlerde yüksek olması yol yapım maliyetini artırır. Bu durum Doğu ve Batı Karadeniz ile Teke ve Taşeli Platolarının kıyılarında daha belirgindir. Oysa ki Kıyı Ege'de eğimin az olmasının sahil şeridi boyunca yol yapım maliyetini düşürdüğü söylenebilir.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'de Ulaşım

7. Ülkemiz demir yolu ağının haritadan takip edilebileceği gibi tüm komşu ülkelere ulaştığı sonucu çıkarılamaz. Gürcistan, Yunanistan gibi komşularımızda bu durum belirgindir.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de dengeli bir sosyoekonomik kalkınmanın sağlanması amacıyla 1960'tan sonra Planlı Kalkınma Politikaları Dönemi'ne geçilmiş ve bu dönemde birlikte ülkede hızlı bir sanayileşme süreci başlamıştır. Bunun sonucunda artan ekonomik faaliyetlere bağlı olarak kara yolu ağının kalitesi ve işlevselliğini artırma çalışmaları yürütülmüştür. Bu kapsamda 1973 yılında 15 Temmuz Şehitler (Boğaziçi) Köprüsü, 1988 yılında Fatih Sultan Mehmet Köprüsü hizmete açılarak Avrupa ve Asya kıtaları kara yolu ile birbirine bağlanmıştır.

(Cevap A)

8. Aydın–Denizli arasında dağlar kıyıya dik uzanır. Bu yüzden kara yolunun dönemeçlerle fazla uzatılmasına gerek kalmamıştır. Bu durumda Aydın–Denizli arasındaki kara yolu diğer kentler arasındakinden daha kısa olmuştur.

(Cevap D)

9. Yer şekillerinin engebeli olduğu kesimlerde demir yolu ulaşımı oldukça güçtür. Karadeniz kıyısında demir yoluyla ulaşılabilen kentler sadece Zonguldak ve Samsun illeridir. Akdeniz'de ise Mersin, Adana ve İskenderun'dur. İzmir ilk demir yollarının yapıldığı bölümdedir. Muğla demir yollarıyla ulaşılabilen merkezlerden biri değildir.

(Cevap C)

10. I. Samsun Limanı, II. İzmit Limanı, III. İzmir Limanı ve V. İskenderun Limanı'dır. Bu limanlar, çevrelerinde sanayi faaliyetleri yoğunlaştığından ticaret limanı olma özelliği taşırlar. Oysaki Muğla iline bağlı IV. Fethiye Limanı'nda turizm faaliyetleri daha yoğundur.

(Cevap D)

11. Bir liman kentinin gerisindeki kentlere olan kara ve demir yolları ile bağlantısı ne kadar kolay ve gelişmiş ise hinterland o kadar geniş olur. İstanbul, Samsun, Trabzon ve İzmir limanları Türkiye'nin hinterlandı en geniş olan limanlardır. Bu kent merkezleri de zaten gelişmiş, ticaretin ve sanayi faaliyetlerinin ve dolayısıyla nüfusun yoğun olduğu yerlerdir. Bu kentlerdeki limanlarda çok aktif ve işlek olup sürekli yük ve yolcu taşımacılığı yapılır. Oysa ki Sinop Limanı'na daha az gemi uğrar. Çünkü bu kentin gerisinde yükselen sıradağlar ulaşımı güçleştirmiştir. Buna göre Sinop Limanı'nın hinterlandı daha dar olur.

(Cevap C)

1. Haritada gösterilen yollar Türkiye'nin demir yolu ağını göstermektedir.

(Cevap D)

2. Türkiye'de ilk demir yolu hattı 1866 yılında İzmir-Aydın arasında kurulmuştur. İngiliz ve Fransızlar tarafından yapılan bu hat İç Batı Anadolu'daki üretilen tarım ürünlerini ve maden kaynaklarını İzmir Limanı'na taşımak için kurulmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında bu demir yolu millileştirilmiştir.

(Cevap A)

3. Yüksek hızlı tren, ilk kez Ankara ile Eskişehir arasında hizmete başlamıştır. Bunların yanı sıra günümüzde, Konya, Karaman, İzmit, İstanbul, Kırıkkale, Yozgat ve Sivas'ın da bu şehirlerle doğrudan yüksek hızlı tren bağlantısı bulunmaktadır. Ancak Bursa ve Alanya'da YHT hattı bulunmadığından bu güzergahlarda otobüs bağlantısı mevcuttur.

(Cevap B)

4. Soruda verilen özelliklerin tümü İzmir kentinde mevcuttur.

- Antalya; demir yolu bağlantısı olmadığı için,
- Sinop; demir yolu bağlantısı, önemli bir endüstri merkezi ve toplam nüfus miktarı fazla olmadığı için,
- Balıkesir; önemli bir endüstri merkezi ve toplam nüfus miktarı fazla olmadığı için,
- Mersin ise, doğal bir liman olmadığı için doğru seçenek değildir.

(Cevap A)

5. I, II, IV. alanların yer şekillerinin sade olmasından dolayı demir yolu yapım maliyeti düşük olur. III. alanda da dağlar kıyıya dik uzandığından dolayı demir yolu maliyeti düşük olur. Fakat V. alanda ise dağlar kıyıya paralel uzandığı için kıyı kesimden iç kesimlere geçişler zor olur. Buralarda genellikle geçişler tünel ve geçitlerle yapılır. Demir yolu yapım maliyeti ise diğer alanlara göre daha fazla olur.

(Cevap E)

6. Türkiye'de kentsel yerleşmeler faaliyet türüne (fonksiyonuna) göre şu şekilde sınıflandırılır: Tarım, ticaret, liman, endüstri, turizm, madencilik, çok fonksiyonlu, ulaşım ve idari, askeri ve kültürel kentler şeklindedir. Haritada verilmiş olan kentlerimizden Zonguldak, Samsun, Trabzon ve Mersin liman kentlerimizdendir. Antalya ise turizm kentlerindedir.

(Cevap C)

COĞRAFYA • Türkiye’de Ulaşım

7. Türkiye’de demir yolu ulaşımında son yıllarda önemli gelişmeler olmuştur. Eski sistemle yapılmış konvansiyonel hatlar yenilenmektedir.

Derince, Bandırma, Alsancak, Samsun, İskenderun ve Mersin limanlarında deniz yolu-demir yolu, demir yolu-deniz yolu bağlantılı kombine taşımacılık yapılmaktadır.

Antalya limanına direk demir yolu bağlantısı bulunmamaktadır.

(Cevap B)

8. Türkiye’de dağların uzanış yönü kara yollarının doğrultusunda belirleyici olmuştur. Karadeniz Bölgeleri’nin kıyı ile iç kesimleri arasındaki kara ulaşımında geçitlerden yararlanılması yer şekillerinin sonucudur.

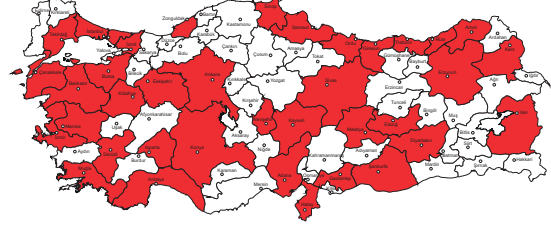

(Cevap B)

9. Yer şekillerindeki eğim ve engebe arttıkça karayolu yapım maliyeti de artar. Bu yüzden arazinin dağlık olduğu Batı Karadeniz Bölümü – II numaralı doğrultuda ve Doğu Anadolu Bölgesi genelinde – V numaralı doğrultuda karayolu yapım maliyeti daha yüksektir.

(Cevap C)

10. Güncel verilere göre, Türkiye’de toplam 62 yolcu havaalanı bulunmaktadır. Bu havaalanlarından 37’si uluslararası uçuşlara açıktır.

- En az bir uluslararası havalimanına sahip şehirler
Yukarıdaki haritada hava yolu ulaşımı mümkün olan illerin dağılışı gösterilmiştir. Buna göre Mersin’de hava alanı bulunmadığından, soruda geçen turistlerin burayı ziyaret etmesi beklenemez.

(Cevap C)

11. Demir yolu ulaşımı, Türkiye’de 2000’li yıllardan itibaren uygulanan ulaşım politikaları sayesinde yeniden öne çıkmaya başlamıştır. Bu kapsamda YHT (yüksek hızlı tren) ile ilk yolcu taşımacılığı, 2009 yılında Ankara-Eskişehir arasında gerçekleşmiştir. Bu projeyi takiben 2011’de Ankara-Konya, 2014 yılında Ankara-İstanbul ve İstanbul-Konya, 2022 yılında da Konya-Karaman ve Ankara-Sivas YHT hatları seferlere başlamıştır.

Sanayisi, turizm potansiyeli ve limanıyla Türkiye’nin en önemli şehirlerinden biri olan İzmir’e (I numaralı alan) günümüzde hızlı tren ulaşımı bulunmamaktadır. İzmir ve güzergâhındaki Manisa, Uşak ve Afyonkarahisar’dan Ankara’ya kısa sürede ulaşmak için başlatılan Ankara-İzmir Yüksek Hızlı Tren Projesi’nin yapımı devam etmektedir. Ancak bu gün için soruda geçen turist kfilesinin İzmir’e gitmesi beklenemez.

(Cevap A)

12. Sorudaki açıklamada yer şekillerinin engebeli olduğu yerlerde kara-demir yolu yapımının zor ve maliyetli olduğundan bahsedilmektedir. Haritada işaretli olan 1, 3, 4 ve 5 numaralı yerlerde engebe fazladır. Ancak 2 numaralı yer İç Anadolu’da yer alır. Bu hat üzerinde yer şekilleri sadedir. Bu yüzden kara-demir yolu yapımı diğerlerine göre zor ve masraflı değildir.

(Cevap B)

“

Türkiye'nin enerji politikası, kaynak ülke ve güzergâh çeşitliliğine gidilmesini, Türkiye'de enerji karışımında yenilenebilir enerjinin payını artırırken, nükleer enerjiden de yararlanılmaya başlanılmasını, enerji verimliliğinin artırılmasına yönelik çalışmalarda bulunulmasını ve Avrupa'nın enerji güvenliğine katkıda bulunulmasını amaçlamaktadır

”

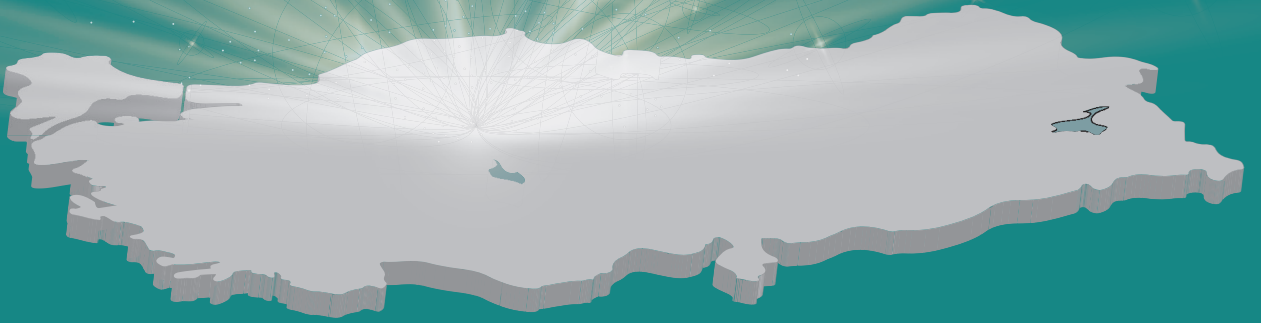
HARİTALARLA COĞRAFYA

MADENLER VE
ENERJİ KAYNAKLARI

AKADEMİ DENİZİ

MADENCİLİĞİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ

- Madencilikte dünya cevher ve ham madde kaynakları bakımından Türkiye'nin payı % 3 civarındadır.
- Türkiye; krom, bor tuzları, barit, asbest, volfram ve bakır üretiminde dünyada önemli bir paya sahiptir.
- Türkiye'de demir, bakır, manganez, kükürt, linyit, kurşun - çinko rezervleri ülke ihtiyacını karşılamaya yeterli miktardadır. Buna karşılık taş kömürü, petrol, doğal gaz, nikel ve volfram gibi madenlerin üretimleri tüketimi karşılayamaz ve ithal edilir.
- Madenlerimizin bilimsel olarak işletilmesi Cumhuriyet döneminde 1935 yılında MTA'nın kurulması ile başlamıştır.
- 1954'de TPAO kurularak devlet adına petrol arama, üretim ve arıtma görevlerine başlanmıştır.
- 1957'de TKİ kurulmuştur.
- 1963'te Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı kurulmuştur.
- Türkiye'nin toryum yatakları bakımından dünyanın sayılı rezervleri arasında yer alması, toryuma dayalı nükleer enerjinin gelişmesine olanak sağlamaktadır.
- Türkiye; hidrolik enerji, rüzgâr enerjisi, jeotermal enerji, güneş ve biyokütle enerjileri gibi yenilenebilir enerji kaynakları açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Bu tür enerji kaynaklarına yapılan yatırımlar her geçen yıl artmakta ve Türkiye toplam enerji üretiminde bu kaynakların payı da sürekli artmaktadır.

TÜRKİYE'DE ENERJİ KAYNAKLARI

Yenilenemeyen Enerji

Petrol
Doğalgaz
Taş kömürü
Linyit

Yenilenebilir Enerji

Su
Güneş
Rüzgar
Jeotermal

1. Uranyum ve toryum gibi radyoaktif minerallerin parçalanmasıyla açığa çıkan enerjiye "nükleer enerji" denir. Türkiye'deki stratejik madenler grubunda yer alan uranyum ve toryum minerallerinin rezervlerinin tespit edilmesine yönelik çalışmalar devlet tarafından sürdürülmektedir. Türkiye uranyum bakımından zengin değildir. Ancak toryum madeni bakımından 380 bin ton rezerv ile dünyada ikincidir (Eskişehir – Sivrihisar – Kızılcaören).

Türkiye'de;

- Mersin (Akkuyu) → IV numaralı yer, (Rus ortaklığı)
- Sinop → I numaralı yer, (Japon ortaklığı)

nükleer santral kurma çalışmalarının yürütüldüğü alanlardır. Nükleer santraller işletmede oldukları sürece devamlı denetim altındadır. Bu nedenle nükleer santrallerin çevre ve insana zarar verebilecek şekilde kaza yapma riski, günümüzde kullanılan diğer teknolojik ürünlere göre yok denecek kadar azdır. Bir nükleer santralin çevresinde yaşayan insanlara yüklediği yıllık doz, doğal radyasyonun çok altındadır.

PUAN KÜPÜ

Feldspat; cam, seramik, kaynak elektrotları ile boya ve plastik sanayisinde kullanılmaktadır. Ülkemizdeki başlıca feldspat yatakları Aydın, Manisa, Kırşehir, Yozgat ve Artvin ile Ardahan arasındadır. Bu maden, ülkemizin ihraç ürünlerindedir.

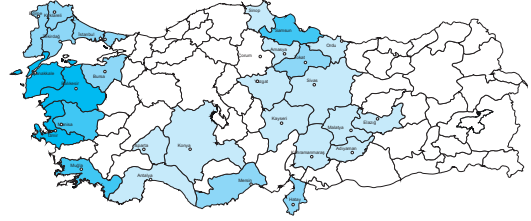
(Cevap C)

2. Türkiye'de yakıt olarak asfaltitin kullanıldığı ilk termik santral olma özelliği bulunan, Ciner Grubu'na ait Şirnak Silopi Termik Santrali'dir.

(Cevap E)

3.

TÜRKİYE RÜZGAR SANTRALLERİ HARİTASI

Ülkemizde ticari amaçla ilk rüzgâr santrali, 1998'de İzmir'in Çeşme ilçesine bağlı Alaçatı'da kurulmuştur. Günümüzde birçok yerde rüzgâr enerji santralleri kurulmuş ve rüzgârdan elde edilen elektrik enerjisinin payı artmıştır.

Rüzgâr enerjisinden özellikle Balıkesir, İzmir, Manisa, Hatay, Osmaniye, İstanbul ve Çanakkale illerinde elektrik üretme amaçlı yararlanılmaktadır. Ancak Zonguldak (II numaralı alan) Türkiye'de rüzgâr santrallerinin bulunduğu başlıca yerler arasında yer almaz.

(Cevap B)

4. Türkiye'de haritada I numara ile gösterilen santral (Zonguldak) Çatalağzı Termik Santrali'dir. Kullanılan enerji kaynağı taş kömürüdür. II numara ile gösterilen santral (Bursa) Ovaakça Termik Santrali'dir. Kullanılan enerji kaynağı doğal gazdır. III numara ile gösterilen santral (Muğla) Yatağan Termik Santrali'dir. Kullanılan enerji kaynağı linyittir.

(Cevap E)

5. Doğal gaz kullanarak enerji üreten santrallerin çevreye verdiği zarar daha az olur. Dolayısıyla doğal gazla enerji üreten Ovaakça Santrali'nin çevreye verdiği zarar daha azdır.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Madenler ve Enerji Kaynakları

6. Türkiye'de rüzgar türbinleri, rüzgarın esme süresinin uzun ve hızının fazla olduğu yerlere kurulmuştur. Bu yerlerin başında ise İzmir ve Çanakkale gelir.

(Cevap B)

7. Haritada gösterilen III numaralı yer Menteşe Yöresi'dir.

- Yatağan'da (Muğla) linyit çıkarılmaktadır. Yine Yatağan'da (Muğla) linyit ile çalışan termik santral vardır.
- Deniz turizmi yapılmaktadır.
- Akdeniz iklimi görüldüğü ve kışları ılık geçtiği için yine bu yörede turunçgil tarımı yapılır.

(Cevap C)

8. Haritada dağılışı gösterilen maden türü bor mineralleridir. Türkiye'deki başlıca bor yatakları Susurluk, Bigadiç (Balıkesir), Mustafakemalpaşa (Bursa), Seyitgazi (Eskişehir) ve Emet'tedir (Kütahya). Dünya bor rezervlerinin %72'si ülkemizde bulunmaktadır.

(Cevap E)

9. Olası bir deprem riskine karşı nükleer santraller mümkün olduğunca fay hatlarının uzağına yapılır. Seçeneklerde verilen Marmara (II numaralı) ve Ege (I ve III numaralı) kıyılarında deprem olasılığı yüksektir. Bu yüzden Mersin (IV numaralı) kıyıları nükleer santral inşasına daha uygundur. Halen burada nükleer santral inşası devam etmektedir.

(Cevap B)

10. II bölgede rüzgâr enerjisiyle çalışan santraller özellikle son yıllarda artmıştır.

IV bölgede enerji kaynağı olarak taş kömürü kullanılmaktadır.

V bölgede akarsuların akış hızı yüksek olduğundan su gücü enerji üretimde kullanılmaktadır.

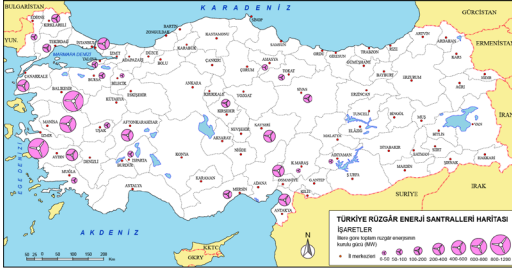
Fakat I. bölgede jeotermal enerji santrali III bölgede doğal gaz enerji santrali yoktur.

(Cevap B)

11. Türkiye'deki en zengin bakır yatakları, IV numaralı alanda, yani Elazığ'ın Maden ile Diyarbakır'ın Ergani ilçeleri çevrelerinde bulunmaktadır. Bunların dışında Murgul (Artvin), Çayeli (Rize) ve Küre'de (Kastamonu) bakır çıkartılır.

(Cevap D)

1.

Rüzgâr enerjisi, çevreyi kirletmeyen temiz ve tükenmez bir enerji kaynağıdır. Ülkemizde ticari amaçla ilk rüzgâr santrali, 1998'de İzmir'in Çeşme ilçesine bağlı Alaçatı'da kurulmuştur. Günümüzde birçok yerde rüzgâr enerji santralleri kurulmuş ve rüzgârdan elde edilen elektrik enerjisinin payı artmıştır. İzmir, Muğla, Aydın, Manisa, Çanakkale (haritadaki I numaralı yer), Balıkesir, İstanbul, Osmaniye ve Hatay rüzgâr santrallerinin bulunduğu başlıca yerlerdir.

(Cevap A)

2. Türkiye toplam elektrik enerjisi üretiminde rüzgar enerjisinin payı her geçen yıl artmaktadır.

Rüzgar enerjisinden özellikle;

- Balıkesir, Çanakkale (I numaralı)
- İzmir, Manisa (II numaralı)
- Hatay, Osmaniye (IV numaralı)
- İstanbul, Kırşehir ve Kayseri'de elektrik üretme amaçlı yararlanılmaktadır.

(Cevap D)

3. Güneş enerjisinden elektrik üretebilmek için güneşli gün sayısı fazla, bulutluluk oranı az olmalıdır. Bu konuda en elverişsiz olan yer haritadaki Doğu Karadeniz kıyılarıdır. (IV numaralı yer)

(Cevap D)

4. Rüzgâr enerjisi, çevreyi kirletmeyen temiz ve tükenmez bir enerji kaynağıdır. Bu enerjinin en büyük dezavantajı rüzgârın değişken karakterli olmasıdır. Türkiye'de 2019 sonu itibarıyla işletmede olan lisanslı rüzgâr enerjisi santrallerinin kurulu gücü 7 591 MW'tır. Rüzgâr enerjisinden özellikle Balıkesir, İzmir, Manisa, Hatay, Osmaniye, İstanbul ve Çanakkale illerinde elektrik üretme amaçlı yararlanılmaktadır. Ancak Ankara'nın; bu potansiyelin az olmasına bağlı olarak rüzgâr türbinlerinin kurulmasına daha az uygun olduğu söylenebilir.

PUAN KÜPÜ

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri madencilik sektörü üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Gelişmiş ülkeler; madenleri ham madde olarak ithal eder, sanayi tesislerinde işleyerek mamul maddeye dönüştürür ve satar. Bu sayede ekonomiye daha fazla gelir sağlanmış olur. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde ise madenleri işleyecek sanayi kolları yeterince gelişmemiştir. Bu yüzden madenleri ham madde olarak ihraç etmek bu tür ülkelerin ekonomilerine pek katkı sağlamaz. Gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) içinde madencilğe düşen pay; gelişmiş ülkelerde % 4, dünya genelinde % 2, Türkiye'de ise % 1,08 civarındadır (2019 yılı).

(Cevap D)

5. Haritada işaretlenen;

- I numaralı yerde (Balıkesir – Kütahya) bor madeni,
- II numaralı yerde (Sivas – Divriği) demir madeni,
- III numaralı (Batman – Raman) petrol madeni çıkarımı yapılır.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Madenler ve Enerji Kaynakları

6. Yükselti ve engebenin fazla olduğu bölümlerde akarsuların yatak eğimi fazla olur. Yatak eğimi ve akış hızı fazla olan akarsular derine doğru aşındırma yapar. Derine doğru aşındırma yapan akarsuların vadileri baraj yapımına elverişlidir. Yukarı Fırat Bölümü'nde akarsu yatak eğimleri fazla olduğundan hidroelektrik enerji potansiyeli fazladır. Bu nedenle bölümde elektrik üretiminde su gücünden yararlanır. Kıyı Ege Bölümü'nde linyit çıkarımı oldukça yaygındır. Bu nedenle bu bölümde elektrik üretiminde kullanılan enerji kaynağı linyittir.

(Cevap E)

7. Kırklareli'nde (Hamitabat), İstanbul'da (Ambarlı) ve Bursa'da (Ovaakça) doğal gaz ile çalışan termik santral bulunmaktadır.

Yatağan: Linyit ile çalışan termik santraldir.

Keban: Su gücü (Hidroelektrik) ile elektrik üretilen santraldir.

(Cevap B)

8. Haritada gösterilen yerde kırık (fay) hatlarının bulunmasına bağlı olarak sıcak su kaynakları yaygındır. Aydın (Germencik) ve Denizli (Sarayköy) kentlerinde çevreye karşı daha duyarlı ve alternatif bir enerji kaynağı gerçekleştiren jeotermal santraller bulunur.

(Cevap D)

9. Kırklareli (Hamitabat) ve Mardin (Çamurlu)'de doğal gaz çıkarılır. Buna göre haritada yerleri gösterilen bu iki kentin yalnızca doğal gaz çıkarımı bakımından ortak oldukları söylenebilir.

(Cevap A)

10. Jeotermal enerji, fay kaynaklarından elde edilen sıcak sudur. Suyun kaynama sıcaklığının çok üstündeki bir sıcaklıkta ve yeterli miktarda akımın olduğu fay kaynakları üzerine jeotermal santral inşa edilir. Harita işaretlenen Aydın ili çevresinde yer alan II numaralı alanda bu santral türü bulunur.

(Cevap B)

- 11.
- I. Dalaman (Muğla) → Krom çıkarılır.
 - II. Keçiborlu (Isparta) → Kükürt çıkarılır.
 - III. Hekimhan (Malatya) → Demir çıkarılır.
 - IV. Murgul (Artvin) → Bakır çıkarılır.
 - V. Susurluk (Balıkesir) → Bor çıkarılır.

Alüminyum (Boksit); Seydişehir (Konya) ve Akseki'de (Antalya) çıkarılır.

(Cevap E)

1. Dünya bor rezervlerinin %72'si ülkemizde bulunmaktadır. Buna rağmen bu madenin ülkemizin ekonomisine katkısı beklenen düzeyde değildir. Ülkemizin ekonomisi açısından geleceğin madeni olarak nitelendirilen bor minerallerinin ülkemizdeki başlıca kullanım alanları cam, seramik, çimento, gübre ve deterjan sanayisidir. Ülkemizde çıkarılan borun bir kısmı, Bandırma'da işlenmekte bir kısmı da ihraç edilmektedir. Türkiye'deki başlıca bor yatakları Susurluk, Bigadiç (Balıkesir), Mustafakemalpaşa (Bursa), Seyitgazi (Eskişehir) ve Emet'tir (Kütahya).

(Cevap D)

2. Jeotermal enerji; yer altı suyu sıcaklığına bağlı olarak elektrik üretiminin yanı sıra konut ve seraların ısıtılması, termal turizm ve endüstri gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Bu enerjinin en önemli avantajları; yenilenebilir ve kesintisiz olması, düşük maliyetli olması, çevre kirliliğini minimum seviyede etkilemesi, aranması ve işletilmesinde ileri teknoloji gerektirmemesi ve yerli enerji kaynağı olması şeklinde sıralanabilir. Çok sayıda aktif fay hattının bulunduğu ülkemizde, çok sayıda sıcak su kaynağı bulunmaktadır. MTA'nın yaptığı çalışmaya göre ülkemizde 200 civarında jeotermal alan belirlenmiştir. Denizli, Aydın, Manisa, İzmir, Çanakkale ve Afyonkarahisar'da jeotermal enerjiyle çalışan termik santraller kurulmuştur. Türkiye'deki jeotermal alanların büyük bir kısmı ülkemizin batısında yer aldığı için yeni yatırımların da bu alanda yoğunlaşacağı söylenebilir.

(Cevap B)

3. Çok sayıda aktif fay hattının bulunduğu ülkemizde, çok sayıda sıcak su kaynağı bulunmaktadır. MTA'nın yaptığı çalışmaya göre ülkemizde 200 civarında jeotermal alan belirlenmiştir. Ancak Türkiye'deki jeotermal alanların büyük bir kısmı ülkemizin batısında yer almaktadır. Burayı jeotermal potansiyeli bakımından ülkemizin iç kesimleri ve Marmara Denizi'nin güneyi izler. Denizli, Aydın, Manisa, İzmir, Çanakkale ve Afyonkarahisar'da jeotermal enerjiyle çalışan termik santraller kurulmuştur.

(Cevap A)

4. Haritada işaretlenen yerlerden:

- I numaralı yerde taş kömürü üretimi (Zonguldak)
- III numaralı yerde krom rezervlerinin varlığı (Muğla - Dalaman)
- IV numaralı yerde demir cevherinin varlığı (Sivas - Divriği)
- V numaralı yerde bakır işletmelerinin kurulması (Artvin - Murgul)

söz konusudur. Ancak II numaralı yerde bulunan (İzmir) Aliağa Petrol Rafinerisi kurulurken ham maddeye yakınlık dikkate alınmış olamaz. Çünkü Türkiye'de ham maddeye yakınlık gözetilen tek rafineri, yakınlarında gerçekleştirilen petrol üzerimine bağlı olarak Batman Petrol Rafinerisi'dir.

(Cevap B)

5. Fatih sondaj gemisinin Karadeniz'deki ilk sondajına Tuna-1 lokasyonunda başladığını duyurulmuştu. Daha sonra 'Sakarya gaz sahası' adını alan Tuna-1 bölgesi Karadeniz Ereğli'nin yaklaşık 150 kilometre açığında, Bulgaristan ve Romanya ile kara suları sınırına yakın bir bölgede yer almaktadır. Türkiye tarihinin en büyük doğalgaz keşfini Karadeniz'de gerçekleştiren Fatih sondaj gemisi 20 Temmuz'da başladığı Tuna-1 kuyusu sondajında 320 milyar metreküp doğalgaz rezervi keşfetmiş durumdadır.

(Cevap E)

COĞRAFYA • Madenler ve Enerji Kaynakları

6. Türkiye, hidrolik enerji potansiyeli yönünden Avrupa kıtasında Norveç'ten sonra ikinci sırada yer almaktadır. Çok sayıda akarsuya sahip olması, ortalama yükseltisinin fazla olması, akarsuların önemli bir kısmının derin vadilerden akması, ülkemizin hidrolik enerji potansiyelini artırmıştır. Buna göre düz arazilerde aktığı için Gediz'in hidroelektrik potansiyeli daha düşüktür.

(Cevap A)

7. Ülkemizdeki en zengin bakır yatakları Elâzığ'ın Maden ile Diyarbakır'ın Ergani ilçeleri çevresinde bulunmaktadır. Kastamonu'nun Küre, Artvin'in Murgul ve Rize'nin Çayeli ilçelerinde de bakır yatakları bulunmaktadır. Ülkemizde çıkarılan bakırın bir kısmı Maden, Murgul, Küre ve Samsun'da işlenmekte bir kısmı da ihraç edilmektedir. Buna göre haritada gösterilen V numaralı alanda bakır çıkarımı yapılmaz.

(Cevap E)

8. Türkiye'deki başlıca bor yatakları Susurluk, Bigadiç (Balıkesir), Mustafakemalpaşa (Bursa), Seyitgazi (Eskişehir) ve Emet'tedir (Kütahya). Bu yerlerden çıkarılan borun bir kısmı, Bandırma'da işlenmekte bir kısmı da ihraç edilmektedir.

(Cevap E)

9. Güneş enerjisi, çevre temizliğine olan katkısından dolayı fosil yakıtlara alternatif bir enerji kaynağıdır. Günümüzde konut, iş yeri ve seraların ısıtılması, sıcak su temini, tarım ürünlerinin kurutulması gibi birçok alanda kullanılan bu enerji kaynağı elektrik enerjisine çevrilebilmektedir. Bu enerji üretimine önem veren Türkiye'de son yıllarda güneş santrallerinde önemli bir artış söz konusudur. İç ve güney kesimlerde oldukça yaygın olan bu santrallerden (Kayseri, Konya, Balıkesir, Denizli, Adana, Mersin vb.) 2022 yılı sonunda Türkiye'deki toplam elektrik üretiminin yaklaşık % 4,7'si karşılanmıştır. Ancak bulutlu gün sayısına bağlı olarak güneşlenme süresi en az olan yer Karadeniz kıyılarıdır.

(Cevap E)

10. Linyit kömürü Türkiye'de en yaygın halde bulunan yeraltı kaynağıdır. Türkiye linyit rezervlerinin yaklaşık % 46'sı, IV numaralı yerde (Afşin-Elbistan havzasında) yer alır. Burası dışındaki linyit rezervleri tüm ülkeye yayılmış durumdadır.

PUAN KÜPÜ

Lifli yapıda olan asbest, çimento sanayisinde, ısıya dayanıklı ürünlerin üretiminde kullanılmaktadır. Basınca dayanıklı boru ve fren balatalarının yapımı ile kâğıt, kimya ve boya sanayisinde de bu maddeden yararlanılmaktadır. Bursa, Eskişehir, Hatay, Sivas ve Amasya asbest yataklarının bulunduğu başlıca yerlerdir.

(Cevap D)

11. Su gücü (hidroelektrik) enerjisi, yenilenebilir temiz enerji kaynaklarından. Türkiye'nin yüksek ve engebeli olması, hidroelektrik potansiyelinin yüksek olmasını sağlamıştır. Bu potansiyelin en yüksek olduğu yer ise Doğu Anadolu'dur (V numaralı alan).

(Cevap E)

1. Haritada gösterilen maden bakırdır. Ülkemizdeki en zengin bakır yatakları Elâzığ'ın Maden ile Diyarbakır'ın Ergani ilçeleri çevresinde bulunmaktadır. Ancak soruda gösterilen Kastamonu'nun Küre, Artvin'in Murgul ve Rize'nin Çayeli ilçelerinde de bakır yatakları bulunmaktadır. Ülkemizde çıkarılan bakırın bir kısmı Maden, Murgul, Küre ve Samsun'da işlenmekte bir kısmı da ihraç edilmektedir.

(Cevap C)

2. Haritada gösterilen; I numaralı alanda (Antalya); boksit, II numaralı alanda (İzmir); civa, III numaralı alanda (Artvin); bakır madeni çıkarımı yapılır.

(Cevap A)

3. Demir, demir-çelik sanayisinin ham maddesi ve tüm metaller içinde en çok kullanılanıdır. Divriği'de (Sivas) çıkarılan demir Karabük ve Ereğli demir-çelik sanayisinin ham maddesini oluşturur. Buna göre haritadaki III numaralı okun yönü yer değiştirmelidir.

(Cevap C)

4. Haritada gösterilen; Batı Karadeniz'de (Zonguldak) yer alan (I. alan) taş kömürü, Kıyı Ege'de (Aydın) yer alan (II. alan) jeotermal enerji, Güneydoğu Anadolu'da (Batman) yer alan (III. alan) petrol çıkarımı yapılır.

PUAN KÜPÜ

Soda külü olarak da bilinen trona daha çok cam sanayisinde kullanılmaktadır. Deterjan, selüloz ve kâğıt sanayisi, tronadan yararlanan sanayi kollarıdır. Ülkemizdeki başlıca trona yatağı Ankara'nın Beypazarı ilçesinde bulunmaktadır. Türkiye, 842 milyon tonluk rezerviyle dünyanın en büyük trona yataklarına sahip ikinci ülkesidir.

(Cevap C)

5. Haritada işaretlenen;

- I numaralı alanda çıkarılan maden **krom**dur. Ülkemizdeki en önemli krom yatakları; Guleman (Elâzığ), Kop Dağı (Bayburt), Fethiye ve Köyceğiz (Muğla), Acıpayam ve Buldan (Denizli), Orhaneli (Bursa), Mihalıççık (Eskişehir), Karsantı ve Pozantı (Adana) ve Kayseri'dedir.
- II numaralı alanda çıkarılan maden **demir**dir. Ülkemizdeki en önemli demir yatakları; Divriği ve Kangal (Sivas), Hekimhan ve Hasançelebi (Malatya), Havran (Balıkesir), Kayseri, Niğde ve Adana illerinin Orta Toroslardaki Aladağlara yakın kesimleri, Kahramanmaraş ve Hatay'dadır.
- III numaralı alanda çıkarılan maden ise **bakır**dır. Ülkemizde Artvin (Murgul), Kastamonu (Küre), Elâzığ (Maden), Rize (Çayeli)'den çıkarılır.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Madenler ve Enerji Kaynakları

6. Türkiye'de ilk kez petrol, 1940 yılında Raman Dağı'nda (Batman) çıkarılmıştır. Türkiye, 2017 yılı itibarıyla 324 milyon varil ham petrol rezervine sahiptir. Günümüzde başlıca petrol çıkarılan haritadaki alanlar; Batman, Adıyaman, Siirt ve Diyarbakır'da yer almaktadır.

(Cevap D)

7. Türkiye'nin taş kömürü yatakları Batı Karadeniz'de yer almaktadır. Zonguldak ile Kastamonu'nun İnebolu ilçesi arasındaki haritadaki I numaralı bölge, taş kömürü yataklarının bulunduğu alandır. Bu yörede çıkarılan kömürün bir kısmı Ereğli ve Karabük demir çelik fabrikalarında enerji kaynağı olarak kullanılmaktadır. Bu yüzden yörenin madencilik faaliyetlerine bağlı olarak yoğun nüfuslandığı söylenebilir.

(Cevap A)

8. Rüzgâr enerjisi çevreyi kirletmeyen ve tükenmeyen bir enerji kaynağıdır. Bu enerji potansiyeli en fazla Ege kıyılarındadır. Özellikle Balıkesir, İzmir, Manisa, Çanakkale, Aydın, Muğla ve Hatay'da rüzgâr türbinleri yoğunur. Ancak Batı Karadeniz'de bu enerji potansiyeli daha azdır.

(Cevap A)

9. Türkiye'de ilk kez 1940 yılında Batman'da (Roman Dağı) petrol bulunmuştur. Bu gelişimlerden sonra, kısa sürede, alınan göçle birlikte Batman şehri kalabalık bir şehirleşim yerine dönüşmüştür.

(Cevap E)

10. Türkiye, rüzgâr gücü bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Bu bakımdan Kıyı Ege (II numaralı alan) ve Marmara, bölgeleri en iyi rüzgâr potansiyeline sahip yerlerdir. Su gücü (hidroelektrik) enerjisi potansiyeli en fazla Doğu Anadolu'dadır (V numaralı alan).

Türkiye'de doğal gaz yatakları sınırlıdır. Başlıca doğal gaz yatakları Hamitabat (Kırklareli) ve Mardin'de bulunmaktadır. 2020 yılında Karadeniz'de zengin doğal gaz yatakları belirlenmiş ve bu gazın çıkarılması için yapılan çalışmalar devam etmektedir. III numaralı alanda bu enerji kaynağı bulunmaz. Jeotermal enerji ise yerin derinliklerinden gelen sıcak su ve su buharını ifade etmektedir. Çok sayıda aktif fay hattının bulunduğu ülkemizde, çok sayıda sıcak su kaynağı bulunmaktadır. Ancak bu enerji kaynağı da daha çok Ege ve Güney Marmara'da yoğunlaşır. Güneydoğu Anadolu'da jeotermal enerji yaygın değildir (I numaralı alan).

(Cevap B)

11. Tuz, gıda ve sanayide kullanılır. Ülkemiz tuz kaynakları bakımından zengindir. Sofralık kullanım dışında kimya sanayi, dericilik, konserve ve salça sanayisine kadar birçok alanda kullanılır. Deniz tuzu, göl tuzu ve kaya tuzu olmak üzere üçe ayrılır. Deniz suyundan buharlaşma ile elde edilen tuza en iyi örnek İzmir Çamaltı Tuzlası'dır.

Göl tuzları ise Tuz Gölü kıyısında bulunur. (Yavşan Tuzlası–Kaldırım Tuzlası)

Kaya tuzu ise Çankırı, Kırşehir, Yozgat, Nevşehir, Erzurum, Iğdır, Ağrı ve Kars'ta bulunur. Bunlar içinde kaya tuzu üretiminde en büyük paya Çankırı ve Kırşehir sahiptir.

(Cevap B)

1. Haritada Kastamonu (Küre), Y; Artvin (Murgul) ve Elâzığ (Maden) yöreleri gösterilmiştir. Bu yerler Türkiye'nin en önemli bakır üretimi yapılan yerleridir.

(Cevap D)

2. Harita üzerinde işaretlenmiş I. bölgede Taşkömürü, II. bölgede Bor, III. bölgede krom ve IV. bölgede petrol çıkarılmaktadır.

PUAN KÜPÜ

Sondaj çamurlarının yoğunluğunu artırmak için kullanılan barit madenin diğer kullanım alanları cam ve boya sanayisi ile radyasyon kalkanı ve spor malzemeleridir. Ülkemizde barit yataklarının bulunduğu başlıca yerler Alanya, Gazipaşa (Antalya), Kahramanmaraş, Muş, Giresun, İzmit, Çanakkale, Eskişehir ve Konya ile Afyonkarahisar arasındadır. Baritin işlendiği yerler ise Antalya, İzmir, İzmit, Eskişehir ve Elâzığ'dır.

(Cevap B)

3. Türkiye'de Karadeniz kıyılarında bağıl nem ve bulutluluk oranının yüksek olması güneş enerjisi potansiyelinin düşmesine neden olmuştur. Bu nedenle aradığımız cevap Batı Karadeniz'de yer alan IV numaralı bölgedir.

(Cevap D)

4. Ülkemizde doğal gazla çalışan başlıca santrallerimiz şunlardır: Kırklareli–Hamitabat, İstanbul–Ambarlı, Bursa–Ovaakça, İzmir–İzmir

Ülkemizde diğer enerji kaynakları ile çalışan termik santraller:

Linyit: Tunçbilek, Tavşanlı, Değirmisaz, Seyit Ömer (Kütahya), Yatağan (Muğla), Afşin, Elbistan (Kahramanmaraş), Soma (Manisa)

Taş kömürü: Çatalağzı (Zonguldak), Silahtarğa (İstanbul)

(Cevap A)

5. Türkiye, rüzgâr gücü bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak bu enerji kaynağından yararlanmak, rüzgârın hızına ve sürekliliğine bağlıdır. Bu bakımdan özellikle Ege ve Marmara en iyi rüzgâr potansiyeline sahip yerlerdir. Ülkemizde ticari amaçla ilk rüzgâr santrali, 1998'de İzmir'in Çeşme ilçesine bağlı Alaçatı'da kurulmuştur. Günümüzde birçok yerde rüzgâr enerji santralleri kurulmuş ve rüzgârdan elde edilen elektrik enerjisinin payı artmıştır. İzmir, Muğla, Aydın, Manisa, Çanakkale (I numaralı yer), Balıkesir, İstanbul, Osmaniye ve Hatay (IV numaralı yer) rüzgâr santrallerinin bulunduğu başlıca yerlerdir.

(Cevap B)

6. Soruda verilen haritada, Türkiye'deki başlıca yataklarının dağılışı gösterilen bakır, çok eski çağlardan beri kullanılan yumuşak ve metalik bir madendir. Geçmişte süs eşyası ve silah yapımında faydalanılan bakırın kullanım alanı bugün çok daha fazladır. İyi bir iletken olan bu maden, elektrik santrallerinde ve kablo yapımında kullanılır. Diğer kullanım alanları; elektrik-elektronik sanayisi, kaynak işleri, kimya sanayisi, kuyumculuk, boya sanayisi ve turistik eşya yapımı şeklinde sıralanabilir. Türkiye'nin yıllık tuvenan bakır üretimi 5-8 milyon ton arasında değişmektedir. Türkiye'de bakır madeni; Murgul (Artvin), Çayeli (Rize), Küre (Kastamonu) ve Maden'de (Elâzığ) çıkarılmaktadır.

(Cevap B)

COĞRAFYA • Madenler ve Enerji Kaynakları

7. **Asfaltit:** Petrol kökenli bir maden olup yüksek yumuşama noktasına sahip doğal asfalt benzeri bir madendir. Türkiye'nin asfaltit yatakları Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Şırnak ve Silopi civarında yer alır.

(Cevap C)

8. I numaralı termik santralde (Hamitabat) - Doğal gaz,
II (Soma) - Linyit,
III (Afşin-Elbistan) - Linyit,
IV (Çatalağzı) - Taş kömürü kullanılır.

(Cevap C)

9. Türkiye'de Eskişehir, Antalya, İstanbul, Samsun ve Mersin biyokütle santrallerinin bulunduğu şehirlerimiz başlıcalarıdır. Ancak Sinop'ta nüfus ve yerleşme daha az olduğundan bu tür yatırımların yapıldığı söylenemez.

(Cevap D)

10. Yerin derinliklerine doğru her 33 m'de 1°C sıcaklık artar. Bu nedenle yerin derinliklerinde suyun kaynama derecesinden (100°C) çok daha yüksek sıcaklıkta, buhar halinde sular bulunabilmektedir. Türkiye'de fay hatlarının dağılışına paralel olarak dağılışı gösteren, özellikle 150°C–200°C sıcaklıklardaki bu su buharı sondajlarla yeryüzüne çıkarılarak elektrik enerjisi elde edilir. Ülkemizde bu amaçla kurulmuş olan önemli jeotermal santraller, Sarayköy (Denizli)'de ve Germencik (Aydın)'te yer alır. Haritada işaretlenen II numaralı alan Aydın-Germencik çevresidir.

(Cevap B)

11. Türkiye'de bulunan 172 Rüzgâr Enerji Santrallerinin toplam kurulu gücü 5.789.39 mW'dır. 2016 yılında Rüzgâr Enerji Santralleri ile 15.369.548.000 kilovatsaat elektrik üretimi yapılmıştır.

Türkiye'de ilk rüzgâr santrali 1998 yılında İzmir'de kurulmuştur. Bugün tükettiği enerjinin yaklaşık %63'ünü karşılayan Türkiye'de bu konudaki yatırımlar devam etmektedir.

Kısmen devreye alınan ve inşaatında ilerleme kaydedilen projelerin tümü tamamlandığında Türkiye rüzgâr santrali gücünün 8.099 mW düzeyine çıkacağı tahmin edilmektedir. Bugün itibarıyla EPDK'dan lisans ve ön lisans alan tüm RES'ler devreye girdiğinde ülkemizin rüzgâr kurulu gücü 10.839 mW'a ulaşacak ve tüm elektrik tüketiminin %12'si rüzgârdan karşılanabilecektir. Ayrıca EPDK, 2018 yılı sonuna kadar 3000 mW daha rüzgâr santrali başvurusu kabul etmiştir.

(Cevap A)

12. Ülkemizdeki jeotermal alanların büyük bir kısmı Batı Anadolu'da yer almaktadır. Bu yüzden jeotermal santral konusundaki yatırımlar da daha çok Batı Anadolu'dadır. Ülkemizde işletmeye açılan ilk jeotermal santral, 1984'te hizmete giren Denizli Kızıldere-Sarayköy santralidir. Aydın Salavatlı, Hıdırbeyli ve Germencik, Çanakkale Tuzla hizmete açılmış diğer jeotermal santrallerdir.

(Cevap D)

1. Rüzgâr enerjisiyle çalışan rüzgâr santrallerinin Türkiye enerji üretimindeki payı çok azdır. Ülkemiz rüzgâr potansiyeli açısından zengin bir ülke olmakla birlikte bu temiz enerji kaynağından yeterince yararlanamamaktadır. Türkiye’de rüzgâr gücünden elektrik enerjisi üreten ilk santral 1998 yılında Çeşme’de kurulmuştur. Türkiye’de halen rüzgâr enerjisinden özellikle Balıkesir, İzmir, Manisa, Hatay, Osmaniye, İstanbul ve Çanakkale illerinde elektrik üretme amaçlı yararlanılmaktadır.

(Cevap C)

3. Haritada verilen yerler içerisinde en fazla rüzgâr enerjisi potansiyeli bulunan I numaralı alandır (Çanakkale). Çünkü bu alanda rüzgârlı gün sayısı fazladır.

(Cevap A)

4. Türkiye, rüzgâr gücü bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Ülkemizde ticari amaçla ilk rüzgâr santrali, 1998’de İzmir’in Çeşme ilçesine bağlı Alaçatı’da kurulmuştur. Günümüzde birçok yerde rüzgâr enerji santralleri kurulmuş ve rüzgârdan elde edilen elektrik enerjisinin payı artmıştır. Türkiye’de 2019 sonu itibarıyla işletmede olan lisanslı rüzgâr enerji santrallerinin kurulu gücü 7 591 MW’tır. Rüzgâr enerjisinden özellikle Balıkesir, İzmir, Manisa, Hatay, Osmaniye, İstanbul ve Çanakkale illerinde elektrik üretme amaçlı yararlanılmaktadır. Ancak Karadeniz kıyılarında bu enerji potansiyelinin daha düşük olduğu söylenebilir.

(Cevap C)

2. • I numaralı yerde yer alan Hamitabat ülkemiz doğal gaz üretiminde önemli bir yere sahiptir.
- III numaralı yerde Çeşme rüzgâr santrali bulunur.
- IV numaralı yerde jeotermal enerjiyi elektrik enerjisine çeviren Sarayköy jeotermal enerji santrali bulunur.
- V numaralı yerde güneşlenme süresi fazla olduğundan güneş enerjisinden ısıtma, sıcak su, elektrik elde etme gibi amaçlarla yararlanır.
- II numaralı yerde linyit ile çalışan termik santral bulunur.

(Cevap B)

5. Dünya bor rezervlerinin % 72’si ülkemizde bulunmaktadır. Bor minerallerinin kullanım alanı oldukça yaygındır. Roket ve jet yakıtları ile enerji üretiminin yanı sıra cam, cam yünü, porselen, hijyen ve temizlik ürünleri, fotoğrafçılık, çimento, ilaç ve boya sanayii bu madenin kullanıldığı başlıca alanlardır. Eskişehir’deki Eti Maden Tesisleri’nde lityum karbonat üretimine yönelik yeni bir tesis kurulmuştur. Kırka (Eskişehir), Bigadiç (Balıkesir), Kestelek (Bursa) ve Emet (Kütahya) Türkiye’de bilinen bor yataklarıdır.

(Cevap B)

COĞRAFYA • Madenler ve Enerji Kaynakları

6. Haritada boyalı olan illerden Balıkesir; bor mineralleri, İzmir; rüzgâr enerjisi, Aydın; jeotermal enerji, Afyon; mermer kaynakları bakımından zengindir. Ancak bu haritada belirtilen illerin hiçbirinde taş kömürü bulunmaz. Taş kömürü yalnızca Batı Karadeniz'den (Zonguldak, Bartın) çıkartılır.

(Cevap A)

7. Açıklamada geçen maden türü bor mineralleridir. Bor mineralleri rezervleri Türkiye'de en fazla Balıkesir (I), Bursa, Kütahya (II) ve Eskişehir yörelerinde bulunur.

(Cevap A)

8. Türkiye'nin toplam demir cevheri rezervi, yaklaşık 960 milyon ton olup bunun yaklaşık 122 milyon tonu ekonomik olarak işletilebilir durumdadır. Ülke genelinde işletilen orta büyüklükteki başlıca demir yatakları; Divriği (Sivas), Hasançelebi (Malatya), Avnik (Bingöl), Fekke-Mansurlu (Adana) ve Kesikköprü'de (Kırıkkale) bulunmaktadır.

(Cevap A)

9. Soru öncülünde gösterilen tüm rafineriler, mevcut işlemlerine devam ederken Mersin (ATAŞ) üretim faaliyetlerine 2004'ten bu yana son vererek depo amacıyla kullanılmaktadır.

(Cevap D)

10. Türkiye, Dünya'nın bugüne kadar tespit edilmiş enerji kaynaklarının %70'inin bulunduğu Orta Doğu ve Hazar Denizi havzasına yakın bir coğrafyada yer almaktadır. Hazar Denizi petrol ve doğal gazın taşınması açısından Türkiye'nin doğusundan geçerek Akdeniz'e ulaşan hat, en kısa, maliyeti düşük, teknolojik ve çevresel açıdan uygun ve en güvenilir seçeneği oluşturmaktadır. Diğer taraftan bu kadar büyük miktarda petrolün dar ve yoğun bir trafiğe sahip boğazlardan tankerle taşınması sürdürülebilir bir uygulama değildir. Bu yüzden ülkemizde, özellikle son yıllarda doğal gaz ve ham petrol boru hattı yatırımlarına önem verilmeye başlanmıştır. Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin Akdeniz ve Avrupa'ya çıkışı olan Bakü-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Projesi gerçekleştirilmiştir. Nabucco hattıyla, Hazar Bölgesi'ndeki doğal gazın Türkiye üzerinden Güneydoğu Avrupa'ya (Bulgaristan-Romanya-Macaristan-Avustralya) taşınması, Avrupa Birliği'nin Rus gazına olan bağımlılığının azaltılması planlanmıştır. Ancak bu hat harita üzerinde gösterilmemiştir.

(Cevap E)

11. Ülkemizdeki başlıca termik santraller şunlardır:

- **Zonguldak** → Çatalağzı Termik Santrali
- **Muğla** → Yatağan Termik Santrali
- **Kütahya** → Tunçbilek Termik Santrali
- **Kütahya** → Seyit Ömer Termik Santrali
- **Kütahya** → Değirmisaz Termik Santrali
- **Kütahya** → Tavşanlı Termik Santrali
- **Manisa** → Soma Termik Santrali
- **Kahramanmaraş** → Afşin - Elbistan Termik Santrali

(Cevap B)

1. Ülkemizdeki en zengin bakır yataklarından biri de Elâzığ'ın Maden ilçesinde bulunur. Buna bağlı olarak Elâzığ'da bakır işletmeleri kurulmuştur fakat bu tesisler haritada yanlış yerde gösterilmiştir. Çünkü Elâzığ Güneydoğu değil Doğu Anadolu'da bulunur.

(Cevap B)

2. **Krom**, Dünya üretiminde en ön sıralarda olduğumuz madenlerdendir. Aşınmazlık ve paslanmazlık özelliklerine sahiptir. Elâzığ (Guleman) ve Muğla (Fethiye ve Köyceğiz) önemli çıkarım alanlarıdır. Kayseri, Kopdağ, Pozantı, Orhaneli, Mihaliççık, Buldan ve Acıpayam'da çıkarım yapılır.

(Cevap E)

3. Haritada koyu renkle gösterilen illerde; Kırka (Eskişehir), Bigadiç (Balıkesir), Kestelek (Bursa) ve Emet (Kütahya) Türkiye'de bilinen bor yatakları bulunur. Türkiye, sahip olduğu yaklaşık 3,2 milyar tonluk bor mineralleri rezervi ile dünyadaki toplam rezervin yaklaşık %72'sini elinde bulundurmaktadır.

(Cevap A)

4. Madenlerin hem çıkarılması, hem işlenmesi bakımından; (I) Konya (Seydişehir) Boksit (Alüminyum) Tesisi, (II) Kahramanmaraş (Afşin- Elbistan) Linyit Kömürü Tesisi, (III) Artvin (Murgul) Bakır İşletme Tesisi bulunmaktadır.

(Cevap A)

5. Mermer yatakları, kireç taşının başkalaşım geçirmesi sonucu oluşur. Daha çok inşaat sektöründe kullanılan bu madenden süs eşyası, hediyelik eşya ve mutfak eşyası yapımında ve dekorasyon ile güzel sanatlar alanlarında da yararlanılmaktadır. Mermer yatakları bakımından zengin olan ülkemizdeki mermer rezervlerinin önemli bir kısmı, Marmara ve Ege bölgelerinde bulunmaktadır. Balıkesir, Bilecik, Çanakkale, Bursa, Muğla, Denizli, Uşak, Afyonkarahisar, Kırşehir, Elâzığ ve Diyarbakır mermer yataklarının bulunduğu başlıca yerlerdir.

PUAN KÜPÜ

Mermer, Türkiye ekonomisi bakımından önemli bir gelir kaynağıdır. Başta Çin olmak üzere birçok ülkeye sattığımız mermer, ihraç ettiğimiz madenlerden elde ettiğimiz gelirin yaklaşık yarısını sağlamaktadır.

(Cevap B)

COĞRAFYA • Madenler ve Enerji Kaynakları

6. Doğadaki mevcut kaynakların çeşitliliği açısından önemli bir ülke olan Türkiye'de sosyoekonomik yapıdaki değişimlere bağlı olarak kaynak kullanımının hızlandığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda Türkiye'nin modern sanayideki vazgeçilmez unsurlar olan madenler ve enerji kaynaklarına olan ihtiyacı her geçen gün artmaktadır. Artan nüfusa bağlı yerleşmelerin artması verimli tarım alanlarının işgal edilmesine neden olmaktadır. Nüfusun artmasıyla birlikte artan ve çeşitlenen tüketim talepleri; üretimlerin de artmasını zorunlu kılmaktadır. Bütün bu gelişmeler doğal kaynakların tüketimini de artırmaktadır. Buna göre, haritada işaretlenen yerlerden Güney Marmara (Bursa – I numaralı alan) ve Adana'da (Çukurova – III numaralı alan) nüfus ve sanayi faaliyetlerinin yoğun olmasına bağlı olarak doğal kaynak tüketiminin daha fazla olduğu söylenebilir.

(Cevap B)

- 7.
- Çanakalle çevresinde yer alan I numaralı alanda rüzgâr,
 - Aydın çevresinde yer alan II numaralı alanda jeotermal,
 - Gaziantep çevresinde yer alan III numaralı alanda ise güneş enerji kaynaklarının potansiyelleri fazladır.

(Cevap D)

8. **Krom:** Elazığ – Guleman, Antalya – Fethiye ve Köyceğiz'den çıkarılır, demirin çeliğe dönüştürülmesinde kullanılır. İhracatımızda önemli yer tutan krom Elazığ ve Antalya'daki ferro-krom tesislerinde işlenir.

(Cevap B)

9. Almus (Tokat) hidroelektrik santralidir. Hidroelektrik santrallerinin enerji kaynağı sudur. Bu santrallerde elektrik üretimi yağışın fazla veya az olmasına göre değişir. Yağışın fazla olduğu yıllarda elektrik üretimi de fazla olur. Çan (Çanakkale), Çayırhan (Ankara), Elbistan (Kahramanmaraş) – Yatağan (Muğla) ise linyit ile çalışan santrallerimizdir.

(Cevap D)

10. Soruda verilen haritada işaretlenen alanlar Türkiye'de bakır madenine ait zengin rezervlerinin dağılışını göstermektedir. Türkiye'de bakır madeni en fazla Murgul (Artvin), Çayeli (Rize), Küre (Kastamonu) ve Maden'de (Elazığ) çıkarılmaktadır.

(Cevap D)

1. Seramik, cam endüstrisinde ve kaplama malzemesi olarak kullanılan feldispat madeninin ülkemizdeki rezervi 239 milyon tondur. Dünya toplam rezervleri içinde önemli bir paya sahip olan ülkemizde yıllık üretim 3-7 milyon ton arasındadır. En önemli feldispat yatakları, • Şile, Kemerburgaz (İstanbul) • Söğüt (Bilecik) • Demirci (Manisa) • Simav (Kütahya) • Milas (Muğla) illerinde bulunur.
- (Cevap B)
2. Demir-çelik, bakır, krom, bor, boksit, kurşun-çinko gibi yeraltı kaynaklarını işleyen fabrikalar ile madeni eşya üreten tesisler Maden Sanayi (Metalurji Sanayi) dalları içinde yer almaktadır.
- Zonguldak – Demir-Çelik fabrikası
 - Antalya – Krom ve Alüminyum tesisleri
 - Samsun – Bakır İşleme fabrikaları
 - Elazığ – Kurşun ve çinko, krom, bakır işleme fabrikaları
- metalurji sanayisine dahil edilir.
- Trabzon'da ise maden sanayisi (Metalurji Sanayi) bulunmamaktadır.
- (Cevap A)
3. Haritada gösterilen yer, Şırnak ve çevresidir. Bu bölge petrol çıkarım alanı değildir. Petrol bölgede daha geniş alanda çıkarılır. Şırnak – Silopi çevresinde asfaltit çıkarılır.
- (Cevap A)
4. Türkiye'de (Kastamonu) Küre ve (Artvin) Murgul'da çıkarılan bakır Samsun'da; (Elazığ) Maden'de çıkarılan bakır yine buradaki fabrikalarda işlenir.
- (Cevap C)
5. I. bor madenini, II. demir madenini, IV. boksit ve V. petrol madenini doğru olarak göstermiştir. Ancak III.'de Guleman'da çıkarılan krom madeni Elazığ'da işlenmesine rağmen (Artvin) Murgul'u gösterdiğinden
- (Cevap C)
6. Emet'te çıkarılan bor; Bandırma'da Divriği'de çıkarılan demir; Karabük'te Murgul'da çıkarılan bakır; Samsun'da Fethiye'de çıkarılan krom; Antalya'da işlenir. Petrol madeni yalnızca Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde (Batman, Adıyaman vb.) çıkarılır.
- (Cevap A)

COĞRAFYA • Madenler ve Enerji Kaynakları

7. Haritada demir madenine ait rezervlerin dağılışı gösterilmiştir. Demir, demir-çelik sanayisinin ham maddesi ve tüm metaller içinde en çok kullanılanıdır. Türkiye'nin toplam demir cevheri rezervi, yaklaşık 960 milyon ton olup bunun yaklaşık 122 milyon tonu ekonomik olarak işletilebilir durumdadır. Ülke genelinde işletilen orta büyüklükteki başlıca demir yatakları; Divriği (Sivas), Haşançelebi (Malatya), Avnik (Bingöl), Feke-Mansurlu (Adana) ve Kesikköprü'de (Kırıkkale) bulunmaktadır.

(Cevap E)

8. Türkiye'de doğalgaz ile çalışan termik santraller:

- İstanbul (Ambarlı),
- Bursa (Ovaakça),
- Kırklareli (Hamitabat) dir.

(Cevap B)

9. Haritada çıkarım ve işlenim yerleri gösterilen yeraltı zenginliği, bir arada bulunan madenlerden olan kurşun-çinkodur.

Türkiye'de en önemli yataklar Elazığ-Keban, Giresun-Tirebolu, Yozgat-Akdağmadeni, Niğde-Çamardı ve Kayseri'dedir.

Kurşun-çinko, Elazığ-Keban ve Kayseri'de işlenmektedir.

(Cevap D)

10. Haritada gösterilen,

- I. numaralı akarsu; Ergene
- II. numaralı akarsu; Kızılırmak
- III. numaralı akarsu; Çoruh
- IV. numaralı akarsu; Manavgat
- V. numaralı akarsu; Fırat'tır.

Bunlardan yer şekillerinin sade olduğu Marmara Bölgesi'nde (Trakya) akış gösteren Ergene ırmağının baraj yapımına ve dolayısıyla hidroelektrik enerji üretimine daha az elverişli olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

11. • I numaralı yer, Türkiye'de taş kömürü,
• III numaralı yer, Türkiye'de krom,
• IV numaralı yer, Türkiye'de demir,
• II numaralı yer, Türkiye'de bakır

üretiminde büyük bir paya sahiptir. Ancak doğal gazın Türkiye'de üretimi azdır.

Hamitabat (Kırklareli) ve Çamurlu (Mardin) başlıca doğal gaz çıkarılan yerlerdir.

(Cevap E)

12. Ülkemizde güneşlenme süresinin en fazla olduğu bölge Güneydoğu Anadolu, en az Karadeniz Bölgesi'dir. Bu duruma bağlı olarak güneş enerjisi potansiyelinin en fazla olduğu bölge Güneydoğu Anadolu, en az ise Karadeniz Bölgesi'dir. II. alan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alır.

(Cevap B)

Bursa'nın Gemlik ilçesinde yer alan TOGG fabrikasının yapımına ilk olarak 2020 yılında başlandı. Sahası yaklaşık 1 milyon 200 bin metrekare olan fabrika 2022 yılında açılmıştır.

HARİTALARLA COĞRAFYA

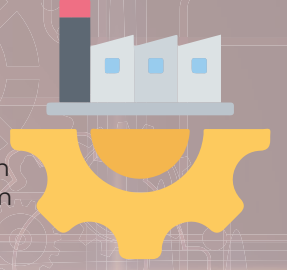
TÜRKİYE'DE SANAYİ

AKADEMİ DENİZİ

TÜRKİYE'DE SANAYİ

TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİ

İşlenmemiş (ham) veya yarı işlenmiş maddelerin fabrikalarda ve imalathanelerde işlenerek kullanılabilir hâle getirilmesine endüstri denir. Türkiye'de endüstrileşme 1993'ten sonra gelişmeye başlamıştır. Türkiye'de endüstri kollarının önemli bir bölümünün ham maddesi tarıma, hayvancılığa ve yer altı kaynaklarına bağlıdır. Ülkemizde nüfusun yaklaşık % 25'i endüstri sektöründe çalışmaktadır.

TÜRKİYE'DE BAŞLICA ENDÜSTRİ KOLLARI

BESİN (GIDA) ENDÜSTRİSİ

Ham maddesi tarıma dayanan bu endüstri kolu ülkemizde çok yaygın ve çeşitlidir.

TÜTÜN VE İÇKİ ENDÜSTRİSİ

Ülkemizde tütün İstanbul, İzmir, Tokat, Bafra, Adana, Malatya ve Bitlis'te işlenerek sigara olarak üretilir.

ORMAN ENDÜSTRİSİ

Odunun bir ham madde olarak kullanılmasıyla gelişen önemli sanayi kolu kâğıt ve selülozdur.

MAKİNE ENDÜSTRİSİ

Makine sanayi içinde en fazla gelişim gösteren otomotiv sanayidir.

MADEN ENDÜSTRİSİ

Maden endüstrisi ülkemizde son yıllarda çok önemli bir gelişme göstermiştir.

DOKUMA VE GİYİM ENDÜSTRİSİ

Türkiye'de özellikle son 50 yılda büyük gelişme göstermiş ve dış piyasalarda etkili hâle gelmiştir. Ülkemizde en çok gelişen ve en çok işçi çalıştıran endüstri kolu dokuma, eri ve giyim endüstrisidir.

ÇİMENTO - CAM - SERAMİK ENDÜSTRİSİ

Türkiye'de inşaat sektörünün gelişmesi çimento tüketimini hızla artırmıştır.

KİMYA VE PETROKİMYA ENDÜSTRİSİ

Gübre Fabrikaları: İzmir, Bursa, İzmit, Mersin, İskenderun, Adana, Kütahya, Elâziğ'da kurulmuştur.
İlaç Fabrikaları: Trakya, İstanbul, İzmir, Ankara ve Bursa'da yoğunlaşmıştır. Asit Fabrikaları: İzmit, Bandırma, Samsun, Ergani ve Murgul'da asit fabrikaları kurulmuştur. Petro - Kimya: Batman, İpraş (İzmit), Ataş (Mersin), İzmir (Aliağa), Orta Anadolu'da (Kırıkkale) ham petrolü işleyecek çeşitli petrol ürünleri üreten rafineriler kurulmuştur. Boya Endüstrisi: İzmir, Mersin ve İstanbul'da yoğunlaşmıştır.

1. İstanbul, İzmir, İzmit ve Adana kara ve demir yolu ulaşım olanaklarına sahiptir. İstanbul, İzmit ve İzmir önemli ticaret limanlarına sahipken Adana, Mersin ve İskenderun limanlarına yakındır. Bu illerimiz ulaşım ve limanlar konusunda ortak özelliklere sahiptir. Adana ve İzmir önemli endüstriyel ham madde kaynaklarına sahipken İstanbul ve İzmit ham madde ihtiyacını dışarıdan karşılar.

(Cevap D)

2. Türkiye'de ilk kurulan kağıt fabrikası (1933) İzmit SEKA Kağıt Fabrikası'dır. Bunun dışında Aksu (Giresun), Çaycuma (Zonguldak), Taşköprü (Kastamonu), Dalaman (Muğla) Balıkesir ve Afyon –Bolvadin diğer kağıt fabrikalarının kurulduğu yerlerdir. Sorudaki haritada bunlardan bazılarının kurulduğu yerler gösterilmiştir. Bu fabrikaların kurulduğu yerler seçilirken de dikkate alınan en temel özelliğin, doğal bitki örtüsünün orman olmasına bağlı olarak ham madde kaynaklarına yakınlık olduğu söylenebilir.

(Cevap C)

3. Türkiye'de ulaşımın kolay olduğu yerlerde sanayi faaliyetleri yoğunlaşmıştır. Karabük'te demir – çelik fabrikalarının kurulmasında enerji kaynağına yakınlık (taş kömürü) etkili olmuştur. Ancak bu durum diğer yerlerde etkili değildir. Aynı zamanda İstanbul ve Karabük'te geniş ve verimli tarım alanların olduğu da söylenemez.

PUAN KÜPÜ

İskenderun'da (İsdemir) demir–çelik fabrikası, Samsun'da bakır işleme tesisleri, İzmit, İzmir ve Mersin'de petrol rafinerilerinin varlığı ulaşım faktörü ile ilgilidir.

(Cevap E)

4. Türkiye'de endüstri faaliyetlerinde çalışanların sayısının ve oranının en fazla olduğu bölge Marmara'dır. Marmara Bölgesi'nde ise endüstride çalışanların sayısının ve oranının en fazla olduğu il İstanbul'dur.

(Cevap A)

5. Bu merkezlerde görülen endüstri kollarını hatırlayalım: Samsun bakır işletmeleri, İskenderun demir–çelik işletmeleri olarak karşımıza çıkar. İzmit (İpraş) ve İzmir (Ali-ağa) Türkiye'de petro-kimya endüstrisinin bulunduğu merkezlerdir.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye’de Sanayi

6. Haritada işaretlenen;

- I numaralı yer; Batı Karadeniz (Zonguldak çevresi) Bölümü’dür.
- II numaralı yer; Yıldız Dağları Bölümü’dür.
- III numaralı yer; Konya Bölümü’dür.
- IV numaralı yer; Menteşe Yöresi’dir.
- V numaralı yer; Çukurova çevresidir.

Bu yerlerden yalnızca Batı Karadeniz ve Çukurova (Adana) çevreleri yoğun nüfuslanmıştır. Çukurova daha çok tarım (pamuk) ve tarıma dayalı sanayi kollarına bağlı olarak; Batı Karadeniz Bölümü (Zonguldak çevresi) taş kömürü çıkarımı ve demir-çelik sanayisine bağlı olarak yoğun nüfuslanmıştır. Haritada işaretlenen diğer yerler ise seyrek nüfuslanmıştır.

(Cevap A)

7. Türkiye haritasında verilen merkezleri incelediğimizde I. numara ile gösterilen alan (Çatalca Bölümü) Türkiye’de sanayinin en fazla geliştiği bölümdür. Dolayısıyla burada bir pamuk tarımından bahsedemeyiz.

II. numaralı merkeze gelindiğinde Orta Karadeniz her mevsim yağışlı olması sebebiyle Türkiye’de pamuk tarımının yapılmadığı bir bölgedir. Bilindiği gibi pamuk hasat döneminde kuraklık istediğinden Türkiye’de Karadeniz Bölgesi’nde tarımı yapılmamaktadır.

Haritada III numaralı merkez (Gediz Ovası) ve IV numaralı merkez (Çukurova) Türkiye’de pamuğa dayalı endüstrinin en yoğun olduğu bölgelerdir.

(Cevap E)

8. Türkiye’de beşerî ve ekonomik faaliyetleri etkileyen en önemli unsur ulaşım koşullarıdır. Yer şekillerinin dağlık – engebeli olduğu yerlerde ulaşımın zor olması bu tür yerlerin geri kalmasına neden olmuştur. Haritada gösterilen yerler arasında Doğu Anadolu Bölgesi daha geniş alan kaplar. Oysaki Doğu Anadolu maden ve enerji kaynakları bakımından zengindir. Ayrıca Türkiye’nin hemen her yerinde nüfus miktarı ve artış hızı yeterli olduğu için iş gücü sıkıntısı duyulmaz. Bu yüzden haritada işaretlenen yerlerin tamamında sanayinin gelişmemesinde ortak neden olarak yalnızca yer şekillerinin engebese ve ulaşımın zorluğu gösterilir.

(Cevap D)

9. Haritadaki merkezler incelendiğinde I, III numaralı merkezlerde petrokimya ve sanayinin yoğun olmasına bağlı olarak endüstriyel atıkların neden olduğu kirlilik fazladır. I numaralı merkezde İzmit İpraş petrol rafinesi, III numaralı merkezde İzmir (Aliağa) petrol işletmeleri kirliliğin en önemli sebebidir.

(Cevap B)

10. Batman, Mersin, Kırıkkale, İzmir ve İzmit’te gelişen sanayi kolu petrokimya’dır.

Petrol rafineleri;

- Batman → Batman Rafinerisi
- Mersin → Ataş Rafinerisi
- Kırıkkale → Orta Anadolu Rafinerisi
- İzmir → Aliağa Rafinerisi
- İzmit → Tüpraş Rafinerisi

(Cevap B)

11. Türkiye’de sanayileşme, tarım, madencilik, ulaşım ve turizm nüfus dağılışını etkileyen beşerî etmenlerin başlıcalarıdır.

Günümüzde nüfus dağılışında etkili olan en önemli beşerî etmen sanayileşmedir. Nüfusumuzun önemli bir kısmı, sanayi merkezlerinde toplanmıştır. Örneğin önemli sanayi merkezleri olan İstanbul, Ankara, Bursa, Adana ve İzmir nüfusu fazla olan illerimizdir.

Ülkemizdeki nüfus dağılışında tarım koşullarının da etkisi fazladır. Tarıma elverişli olan ovalar, ülkemizin sık nüfuslu yerlerindedir. Örneğin; Bursa, Adana ve İzmir’in sık nüfuslanmasında bu alanların tarıma elverişli olmasının etkisi fazladır. Dolayısıyla Bursa, İzmir ve Adana hem tarım hem de sanayi şehri olarak sınıflandırılabilir. Bu şehirlerde hem tarım hem de sanayi faaliyetlerinin gelişmiş olması nüfusun kalabalık olmasına neden olmuştur. Bu şehirlerde yürütülen sanayi faaliyetleri ham madde olarak daha çok tarım ürünleri işlemektedirler.

(Cevap E)

1. Haritada verilen taralı alanlar, yukarıdan aşağıya doğru sırasıyla Bursa, Konya ve Adana'dır. Bursa ve Adana'da pamuğa dayalı tekstil, Konya'da ise tahıl ürünlerine bağlı sanayi kuruluşları daha çok gelişmiştir. Ancak bu illerde demir - çelik sanayi gelişmemiştir. Ayrıca bu illerin tamamında sanayi sektöründe çalışanların oranı tarım ve hizmet sektöründe çalışanların oranından fazladır diyemeyiz.

(Cevap A)

3. Ülkemizdeki petrol üretimi tüketimin %10'undan azdır. Bu nedenle tüketimin önemli bir kısmı ithal edilmektedir. Irak, İran, Suudi Arabistan, Nijerya ve Kazakistan Türkiye'nin petrol ithal ettiği ülkelerin başlıcalarıdır. Petrolün işlendiği rafineriler ise Batman, İzmir (Aliağa), İzmit (Tüpraş) ve Kırıkkale'de (Orta Anadolu) bulunmaktadır.

(Cevap A)

2.

Organize Sanayi Bölgeleri (OSB), kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek, bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmak, imalat sanayi türlerinin belirli bir plan dâhilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmelerini sağlamak şeklinde çok yönlü faydalar sunmaktadır. Türkiye'de bu yapılanmanın haritada belirtilen illerden en fazla Ankara'da (I numaralı alan) yaygın olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

4. Sanayileşme için gerekli olan temel faktörlerden biri ham madde teminidir. Tarım ürünleri, hayvansal ürünler, su ürünleri, ormanlar ve madenler başlıca ham madde kaynaklarıdır. Modern sanayide ham maddeye duyulan ihtiyacın fazla olmasının yanı sıra bazı ham maddelerin çabuk bozulabilir olması, sanayi tesislerinin ham madde kaynaklarına yakın yerlerde kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu duruma uygun olarak; Samsun, Tokat, Manisa, İzmir, Adana ve Malatya'da sigara fabrikaları kurulmasının nedeni bu illerde aynı zamanda tütün üretilmesidir.

(Cevap B)

5. Sanayi sektörü, Türkiye'deki istihdamda önemli bir yere sahiptir. Bu sektörün toplam iş gücü içindeki payı her yıl artış göstermektedir. 1955 yılında toplam iş gücü içerisinde sanayinin oranı %5,9 iken 2019 yılında %25,3'e çıkmıştır. Bu durum sanayinin geliştiği İstanbul (I numaralı alan) ve Adana'nın (III numaralı alan) sürekli yerleşme amaçlı göç almasına neden olur.

(Cevap B)

COĞRAFYA • Türkiye'de Sanayi

6. Soruda verilen rafinerilerden;

- İpraş → İzmit'te
- Aliağa → İzmir'de
- Orta Anadolu → Kırıkkale'de
- Ataş → Mersin'de
- Batman → Batman'da

kurulmuştur.

Buna göre, yakınlarında petrol çıkartılan, yani kurulduğu yer seçilirken ham maddeye yakın olma faktörü dikkate alınan Türkiye'deki tek rafineri Batman'dır.

(Cevap E)

7. Kağıt sanayisinin ham maddesi ağaçtır. Orman örtüsüne bağlı olarak Türkiye'de; Kastamonu (Taşköprü), Afyon (Bolvadin), Zonguldak (Çaycuma), Mersin (Taşucu), Muğla (Dalaman), Giresun (Aksu), Balıkesir ve İzmit illerinde kağıt endüstrisi kurulmuştur. Ancak Türkiye'nin orman örtüsü bakımından en fakir bölgesi olan Güneydoğu Anadolu'da kağıt endüstrisi kurulamaz.

(Cevap D)

8. Haritada işaretlenen;

- I numaralı yöre; Ergene Ovası; (Tarım – ahır hayvancılığı)
- II numaralı yöre; İzmit Körfezi; (Endüstriyel üretim)
- III numaralı yöre, Menteşe Yöresi; (Deniz turizmi)
- IV numaralı yöre; Yukarı Fırat – Yukarı Murat – Van; (Maden çıkarımı)
- V numaralı yöre; Çukurova'dır (Tarım – Sanayi).

Bir yöredeki akarsulardan hidroelektrik enerji üretebilmek için ortalama yükselti, eğim ve engebenin fazla olması, akarsuların dar ve derin vadiler içinde akması gerekir. Oysa ki Ergene Irmağı ve kollarının yer aldığı Ergene Ovası düz ve ortalama yükseltisi de azdır. Bu yüzden hidroelektrik enerji üretimine elverişli değildir.

(Cevap A)

9. Haritada dağılışı gösterilen pamuklu dokuma sanayi tesisleridir. Türkiye'de oldukça yaygın olan pamuklu dokuma faaliyetleri özel sektör tarafından yürütülmektedir. Pamuklu dokuma ve pamuk ipliği tesisleri daha çok Adana, İzmir, Denizli, Aydın, Antalya, Manisa, Gaziantep gibi illerde ham maddeye bağlı olarak kurulmuştur. İstanbul, Bursa ve Kayseri gibi illerde ise bu sanayi kolunun gelişmesi ham madde temininin kolay olmasından kaynaklanmaktadır.

(Cevap E)

10. Sorudaki haritada Türkiye'de petrolün işlendiği rafineriler gösterilmiştir. Bu rafineriler ise Batman, İzmir (Aliağa), İzmit (Tüpraş) ve Kırıkkale'de (Orta Anadolu) bulunmaktadır.

(Cevap E)

11. Çevresindeki sanayi faaliyetlerinin yoğunluğu dikkate alınır, Türkiye haritasında işaretlenen III numaralı Çoruh Nehri havzasında fabrika atıklarından dolayı su kirliliğinin daha az olduğu söylenebilir. Çünkü bu havzanın bulunduğu Doğu Karadeniz Bölümü'nde sanayi faaliyetleri gelişmemiştir.

(Cevap C)

1. Türkiye haritası üzerinde; I ile belirtilen alanda İzmir (Aliağa) Petrol Rafinerisi, II ile belirtilen alanda Karabük Demir – Çelik Endüstrisi, III ile belirtilen alanda Rize Çay Endüstrisi kurulmuştur.

(Cevap B)

2. Türkiye'de ormanlarının dağılışı;

- Karadeniz; % 24,18
- Akdeniz; % 24,9
- Ege; % 16,75
- Marmara; % 12,76
- Doğu Anadolu; % 10,83
- İç Anadolu; % 7,54
- Güneydoğu; % 3,02'dir.

Buna göre, orman alanları bakımından en fakir olan Güneydoğu Anadolu'da kağıt ve kereste fabrikalarının kurulması beklenemez.

(Cevap D)

3. Sanayileşmede en önemli etmenlerden biri enerjidir. Çünkü fabrikalardaki makineleri çalıştırmak, bazen de yüksek ısı elde etmek için fazla miktarda enerjiye ihtiyaç vardır. Ülkemizdeki başlıca enerji kaynakları taş kömürü, linyit, petrol, doğal gaz, hidroelektrik enerji ve rüzgâr gücüdür. Ancak çok az sanayi kolları enerji kaynaklarına yakın yerlerde kurulmaktadır. çünkü günümüzde elektrik enerjisinin çok uzaklara kadar iletilmesi, enerji faktörünün sanayi tesislerinin dağılışına olan etkisini azaltmıştır. Örneğin; Yatağan, Soma, Tavşanlı, Tunçbilek ve Afşin-Elbistan termik santrallerinin kuruluş yerinin belirlenmesinde linyit yatakları belirleyici olmuştur. Türkiye'nin taş kömürü yatakları Batı Karadeniz'de bulunduğu için ülkemizdeki demir çelik fabrikalarının ikisi burada kurulmuştur.

(Cevap D)

4. Türkiye'de uçak sanayisi Ankara ve Eskişehir illerinde gelişmiştir. Türkiye'de uçak ve motorlarını imal etmek amacıyla Tayyare ve Motor Türk Anonim Şirketi (TOM-TAŞ) kurulmuştur. Fabrikanın merkezi Ankara'da olan şirket ilk olarak Eskişehir'de küçük bir tesis kurarak jun-kers uçakların küçük onarım işlerini yapmaya başlamıştır.

(Cevap C)

5. Ham maddelerin fabrikaya, üretilen sanayi ürünlerinin ise pazara ulaştırılması açısından ulaşım sektörü büyük bir öneme sahiptir. Ürünlerin daha düşük maliyetle taşınması bakımından öncelikle deniz yolu, sonra demir yolu tercih edilmektedir. Bu nedenle demir yolu bağlantısı da bulunan limanlar, aynı zamanda sanayileşme bakımından çekim alanlarıdır. Örneğin İskenderun'da demir çelik ve Samsun'da bakır fabrikalarının kurulmasında ulaşım koşulları belirleyici olmuştur. Aynı şekilde İzmir, İzmit ve Mersin'de petrol rafinerilerinin; İstanbul, İzmit, Adapazarı, Bursa ve İzmir'de otomotiv sanayisinin gelişmesinde de ulaşımın payı büyüktür.

(Cevap C)

6. Sorudaki haritada Türkiye'deki dağılışı gösterilen sanayi kolu rafinerilerdir. Türkiye'de bulunan petrol rafinerileri; İpraş (İzmit), Aliağa (İzmir), Orta Anadolu (Kırıkkale) ve Batman rafinerileri şeklinde sıralanabilir. Bunlardan yalnızca Batman Rafinerisi sadece Türkiye'de çıkarılan petrolü işlemektedir.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'de Sanayi

7. Türkiye'de en yoğun sanayi kuruluşları haritada gösterilen Bursa, İzmir, Adana vb. büyük kentlerin çevresinde yer alır. Buna göre sorudaki Türkiye haritasında işaretlenen alanların endüstriyel gelişim seviyeleri dikkate alınır, V numaralı yer olan Iğdır çevresinde endüstri atıklarından dolayı çevre kirlenmesinin daha az olduğu söylenebilir.

(Cevap E)

8. Sanayileşmede iklim koşulları da önem taşımaktadır. Kışların ılık olması, iş yerlerinin ısıtma maliyetini düşürmektedir. Ayrıca sıcaklığın çok düşük olması çalışanların veriminin azalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle Türkiye'deki sanayi kuruluşlarının önemli bir kısmı, iklimin daha elverişli olduğu kıyı kesiminde toplanmıştır. Buna göre III numaralı alan olan Erzurum – Kars Bölümü'ndeki sert karasal iklim şartları sanayinin gelişmesini engellemiştir.

(Cevap C)

9. Türkiye'nin bazı yörelerinde sanayinin gelişmemesinde yer şekillerinin; bazı yörelerde ise iklimin olumsuzluğu rol oynamaktadır. Sorudaki Türkiye haritasında işaretlenen II numaralı Menteşe Yöresi'nde Akdeniz iklimi etkilidir. Buna göre, Menteşe Yöresi'nde iklim elverişli olmasına rağmen sanayi gelişmemiştir.

(Cevap B)

10. Türkiye'de ham madde olarak tarım ürünlerini işleyen endüstri kuruluşlarının bulunduğu yerlerde endüstri bitkilerinin tarımı yaygın demektir. Bu alanlar genelde delta ovaları gibi verimli toprakların bulunduğu alanlardır. Buna göre, haritadaki I numaralı alan olan Batı Karadeniz'de ham madde olarak tarım ürünlerini işleyen endüstri kuruluşlarının yaygın olduğu söylenemez.

(Cevap A)

11.

Haritada işaretli yerlerde yapılan ve Türkiye ekonomisine önemli katkı sağlayan ekonomik etkinlik petrol arıdır.

(Cevap C)

12. Ülkemizde tekstil sanayi başta İstanbul olmak üzere, Adana, İzmir, Denizli, Kayseri, Gaziantep, Adıyaman, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Mersin, Bursa, Malatya gibi merkezlerde gelişmiştir. Sinop'ta ham maddenin olmaması ve ulaşımın gelişmemesi gibi nedenlerle tekstil sanayi gelişmemiştir.

(Cevap B)

1. Türkiye'de kereste fabrikalarının daha çok Batı Karadeniz'de yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum üzerinde orman kaynaklarının varlığı yani ham maddeye yakınlık etkilidir. İstanbul, Ankara, Kayseri, İzmir ve İnegöl (Bursa) mobilya üretiminin gerçekleştiği şehirler olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak bu durum üzerinde nüfusa bağlı tüketim yani daha çok pazar koşulları etkili olmuştur.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de ham maddeye yakın yerlerde kurulan fabrikalardan biri kâğıt fabrikalarıdır. Aksu (Giresun), Çaycuma (Zonguldak), Taşköprü (Zonguldak), Balıkesir, Dalaman (Muğla) ve Taşucu (Mersin) kâğıt fabrikaları orman alanlarına yakın yerlerde kurulmuştur. Orman alanlarına yakın yerlerde kurulan fabrikalardan biri de kereste fabrikalarıdır. Kastamonu, Bolu, Düzce, Samsun, Balıkesir ve İzmir'de kereste fabrikalarının bulunmasının nedeni ham maddeye yakınlıktır.

(Cevap C)

2. Türkiye haritasında işaretlenen V numaralı yer Tuz Gölü çevresidir. Buranın ikliminde yağış miktarı çok azdır. Doğal bitki örtüsü bozuktur. Bu yüzden orman endüstrisinin gelişmesi beklenemez.

(Cevap E)

3. Sanayileşme ve nüfus yoğunluğu dikkate alınırsa; haritada işaretlenen alanlardan I numaralı yer olan İzmir Körfezi'nde çevre kirliliğinin daha fazla olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

4. Haritada işaretlenen;
- I. numaralı yer; Batı Karadeniz,
 - II. numaralı yer; İstanbul,
 - III. numaralı yer; İzmir,
 - IV. numaralı yer; Adana'dır.

Geniş ve verimli tarım alanları yalnızca İzmir ve Adana'da yer alır.

(Cevap E)

5. Türkiye'de İzmir (I numaralı alan), Bursa (II numaralı alan), Adana (IV numaralı alan) hem tarım hem sanayi kentidir. Ancak Sivas'ta (III numaralı alan) sanayi yerince gelişmemiştir.

(Cevap B)

6. Haritada işaretlenen;
- I numaralı yer; Doğu Karadeniz kıyıları (Rize)
 - II numaralı yer; Batı Karadeniz kıyıları (Zonguldak)
 - III numaralı yer; Marmara kıyıları (İstanbul, İzmit)
 - IV numaralı yer; Ege kıyıları (İzmir)
 - V numaralı yer; Doğu Akdeniz kıyıları (Adana) dır.

Buna göre; Zonguldak, İstanbul, İzmit, İzmir ve Adana Türkiye'de sanayi kuruluşlarının yoğunlaştığı kalabalık nüfusları olan ve sürekli göç alan büyükşehirlerdir. Ancak Doğu Karadeniz kıyılarında sanayi kuruluşları gelişmemiştir. Bu nedenle I numaralı yer Türkiye'nin önemli sanayi bölgeleri arasında yer almaz. Burası aynı zamanda Türkiye'nin en fazla göç veren yerleri arasındadır.

(Cevap A)

COĞRAFYA • Türkiye'de Sanayi

7. Haritada verilen taralı alanlarda ormanlar geniş yer kaplar. Bu nedenle bu merkezlerde kâğıt sanayi gelişmiştir. Ülkemizde kâğıt sanayinin dağılışında daha çok hammaddeye yakınlık etkili olmuştur.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de ham madde kaynağına yakın yerlerde kurulan fabrikalardan bazıları:

- Elâzığ krom işletmeleri
- Seydişehir Alüminyum Fabrikası
- Batman Petrol Rafinerisi
- Maden ve Murgul bakır işletmeleri
- Bursa ipekli dokuma fabrikası
- Uşak, Kula, Gördes, Milas, Hereke, Bünyan, Isparta, Sivas, Siirt ve Gaziantep'te halı, kilim ve battaniye dokumacılığı

(Cevap C)

8. İskenderun demir-çelik fabrikasında kullanılan hammadde ve enerji kaynağı başka yerlerden getirilir. Bu nedenle İskenderun'da demir-çelik sanayisinin gelişmesinde ulaşım olanaklarının elverişli olması etkilidir.

(Cevap A)

9. Ham maddelerin enerji kullanılarak mamul ve yarı mamul duruma getirilmesi faaliyetlerine sanayi ya da endüstri denir. Türkiye'de yer alan demir-çelik fabrikaları: Karabük, Ereğli, İskenderun, Kırıkkale, Sivas ve İzmir'dir.

(Cevap C)

10. Gösterilen alanlardan Yukarı Fırat Bölümü'nde demir-çelik sanayisi gelişme göstermemiştir.

(Cevap E)

11. Türkiye'de ilk kez 1940 yılında Raman Dağı'nda (Batman) çıkarılmıştır. Türkiye, 2017 yılı itibarıyla 324 milyon varil ham petrol rezervine sahiptir. Günümüzde başlıca petrol çıkarılan alanlar; Batman, Adıyaman, Siirt ve Diyarbakır'da yer almaktadır. Çıkarılan petrol; sorudaki haritada gösterilen Batman, Kırıkkale, İzmit ve İzmir'deki rafinerilerde işlenmektedir. Ancak bu rafineriler arasında ham maddeye yakın olan yalnızca Batman'dir.

(Cevap A)

12. Haritada

I. İstanbul,

II. İzmir,

III. Ankara,

V. Erzurum-Kars Yöresi verilmiştir.

Bu yörelerimizde büyükbaş hayvancılık faaliyeti ahır veya mera hayvancılığı şeklinde yaygın olarak yapılır. Bu nedenle bu yörelerde kurulacak olan kösele fabrikası ham maddeyi ucuza temin eder.

IV. alanda ise Şanlıurfa verilmiştir. Bu yöremizde büyükbaş hayvancılık faaliyeti gelişmediğinden kurulacak olan kösele fabrikası ham maddeyi (hayvan derisi) başka yerden alacağından pahalıya mal eder.

(Cevap D)

1. Türkiye'de sanayi kuruluşları bölgelere eşit olarak dağılmamıştır. Bu durum üzerinde; nüfusun dengesiz dağılması, ulaşım koşulları, enerji kaynaklarına yakınlık ve ham maddeye yakınlık faktörlerinin tamamı etkilidir. Şöyle ki bu şartların uygun olduğu batı bölgelerin genelinde sanayi faaliyetleri gelişmiş iken, doğu bölgelerinde gelişmemiştir.

PUAN KÖPÜ

İskenderun'da demir çelik ve Samsun'da bakır fabrikalarının kurulmasında ulaşım koşulları belirleyici olmuştur. Aynı şekilde İzmir, İzmit ve Mersin'de petrol rafinerilerinin; İstanbul, İzmit, Adapazarı, Bursa ve İzmir'de otomotiv sanayisinin gelişmesinde de ulaşımın payı büyüktür.

(Cevap E)

2. Türkiye'de en fazla zeytin Ege kıyılarında yetiştirilir. Bu yüzden ham madde olarak zeytin bitkisini işleyecek olan zeytinyağı fabrikalarının Aydın'da kurulması doğru olur.

(Cevap A)

3. Türkiye'de seramik ve çini yapımı geleneksel olarak yapılagelmiş ve kökleri oldukça eskilere dayanan bir sektördür.

Seramik ve porselen üreten tesislerin yer aldığı merkezler şunlardır:

- Çanakkale – Çan
- İzmir
- Kütahya
- Bilecik – Söğüt ve Bozhöyük
- İstanbul
- İzmit – Yarımcı

(Cevap C)

4. Kâğıt sanayisi Türkiye'de önemli bir faaliyet koludur. Aksu (Giresun), Çaycuma (Zonguldak), Taşköprü (Zonguldak), Balıkesir, Dalaman (Muğla) ve Taşucu (Mersin) kâğıt fabrikaları orman alanlarına yakın yerlerde kurulmuştur. Ancak orman varlığı bakımından Türkiye'de son sırada yer alan V numaralı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kâğıt endüstrisinin kurulup gelişmesi beklenemez.

(Cevap E)

5. Türkiye'de mobilya sanayisinin gelişmiş olduğu iller şunlardır: Ankara, Adapazarı, Bolu, İnegöl, İstanbul, İzmir ve Kayseri'dir.

Balıkesir ve Mersin'de kâğıt fabrikaları, Rize'de ise kereste fabrikası bulunur.

(Cevap C)

COĞRAFYA • Türkiye'de Sanayi

6. **Kâğıt:** Aksu, Çay (Afyon), Çaycuma, Taşucu, Dalaman, Balıkesir, Taşköprü
Demir-çelik: Karabük, İskenderun, Ereğli, İzmir, Sivas, Kırıkkale
Fosfat: Yalova, İstanbul, İzmit, İskenderun, Kütahya, Elazığ, İzmir, Mardin, Karabük, Samsun, Bursa, Adana, Hatay
 Haritada verilen merkezler: İstanbul, İzmir, Adana, Bitlis, Samsun, Tokat ve Malatya'dır. Bu merkezlerde gelişen sanayi kolu sigaradır.

(Cevap C)

7. Türkiye'de ilk kez 1940 yılında Raman Dağı'nda (Batman) petrol çıkarılmıştır. Türkiye, 2016 yılı itibarıyla 49,3 milyon ton ham petrol rezervine sahiptir. Günümüzde başlıca petrol çıkarılan alanlar; Batman, Adıyaman, Siirt ve Diyarbakır'da yer almaktadır. Türkiye'de çıkartılan ya da ülkemizin ham olarak satın aldığı petrolün bir kısmı İzmit, İzmir, Kırıkkale ve Batman'da bulunan petrol rafinerilerinde işlenmektedir. Mersin rafinerisi ise 2004 yılında kapatılmış olup, dolum tesisi olarak hizmet vermektedir. Buna göre, kuruluş yeri seçiminde ham maddeye yakın olma faktörünün dikkate alındığı tek rafineri Batman Petrol Rafinerisi'dir.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'nin 2019 yılındaki petrol tüketimi 550 bin varil civarındadır. Bu tüketimin %5,4'lük kısmı yerli üretim olup geri kalan kısmı ithalat yoluyla karşılanmıştır. Türkiye'nin petrol ithalatı büyük oranda İran, Irak, Rusya, Suudi Arabistan ve Kazakistan gibi ülkelerden yapılmaktadır.

(Cevap A)

8. (I) **Otomotiv endüstrisinin geliştiği yerler:** İstanbul, Bursa, İzmir, İzmit, Aksaray, Adapazarı, Adana, Gaziantep ve Eskişehir'dir.
 (II) **Orman ürünlerinin geliştiği yerler:** Kastamonu, Bolu, Bartın, Sinop, Antalya, Muğla, Isparta, Adapazarı, Afyon, Balıkesir, Zonguldak, Giresun, İzmit, Mersin, Ayancık, Bafra ve Devrek'tir.
 (III) **Bakır işleme tesislerinin geliştiği yerler:** Samsun, Elazığ ve Murgul (Artvin)'dir.

(Cevap B)

9. Boksit madeni, alüminyumun ham maddesidir. Kullanım alanı çok geniş olan alüminyum; hafif ve dayanıklı olduğundan uçak sanayisinde, otomobil, ev eşyaları, ambalaj ve elektrik malzemelerinin yapımında ayrıca inşaat sektöründe kullanılır. Yaklaşık 87,3 milyon tonluk rezerve sahip olan Türkiye'nin başlıca boksit yatakları III numaralı alandaki Seydişehir (Konya) yöresindedir. Burada aynı zamanda alüminyum tesisleri de bulunmaktadır.

(Cevap B)

10. Aslında taş ve toprağa dayalı sanayi alanları çok geniştir. Bu tür sanayi faaliyetlerinden elde edilen başlıca ürünler; çimento, tuğla, kiremit, cam ve cam ürünleri, kireç, alçı ve seramik eşya şeklinde sıralanabilir. Ancak bu soruda kastedilen daha çok tuğla ve kiremit sanayisidir. Türkiye'de nüfus artışı ve hızlı şehirleşme sonucu artan konut ihtiyacı, tuğla ve kiremit sanayisinin gelişmesini sağlamıştır. Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar, Uşak, Tokat, Çorum (II numaralı alan), Manisa (I numaralı alan) ve İzmir bu fabrikaların yoğunlaştığı iller arasındadır. Buna göre Çorum ve Manisa'nın taşla toprağa dayalı sanayi faaliyetlerine dönük mevsimlik göç aldıkları söylenebilir.

(Cevap C)

11. Ülke genelinde görülen un ve unlu gıda sanayi tesisleri özellikle Orta Anadolu'da yoğunlaşmaktadır. Bu durum üzerinde tahıl tarımına yani ham maddeye yakınlık önemli bir etkidir. Bu yüzden haritada işaretlenen II numaralı alanda; Ankara, Konya ve Eskişehir illeri başta olmak üzere unlu mamuller sanayisi gelişmiştir.

(Cevap B)

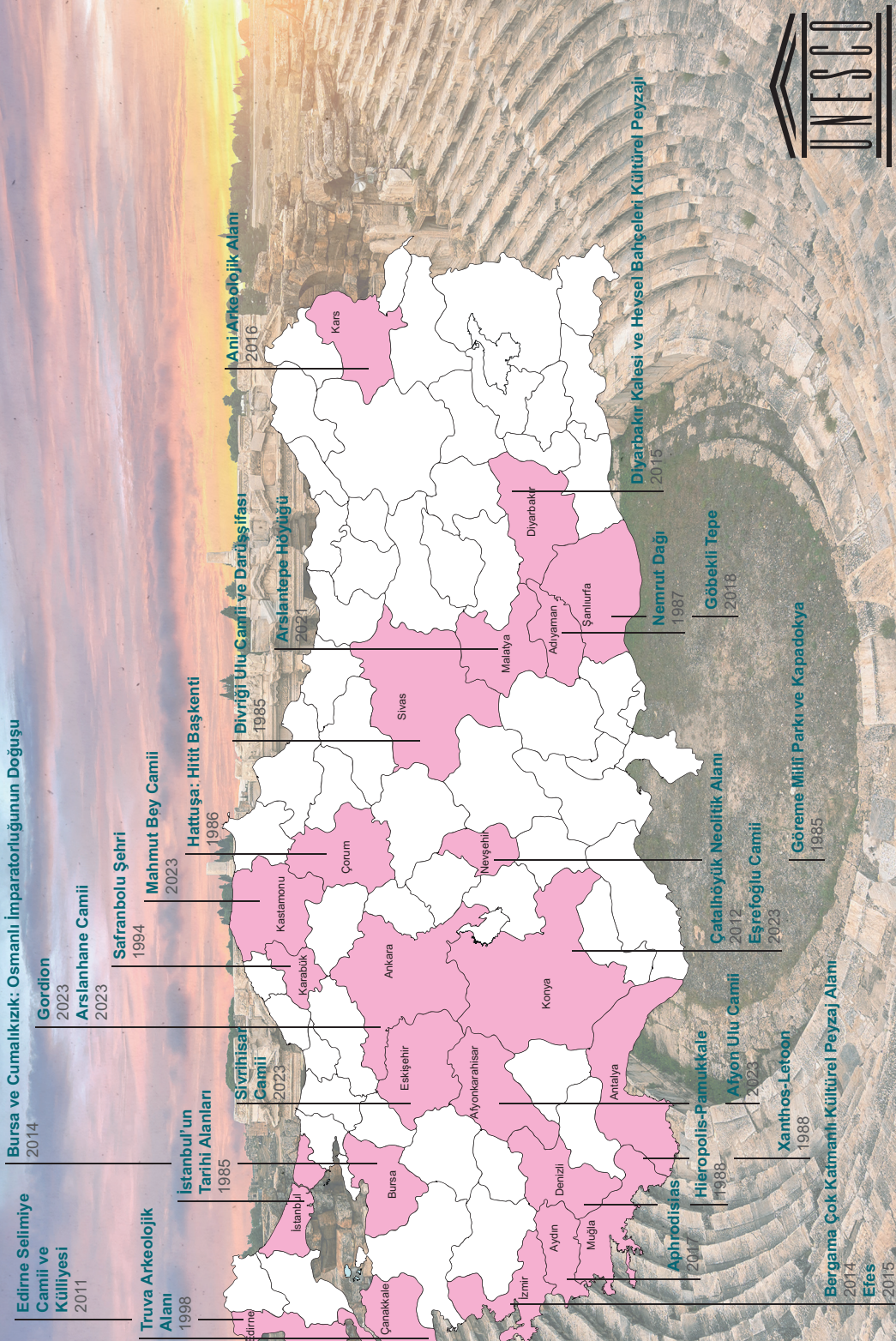
HARİTALARLA COĞRAFYA

TARAMA TESTLERİ

AKADEMİ DENİZİ

UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİ

Türkiye'nin UNESCO Dünya Miras Listesi'nde 2023 itibarıyla 19'u kültürel, 2'si karma olmak üzere toplam 21 miras alanı bulunmaktadır.

1. Saros Körfezi, bu hattın dışında; Ege Denizi'nin kuzey kesiminde yer alır. Güneyde Gelibolu Yarımadası, kuzeyde Trakya kıyıları arasında yaklaşık 60 kilometre kadar sokulan Saros Körfezi bu turist grubunun güzergahı üzerinde yer almaz.

(Cevap B)

2. Kalkan volkanlar, çok akıcı olan lavların volkandan çıktıktan sonra çevreye yayılmasıyla oluşan geniş konilerdir. Güneydoğu Anadolu'da yer alan Karacadağ bu tür volkanlardandır (V numaralı alan). Ayrıca Taşeli Platosu'nda (IV numaralı alan) karstik şekiller, Kıyı Ege'de horst ve graben sistemleri (III numaralı alan) ve Doğu Karadeniz'de (II numaralı alan) buzulların oluşturduğu yer şekillerine rastlanır. Kocaeli Yarımadasında yer alan I numaralı alan hakkında bir bilgi verilmemiştir.

(Cevap A)

3. Türkiye'nin en alçak bölgesi Marmara, en alçak bölümü ise Ergene Bölümü'dür. Türkiye'nin en düz bölgesi Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Fakat en alçak ve düz bölüm ise Ergene Bölümü'dür.

(Cevap E)

4. Yoğun kar kütlelerinin herhangi bir nedenle aşağıya doğru olan hareketine çığ adı verilir. Çığ olayında etkili olan fiziki faktörler arasında eğim ve iklim koşulları sayılabilir. Bu yüzden ülkenin özellikle kuzeydoğu ve doğu kesimleri, çığ olayının en yaygın olduğu alanlardır. Özellikle Doğu Karadeniz Hakkari, Yukarı Murat-Van bölgeleri çığ olayının en yaygın olduğu alanlardır. Bu bölgelerdeki yer şekilleri ile iklim koşulları çığ olayında etkili olan başlıca etmenlerdir.

(Cevap E)

5. Haritada numaralandırılan yerler Türkiye'de farklı iklim özelliklerine sahip alanlardır. Bu yüzden söz konusu yerlerin bitki örtüleri benzerdir demek yanlış olur.

(Cevap D)

6. Ülkemizde en az yağış alan yerler şu şekildedir;

- Deniz etkisinden uzak iç kesimler daha az yağış alır. İç Anadolu'nun ortası (Tuz Gölü çevresi). Güneydoğu Anadolu'nun güneyi (Şanlıurfa ve çevresi)
- Çevresine göre alçakta olan yerler daha az yağış alır. (İğdır Ovası, Elazığ ve Malatya çevresi)

(Cevap B)

7. **Los Angeles hava kirliliği;** aşırı sanayi üretiminin olduğu yerlerde sanayileşme ve trafikten kaynaklanan hava kirliliğidir. İlk kez Los Angeles'ta görüldüğünden Los Angeles tipi adı verilir. Ülkemizde ise, Los Angeles tipi kirlilik İzmit ve İstanbul arasında görülmektedir.

(Cevap E)

8. Endüstri bitkilerinin yetiştirildiği verimli tarım alanları üzerinde fabrikalar kurulması Çukurova'da (Adana) eğimli yerlerdeki tarlalarda erozyonun etkisiyle toprakların yok olması Doğu Anadolu'da nüfus yoğunluğuna bağlı olarak plansız kentleşme İstanbul'da yaşanmaktadır. Bu bakımdan;

- I. durum L,
- II. durum M,
- III. durum K için geçerlidir.

(Cevap C)

9. Türkiye ortalama 1132 metrelik bir yükseltiye sahiptir. Topoğrafyanın oldukça engebeli olduğu ülkemizde ortalama yükselti, genel olarak kıyılarından iç kesimlere ve batıdan doğuya doğru gidildikçe artar. Türkiye'nin ana yeryüzü şekillerini dağlar, ovalar ve platolar oluşturur. Alp-Himalaya Dağ Kuşağı üzerinde yer alan ülkemizde dağlar, genel itibarıyla sıra hâlinde ve birbirine paralel olarak uzanır. Bunun yanı sıra İç ve Doğu kesimlerde ise volkanik dağlar bulunur. Dağların büyük bölümü, levhaların tortul tabakaları sıkıştırması ve bunun sonucunda kıvrılan kütlelerin yükselmesiyle oluşmuştur. Sıradağlar şeklinde uzanan bu dağların en önemlileri Kuzey Anadolu Dağları ile Toros Dağları'dır. Dağlık alanların oldukça fazla olmasının yanında Türkiye'nin kıyı ile iç kesimlerinde geniş düzlükler de yer alır. Örneğin haritada işaretlenen Nevşehir (II numaralı alan) ve Gaziantep – Şanlıurfa (III numaralı alan) çevrelerinde yer şekilleri daha sade ve düzdür. Oysa ki Batı Karadeniz (I numaralı alan) ve Doğu Anadolu'nun kuzeyinde (IV numaralı alan) yüksek dağ sıraları uzanmaktadır.

(Cevap C)

10. Soruda verilen özellikler Taşeli Platosu'na aittir. Taşeli Platosu ise harita (III) numara ile gösterilmiştir.

Taşeli Platosu'nun özellikleri şunlardır;

- Tarım alanları sınırlıdır.
- Ekonomik etkinlikler gelişmemiştir.
- Nüfus miktarı oldukça azdır.
- Kıl keçisi yetiştiriciliği yapılmaktadır.
- Yüzey suyu azdır.
- Karstik oluşumludur.

(Cevap C)

11. Yer şekillerinin engebeli olduğu yerlerde yol yapım çalışmaları sırasında doğal sistemlere fazlaca müdahale edilir. IV numaralı bölge engebeli olduğundan yol yapım çalışmaları sırasında fazlaca tünel, köprü ve viyadük yapma zorunluluğu vardır.

(Cevap D)

1. Haritada gösterilen V numaralı yer Taşeli Platosu'dur. Burada yer şekilleri engebeli, ulaşım zor, sanayi ve ticaret gelişmemiştir. Bu duruma bağlı olarak nüfus da seyrek. Ayrıca bu yörede önemli bir maden çıkarımı ve turizm faaliyeti de bulunmaz.

(Cevap E)

2. Karstik bölgelerde yer altına sızan sular buralarda da aşındırma faaliyetlerine devam eder. Aşındırmanın zaman içerisinde ilerlemesiyle mağara adı verilen boşluklar oluşur. Mağaraları birbirine bağlayan boşluklara ise galeri adı verilir. Galerilere ait tavanların bir kısmı zamanla çöker ve derinlikleri yüzlerce metreyi bulabilen çukurlar oluşur. Bu çukurlara **obruk** adı verilir. Ancak son zamanlarda özellikle Konya – Karaman yöresinde obrukların arttığı gözlenmektedir. Bu durum üzerinde yer altı sularının aşırı derecede kullanılmasının etkisi vardır. İç su dolu mağaraların sondajlarla boşaltılmasından sonra ortaya çıkan boşluklar çökmekte ve obruklar oluşmaktadır. Son zamanlarda yörede oluşan obrukların sayısı 300–400'e kadar çıkmıştır.

(Cevap A)

3. Türkiye'de 30 büyükşehir, 51 il, 922 ilçe ve 386 belde belediyesi bulunmaktadır (2019). Son nüfus sayımına göre sınırları içinde toplam nüfusu 750 000'den fazla olan iller, fiziki yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı yasayla, büyükşehir belediye sınırları için yeni kıstaslar getirildi. Buna göre, büyükşehir kıstaslarından olan nüfus sayısı 750.000'e indirilmiştir. Bu yasa vasıtasıyla büyükşehir belediyelerinin sorumluluk alanları il mülki sınırlarına genişletilerek ile bağlı ilçelerin tamamı büyükşehir sorumluluk bünyesine alınmıştır. Ancak Zonguldak ili büyükşehir belediyesine sahip değildir.

(Cevap D)

4. Dörtüol ve Amik ovaları bu hattın doğusunda yer alır. Bu yüzden haritada belirtilen rota üzerine Silifke Ovası ve Çukurova yer alır.

(Cevap B)

5. Karadeniz kıyı kesimlerinde yıl boyunca bol yağış görüldüğü için haritada işaretlenen bölgede ormanlar kıyıdan başlar ve yaklaşık 2000 metreye kadar çıkar. Bu ormanlar ülkemizdeki toplam ormanların yaklaşık 1/3'üdür. Ancak bu kesimdeki ormanlar, yüksekliğe göre üç kuşak oluşturur: alçak yerlerde geniş yapraklılar, yükseklerde iğne yapraklılar, arada karma ormanlar bulunur. Yani bu sahada karma orman formasyonu mevcuttur. Ayrıca bu kesimlerde ormanların yok edilmesiyle psödomaki denilen çalılar ortaya çıkar. Psödomakiler (yalancı makiler), Türkiye'nin Karadeniz kıyılarında görülen çalılardır. Bunlar, kışın yaprağını döken kızılçık, geyikdiken, böğürtlen, yabani erik, yabani elma ve üvez gibi bitkilerden oluşur. Makiler ise Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde ormanların tahrip edilmesiyle ortaya çıkan çalılar ve ağaççıklardan oluşur. Garigler de makilerin yok edildiği yerlerde ortaya çıkan ve diz boyunu geçmeyen çalılardır. Dolayısıyla haritada işaretlenen alanda maki ve gariglere rastlanmaz.

(Cevap E)

6. Göçler, geçici ya da sürekli yerleşme amaçlı olmak üzere iki şekilde gerçekleşir. Tarım işçilerinin mevsimlik göçü, geçici iş gücü göçlerindedir. Örneğin her yıl çok sayıda tarım işçisi, Çukurova'ya (IV numaralı alan) pamuk toplama döneminde mevsimlik göç etmektedir. Özellikle Doğu Karadeniz'e (II numaralı alan) çay ve fındık tarımında çalışma amaçlı mevsimlik göçler yapılır. Bu geçici göç nedenlerinden biri de turizmdir. İzmir, Muğla, Antalya ve Aydın'ın turistik alanları, yaz döneminde nüfusları önemli ölçüde artan yerlerdendir. Ancak soruda verilen ekonomik faaliyetler Kars – Ardahan yöresinde (V numaralı alan) fazla gelişmemiştir. Bu yüzden, bu yörenin daha az mevsimlik göç alması beklenir.

(Cevap E)

7. Türkiye'nin yer aldığı enlemlerin bir sonucu olarak; kuzeye gidildikçe sıcaklık azalır ve bazı bitkilerin yetiştiği yükseklik sınırı deniz seviyesine yaklaşır. Örneğin makilere Akdeniz kıyılarında 500-600 metre yüksekliğe kadar rastlanırken Marmara'da makilerin yetişebildiği yükseklik sınırı 200-300 metredir. Makiler, Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde ormanların tahrip edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Çalılar ve ağaççıklardan oluşan bu bitki örtüsünün yetişme üst sınırı Akdeniz'den Marmara'ya doğru gidildikçe alçalır.

(Cevap A)

8. Orman yangınlarında etkili olan en önemli etmen iklim koşullarıdır. Havadaki nem oranının yüksek olması, yağışlı bölgelerde orman ve orman altı örtüsünün nemli olması orman yangınlarını azaltan etmenlerdir. Bu yüzden Batı Karadeniz'de (I numaralı alan) orman yangını riski diğerlerinden daha azdır. Havadaki nemin az olması, orman ve orman altı örtüsünün kuru olması yangınları kolaylaştırmaktadır. Türkiye orman yangınlarının büyük bir kısmı, yaz kuraklığının yaşandığı haziran-kasım ayları arasında özellikle Batı ve Güneybatı Anadolu'da görülmektedir.

(Cevap A)

9. Güney Marmara'da (I numaralı alan) hayvancılık modern yöntemlerle yapılmaktadır. Bu tür hayvancılık, daha çok tüketim merkezleri olan büyük şehirlerde ya da bu tür şehirlere yakın yerlerde gelişmiştir. Ayrıca haritada belirtilen alanlarda en fazla kentleşmenin olduğu yer de burasıdır. Bu durum meraların daralmasına ve ahır hayvancılığının yaygınlaşmasına neden olmuştur.

(Cevap A)

10. Lodos; Türkiye'nin batı kesimlerinde, güney batı yönlerden esen sıcak yerel rüzgârdır. Denizciler için oldukça önemlidir. Yağmurun peşinden sıcak bir havaya neden olur. Lodos özellikle kış mevsiminde, sıcak esme özelliği nedeniyle karların erimesine neden olarak zaman zaman taşkın, sel ve su baskınlarına yaratır. Aynı zamanda estiği sürece sıcaklıklarında normallerinden fazla artmasına neden olan bir rüzgârdır. Bazen hızı ve hamlesi 40 ile 60 Knots'a kadar ulaşarak fırtına şeklinde etkili olur. Zaman zaman Ege, Marmara ve Batı Akdeniz'de deniz ulaşımını olumsuz etkilediği gibi kara ve denizde can ve mal güvenliğini tehlikeye sokacak durumlara neden olur. Ancak bu durumun haritada işaretlenen I numaralı alanda (Sinop kıyıları) görülmesi beklenemez. Çünkü bu alanın gerisinde bulunan Batı Karadeniz dağ sıraları Lodos fırtınalarını engelleyecektir.

(Cevap A)

1. Türkiye'de iç ticaret hareketli bir yapıya sahiptir. Bu canlılıkta; ülkemizdeki iklim çeşitliliğine bağlı olarak yetişen farklı tarım ürünleri, ülkenin büyük ve küçükbaş hayvancılık yapılan alanlarının farklı yerlerde olması, balıkçılığın yapıldığı kıyı kentlerinden denize kıyısı olmayan bölgelere deniz mahsullerinin pazarlanması gibi sebepler etkilidir. Örneğin, buğday, zeytin, çay gibi ürünler üretim bölgelerinden Türkiye'nin geneline dağıtılır. Balık ihtiyacının büyük bölümü Karadeniz'den, kırmızı et doğu ve iç bölgelerimizden karşılanır. Ancak şeker pancarı tarımının yaygın olmamasından dolayı Şanlıurfa ve Konya arasında bu ürüne dayalı iç ticaretin gelişmesi beklenemez.

(Cevap E)

2. Toprak kayması, suya doyan eğimli arazilerdeki toprağın ana kayadan koparak yer değiştirmesi olayıdır. Bir başka kütle hareketi olan kaya düşmeleri ise yine eğimli ve kayalık arazilerde daha çok deprem, donma-çözünme, heyelan, yol yapımı ve maden ocağında yürütülen faaliyetler sonucu meydana gelmektedir. Bu tür afetlerin oluşumunda birinci dereceden etken yer şekillerinde eğim ve engebenin fazla olmasıdır. Ancak Tuz Gölü çevresinde (IV numaralı alan) yer şekilleri oldukça sade ve düzdür. Bu yüzden bu yerde bahsedilen olayların riski daha azdır.

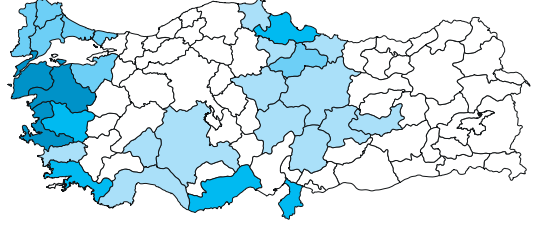
(Cevap D)

3. Haritada işaretlenen yerlerden;
- I'de; Zonguldak Bartın Karabük Projesi,
 - II'de; Doğu Anadolu Projesi,
 - III'de; Konya Ovası Projesi,
 - IV'de; Güneydoğu Anadolu Projesi

yürütülmektedir. Buna göre özellikle III ve IV'de kuraklık şartlarına bağlı olarak sulama en önemli sorundur. Bu alanlarda yürütülen projelerin temelinde "sulamalı tarımı yaygınlaştırmak" amacı vardır.

(Cevap C)

4. Aşağıdaki haritada illere göre Türkiye'nin rüzgâr enerjisi potansiyeli gösterilmiştir.

Rüzgâr enerjisi, çevreyi kirlenmeyen temiz ve tükenmez bir enerji kaynağıdır. Ülkemizde ticari amaçla ilk rüzgâr santrali, 1998'de İzmir'in Çeşme ilçesine bağlı Alaçatı'da kurulmuştur. Daha sonraki yıllarda birçok yerde rüzgâr enerji santralleri kurulmuş ve rüzgârdan elde edilen elektrik enerjisinin payı artmıştır. İzmir, Muğla, Aydın, Manisa, Çanakkale, Balıkesir, İstanbul, Osmaniye ve Hatay Türkiye'de rüzgâr santrallerinin bulunduğu başlıca yerlerdir. 2019 sonu itibarıyla işletmede olan lisanslı rüzgâr enerji santrallerinin kurulu gücü 7 005 MW'tır. Türkiye'de rüzgâr enerjisinden özellikle Balıkesir, İzmir (haritadaki I numaralı yer), Manisa, Hatay, Osmaniye, İstanbul ve Çanakkale illerinde elektrik üretme amaçlı yararlanılmaktadır.

(Cevap A)

5. Karstik bölgelerde yer altına sızan sular buralarda da aşındırma faaliyetlerine devam eder. Aşındırmanın zaman içerisinde ilerlemesiyle mağara adı verilen boşluklar oluşur. Bu mağaraların bir kısmında tavanları zamanla çöker ve derinlikleri yüzlerce metreyi bulabilen çukurlar oluşur. Bu çukurlara obruk adı verilir. Türkiye'de obruk oluşumlarının en yaygın olduğu yerlerden biri de Konya'nın güneyidir. Burada bulunan Obruk Platosu'nda (III numaralı alan) obruklara yaygın olarak rastlanır.

(Cevap C)

6. Ülkemizde linyit yataklarının birçoğunda termik santralde bulunur. Linyit ile çalışan bazı termik santraller şunlardır; Orhanlı (Bursa), Yatağan (Muğla), Afşin-Elbistan (Kahramanmaraş), Kangal (Sivas), Soma (Manisa), Çayırhan (Ankara), Tunçbilek (Kütahya)'dır. Afşin-Elbistan Santrali linyitle çalışanlar içerisinde en fazla elektrik üreten termik santraldir.

(Cevap C)

7. Dünya'nın oluşumundan itibaren meydana gelen olaylar ve bu olaylar arasındaki ilişki, kronolojik bir sistemle jeolojik zaman cetveli adı verilen tablo ile gösterilir. Bu zaman cetvelindeki dönemlerin ayrılmasında genel olarak yeryüzü şekillerinin oluşumu ve değişimi, iklim değişiklikleri ve bazı canlı türlerinin ortaya çıkması veya yok olması gibi olaylar esas alınmıştır. Türkiye'de Paleozoyik Dönem'e ait alanlar çok yaygın değildir. Bu dönemde Zonguldak (II numaralı), Alanya – Anamur arası (III numaralı), Mardin (V numaralı), Aydın – Muğla arası, Yıldız Dağları (I numaralı) ile Biga Yarımadası çevrelerinde tortul ve metamorfik araziler oluşmuştur. Ayrıca Paleozoyik'te yer alan Karbonifer Dönem'de nemli iklim şartlarından dolayı oluşan sık ormanlara ait kalıntıların çanaklarda birikmesiyle de Zonguldak ve Bartın'da taş kömürü yatakları oluşmuştur. Ancak Çukurova Deltası (IV numaralı), Türkiye arazileri oluşumunu genel olarak tamamladıktan sonra, günümüze daha yakın dönemlerde, akarsuların aşındırma ve biriktirme yapması sonucunda oluşmuştur.
- (Cevap D)
8. Türkiye'nin genelde yüksek ve engebeli bir ülke olması, hidroelektrik potansiyelinin fazla olmasını sağlamıştır. Ancak V numaralı alanda bulunan Ergene ırmağı düz bir arazide ve geniş vadiler içerisinde akar. Bu yüzden akış hızı düşüktür ve hidroelektrik enerji üretimine uygun değildir. Sonuç olarak "V'de akarsuların dar ve derin vadiler içinde akmasına bağlı olarak hidroelektrik enerji üretilir." demek yanlış olur. Bunun dışındaki açıklamaların hepsi doğrudur.
- (Cevap E)
9. Türkiye'nin kırsal kesimlerindeki konut tipleri bölgelere göre farklılık gösterir. Bu durum üzerinde bölgede yaşayan insanların sosyal ve ekonomik faaliyetleri ile bölgedeki; başta iklim şartları olmak üzere doğal çevre koşulları etkilidir. Sorudaki açıklamaya göre sert karasal iklimlerde konutların çatıları dik yapılı olur. Bu durum çatıda kar birikmesini önlemek amaçlıdır. Harita verilen yerler arasında ise yalnızca V numaralı alanda (Erzurum – Kars) sert karasal iklim koşulları etkilidir.
- (Cevap E)
10. Türkiye'deki orman varlığında kıyı bölgelerin payı fazla olmakla birlikte ormanların yaklaşık yarısı Akdeniz ve Karadeniz'e paralel uzanan dağlarda bulunur. Bu durumun ortaya çıkmasının temel nedeni, Akdeniz ve Karadeniz dağlarının denize bakan yamaçlarında yağışın fazla olmasıdır. Benzer şekilde, haritada işaretlenen yerler arasında özellikle Batı Karadeniz'de (II numaralı alan) tahrip edilen ormanların kendini yenileyebilmesi daha kolaydır.
- (Cevap B)
11. Türkiye'de bölgeler arası ekonomik ve sosyal farklılıkları gidermek için bölgesel kalkınma çalışmaları başlatılmıştır. Böylece, ekonomik ve sosyal kalkınma için gerekli her türlü kaynağın, nüfus ve ekonomik faaliyetlerin ülkenin her yerinde dengeli dağılımı hedeflenmiştir. Bu projelerin ilki ve en önemlisi Güneydoğu Anadolu Projesi'dir (GAP). GAP; 1989 yılında hazırlanan Master Plan ile tarım, sanayi, ulaştırma, eğitim, sağlık, kırsal ve kentsel altyapı yatırımlarını da içine alan bir bölgesel kalkınma projesidir. Ülkemizde ayrıca uygulamaya başlanan Zonguldak-Bartın-Karabük Projesi (ZBK), Konya Ovası Projesi (KOP), Yeşilırmak Havzası Gelişim Projesi (YHG), Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) ve Doğu Anadolu Projesi (DAP) de bölgesel kalkınma projeleri içerisinde yer almaktadır. Sorudaki haritada işaretlenen yerlerden yalnızca, Doğu Karadeniz kıyısında yer alan V numaralı alan bir kalkınma projesinin uygulama sahasında yer alır. Bu alanda, 11 ili kapsayan Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) uygulanmaktadır. DOKAP'ta yer alan bu iller; Amasya, Artvin, Bayburt, Çorum, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Samsun, Tokat ve Trabzon'dur.
- (Cevap E)

1. Arazilerin akarsular tarafından aşındırılması belirli bir seviyeye kadar mümkündür. Akarsuyun yatağını enine ve derinlere doğru aşındırması sonucu yatak eğimi azalır ve taban seviyesine yaklaşır. Aşındırmanın büyük ölçüde durduğu bu sınıra taban seviyesi denir. Akarsuların döküldüğü yer (göl, deniz, okyanus vb.) akarsuyun taban seviyesini oluşturur. Okyanuslar ve denizler akarsuların genel taban seviyesidir. Aşınma devresinin sonuna yani genel taban seviyesine yaklaşan akarsu yatakları denge profili özelliği kazanır. Yani bir akarsuyun aşındırmanın en son evresinde yatak eğiminin aldığı şekle denge profili denir. Bir akarsuyun böyle bir profile ulaşabilmesi için milyonlarca yıl geçmesi gerekebilir. Türkiye genç oluşumlu bir ülke olduğu için akarsularımız denge profilinden uzaktır. Ancak Kıyı Ege'deki (I numaralı alan) akarsuların kaynak ve ağız kısımları arasındaki yükselti farkı ve eğimleri diğerlerinden az olduğu için denge profiline daha yakın oldukları söylenebilir.

(Cevap A)

2. Kuzey Anadolu Fay Sistemi; batıda Saroz Körfezi'nden başlayarak Marmara Denizi, İzmit Körfezi, Düzce, Merzifon, Erbaa, Niksar, Erzincan, Varto üzerinden geçerek Van Gölü'nün kuzeyine kadar uzanır. Doğu Anadolu Fay Sistemi; Türkiye'ye Hatay'dan sokularak Kahramanmaraş, Malatya, Elazığ, Bingöl, Muş üzerinden Van'ın doğusuna kadar uzanır. Batı Anadolu Fay Sistemi; İzmir, Manisa, Aydın, Denizli ve Muğla illeri çevresinde oluşan horst ve graben alanlarındaki fay alanlarını kapsamaktadır. Türkiye'de ana fay sistemlerine yakın alanlar, deprem riskinin en fazla olduğu, birinci dereceden deprem bölgesi olan yerlerdir. Bu alanlarda tarih boyunca depremler görülmüştür ve hâlen de görülmeye devam etmektedir. 1939 ve 1992 yıllarındaki Erzincan Depremleri, 1999'daki Kocaeli Depremi, 2011'deki Van Depremi, 2023'teki Kahramanmaraş Depremi can ve mal kaybına neden olan yakın tarihte gerçekleşen büyük depremlerdir. Ancak bu alanların dışında yer aldığı için Karaman – Anamur arasında (V numaralı alan) deprem olasılığı düşüktür.

(Cevap E)

3. Kültür balıkçılığı adı verilen balıkçılık deniz içerisinde, göl, akarsu kıyılarında tecrit edilmiş alanlar oluşturularak balıkların doğal ortamlarının dışında yetiştirilmesidir. Ege kıyılarında doğal liman, koy ve körfezlerin fazla olması, ayrıca doğal limanların dalga aktivitesini azaltması kültür balıkçılığında burayı 1. sıraya taşımıştır (% 57).

(Cevap D)

4. Dünya'nın en önemli yaşam kaynağı olan Güneş'in, bir enerji kaynağı olarak kullanımı hem Dünya'da hem de Türkiye'de giderek yaygınlaşmaktadır. Güneş santrallerinde depolanan enerjinin kullanılmasına dayalı olan güneş enerjisi, özellikle güney bölgelerimizde yaygındır. Güneşli gün sayısının fazla olduğu bu bölgelerde ısıtma, sıcak su elde etme ve seracılık gibi alanlarda güneş enerjisi kullanılmaktadır. Ancak bulutluluk oranı fazla ve güneşli gün sayısı olan Doğu Karadeniz kıyılarında bu enerji kaynağının potansiyeli en düşüktür.

(Cevap D)

5.

Yukarıdaki haritada Türkiye demir yolu ağı gösterilmiştir. Bu haritaya göre I numaralı liman olan Zonguldak, II numaralı liman olan Samsun ve IV numaralı Liman olan Mersin'in iç kesimlere demir yolu bağlantısı bulunur. Ancak III numaralı Antalya limanının, gerisinde çok yüksek ve engebeli dağların bulunmasından dolayı iç kesimlere demir yolu ulaşımı bulunmaz.

(Cevap B)

6. Akarsuyun yatak eğiminin azaldığı ve akış hızının yavaşladığı yerlerde yatağını yanlara doğru aşındırmasıyla alüvyal tabanlı vadiler oluşur. Yatak eğiminin azaldığı yerlerde oluşan bu tür vadiler içinde akarsular da, bükümler yaparak akar. Bu bükümlere menderes denir. Haritada işaretlenen I numaralı yerde Sakarya, II numaralı yerde Gediz, III numaralı yerde Kızılırmak ve IV numaralı yerde Fırat nehirleri bulunur. Sorudaki açıklamaya göre I ve II numaralı yerlerde eğim az olduğu için; alüvyal tabanlı vadi ve menderes oluşumlarına Sakarya ve Gediz nehirlerinde rastlanır.

(Cevap C)

7. Garig; makilerin yok edildiği yerlerde ortaya çıkan ve diz boyunu geçmeyen çalılardır. Genellikle eğimli sahalarda oluşan bu çalılardan başlıca türleri; tüylü laden, lavanta, yasemin, kekik, funda, kermez meşesi ve süpürge çalısıdır. Türkiye'de İzmir (I numaralı alan) ve Antalya (II numaralı alan) kıyılarında garig doğal bitki örtüsü türlerine sıkça rastlanır.

(Cevap B)

8. Soruda verilen haritada Türkiye'de çığ olaylarının dağılışı gösterilmiştir. Bu tür afetlere daha çok Doğu Anadolu'da rastlanır. Bitlis, Bingöl, Tunceli, Malatya, Van ve Erzincan çığ olaylarının en çok görüldüğü yerlerdir. Türkiye'de yaşanan çığ olaylarında başlıca etmenler yer şekilleri, iklim ve bitki örtüsüdür. Eğimin ve kar yağışının fazla olduğu, bitki örtüsünden yoksun yamaçlarda çığ olayı daha fazla yaşanır. Çığ olayının gerçekleşmesinde yamaçta biriken kar kalınlığının ve yamaç eğiminin fazla olmasının yanı sıra insan ve hayvanların hareketleri ile sesin oluşturduğu titreşim de etkili olmaktadır.

(Cevap A)

9. Türkiye'de heyelan set göllerine daha çok Karadeniz'de rastlanır. Zaten ülkemizde heyelan olasılığının en fazla olduğu yer de Karadeniz'dir. Bir çanağın önünün heyelan sonucu kapanmasıyla meydana gelen bu göllerin başlıcaları; Sera (Trabzon), Tortum (Erzurum), III numaralı yerde bulunan Abant ve Yedigöller'dir (Bolu).

(Cevap C)

10. Akdeniz'deki ormanlarda baskın olan ağaç türü kızılçamlardır. Akdeniz ikliminin tipik özelliklerinin görüldüğü Toros Dağları'nın denize bakan yamaçlarında (V numaralı alan), kıyıdağın itibaren başlayan ormanlar daha çok kızılçam ağaçlarından oluşur. Kızılçamlar, reçinesi fazla olduğu için kolay yanar. Bu nedenle en fazla orman yangınları, kızılçam ağaçlarının bulunduğu alanlarda görülür ve kontrol altına almak zor olur.

(Cevap E)

11. Haritada belirtilen alandaki, Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde kızılçam ormanlarının tahrip edilmesiy-le makiler ortaya çıkmıştır. Çalılar ve ağaççıklardan oluşan bu bitki örtüsü yıl boyunca yeşil kalır. Yaprakları küçük, yüzeyi tüylü ya da cilalı, bazılarının kenarları dikenlidir. Akdeniz kıyıları dışında Ege ve Marmara'da da yaygın olan makiler, deniz seviyesinden itibaren 800 metreye kadar çıkabilmektedir. Kocayemiş, zeytin, sakız ağacı, zakkum, defne, sandal, mersin, menengiç, keçiyoynuzu, pırnal meşesi, akçakesme, erguvan, katran ardıcı, laden ve tesbih makilerin başlıca üyeleridir.

(Cevap B)

1. Türkiye, volkanik faaliyetler sonucu oluşmuş çeşitli yüzü şekillerine sahiptir. Doğu Anadolu'da yer alan Nemrut, Tendürek, Süphan, Büyük ve Küçük Ağrı dağları ile İç Anadolu'da yer alan Erciyes, Melendiz, Hasan dağları, Karadağ ve Karacadağ büyü volkan konileridir. Ayrıca Güneydoğu Anadolu'da yer alan ve İç Anadolu'dakiyle aynı isme sahip olan Karacadağ da volkanik yüzü şekilleri arasında yer almaktadır. Ayrıca Batı Anadolu'da (Kula / Manisa) volkanizmanın etkisiyle çok sayıda küçük volkan konisi, lav ve kül kalıntısı bulunmaktadır Ancak Madra Dağı volkanizma değil; orojenez ile oluşmuş kırıklı yapıdaki bir dağ sistemidir. (Cevap B)
2. Türkiye, göller bakımından zengin bir ülke değildir. Aynı zamanda göllerin ülke içindeki dağılışı da dengesizdir. Bazı alanlarda göl sayısı fazla iken bazı alanlarda ise hiç doğal göl bulunmamaktadır. IV – numaralı Van Gölü çevresi, Tuz Gölü çevresi, II numaralı Göller Yöresi (Eğirdir, Burdur, Beyşehir, Acıgöl vb.) ve I numaralı Marmara Denizi'nin güneyinde (Sapanca, İzmit, Ulubat, Manyas vb.) göllerin sayıca daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak Güneydoğu Anadolu'da doğal oluşumlu göl bulunmaz. (Cevap E)
3. Yağışın az, toprağın kuru ve taneli olduğu kurak bölgelerde ufalanmış materyaller, rüzgâr tarafından kolayca sürüklenir ya da uçurularak taşınabilir. Bu nedenle kurak bölgelerde yer şekillerini biçimlendiren en önemli dış güç rüzgârdır. Ayrıca yarı kurak bölgelerde de rüzgârların oluşturduğu şekillere rastlanabilir. İç Anadolu'da Konya Ovası ve Tuz Gölü çevresi (II numaralı alan) ve Güneydoğu Anadolu'nun güneyi rüzgâr erozyonunun etkili olduğu başlıca yerlerdir. Bu yerlerin ortak özelliği bitki örtüsünün cılız, yüzeyin kuru ve taneli olmasıdır. (Cevap D)
4. Ovalık alanların yerleşme ve sanayi faaliyetlerine açılması yanlış arazi kullanımıdır. Bu tür alanlar zaten yerleşime uygun değildir ve yalnızca tarımsal faaliyetlere ayrılmalıdır. Ancak Türkiye'de hızlı ve plansız şehirleşmenin görüldüğü yoğun nüfuslu kentlerde, verimli tarım alanları olan kıyı ovaları adeta işgal edilmiştir. Bu durum İzmir (III numaralı), Bursa (II numaralı), Antalya (IV numaralı) ve Çukurova'da (V numaralı) belirgindir. Ancak I numaralı Sinop kıyılarında nüfus-yerleşme ve sanayi faaliyetleri yoğun değildir. (Cevap A)
5. Türkiye'de yerleşmelerin seyrekleştiği, dolayısıyla nüfusun azaldığı alanlara bakıldığında, yüksek, eğimli, engebeli ve dağlık alanlar dikkat çekmektedir. Türkiye'de nüfusun dağılışında dağlık, yüksek ve engebeli alanlarla ovalar arasında büyük farklılıklar vardır. Ülkemizde arazinin düz veya az eğimli olduğu verimli topraklarda nüfus yoğunken Karadeniz (I numaralı alan) ve Toros dağları (IV numaralı alan), Hakkari (V numaralı alan) ile Menteşe Yöresi (III numaralı alan) gibi arazinin dağlık ve engebeli, tarım alanlarının sınırlı ve ulaşımın zorlaştığı yerlerde ise nüfus seyrek. Aslında haritada II no ile belirtilen Tuz Gölü çevresinde de nüfus seyrek. Ancak buranın seyrek nüfuslanmasının nedeni yer şekillerindeki engebe değil; kuraklıktır. (Cevap B)
6. Ülkemizdeki ormanların yaklaşık dörtte biri Akdeniz kıyılarında yer almaktadır. Haritada işaretli yerde bulunan illerden biri olan Antalya, ülkemizde orman varlığı en fazla olan ildir. Akdeniz kıyılarına paralel uzanan bu kesimdeki ormanların önemli bir kısmını kızılçam ağaçları oluşturmaktadır. Akdeniz ikliminin tipik özelliklerinin görüldüğü Toros Dağları'nın denize bakan yamaçları daha çok kızılçam ağaçlarından oluşur. (Cevap E)

7.

Yukarıdaki haritada Türkiye'de mısır tarımı yapılan alanlar gösterilmiştir. Nemli ve ılıman iklim bitkisi olan mısırın, sulu tarım yöntemiyle de yetiştirilebilmesinden dolayı ülkemizde ekim alanı son yıllarda genişlemiştir. Karadeniz kıyı kuşağında yaz yağışları sonucu yetişebilen mısır, diğer bölgelerde daha çok yaz mevsiminde sulama yapılarak yetiştirilmektedir. Türkiye'de önceleri Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz kıyılarında önemli ölçüde birinci ürün olarak ekimi yapılan mısır; son yıllarda özellikle Çukurova (IV numaralı alan), Amik Ovası, Güneydoğu ve Kıyı Ege'de (I numaralı alan) ikinci ürün olarak yetiştirilmektedir. Ancak Doğu Anadolu'da (V numaralı alan) mısır tarımının yaygın olduğu söylenemez.

(Cevap E)

8. Topraklardaki tuz ve kireç birikimi tamamen yağışlara bağlıdır. Yağışların bol ve düzenli olduğu Doğu Karadeniz kıyı kesiminde (II numaralı alan) yıkanma fazladır. Bu durum Doğu Karadeniz topraklarında tuz ve kireç birikimini engellemiştir. Oysa ki kuraklığın belirgin olduğu iç kesimlerdeki topraklar, yıkanma az olduğundan tuz ve kireç yönünden daha zengindirler.

(Cevap B)

9. Türkiye'de 49 adet milli park bulunmaktadır. İç Anadolu'daki antik çağlardan kalma kalıntı ormanlarından biri olması nedeniyle 5 Şubat 1958 tarihinde millî park ilan edilen Yozgat Çamlığı Millî Parkı Türkiye'nin ilk millî parkıdır.

Soruda işaretlenen yerlerden; I'de (Aydın) Dilek Yarımadası, II'de (Manisa) Spil Dağı,

III'de (Bolu) Yedigöller ve IV'de (Ankara) Soğuksumillî parkları bulunur.

Ancak Altındere Millî Parkı, Trabzon'un güneyinde Maçka yakınlarındadır. Bu millî parkın içinde, Sümela Manastırı bulunur. Dolayısıyla V numaralı alanda Altındere Millî Parkı'nın bulunduğu söylenemez.

(Cevap E)

10. Kızılcım; Akdeniz kuşağı ormanlarının en yaygın ağaç türüdür. Akdeniz ikliminin tipik özelliklerinin görüldüğü, özellikle Toroslar ve Ege'nin kıyı kesimlerinde yayılmıştır.

Yazların sıcak ve kurak, kışların ılık ve yağışlı geçtiği Akdeniz iklimine ait bitki örtüsü olan maki, bodurağaç ve çalılardan oluşur. Bu bitki topluluğu ormanların tahrip edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Başlıca maki türleri; sandal, zakkum, defne, yaban mersini, yabani zeytin, sakız, menengiç, keçiboynuzu, kermez meşesi, kocayemiş ve akçakesmedir. Akdeniz, haritada işaretlenen Ege ve Marmara kıyılarında makiler yaygındır.

Garig (frigana), makilerin tahrip edilmesi ile ortaya çıkan, kısa boylu ve seyrek çalı topluluğudur. Kurakçıl özelliğe sahip, bu cılız çalı topluluğu; lavanta, kekik, funda, süpürge çalısı, yasemin, tüylü laden gibi türlerden oluşur. Haritada işaretlenen Kıyı Ege'deki Çeşme, Karaburun, Bergama ve Bodrum çevresi gariglerin görüldüğü başlıca yerlerdir.

Psödomakiler (Yalancı makiler) ise Karadeniz kıyılarında görülen çalılardır. Bu çalılar da ormanların yok edilmesiyle ortaya çıkar. Psödomakiler, kışın yaprağını döken kızılcık, geyikdiken, böğürtlen, yabani erik, yabani elma ve üvez gibi bitkilerden oluşur. Bu yüzden haritada işaretlenen alanda psödomakilerin görülmesi beklenemez.

(Cevap C)

11. Türkiye'nin etrafındaki denizlerin etkisiyle kıyılarda denizel iklim, iç kesimlerde ise karasal iklim özellikleri yaşanır. Haritada işaretlenen yerlerden V numaralı alan haricindekilerin tamamı kıyı kesiminde yer alır. Kıyı kesimlerde nem oranı fazla olur. Sorudaki açıklamaya göre, yüksek sıcaklıklarda nem oranı da fazla ise bunaltıcı hale gelen hava sıcaklığı termometrenin gösterdiği değerden daha yüksekmiş gibi hissedilmektedir. Oysa ki daha karasal olan V numaralı alanda (Mardin çevresi) bu durum daha az etkilidir.

(Cevap E)

1. Orman Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye'de en fazla orman yangını Muğla, Antalya ve İzmir'de meydana gelmektedir. Haritada işaretlenen yerler için orman yangınlarının daha sık görüldüğü söylenebilir.
(Cevap B)
2. Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada olmasına rağmen, en geniş alanlarda etkili olan iklim tipi karasal iklimdir. Bu durum üzerinde en önemli etken ise dağların uzanışıdır. Karadeniz ve Akdeniz'de denize paralel uzanan yüksek dağ sıraları denizsel iklimin dar bir kıyı şeridinde görülmesine neden olmuştur. Ege'de ise denize dik olarak uzanan dağ sıraları, yüzünden denizelliğin etkisi diğer kıyılara oranla biraz daha genişlemiştir.
(Cevap A)
3. Karayel, kuzeybatıdan eser. Soğuk rüzgârlardandır. Çoğunlukla fırtına şeklindedir. Kışın kar yağışlarına, yazın sağanak yağışlara neden olur. Poyraz, kuzeydoğudan eser. Yaz döneminde serinletici etkide bulunurken kışın kuru soğuklara neden olur.
Soruda verilen açıklamaya göre karayel ve poyraz rüzgârları Türkiye kıyılarında etkilidir. Buna göre rüzgârların kuzeybatıdan ve kuzeydoğudan esmesi beklenir. Oysa ki Ege kıyılarında esen rüzgârlar batı – doğu yönüdür.
(Cevap C)
4. Türkiye'de rüzgâr enerjisinden özellikle İzmir, Balıkesir, Çanakkale, Manisa, Hatay, Osmaniye, Aydın ve İstanbul illerinde elektrik üretme amacıyla yararlanılır. Türkiye'de ticari amaçla ilk rüzgâr santrali, 1998'de İzmir'in Çeşme ilçesine bağlı Alaçatı'da kurulmuştur. Denizli Aydın, Manisa, İzmir, Çanakkale ve Afyonkarahisar'da jeotermal enerjiyle çalışan termik santraller bulunur. Ülkemizde güneş enerjisi potansiyeli bakımından en önde gelen yer ise Güneydoğu Anadolu'dur.
(Cevap D)
5. Sorudaki haritada işaretlenen Çeşme ve Datça yarımada- ları arasındaki güzergah boyunca; kuzeyden güneye doğru gidilirken, sırasıyla; Kuşadası, Güllük ve Gökova körfezlerinin kıyılarından geçilir.
(Cevap C)
6. Rüzgârların sıcaklık üzerindeki etkisi kaynaklandıkları enleme göre değişir. Şöyle ki; Ülkemizde etkili olan sıcak yerel rüzgârlar; kible, lodos ve samyeli'dir. Güneyden esen kible, uzun süre etkili olursa Akdeniz'den aldığı nemi yağış olarak bırakabilir. Güneybatıdan esen lodos da deniz üzerinden geldiği için devamında yağış oluşturur. Bu rüzgâr ayrıca tarım ürünlerinin erken olgunlaşmasına, soba zehirlenmelerine vb. durumlara neden olur. Güneydoğudan esen samyeli (keşişleme) ise sıcak ve kuru bir çöl rüzgârıdır. Ülkemizde etkili olan soğuk yerel rüzgârlar karayel, poyraz ve yıldızdır. Kuzeyden esen karayel ve yıldız, sıcaklıkları önemli ölçüde düşürerek kar yağışlarına neden olur. Karadeniz'de ve Marmara Denizi'nde zaman zaman fırtınalara yol açar. Poyraz ise kuzeydoğudan eser ve etkili olduğu zamanlarda sıcaklıkların düşmesine neden olur.
(Cevap D)

COĞRAFYA • Karma

7. Termik santrallerde fosil yakıtların kullanımı sonucu bacalardan çıkan gazlar, partikül maddeler ve tozlar atmosferde birikerek hava kirliliğine neden olur. Bu durumun Ege Bölgesi'nde görülme olasılığı yüksektir. Örneğin Soma Termik Santrali'nin (Manisa) bacalarından yüksek miktarda salınan kükürt ve azot oksit türü gazların atmosferde su buharı gibi bileşenlerle tepkimeye girmesi sonucu asit yağmurları oluşabilmektedir. Asit yağmurlarının canlıların yanı sıra çevreye yönelik olumsuz etkileri vardır. Termik santrallerden çıkan küllerin toprak yüzeyi ile bitkilerin üzerini kaplaması sonucu tarım ürünlerinde verim kaybı, bitkilere ait gelişimin yavaşlayarak zamanla durması gibi olumsuzluklar ortaya çıkabilir. Ayrıca termik santrallerin neden olduğu hava kirliliğine bağlı olarak solunum yolu rahatsızlıklarında ciddi bir artış olduğu görülmektedir.

PUAN KÜPÜ

Linyit, taş kömürüne göre daha düşük kalorili bir kömür türüdür. Türkiye, linyit yatakları bakımından oldukça zengindir. Linyit çıkarılan önemli yerler; Elbistan (Kahramanmaraş), Soma (Manisa), Tunçbilek, Seyitömer, Tavşanlı (Kütahya), Çan (Çanakkale), Yatağan (Muğla), Çeltek (Amasya), Nallıhan, Çayırhan (Ankara), Dodurga (Çorum) ve Aşkale (Erzurum) şeklinde sıralanabilir. Türkiye'de üretilen linyitin yarısından fazlası termik santrallerde, geriye kalan kısmı ise konutların ısıtılmasında ve sanayide kullanılmaktadır. Soma (Manisa), Seyitömer ve Tunçbilek (Kütahya), Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy (Muğla), Afşin-Elbistan (Kahramanmaraş), Çayırhan (Ankara) ve Orhaneli (Bursa) linyitle çalışan önemli termik santraller arasında yer almaktadır.

(Cevap A)

8. Haritada verilen yerlerden I numaralı Ergene Ovası ve III numaralı Gaziantep-Şanlıurfa Platosu'nda yer şekilleri sadedir. Buna karşılık II numaralı Doğu Karadeniz Bölümü ve IV numaralı Taşeli Platosu'nda yer şekilleri engebelidir. Buna göre II ve IV numaralı yerlerde doğal bitki örtüsü daha çeşitli olacaktır.

(Cevap D)

9. Haritada işaretlenen IV numaralı yer olan Doğu Karadeniz kıyılarında nüfusun yoğun olması üzerinde sanayi faaliyetlerinden çok yer şekilleri etkili olmuştur. Bu alanda kıyıya çok yakın ve paralel olarak uzanan yüksek dağ sıraları nüfusun dar bir kıyı şeridinde toplanmasına neden olmuştur.

(Cevap D)

10. Nüfusun yaş yapısıyla ilgili göstergelerden biri olan ortanca (medyan) yaş kavramı, nüfusu sayısal olarak iki eşit parçaya böler. Bir yerde ortanca yaş değerinden itibaren, ortanca yaştan daha genç olan nüfus miktarı ile ortanca yaştan daha büyük olan nüfus miktarı birbirine denktir. Örneğin 2018 yılında Türkiye'de ortanca yaş 32'dir. Yani 2018 yılında Türkiye'de 32 yaşından küçük olan nüfus ile bu yaştan büyük olan nüfus miktarı birbirine eşittir. Ancak bu değer, bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da bulunan illerde ortanca yaş değerinin 18-21 yaş arasında olması; genç nüfusun ve doğum oranlarının yüksek olmasıyla ilgilidir. 2018 yılında ortanca yaşın en düşük olduğu iller; 19,8 ile Şanlıurfa ve Şırnak 21,4 ile Ağrı ve 20,8 ile Siirt olarak belirlenmiştir.

(Cevap E)

1. Haritada işaretlenen I, II, III ve V numaralı yerler (Marmara ve Kıyı Ege) Türkiye'nin batısında yer alan, sanayinin geliştiği yerlerdir. Bu yerler aynı zamanda Türkiye'nin sürekli göç alan ve yoğun nüfuslu yerleşim alanlarıdır. Aslında Doğu Karadeniz kıyı kesiminde (Trabzon civarı) yer alan IV numaralı yer de yoğun nüfusludur. Ancak buranın yoğun nüfuslanmasının nedeni yer şekilleridir. Kıyının hemen gerisinde yüksek dağ sıralarının bulunması nüfusun dar bir kıyı şeridinde yoğunlaşmasına neden olmuştur.

(Cevap D)

2. Podzol toprakları Batı Karadeniz Bölgesi'nde görülür. Nemli Bölge topraklarıdır. Nemli bölgelerde iğne yapraklı ormanlar altında gelişen kül renkli topraklardır. Yıkanma nedeniyle bitki besin maddelerinin çoğu taşınmış olup verimlilikleri düşüktür.

(Cevap A)

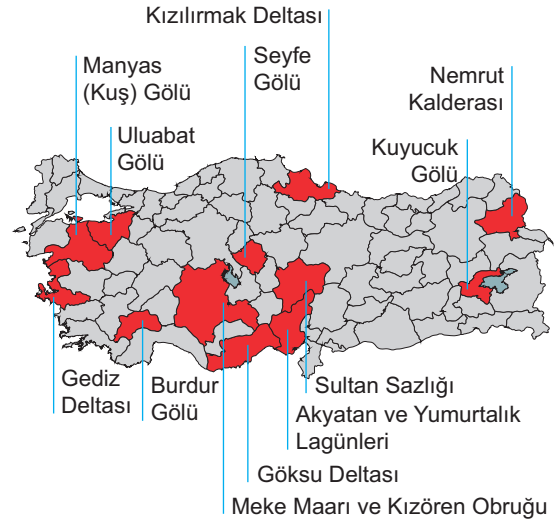
3. Büyükşehir belediyesi, il merkezi birden fazla belediyeye bölünmüş ve kalabalık nüfuslu illerde belediye hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi ve belediyeler arasında eşgüdüm sağlanması amacıyla ve kanunla oluşturulan belediyececilik uygulamasıdır. Türkiye 6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na göre, nüfusu 750.000'den fazla olan il belediyeleri, kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülmektedir. Türkiye'de nüfusu 750 binin üzerinde olan 30 il büyükşehir statüsündedir. Bunlar; İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Adana, Diyarbakır, Gaziantep, Konya, Mersin, Kocaeli, Denizli, Tekirdağ, Aydın, Manisa, Muğla, Kayseri, Eskişehir, Hatay, Şanlıurfa, Sakarya, Samsun, Trabzon, Erzurum, Ordu, Van, Mardin, Malatya, Balıkesir ve Kahramanmaraş'tır. Ancak Zonguldak'ın büyükşehir belediyesine sahip olduğu söylenemez.

(Cevap B)

4. Haritada belirtilen yörelerden; Doğu Karadeniz'de (I numaralı) nüfus geride yüksek dağların varlığı nedeniyle kıyı kesiminde yoğunlaşmıştır. Batı Karadeniz'de (II numaralı) ise taş kömürü yatakları nüfusun yoğun olmasına neden olmuştur. Ancak, Bursa (III numaralı), İzmir (IV numaralı) ve Adana'da (V numaralı) nüfus hem sanayi kuruluşları hem de verimli ve geniş ovaların varlığına bağlı olarak yoğunlaşmıştır.

(Cevap E)

5. İran'ın Ramsar kentinde 2 Şubat 1971 yılında imzalanan ve sulak alanların korunması ve akılcı kullanımını hedefleyen Ramsar Sözleşmesi'ne (Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme) Türkiye 1994 yılında taraf olmuştur.

Yukarıdaki haritada Türkiye'deki Ramsar alanlarının dağılışı gösterilmiştir. Ülkemizde çok sayıda sulak alan bulunmaktadır. Bu sulak alanların bir kısmı Ramsar Sözleşmesi'ne göre korunma statüsündedir. Akyatan Gölü (Adana), Burdur Gölü, Gediz Deltası (İzmir), Kuş Gölü – I nolu alan (Balıkesir), Seyfe Gölü – III nolu alan (Kırşehir), Uluabat Gölü (Bursa), Kızılırmak Deltası – II nolu alan (Samsun), Göksu Deltası (Mersin), Sultan Sazlığı – IV nolu alan (Kayseri), Yumurtalık Lagünü (Adana), Meke Tuzlası Gölü (Konya), Kızören Obruğu (Konya), Nemrut Gölü (Bitlis) ve Kuyucuk Gölü (Kars) koruma altında olan sulak alanlardandır. Ancak haritadaki V nolu alan olan Güneydoğu Anadolu'da doğal oluşumlu sulak alan bulunmaz.

(Cevap E)

6. Turunçgiller, narenciye adı da verilen bu ürünler portakal, mandalina, limon, greyturttan oluşur. Turunçgiller ülkemizde Akdeniz, Ege ve kısmen de Karadeniz'de iklim şartlarının uygun olduğu yörelerde yetiştirilir. Akdeniz Bölgesi'nin kıyı kesimi üretimin % 85'ini verir. Geri kalanı ise Ege kıyılarındaki Muğla, İzmir, Aydın illeri sağlar. Kışları ılık geçtiğinden bir miktar da Rize kıyılarında yetiştirilir.

(Cevap B)

7. Sorudaki açıklamaya göre; çiftçinin yaşadığı yerde alüvyal toprak örtüsü ile kaplı bir ova bulunmaktadır. Ayrıca kış mevsiminin ılık geçmesine bağlı olarak yıl içinde birden fazla ürün alınabilmesine göre bu yerin Akdeniz kıyısında bulunma olasılığı yüksektir. Ayrıca yüksek yerlerde kıl keçisinin yetiştirilmesi bu yerin Akdeniz Bölgesi'nde yer aldığı bir başka kanıttır. Sonuç olarak, bu soruda geçen çiftçinin yaşadığı yer büyük bir olasılıkla Çukurova'dır.

(Cevap E)

8. Haritada gösterilen II numaralı alanda Batı Toroslar uzanır. Türkiye'nin kuzeydoğusunda bulunan V numaralı alanda ise Doğu Karadeniz dağları uzanır. Bu iki alanda tarla tarımı daha fazla engellenmektedir.

(Cevap D)

9. Türkiye'deki orman yangınlarının büyük bir kısmı, yaz kuraklığının yaşandığı haziran-kasım ayları arasında, özellikle Batı ve Güneybatı Anadolu'da görülmektedir. Bu yüzden III numaralı yer orman yangınları bakımından tehlikeli ve hassas bir bölgede yer almaktadır.

(Cevap C)

10. Haritada işaretli yerler arasında I numaralı alan Doğu Karadeniz Bölümü'dür. Bu yerde yağış miktarının fazla olmasına bağlı olarak orman yangınlarının daha az görülmesi beklenir.

(Cevap A)

11. Türkiye'de koyundan sonra en çok yetiştirilen küçükbaş hayvan türü olan kıl keçisi özellikle Toroslar gibi dağlık ve engebeli alanlarda yaygın olarak görülmektedir. Devlet, ormanlara verdiği zarar nedeniyle kıl keçisinin sayısını azaltmaya yönelik bir politika izlemektedir. TÜİK 2016 verilerine göre ülkemizde 10 milyondan fazla kıl keçisi beslenmektedir. Mersin, Antalya ve Siirt kıl keçisi besiciliğinin en fazla olduğu yerlerdir. Ancak I numaralı Ergene ve II numaralı Konya ovalarında yer şekilleri sade olduğundan bu hayvancılık türü yaygın değildir.

(Cevap C)

12. Yayla turizmi denildiğinde akla ilk gelen yer Karadeniz yaylalarıdır (II ve III numaralı alanlar). Son yıllarda Akdeniz'de yer alan Toroslarda da (IV ve V numaralı alanlar) bu turizm faaliyetinin geliştiği söylenebilir. Ancak Ergene Ovası'nda (I numaralı alan) yükselti azdır. Bu yüzden yayla turizmine uygun olduğu söylenemez.

(Cevap A)